

Jsme lidé
jedné Země

Jsme lidé jedné Země

Metodika k projektu prevence rasismu a xenofobie

ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM 2018

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

JSME LIDÉ JEDNÉ ZEMĚ

Metodika k projektu prevence rasismu a xenofobie

Editorky:

Marie Hradečná,
Blanka Tollarová

Autoři:

Marie Hradečná,
Blanka Tollarová,
Andrea Špírková,
Eva Kaličinská,
Václava Masáková,
Lenka Vátrtová,
Alena Makovcová,
Robert Netuka

Autorsky spolupracovali:**Koordinátoři projektu na školách:**

Lukáš Drastich, Martin Greško, Blanka Halíková, Jan Chňupa, Zdeněk Koráb, Rostislav Mucha, Miluše Nováková, Soňa Razáková, Jiří Sixta, Naděžda Šišková, Libuše Šotolová, Dagmar Švejdrová, Zdeněk Toms, Věra Týřová, Marie Vaňková, Květuše Vernerová

Lektoři-cizinci:

Nabi Abassi, Kazadi Dikenka, Do Duy Hoang, Antonio Flavio, Elaha Faroghová, Halina Kunina, Layla Mamaeva, Nica Mihali, José-Paulo Mpaka, Natallia Sidoryk, Larysa Vursta, Esmatullah Wahidullah

Odborní konzultanti:

Vladan Brož, Aneta Houfková, Světlana Kniaževa, Oleksa Livinsky, Jan Marian, Eva Pechová, Jitka Ch. Pechová, Libor Stejskal, Jan Daniel

Recenzovala:

Helena Hejlová

PŘEDMLUVA

Milí učitelé, tato metodika spolu s webovým portálem a e-learningem, projektu Jsme lidé jedné Země, Vám pomůže při naplňování cílů výuky v oblasti multikulturního vzdělávání a vzdělávání ve využívání informačních technologií v rámci vyučování, e-coachingu pedagogů v oblasti multikulturní výchovy, zvýšení motivace žáků a spojení multikulturní výchovy s předmětem ICT. Doufáme, že Vás tato metodika bude inspirovat v aplikaci aktivit na Vaší škole.

Přejeme Vám hodně úspěchů při práci s žáky a také hodně ochoty a energie učit se spolu s nimi stále novým věcem. Vždy budeme ochotni pomoci.

Obzvláště děkuji Magistrátu hl.m. Prahy za finanční podporu tohoto projektu v Operačním programu Praha - pól růstu, Evropské strukturální a investiční fondy.

Ing. Nidžar Džana Popović

Koordinátorka projektu

ČÁST 1. METODICKÝ PRŮVODCE PROGRAMEM

1. Projekt „Jsme lidé jedné Země“	11
1.1 Úvod do projektu	11
1.2 Využití projektu „Jsme lidé jedné Země“ v rámci rámcového vzdělávacího programu (RVP), školního vzdělávacího programu (ŠVP) a minimálního preventivního programu	11
1.3 Struktura projektu „Jsme lidé jedné Země“	12
1.4 Jak pracovat s metodikou	12
2. „Jsme lidé jedné Země“ jako komplexní program prevence proti rasismu a xenofobii pro II. stupeň základní školy	14
2.1 Cíl programu	14
2.2 Pro koho je tento program?	14
2.3 Jak se do programu žáci zapojí?	14
2.4 Obsah preventivního programu	15
2.5 Jak projekt na škole probíhá?	15
2.6 E-learning a web projektu – podklady k projektu i prezentace výstupů	16
2.7 Zařazení projektu do průřezového tématu Multikulturní výchova	17
2.8 Zařazení projektu do průřezového tématu Mediální výchova	17
3. E-learningový modul	19
3.1 Obsah modulu	19
3.2 Výhody a nevýhody využití e-learningového kurzu pro žáky i učitele	20
4. Interaktivní formy práce	21
4.1 Socializace jako celoživotní proces	21
4.2 Zážiteková pedagogika	21
4.3 Interaktivní formy práce v programu prevence rasismu a xenofobie	23
4.4 Výhody, nevýhody a specifika interaktivních forem výuky	25
4.5 Specifika projektu při aplikaci v základní škole speciální	26
5. Úvodní interaktivní přednáška	28
5.1 Cíl	28
5.2 Klíčové kompetence	28
5.3 Popis modulu a informace pro učitele	28
5.4 Využití e-learningu při první přednášce nebo při přípravě na ni	35
5.5 Scénář a stručný obsah úvodní interaktivní přednášky	35
6. Modul Média kolem nás a svět očima novinových titulků	37
6.1 Cíl modulu	37
6.2 Klíčové kompetence	37
6.3 Popis modulu	37
6.4 Informace pro učitele	37
6.5 Námetý na aktivity s žáky	38
6.6 Využití e-learningu při analýze médií	39
6.7 Využití modulu v jednotlivých předmětech	40
7. Modul Můj svět tady a tam	41
7.1 Cíl modulu	41
7.2 Klíčové kompetence	41
7.3 Popis modulu	41
7.4 Námetý na aktivity se žáky	42
7.5 Využití e-learningu v modulu Můj svět tady a tam	47
7.6 Využití modulu Můj svět tady a tam v různých předmětech	47
8. Modul Země původu a návštěvy lektorů ve škole	48
8.1 Cíle modulu Země původu	48
8.2 Klíčové kompetence	48
8.3 Popis modulu	48
8.4 Forma práce s třídou	48
8.5 Příprava učitele na dílnu s lektorem-cizincem	48
9. Země původu: Vietnam	51
9.1 Vietnamci jako neznámí spoluobčané	51
9.2 Námetý na aktivity se žáky	51
9.3 Stručný scénář dílny Vietnam	53
9.4 Příklady využití e-learningu ve výuce o Vietnamu	54
9.5 Vietnam: využití v různých předmětech	55
10. Země původu: Ukrajina	56
10.1 Ukrajina, země mezi Ruskem a Evropou	56

10.2 Námetý na aktivity se žáky	56
10.3 Příklady využití e-learningu ve výuce o Ukrajině	57
10.4 Stručný scénář dílny Ukrajina	58
10.5 Ukrajina: využití v různých předmětech	58
11. Země původu: Afghánistán	59
11.1 Afghánistán – země neznámá	59
11.2 Námetý na aktivity se žáky	59
11.3 Stručný scénář dílny Afghánistán	60
11.4 Příklady využití e-learningu ve výuce o Afghánistánu	60
11.5 Afghánistán: využití v různých předmětech	62
12. Země původu: Bělorusko	63
12.1 Bělorusko: poslední diktatura Evropy	63
12.2 Námetý na aktivity se žáky	63
12.3 Stručný scénář dílny Bělorusko	64
12.4 Příklady využití e-learningu ve výuce o Bělorusku	64
12.5 Bělorusko: využití v různých předmětech	65
13. Země původu: Čečensko	66
13.1 Čečensko dnes	66
13.2 Námetý na aktivity se žáky	66
13.3 Stručný scénář dílny Čečensko	67
13.4 Příklady využití e-learningu ve výuce o Čečensku	67
13.5 Čečensko: využití v různých předmětech	69
14. Země původu: Demokratická republika Kongo	70
14.1 Kongo: dědictví kolonialismu	70
14.2 Námetý na aktivity se žáky	70
14.3 Stručný scénář dílny DR Kongo	72
14.4 Příklady využití e-learningu ve výuce o DR Kongo	72
14.5 Kongo: využití v různých předmětech	76
15. Země původu: Sýrie	77
15.1 Námetý na aktivity se žáky	77
15.2 Stručný scénář dílny Sýrie	77
15.3 Příklady využití e-learningu ve výuce o Sýrii	78
15.4 Sýrie: využití v různých předmětech	79
16. Modul Multikulturní den	80
16.1 Námetý na aktivity se žáky v rámci multikulturního dne	80
17. Evaluace vzdělávacího programu a autoevaluace učitele	83
17.1 Posouzení odborných kompetencí pedagoga – autoevaluační dotazník	83
17.2 Evaluace vzdělávacího programu	85
17.3 Reflexe vzdělávací akce	88

ČÁST 2. SOUBOR HER A AKTIVIT PRO ŽÁKY

18. Úvodní slovo k souboru her a aktivit pro žáky	90
19. Úvodní interaktivní přednáška	91
20. Dílna Vietnam	99
21. Dílna Ukrajina	110
22. Dílna Afghánistán	129
23. Dílna Bělorusko	141
24. Dílna Čečensko	155
25. Dílna Demokratická republika Kongo	163
26. Dílna Sýrie	176
27. Média kolem nás a svět novinových titulků	240
28. Pracovní listy k základním pojmům	246
ČÁST 3. INFORMACE PRO UČITELE O ZEMÍCH PŮVODU	
29. Vietnam	254
30. Ukrajina	264
31. Afghánistán	273
32. Bělorusko	283
33. Čečensko	290
34. Demokratická republika Kongo	299
35. Sýrie	310

Část I.
Metodický průvodce programem

1. Projekt „Jsme lidé jedné Země“

1.1 Úvod do projektu

Název projektu „Jsme lidé jedné Země“ není zvolen náhodně.

Každý z nás odněkud pochází, někde žije či bude žít, je ovlivněn určitou kulturou, má nějakou barvu kůže, vyznává nějaké hodnoty, je zvyklý žít v nějakém společenství. Ano, nejsme stejní, jsme velmi různí, ale rovni jsme si v tom, že jsme lidé. A žijeme spolu s dalšími lidmi, jejichž odlišnost bychom měli respektovat. Naše společenství bylo po dlouhou dobu složeno z lidí velmi podobných, kteří měli přirozenou tendenci nepřijímat ty, kteří jsou v něčem jiní. Ale lidé se přece vždy stěhovali, migrovali z různých důvodů, měnili teritorium, na kterém chtějí žít. Přináší to jistě problémy a výzvy jak společenství, tak jednotlivcům, a je třeba se s nimi umět vypořádat. Abychom to dokázali, musíme být na ně připraveni – a především na ně připravit „lidi v raném věku“, tedy děti. Protože jsme v roli učitelů a vychovatelů, musíme připravit své žáky, a to pokud možno tak, aby se dokázali s tím, co jim nabízíme, ztotožnit.

Proto byl připraven a realizován poměrně náročný projekt, ve kterém jsou zahrnuty jak důležité informace o migrantech a zemích, ze kterých k nám přicházejí, tak neotřelé způsoby práce, včetně využití moderních technologií a e-learningového kurzu, jejichž prostřednictvím můžeme přispět k rozvíjení multikulturních kompetencí jak žáků, tak i nás, dospělých.

Metodický pokyn MŠMT čj. 14 423/99-22 poukazuje na existující problémy spojené s rasismem a xenofobií v současné společnosti. Úkol zabezpečovat prevenci proti těmto projevům vyplývá již z Ústavy ČR, Listiny základních práv a svobod, Úmluvy o právech dítěte i mezinárodních paktů a úmluv, které ústavní orgány ČR ratifikovaly. Projekt „Jsme lidé jedné Země“ vychází z potřeb vést žáky základních škol (ZŠ) k toleranci, k posilování pozitivního postoje k minoritám a k lidem různých národností, náboženství a kultur.

Navržený dvouletý preventivní program multikulturní výchovy a vzdělávání pro účinnou prevenci rasismu a xenofobie přináší v celé řadě ohledů inovativní přístup. Inovativnost spočívá již v jeho existenci, protože obdobná aktivita na základních školách zcela chyběla. Program nabízí cílený, promyšlený a organizovaný program prevence proti rasismu a xenofobii, kdy komplexně ovlivňuje žákovu osobnost a vyžaduje od žáka převzetí odpovědnosti za vlastní jednání. Je inovativní také proto, že propojuje život školy s životem obce a širší společnosti, inspiruje tvůrce školního vzdělávacího programu v oblasti multikulturní výchovy, osobnostní a sociální výchovy, výchovy demokratického občana, výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech, environmentální výchovy, mediální výchovy a také v oblasti rozvíjení ICT kompetencí s využitím e-learningu.

Koncepce programu, jeho metodika a výuková část odpovídají potřebám II. stupně ZŠ a vycházejí z RVP.

Preventivní program proti rasismu a xenofobii byl vytvořen Organizací pro pomoc uprchlíkům (OPU) a partnerem projektu Pedagogicko-psychologickou poradnou pro Prahu 1, 2 a 4 (PPPP 1, 2 a 4) v rámci projektu „Jsme lidé jedné Země“. Obě organizace do něj vtělily své know-how – dvacetileté zkušenosti realizátora projektu s migranty v ČR a zkušenosti partnera s primární prevencí a intervencí v oblasti rizikového chování. Poskytnutí dotace na tento projekt bylo schváleno MŠMT ČR v srpnu 2009 v souladu s podmínkami pro poskytování finančních prostředků stanovenými Operačním programem Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK). Realizace projektu trvá od srpna 2009 do prosince 2011. V době realizace projektu byl vypracován program prevence a otestován na 15 školách v šesti krajích České republiky.

1.2 Využití projektu „Jsme lidé jedné Země“ v rámci rámcového vzdělávacího programu (RVP), školního vzdělávacího programu (ŠVP) a minimálního preventivního programu

Součástí vzdělávání na základní škole je multikulturní výchova. Zde se žáci učí žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory a schopnosti druhých. Poznání a tolerance odlišností jednotlivých národností je cílem projektu „Jsme lidé jedné Země“. Aktivita, jejichž prostřednictvím se cíl realizuje, může škola zařadit do školního vzdělávacího programu.

Program je postaven na třech základních pilířích:

- ▶ e-learning pro pedagogy, který má provázet pedagoga a podporovat jeho odbornost při realizaci projektu,
- ▶ e-learning pro žáky, podporující jejich poznání jiných kultur a rozvíjení jejich kompetencí v oblasti multikulturní výchovy a multikulturního vnímání,
- ▶ vlastní interaktivní formy práce s žáky, využívající prvků zážitkové pedagogiky.

Cílem programu je tedy rozšíření poznání žáků v předmětu multikulturní výchova a v dalších předmětech spolu s preventivním aspektem – prevence xenofobie a rasismu. Celý program je možné zakomponovat do minimálního preventivního programu škol, jehož přirozenou součástí se tak stane, včetně metodických materiálů pro používání prvků zážitkové pedagogiky.

1.3 Struktura projektu „Jsme lidé jedné Země“

Struktura programu je postavena na pěti modulech, které na sebe obsahově i časově navazují. Součástí všech modulů je i využití e-learningového kurzu.

Úvodní modul obsahuje **dvouhodinovou interaktivní přednášku**, věnovanou lidským právům a otázkám migrace. Zahrnuje:

- ▶ základní pojmy: migrace, lidská práva, tolerance, stereotypy, xenofobie;
- ▶ prevenci rasismu a xenofobie;
- ▶ zážitkovou část, aby žáci prostřednictvím vlastních zážitků pojmy pochopili.

V modulu **Média kolem nás a svět očima novinových titulků** se žáci seznamují s mediální analýzou. Tento modul zahrnuje:

- ▶ vyhledávání informací o vybrané zemi původu;
- ▶ analýzu mediálního obrazu migrantů.

Modul Země původu zahrnuje čtyřhodinovou dílnu, jejíž hlavní součástí je setkání žáků s migrantem z konkrétní země. Modul zahrnuje:

- ▶ setkání s migrantem;
- ▶ seznámení s aktuálními problémy souvisejícími s vybranou zemí původu a s migrací do ČR;
- ▶ psycho-sociální hry.

Výběr zemí: VIETNAM, DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA KONGO, ČEČENSKO, UKRAJINA, BĚLORUSKO, AFGHÁNISTÁN, SÝRIE.

Modul Můj svět tady a tam se zaměřuje na srovnání života v ČR a v jiné zemi dle výběru žáka. Zahrnuje samostatnou tvorbu prezentací s využitím ICT komponenty, výtvarné činnosti a tvůrčí psaní.

Modul Multikulturní den je prezentací výsledků práce pro celou školu.

1.4 Jak pracovat s metodikou

Metodika byla vytvořena na pomoc učitelům a koordinátorům projektu na školách. Vznikala v průběhu realizace celého projektu na základě zkušeností, potřeb, nápadů a hodnocení lektorů OPU a pedagogů. Je koncipována tak, aby ji bylo možné používat v době tzv. udržitelnosti projektu, kdy již školy budou realizovat tento program prevence xenofobie a rasismu zcela samostatně.

Naším cílem bylo připravit určitou strategii, zásady a přispět k tomu, aby si učitelé sami vytvořili svou koncepci výukového stylu; aby rozvinuli své kompetence začleňovat prevenci rasismu a xenofobie a otázky multikulturního soužití přímo do školního vzdělávacího programu, ale také do skrytého kurikula školy, tedy do utváření klimatu ve škole i v jejím okolí; aby pro sebe i žáky využili principu rozvíjení vztahu k sobě a rozvíjení vnímání druhého; aby volili cestu osvojování si informací v činnostech, umožňujících zaujímat postoje na základě prožitků a jejich intelektového zpracování. V metodice jsou proto také uvedeny vždy u každého modulu multikulturní kompetence žáků, k jejichž rozvíjení by měl program přispět, a to jak v oblasti znalostí, dovedností a schopností, tak zejména v oblasti postojů.

Tato metodika by také měla poskytnout řadu informací o mnoha tématech, zahrnutých v projektu: o lidských právech, migraci, uprchlictví, integraci, kultuře, tradicích a zvyklostech a celkové situaci vybraných zemí, o hledání možných souvislostí a vztahů, o tom, jak blíže se nás tato témata týkají. Některá témata jsou v textu rozvedena podrobněji, protože jsme chtěli poskytnout učitelům co nejvíce informací o faktech, s kterými se běžně nesetkávají a nemusejí tedy o nich mnoho vědět, nicméně v rámci přípravy si potřebné věci najdou a nebudou případně zaskočení otázkami žáků. Nejde tedy o znalosti, které je potřeba zprostředkovat žákům, ale o informace, sloužící k prohloubení znalostí učitele.

Metodika by měla poskytnout dostatek materiálů k jednotlivým tématům, především pak poskytnout náměty i zážitkové techniky a instrukce, jak pracovat s jednotlivými náměty.

Metodika je rozdělena na tři části. **První část je uceleným metodickým průvodcem**, obsahujícím i teoretická východiska a charakteristiku modulů. Každý modul obsahuje cíl, rozvíjené kompetence, popis obsahu, formy a způsoby realizace, včetně dalších konkrétních námětů na aktivity, hry a další techniky práce.

Naleznete zde **stručné scénáře úvodní přednášky a dílen o zemích původu**, které zahrnují i dílčí zkušenosti lektorek OPU (uváděné v poznámkách pro učitele) včetně upozornění na možná úskalí a výhody či nevýhody zvoleného scénáře a na význam důkladné předcházející přípravy na jednotlivé aktivity s žáky.

Metodika je také úzce **propojena s e-learningovým kurzem**, zahrnujícím část pro žáky a část pouze pro učitele. Využití e-learningového kurzu, jeho výhodám i nevýhodám je věnována samostatná kapitola. Je zmiňován v konkrétním modulu a další možnosti jeho využití jsou rozebírány v rámci jednotlivých vyučovacích předmětů. V e-learningovém kurzu naleznete i odkazy na podrobnější či rozšiřující pasáže, obsažené v metodice.

Ve druhé části jsme pro vás shromáždili širokou nabídku her, aktivit a témat, navazujících na moduly, které jsou popsány v I. části metodiky.

Hry a aktivity jsou zde podrobnější, variabilnější a umožňují sestavit si samostatně dílny, které budou vyhovovat vám i žákům. Tyto aktivity byly zčásti vytvořeny autory projektu, zčásti převzaty z nabídky jiných projektů a upraveny tak, aby umožňovaly tematizovat je a interpretovat právě s důrazem na prevenci rasismu a xenofobie. I běžně používané hry lze použít tak, aby bylo umožněno jejich zaměření na sledované cíle. Najdete zde i hry odpočinkové, seznamovací, rozehřívací či motivační.

Ve třetí části metodiky vám nabízíme **informace o zemích**, na které se zaměřuje náš projekt, a několik **pracovních listů**.

Na webových stránkách projektu <http://www.lidejednezeme.cz/>, které na rozdíl od metodiky můžeme aktualizovat a doplňovat, naleznete i další připravené materiály – manuál k e-learningu, slovníček pojmů, zajímavé odkazy a zdroje. Dále je zde k dispozici tato metodika a návody na aktivity upravené tak, aby je pedagogové mohli snadno vytisknout a kopírovat podle aktuální potřeby výuky.

Program prevence xenofobie a rasismu, metodika projektu „Jsme lidé jedné Země“ a e-learningový kurz jsou základními materiály. Samostatně pak byly vytvořeny dva manuály – první s názvem „Můj svět tady a tam“, prevence xenofobie a rasismu s využitím ICT, a druhý s názvem Rozvíjení kompetencí žáků v oblasti ICT při využití e-learningu a datového úložiště v projektu „Jsme lidé jedné Země“.

Soubor metodických materiálů tvoří celek vzájemně se doplňujících částí, kterým bychom chtěli přispět k pevnému zařazení programu do vzdělávání na vaší škole. Jednotlivé části je možné ovšem využít i samostatně, jako inspiraci pro výuku. Nicméně věříme, že takto komplexně vytvořená strategie prevence xenofobie a rasismu bude úspěšně pokračovat.

2. „Jsme lidé jedné Země“ jako komplexní program prevence proti rasismu a xenofobii pro II. stupeň základní školy

2.1 Cíl programu

Program „Jsme lidé jedné Země“ je koncipován tak, aby jeho integrace do výuky zajistila škole dvouletý komplexní preventivní program pro vybrané třídy. Pro efektivitu preventivního programu je důležité, aby byl po dobu dvou let realizován ve školní třídě, tedy ve věkově homogenní skupině žáků, která se dlouhodobě a pravidelně setkává v totožném složení.

Hlavním záměrem programu je upevňovat a posilovat pozitivní postoje žáků k multikulturní společnosti, otevřít prostor pro uvědomění si předsudků a vyjádření obav plynoucích z migrace či z odlišností ve společnosti a přispět k eliminaci pocitů a projevů xenofobie a rasismu.

Mezi dílčí cíle programu patří:

- ▶ zařadit program do ŠVP na II. stupni ZŠ a zpracovat jej do průřezových témat,
- ▶ posílit kompetence žáků v práci s informačními zdroji,
- ▶ kritickou analýzou získaných informací zvýšit informovanost žáků o sociálně-právním postavení migrantů v ČR a o zemích původu těchto migrantů,
- ▶ vytvořit prostor pro setkávání žáků s migranty a pro předávání jejich osobních zkušeností se životem v zemích původu a v odlišných kulturních podmínkách v ČR.

2.2 Pro koho je tento program?

Program je přizpůsoben žákům ve věku 7. a 8. (a posléze 9.) třídy ZŠ. Většina ZŠ má v ŠVP uvedených ročníků multikulturní témata – migraci, lidská práva a občanskou společnost. Zařazení těchto témat do období dospívání má svůj smysl: dospívající si utváří postoje a hodnoty důležité pro osobní rozvoj a přemýšlí o vlastním uplatnění ve společnosti. Mezi jeho základní psychické potřeby patří uznání, seberealizace, sebevědomí, být respektován jako individualita. Dospívající lidé mají tedy jakousi přirozenou citlivost pro témata, která projekt nabízí: ochrana lidských práv, zkoumání odlišností mezi lidmi a jejich významů pro společenský život, respekt k druhým lidem, setkávání kultur, odpovědnost lidí za své životy a za stav světa.

2.3 Jak se do programu žáci zapojují?

Program žákům nabízí v jednotlivých modulech pestrou paletu aktivit: vedle účasti na dílnách o zemích původu migrantů žáci využívají e-learning, diskutují, tvoří alba, píšou eseje, kriticky zpracovávají informace z médií, podílejí se na organizaci a programu multikulturních dnů, zúčastňují se exkurzí a soutěží.

Výrazným motivačním prvkem se pro žáky stává zejména využití moderních výukových metod, hlavně projektové vyučování a e-learning, dále také poznatky a záběr učiva, který se vymyká jejich dosavadním zkušenostem. Vnitřní motivace vyplývá i ze zlepšování klíčových kompetencí, zvyšujících budoucí kvalitní studium a uplatnění na trhu práce. Osobní komunikace s migranty a jejich osobní příběhy se na školách osvědčily jako další způsob motivace, podporující koncentraci pozornosti a zájem o dění v konkrétní zemi. Na školách prezentují žáci své výsledky pomocí výstav a nástěnek.

Projekt je do velké míry postaven na využívání ICT. Od žáků se očekávají základní znalosti v této oblasti, které budou postupně rozšiřovány. Po celou dobu realizace preventivního programu budou žáci využívat e-learning a jejich učitelé budou mít možnost prezentovat jejich práci na speciální webové stránce projektu. Mohou zde ostatním představit výsledky své práce pomocí fotografií, prezentací, videí, esejí a dalších prostředků.

Účastí v programu prevence proti rasismu a xenofobii žák rozvíjí klíčové kompetence. Kompetence k učení je posilována tréninkem kritického usuzování, vyhledáváním a tříděním informací, jejich propojením a systematizací. V rámci projektu zaměří pozornost na rozpoznání problému, nesrovnalostí a příčin, rozhodování, obhajování názorů a zodpovědnosti za své rozhodnutí, přemýšlení, využívání vlastního úsudku a zkušeností.

Na žáky jsou v současnosti kladeny vysoké nároky v oblasti rozvoje sociálních dovedností v multikulturní společnosti. Program přímo podporuje oblasti multikulturního vzdělávání, rozvoj komunikace a kompetence k řešení konfliktů. Rozvíjí též kompetence sociální a personální. Pozornost kompetencím občanským je v základech preventivního programu, který podporuje vzájemné respektování mezi žáky, chápání principů společenských norem, znalost práv i povinností, odmítání útlaku a hrubého zacházení, citlivost vůči porušování lidských práv.

2.4 Obsah preventivního programu

Program sestává z modulů, které doporučujeme realizovat v následujícím pořadí:

- ▶ **Úvodní interaktivní přednáška** na téma migrace, lidská práva, rasismus a xenofobie;
- ▶ **Média kolem nás a svět očima novinových titulků** – aktivita se opakuje vždycky před dílnou o zemi původu;
- ▶ **Země původu migrantů: Vietnam, Ukrajina, Bělorusko, Čečensko, Demokratická republika Kongo, Afghánistán.** Modul obsahuje přípravu zaměřenou na konkrétní zemi a čtyřhodinovou dílnu s lektorem-cizincem o vybrané zemi (měly by se uskutečnit 4 dílny za dva roky);
- ▶ **Můj svět tady a tam**, aktivita zaměřená na srovnávání dvou kulturně odlišných prostředí, založená zejména na výtvarných a jiných tvůrčích aktivitách žáků;
- ▶ **Multikulturní den na škole**, opakuje se dvakrát během dvou let a žáci zapojených tříd při něm prezentují svou práci spolužákům z ostatních tříd;
- ▶ **Vlastní projekty škol**, další aktivity, které si žáci a učitelé sami vymyslí ke stávajícím projektovým aktivitám (námety na takové aktivity naleznete mezi zveřejněnými projekty na webu projektu v sekci Projekty škol).

2.5 Jak projekt na škole probíhá?

Preventivní program proti rasismu a xenofobii by měl být součástí ŠVP ZŠ, ve kterém jsou zpracována průřezová témata. Doporučujeme realizaci preventivního programu naplánovat na dva školní roky a vybrat třídu (nejlépe 7.), ve které se program bude dlouhodobě realizovat. Poté je třeba seznámit se s obsahem programu, s jeho jednotlivými moduly, e-learningem i návrhy aktivit, a na základě toho program naplánovat. Plánování musí proběhnout na úrovni **personální** (výběr odpovědných pedagogů), **časové** (vypracování harmonogramu aktivit) a **věcné** (zařazení programu do předmětů, v rámci kterých bude výuka probíhat).

Preventivní program by měl vést tým proškolených lektorů a pedagogů. Metodika, kterou držíte v ruce, manuál obsahující podrobný návod, jak pracovat s e-learningem a datovým úložištěm, manuál k modulu „Můj svět tady a tam“ i další podkladové materiály pro učitele byly vytvořeny přímo pro tento projekt a doufáme, že vám budou dobře sloužit.

Preventivní program proti rasismu a xenofobii může škola realizovat více způsoby. Jaký způsob si zvolí, záleží na každé škole, jejím vedení, vyučujících a na tom, jak bude program začleněn do ŠVP. Nejpravděpodobnější cestou bude zřejmě integrace do vyučovacích předmětů, doplněná o projektové vyučování.

2.5.1. Role koordinátora

Jelikož se projekt skládá z více klíčových aktivit uspořádaných do jednotlivých modulů, je **nutno vybrat koordinátora projektu na škole**, který bude mít několik úkolů:

- ▶ začlenit program prevence proti rasismu a xenofobii do ŠVP s ohledem na průřezová témata,
- ▶ vytvořit tým pedagogů, kteří povedou realizaci programu „Jsme lidé jedné Země“,
- ▶ vypracovat podrobný plán a časový rozvrh projektu (včetně bloků návštěv lektorů),
- ▶ implementovat projekt do školní výuky,
- ▶ podpořit využívání e-learningu ve výuce,
- ▶ vytvářet zázemí pro návštěvu lektorů-cizinců ve škole,
- ▶ monitorovat a evaluovat průběh programu,
- ▶ využívat webovou aplikaci a prezentovat výstupy projektu,
- ▶ reportovat vedení školy výsledky tohoto programu prevence.

Kvalitní práce koordinátora projektu na základní škole má nezastupitelnou roli. Koordinátor spolu s pracovním týmem učitelů připravuje realizaci projektu ve škole, stimuluje žáky k účasti, začleňuje žáky do projektu a kontroluje jejich práci. Doporučujeme zvážit možnost svěřit koordinaci projektu školnímu metodikovi prevence. Metodik prevence má ve své náplni práce koordinaci preventivních aktivit školy obecně, včetně nemalého podílu na vypracování minimálního preventivního programu školy, kam patří logicky i téma prevence xenofobie a rasismu. Koordinátor by neměl být současně jediným a hlavním realizátorem programu! Jeho úkolem je hlídat celý proces tak, aby podstatné prvky programu byly zařazeny ve škole i do průřezových témat a byly aplikovány v jednotlivých předmětech s využitím aktivit projektu. Stejně tak ale může být koordinátorem projektu jiný pedagog, např. třídní učitel třídy, kde bude projekt realizován, pedagog s aprobační společenských věd nebo jiný pedagog, který má o projekt zájem, zvládne ho a je ochoten jeho koordinaci přijmout.

Pro úspěšný průběh projektu je, vedle výběru dobrého koordinátora, potřeba splnit ještě dvě podmínky:

- ▶ **Zajistit aktivní účast více učitelů**, kteří budou projekt chápat jako přínos pro výuku svých jednotlivých předmětů jako je zeměpis, dějepis, český jazyk, cizí jazyk, osobnostně-sociální výchova apod. Při dobře nastavené koordinaci dává program další možnosti k obohacení výuky spolu s využitím rozšiřujících forem práce, ať jsou to formy interaktivních her, nebo v neposlední řadě využívání e-learningu žáky i vyučujícími.

- **Zajistit projektu podporu vedení školy.** Podpora vedení školy pro zavedení projektu je klíčová. Projekt může být pojat i velmi extenzivně, jeho realizace může prostupovat výuku zapojených tříd – a k tomu všemu je podpora vedení nezbytná. Navíc, škola může projekt po vlastních úpravách implementovat do svého ŠVP, což je otázkou rozhodnutí vedení školy a celkové shody s pedagogy, kteří budou projekt uvádět v život.

2.6 E-learning a web projektu – podklady k projektu i prezentace výstupů

Jak už bylo řečeno, od žáků se očekávají – a zároveň budou projektem dále rozvíjeny – znalosti v oblasti ICT. V rámci projektu se v oblasti využití ICT zdokonalí i učitelé, kteří budou jeho moduly s ICT komponentou využívat. Rozvoj informačních a komunikačních technologií ve škole a jejich zavádění do výuky je oblast stále velice nová, velice dynamická a zároveň pro udržení kvalitního vzdělávání velice důležitá. Základní pomůckou pro učitele a žáky je **e-learningový kurz** (viz kapitola E-learningový modul) a dynamické **webové stránky projektu** (zejména aplikace Projekty škol), na kterých je pro potřeby uživatelů vytvořeno datové úložiště, kde školy mohou prezentovat své práce a vyhledávat si informace a prezentace ostatních. Do e-learningu a do aplikace Projekty škol se vstupuje z webových stránek <http://www.lidejednezeme.cz/>.

Titulní stránka projektu „Jsme lidé jedné Země“

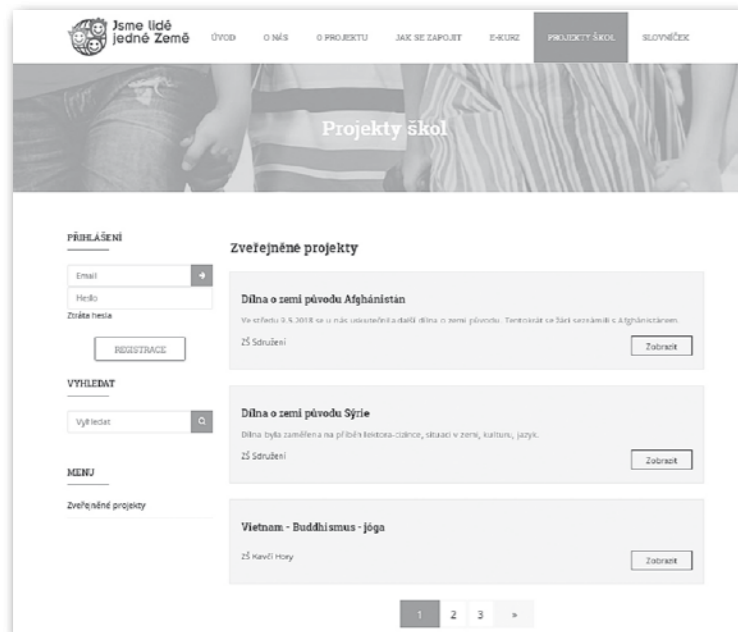

2.6.1. Aplikace „Projekty škol“

Aplikace „Projekty škol“ je navržena pro společnou práci více skupin uživatelů na konkrétních projektech. Projektem je míněn elektronický dokument, který může obsahovat text, obrázky, přílohy a odkazy na videa. Projekt je po dobu, kdy je rozpracován, přístupný pouze registrovanému uživateli, který s ním pracuje – žáci tedy zpracovávají zadané úkoly a pouze oni a jejich učitel mohou průběžnou práci vidět. Jakmile je projekt dokončen, může jej odpovědný učitel uzavřít a zveřejnit. Projekt je pak volně dostupný všem uživatelům webové stránky. Může tedy sloužit jako prezentace práce žáků nebo jako učební materiál k dalším lekcím.

S projektovým webem, a to jak s e-learningem, tak s Projekty škol, mohou žáci pracovat na školních počítačích i doma.

Aplikace Projekty škol

2.6.2. Technické požadavky na počítače

Aby kurz na vašem počítači, tabletu či chytrém telefonu správně fungoval, je potřeba, aby zařízení splňovalo minimální technické požadavky:

- systém je optimalizován pro většinu soudobých internetových prohlížečů operačních systémů Windows, iOS či Android, přičemž obecně doporučeným prohlížečem je Google Chrome. Pro hladký průběh lekcí doporučujeme svižný internet. Vzhledem k tomu, že dialogy a komentáře animovaných průvodců e-kurzu jsou nadabovány herci a v některých úlohách budou žáci pracovat s videem či zvukem, je vhodné, aby byl každý počítač vybaven sluchátky nebo reproduktory. E-kurz lze ovšem používat i beze zvuku.

2.7 Zařazení projektu do průřezového tématu Multikulturní výchova

Program prevence proti rasismu a xenofobii lze začlenit do průřezového tématu multikulturní výchova, které navazuje i na další vzdělávací oblasti, především na „Jazyk a jazyková komunikace“, „Informační a komunikační technologie“, „Člověk a společnost“, „Člověk a příroda“, „Umění a kultura“, „Člověk a zdraví“, „Člověk a svět práce“, „Dramatická výchova“.

Prínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti,
- rozvíjí dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat mezikulturních kontaktů k obohacení sebe i druhých,
- učí žáky komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory a schopnosti druhých,
- učí přijmout druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomovat si, že všechny etnické skupiny jsou si rovny a žádná není nadřazená,
- rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie,
- učí žáky uvědomovat si možné dopady svých verbálních i neverbálních projevů a připravenosti nést odpovědnost za své jednání,
- poskytuje znalost některých základních pojmů multikulturní terminologie: kultura, etnikum, identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost, netolerance aj.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá žákům prostřednictvím informací vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným etnikům, uznávat je,
- napomáhá žákům uvědomit si vlastní identitu, být sám sebou,
- stimuluje a koriguje jednání a hodnotový systém žáků, učí je vnímat vlastní odlišnost jako příležitost k obohacení, nikoli jako zdroj konfliktu,
- vede k angažovanosti při potírání projevů intolerance, diskriminace a rasismu,
- pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské) intolerance s principy života v demokratické společnosti,
- učí žáky vnímat sebe sama jako občana, který se aktivně spolupodílí na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám.

Tematické okruhy průřezového tématu

Tyto okruhy vycházejí z aktuální situace ve škole, reflektují aktuální dění v místě školy, současnou situaci ve společnosti. Jsou to:

- Kulturní diference – jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti. Člověk jako nedílná jednota tělesné a duševní stránky, ale i jako součást etnika. Základní problémy sociokulturních problémů v České republice a v Evropě.
- Lidské vztahy – právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci, udržovat tolerantní vztahy a spolupráci s jinými lidmi, bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženskou, zájmovou nebo generační příslušnost.
- Multikulturalita současného světa – předpokládaný vývoj budoucnosti, jako prostředek vzájemného obohacování, význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání.
- Princip sociálního smíru a solidarity – příspěvek každého jedince a odpovědnost za odstranění diskriminace a předsudků vůči etnickým skupinám. Aktivní spolupodílení se dle možností na přetváření společnosti, otázka lidských práv, základní dokumenty.

Do průřezového tématu se mohou začlenit aktivity: Úvodní interaktivní přednáška, Modul Země původu včetně čtyřhodinových dílen s lektorem-cizincem, Multikulturní den na škole, Můj svět tady a tam, Exkurze, nebo vlastní projekty škol.

2.8 Zařazení projektu do průřezového tématu Mediální výchova

Program prevence proti rasismu a xenofobii se může začlenit do průřezového tématu Mediální výchova. Mediální výchova

má žáka vybavit základní úrovní mediální gramotnosti. Důležitá je schopnost analyzovat nabízená sdělení, posoudit jejich věrohodnost, vyhodnotit jejich komunikační záměr, orientovat se ve sdělovaných obsazích a schopnost volby odpovídajícího prostředí pro naplnění nejrůznějších potřeb – od získávání informací přes naplnění volného času.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- ▶ přispívá ke schopnosti úspěšně a samostatně se zapojit do mediální komunikace,
- ▶ umožňuje rozvíjet schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich,
- ▶ učí žáky využívat potenciál médií jako zdroje informací, kvalitní zábavy i naplnění volného času,
- ▶ umožňuje pochopení cílů a strategií vybraných mediálních obsahů,
- ▶ vytváří představu o roli médií v každodenním životě v regionu,
- ▶ vede k rozeznávání platnosti a významu argumentů ve veřejné komunikaci,
- ▶ rozvíjí komunikační schopnost, zvláště při veřejném vystupování a stylizaci psaného a mluveného slova,
- ▶ přispívá k využívání vlastních schopností v týmové práci i v redakčním kolektivu,
- ▶ přispívá ke schopnosti přizpůsobit vlastní činnost potřebám a cílům týmu.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- ▶ rozvíjí citlivost vůči stereotypům v obsahu médií i způsobu zpracování mediálních sdělení,
- ▶ vede k uvědomování si hodnoty vlastního života a odpovědnosti za jeho naplnění,
- ▶ rozvíjí citlivost vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům o společnosti i jednotlivci,
- ▶ napomáhá k uvědomění zámožnosti svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnosti za způsob jeho formulování a prezentace.

Tematické okruhy průřezového tématu

Mediální výchova na úrovni základního vzdělávání obsahuje základní poznatky a dovednosti týkající se médií a mediální komunikace.

Rozvíjí receptivní činnosti:

- ▶ Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení – pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a reklamě, rozlišování zábavních prvků ve sdělení od informativních a společensky významných, chápání podstaty mediálního sdělení.
- ▶ Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality – různé typy sdělení, jejich rozlišování a jejich funkce, rozdíl mezi reklamou a zprávou, mezi faktickým a fiktivním obsahem.
- ▶ Stavba mediálních sdělení – příklady pravidelností v uspořádání mediálních sdělení, zejména ve zpravodajství; příklady stavby a uspořádání zpráv; srovnávání titulních stran deníků a dalších mediálních sdělení; skladba a výběr sdělení v časopisech pro dospívající.
- ▶ Vnímání autora mediálních sdělení – identifikování postojů a názorů autora v mediálním sdělení, výběr a kombinace slov, obrazů a zvuků z hlediska záměru a hodnotového významu.
- ▶ Fungování a vliv médií ve společnosti – organizace a postavení médií ve společnosti, role médií v každodenním životě jednotlivce, role médií v politickém životě.

Produktivní činnosti:

- ▶ Tvorba mediálního sdělení – uplatnění a výběr výrazových prostředků a jejich kombinací pro tvorbu správných a vhodných sdělení, tvorba sdělení pro školní časopis.
- ▶ Práce v realizačním týmu – redakce školního časopisu, utváření týmu, význam různých věkových a sociálních skupin pro obohacení týmu, komunikace a spolupráce v týmu.

Do tohoto průřezového tématu se mohou začlenit aktivity: Média kolem nás a svět očima novinových titulků, Můj svět tady a tam a Multikulturní den na škole.

Použitá literatura:

Metodický pokyn MŠMT č. 14 423/99-22.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004.

Uživatelský manuál pro e-kurz a webový portál. Praha: Centre for modern education, 2010.

3. E-learningový modul

3.1 Obsah modulu

E-learningový modul byl vytvořen speciálně pro projekt „Jsme lidé jedné Země“. Má podobu osobitého programu s interaktivními prvky – testy, kvízy a hrami, které umožní žákům nejen prověřit nabyté znalosti, ale samostatně mnoho souvislostí dovodit a vymyslet.

Úvodní stránka e-learningu

E-learning je rozdělen na několik lekcí, jedna z nich je pro učitele, ostatní jsou tematické lekce týkající se zemí původu a migrace do ČR.

Jednotlivé lekce jsou rozděleny na relativně samostatné slajdy. Je tedy možno pracovat jak s celou lekcí, tak s jednotlivými tematickými slajdy nebo s jejich skupinami. Po pravé straně každé lekce je seznam slajdů, ze kterého lze pohodlně zvolit slajd podle výběru.

Struktura e-kurzu:

- ▶ 7 lekcí o zemích původu (Vietnam, Ukrajina, Demokratická republika Kongo, Bělorusko, Čečensko, Afghánistán, Sýrie), kde se žáci mohou seznámit s důležitými momenty v historii zemí, které ovlivnily nebo stále ovlivňují emigraci jejich obyvatel; dále lekce obsahují informace o kultuře a současnosti vybraných států
 - každá lekce se skládá z 15–17 tematických slajdů
- ▶ 3 lekce zahrnující modelové příběhy migrantů (Ibragim, Anh, Světlana) a různé nástrahy a problémy, se kterými se cizinci u nás mohou setkávat, nebo se kterými se setkávají všichni migranti
 - 5–7 slajdů v každé lekci
- ▶ lekce Migrace a my zpracovává téma lidských práv, historie migrace z Čech, začleňování migrantů do nové společnosti, xenofobie a rasismu
 - 10 slajdů
- ▶ pedagogický modul je lekcí vyhrazenou pouze učitelům. Seznamuje s tématy celého projektu, rozvíjí některé klíčové kompetence učitele a umožňuje interaktivní přípravu na jednotlivé moduly projektu včetně možnosti vyzkoušet si aktivity, které naplňují jednotlivé moduly s využitím rychlé zpětné vazby, kterou e-learning nabízí
 - 11 slajdů.

Průvodci ve výuce jsou žákům postavičky Lumíra a Mojmíra, kteří z různých důvodů cestují po jednotlivých zemích, žákům tyto státy představují a zadávají úkoly, které mají žáci splnit. E-learning je dabován a zároveň mohou žáci číst dialogy v dialogových bublinách.

Náhled lekce se seznamem slajdů po pravé straně

V metodice uvádíme příklady využití jednotlivých lekcí e-learningu. V každém modulu navrhuje, jak lze e-learning ve výuce využívat a jakými aktivitami na něj lze navázat. E-learningový kurz je základní pomůckou po celou dobu realizace dvouletého programu.

Cílem e-learningového kurzu je především:

- ▶ představit atraktivní pomůcku použitelnou v různých předmětech,
- ▶ postavit žáka do středu vzdělávacího procesu a využít aktivizující metody,
- ▶ motivovat žáky k dalšímu poznávání a objevování,
- ▶ zjednodušit práci pedagogům, ušetřit čas,
- ▶ podpořit rozvoj klíčových kompetencí a naplňování očekávaných výstupů z RVP.

3.2 Výhody a nevýhody využití e-learningového kurzu pro žáky i učitele

E-learning je jednou z moderních metod vyučování. Mezi výhody e-learningu můžeme řadit rychlou zpětnou vazbu, zlepšování dovedností potřebných v práci s komunikačními technologiemi, možnost pracovat i doma a zvolit si individuální tempo práce (žák prochází jednotlivými slajdy tak rychle, jak mu to vyhovuje).

Čím je specifický e-learning projektu „Jsmé lidé jedné Země“:

- ▶ žáci ho mohou využívat ve škole i doma,
- ▶ pomůcka nejen pro žáky, ale i pro učitele (zvláštní kapitola jen pro učitele),
- ▶ aktuálnost informací,
- ▶ mezipředmětové použití.

E-learning lze využívat několika způsoby:

1) Žáci pracují jen samostatně buď ve škole, nebo doma: Takový způsob využití e-learningu nepovažujeme za nejvhodnější a vedoucí ke stanoveným cílům. Multikulturní výchova je složitou oblastí a je tedy nutné, aby byly některé otázky probrány více a s učitelem, informace byly provázány s tím, co žáci již znají, aby si uvědomili širší souvislosti témat. Na samostatnou práci by se tedy podle našeho názoru mělo vždy s pedagogem navazovat.

2) Žáci pracují ve škole s učitelem a sami doma s e-learningem: Tento způsob je efektivnější než předchozí, protože propojuje informace, které žákům předal učitel ve škole, s novými informacemi, které žáci zjistí během práce s e-learningem.

3) Propojení práce s e-learningem a výkladu učitele ve vyučovací hodině: E-learning můžeme v hodině využít jako motivaci, opakování, ale i jako nositele hlavní myšlenky vyučovací hodiny.

4. Interaktivní formy práce

V charakterizaci Programu prevence xenofobie a rasismu jsme v předchozích kapitolách uváděli, že jedním z cílů je rozvíjení multikulturních kompetencí žáků (a potažmo i učitelů) jak v oblasti znalostí, dovedností a schopností, tak zejména v oblasti postojů.

Abychom tohoto cíle mohli dosáhnout, musíme se především zaměřit na osobnostní a sociální rozvoj žáka v rámci školního vzdělávání. Hlavním cílem zde není předávání jednotlivých poznatků, ale příprava na zvládání životních situací v rámci určité skupiny.

Již Jan Ámos Komenský říkal, zní obvyklé klišé, že vzdělání se má týkat celého člověka. A vzdělání získáváme učením. Učíme se hlavně ve škole. Ale škola – to není jenom instituce zprostředkující učení se v didaktickém smyslu slova, to je i důležité sociální prostředí, po rodině nejdůležitější, v němž probíhá i sociální učení. Škola není pouze institucí, která plní vzdělávací funkci, ale stejně důležitá je i funkce socializační. Shrňme stručně, co víme o socializaci.

4.1 Socializace jako celoživotní proces

Člověk se rodí jako bytost biologická. Lidskou bytostí se stává vlivem prostředí, ve kterém od narození žije a vyrůstá. Tento vliv podle Langmeiera začíná dokonce již v prenatálním období. Socializace je postupná přeměna člověka z biologické bytosti v bytost lidskou vlivem sociálního prostředí.

Vlivem socializace nabývá jedinec specificky lidské způsoby psychického reagování, vnímání, myšlení a citění. Osvojuje si sebeovládání, schopnost vzdát se uspokojení určitých potřeb, odvrhnout je a nahradit je jinými. Rozvíjejí se u něho lidské schopnosti, vyšší city, charakterově volní vlastnosti. Učí se řídit a ovládat svoje chování, působit na sebe, osvojuje si určitou disciplínu a sebedisciplínu. Učí se přizpůsobovat si okolní prostředí a především si však osvojuje řeč, tudíž hlavní formou jeho chování se stává chování verbální.

Výsledkem přizpůsobování jsou nové způsoby chování.

Při socializaci jedince nejde však jen o jednoduché přizpůsobování prostředí. Jedinec sám je aktivní, sám působí na prostředí. Jeho socializace se uskutečňuje v interakci se společenským prostředím. Je to proces orientace ve společenských hodnotách, proces vytváření základních kulturních, hygienických a pracovních návyků, proces vpravování do určitých rolí, diferenciací citových vztahů, společenských potřeb a zájmů, vytváření etických a estetických koncepcí. Je to proces utváření světového názoru, osvojování pravidel společenského chování a vystupování, jednání s lidmi i získávání rozmanitých dovedností, návyků a zvyků.

Jak probíhá socializace? Člověk se nejdříve socializuje v rodině. Průběh socializace pak pokračuje ve skupině vrstevníků.

Centrálním bodem socializace je postupné utváření a vývoj „JÁ“. Zahrnuje sebepoznání, sebehodnocení a sebekoncepci, postupné přebírání závazků, omezení a povinností. Znamená nebyvalé rozšíření možností chování a jednání.

Výsledkem socializace je tedy přímo osobnost každého člověka.

Sociálně - psychologické programy potom akcentují zejména změnu v chování a přijímání optimálních sociálních norem, změny nežádoucích postojů, popř. nežádoucí identifikace se skupinami negativně se vymezujícími vůči společnosti – v tomto případě např. skupiny s programem rasistického charakteru.

4.2 Zážitková pedagogika

Přístup, který doporučujeme, využívá principů zážitkové pedagogiky. Zážitková pedagogika je pedagogický směr, který využívá zážitku jako prostředku ke vzdělávání a pomáhá hlubšímu zvnitřnění poznatků včetně změny postojů. Současně prohlubuje i poznání sebe sama a uvědomění si svých možností, včetně možnosti změny – v tomto případě změny v pohledu na otázky norem pokud jde o odlišnosti mezi lidmi a multikulturní společnosti.

Co je zážitek, každý intuitivně cítí, pojem lze charakterizovat jako zkušenost, která se dobře uchovává v paměti, protože účastník „her“ je zapojen aktivně a do poznání zapojuje aktivně i další smysly, prožitek je tím intenzivnější, čím je člověk otevřenější.

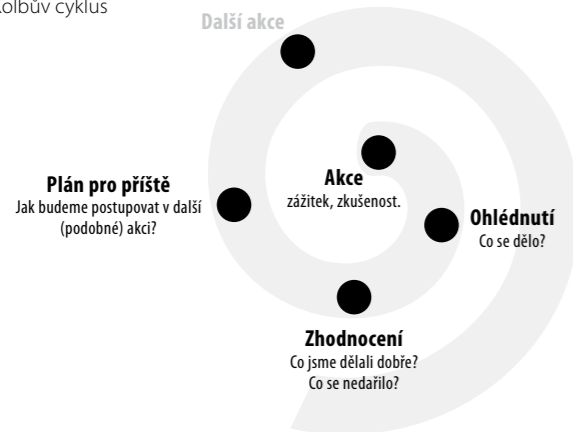
Některé z neoddelitelných charakteristik prožitku jsou:

- Komplexnost – a charakteristika lidského způsobu existence, odlišující se od možné redukce pouze racionálním zpracováním;
- Verbální nepřenositelnost;
- Nedefinovatelnost (jazyk se stálým pojmovým aparátem stírá někdy plnost zážitku v definičním vymezení);
- Jedinečnost – jedinečné okamžiky v širším prožitkovém proudu;
- Intencionální zaměření (prožitek je neoddelitelný od svého „obsahu“, sounáležitost prožívajícího jedince a prožívané události).

K vytvoření podmínek pro otevřenost novému poznávání platí, že je podstatné klima prostředí, kde se aplikuje jakákoliv forma zážitkové pedagogiky. Platí tedy základní pravidla pro bezpečné klima:

- Dovolena je jakákoliv otevřenost v komunikaci;
- Každý má právo vyslovit svůj názor, byť objektivně nemusí být „správný“;
- Důvěra se prohlubuje i tím, že mimo program se kontroverzní témata a názory účastníků nedoporučují rozebírat;
- Nedílnou součástí takového programu je princip využívání tzv. zpětné vazby, kterou je společné sdílení a konfrontace zážitku všech členů skupiny – v tomto případě třídy, protože jedině tak si mohou účastníci aktivity uvědomit své reakce, které mohou být někdy překvapivé a dovolují si uvědomit své prožívání;
- Náznorný celý proces zobrazuje tzv. Kolbův cyklus (z e-learningu pro učitele, slajd Jak dělat reflexi).

Kolbův cyklus

Práce s prožitkovými aktivitami využívá přirozeného procesu zkušenostního učení. Abychom využili všech možností, které nabízí, je třeba:

- vybrat vhodnou aktivitu, odpovídající cíli, kterého chceme dosáhnout,
- motivovat a nadchnout pro hru, aktivitu srozumitelně vysvětlit a zadat,
- v průběhu pozorovat aktuální dění, reflektovat průběh a prožitky,
- shrnout základní prožitky a poznatky a aktivitu uzavřít.

Vždy musíme mít na paměti, že cílem není realizace aktivity, ale že aktivita je prostředkem, jak stanoveného cíle dosáhnout.

Sociálně psychologické aktivity s ohledem na věkovou kategorii, pro kterou je program určen: pro žáky ve věku 13–15 let.

Období 13–15 let, tedy týkající se dětí staršího školního věku, ve vývoji dítěte patří k socializačním „skokům“, kdy se dítě – žák v tomto případě – odpoutává od rodiny a známého sociálního prostředí, kterým je třída a škola. Patří k období hledání vztahů a také v neposlední míře k dotváření postojů jedince k okolnímu světu, k hledání optimálního hodnotového žebříčku. S tím souvisí i řada vlivů působících na dítě nejen ze školy a rodiny, ale i vlivy spojené se společenským kontextem. Formy zážitkové pedagogiky, uplatňované v projektu, v této souvislosti mohou dovést žáka k zamyšlení nad řadou jevů, odbourání stereotypů a předsudků vytvářených nahodile a získávaných často od společenství, ve kterém se dítě může pohybovat mimo školu. Spolu s tím se projekt stává i jakousi školou kritického myšlení, a tím pomáhá překonávat řadu nejistot v utváření obrazu světa dítěte kolem sebe.

U dětí staršího školního věku sociálně psychologické programy bývají již na rozhraní prevence a včasné intervence – poruchy sociálního vývoje mohou mít v zásadě dvě podoby:

- Narušené sebepojetí ústící do sníženého sebevědomí a úzkostných projevů, které nedovolují dítěti navazovat adekvátně vztahy s okolím. Spolu s rovněž narušeným sebepojetím se porucha manifestuje agresivním chováním a odmítáním všeobecně platných společenských norem.

- Projevy z okruhu xenofobních a rasistických postojů; v chování těchto jedinců nemusí být vždy zvnitřněným uvědomovaným postojem, ale spíše je lze interpretovat jako obranu proti neznámému, která nejistou osobnost s narušeným sebepojetím ohrožuje.

Program, kde se podaří dítě dobře zapojit a aktivizovat, naopak posiluje jeho vnitřní jistotu a pomáhá zvýšit uvědomění si své vlastní hodnoty – což ve svém důsledku vede k toleranci a respektu k odlišnostem.

4.3 Interaktivní formy práce v programu prevence rasismu a xenofobie

Cíle programu jsou obecně zaměřeny do oblastí formování postojů (k sobě, k druhým lidem, sociálním skupinám, lidem z odlišného sociokulturního prostředí, k hodnotám), **rozvíjení schopností a dovedností** (sebevyjádření, vnímání druhých, vzájemná komunikace, spolupráce, rozhodování, hodnocení), samozřejmě **i k informacím** (o sobě i druhých, o jejich způsobu komunikace, o jejich hodnotových vzorcích apod.). Pro toto **záměrně vytváříme podmínky**, pro toto využíváme interaktivních forem práce se žáky a s třídním kolektivem. V celém programu proto klademe neustále důraz na vedení k dovednostem sociálního soužití, k toleranci, respektu, užívá se i termínu, že je třeba učit se demokracii a lidským právům. Socializace, sociální učení v prostředí školy a školní třídy probíhá samozřejmě neustále.

Naší snahou je zdůraznit, že sociální dovednosti lze záměrně rozvíjet – techniky mají často formu interakčních her a cvičení, využívajících prvků sociálně-psychologického výcviku.

4.3.1. Sociálně-psychologické hry

Sociálně-psychologické hry využívané ve výchovné práci se nejčastěji člení dle hlavního zaměření na hry seznamovací a rozehrávající, didaktické hry, tematické hry, hry zaměřené na rozvoj tvořivosti, sebepoznávací hry.

Sociálně-psychologické hry jsou využívány k osobnostní výchově, umožňují navodit různé zážitky (diskriminace, skupinová kooperace, skupinová identita, uplatňování stereotypů a reakce na ně, jinakost žáků ve třídě, která by se považovala za homogenní...).

Nejdůležitější je vlastní obsah hry a prožitek z ní, děti mají mít dostatek prostoru pro projevení tvořivosti, soucítění, solidárnosti i prvků občanské odpovědnosti. Méně snadno tak podlehnou libivým a často extrémisticky zabarveným nabídkám na jednoduchá řešení složitých problémů.

Hlavním principem je kooperace a komunikace mezi dětmi samými a dětmi a učitelem. Hra a činnosti takto pojaté umožňují rozvoj pozitivních sociálně-interaktivních dovedností, schopnosti vcítovat se do ostatních, sám být schopen spolupráce na společném; je to příležitost pro stimulaci, rozvoj sebehodnocení, prožitek úspěchu i obyčejné legrace zažité společně s učitelem a ve školním prostředí.

Děti nejsou vystaveny tlaku hodnocení ani stresu z neúspěchu. Her, kdy nikdo neprohrává, není mnoho, starší děti jsou už ochotné hrát pro výhru za každou cenu; námi nabízené hry v modulech a zejména v souboru aktivit ve druhé části metodiky umožňují jiný typ zážitku, kdy účastník není nucen radovat se z neúspěchu ostatních, protože to zvyšuje jeho šanci na vítězství, ale prostřednictvím her se učí kooperaci, akceptování sebe samého a druhých.

Aby byly interakční hry účinné, měly by být splněny určité podmínky:

- aktivní spoluúčast všech dětí,
- využití zpětné vazby,
- relativně jasně definované hranice v čase i obsahu,
- otevřenost výsledků (cíl je stanoven, výsledek může být jiný),
- interakce (využití energie, která při běžné výuce může být rušivá – radost z pohybu, verbální i neverbální kontakty, využití interakce mezi dětmi),
- důraz na spolupráci (prvky soutěživosti spíše omezeně),
- rovnoměrný podíl všech dětí na aktivitách skupiny (šance i pro ty, kteří mívají ve škole menší úspěch, hodnocena je spontaneita a tvořivost),
- soudržnost skupiny,
- úloha vedoucího skupiny (schopnost upustit od direktivního řízení, umět ustoupit do pozadí).

Tyto hry jsou zřejmě častěji používány při práci se šikanou, nebo při stmelování třídních kolektivů. Lze je ale využít i při výuce o migraci, o přítomnosti migrantů v hostitelské společnosti, při výuce o lidských právech či při tematizování stereotypních a předsudkových postojů. Je třeba je pojímat tak, aby směřovaly k cíli, kterým není identifikace či odstranění šikany ve třídě, ale přivedení žáků k tomu, aby si na vlastní kůži zakusili to, co třeba nikdy nezažívají a aby dokázali zážitek pojmenovat.

Díky dobře provedené a reflektované hře mohou žáci snáze pochopit obsah pojmů, které jsou pro ně často jen frázemi, kterým nevěnují příliš pozornosti, protože si s nimi nevědí rady (diskriminace, předsudky), ale kterých je všude plno.

4.3.2. Jaké metody a techniky můžeme využít

Hraní rolí – nezaměřuje se na podání uměleckého výkonu, na vytvoření role jako v divadle, účelem je vlastní prožitek určité situace. Dítě může hrát roli sama sebe v příběhu, který se mu stal, nebo hraje sebe v možné situaci, tedy jak by se asi zachovalo, kdyby se ocitnulo v situaci, která se stala někomu jinému. Dítě může hrát i sebe v určité sociální roli, nebo hraje někoho jiného a pokouší se vžít do prožívání z pohledu toho druhého. Příběh volíme vzhledem k cílům; může být skutečný, fiktivní, příběh s daným scénářem a přidělenými rolmi v něm, důležité je hledání možných řešení, prožívání empatie, vnímání vzájemné komunikace apod.

Přijmeme na začátku pravidlo, že nikdo nikoho nekritizuje, nikoho nezraňujeme, nezesměšňujeme, neokřikujeme, nehodnotíme výkon.

Dalšími použitelnými metodami mohou být **simulované situace, prvky sociodramatu, ale i prvky z arteterapie**, sloužící k sebevyjádření a komunikaci s druhými (již zmiňované kresby, společné malování ve skupině, vedení dialogu kresbou nebo hudbou...).

Můžeme využít výtvarných prostředků, kdy prvořadými nejsou úkoly v oblasti estetické výchovy, ale dítě má možnost vyjádřit jinak než slovy svůj názor, svoje představy, prožitky, pocity; hodnocen není výkon, nejde o umění či neumění. Také učitel nemusí být spoután tím, že není výtvarník.

Použit lze např. **pocitovou kresbu, koláž**, která směřuje k vyjádření dítěte, jeho zážitků pozitivních i negativních, často symbolicky (barvou nálady, metaforou). Výtvar může být i podkladem pro „popovídání si“, verbální vyjádření pocitů. Dále můžeme použít třeba **ilustraci příběhu či situace**, se kterým jsme pracovali který děti sehrály nebo **výtvarného vyjádření** dětského pohledu na předloženou tezi, informaci, pojmy, výklad učitele, které je i cestou, kterou si žáci žádoucí znalosti lépe zapamatují, eventuálně je lépe zpracují a přijmou.

Druhy použitelných technik: výkres, malba, koláž, společná kresba ve skupině, kreslení komiksu, výroba ilustrované knížky k danému tématu a další techniky.

Využití dalších výtvarných materiálů je různorodé. V tomto modulu jsou také nejvíce využívány **moderní technologie** (ICT), kterým je věnován i samostatný manuál.

Stále znovu zdůrazňujeme, že nejde o hodnocení výkonu, ale o sociální učení se, a to všech, včetně učitele, který je spíše facilitátorem, nicméně i on si uvědomí mnohé nejen o dětech, ale i o sobě.

4.3.3. Jaké aktivity a techniky se nejvíce osvědčily

Interakční hry a prvky sociálně-psychologického výcviku a další metody motivují k sociálnímu učení, probouzejí zvědavost dětí a radost ze schopnosti učit se z vlastních zkušeností. Také proto byly připraveny dílny a interaktivní přednášky především tímto způsobem, i když samozřejmě obsahují i podstatné informace a jejich uvedení do souvislostí.

Interaktivní dílny a výuka o zemích původu i úvodní přednáška se skládají zejména ze sociálně-psychologických her, diskusí se žáky, práce s filmovými ukázkami, z projektivních a imaginativních aktivit žáků, divadelního a scénického zpracování zadaných témat, prezentace lektora-cizince a výkladu lektora/učitele.

Při výuce o zemích původu a při přípravě na dílny doporučujeme dále zařazovat **zábavné kvízy**, motivující k tématu hodiny, **samostatnou práci, brainstorming**, samostatné **formulování otázek** na učitele nebo lektora. Při práci s médii žáci **analyzují psaný text a fotografie a diskutují**, ale také zkoušejí **žánrové a tvůrčí psaní**.

Uvádíme zde některé podrobněji, další jsou jak ve druhé části metodiky, tak v e-learningovém kurzu.

Práce s filmovými ukázkami: Do kategorie zážitkových technik lze také zařadit práci s filmovými ukázkami. Lze používat ukázky „přímé“, tedy realisticky pojaté filmy nebo dokumenty. Můžeme ale využít i paralely, můžeme nechat žáky s filmem imaginativně pracovat a vžít se do postav. Například při výuce o dětských uprchlících používáme ukázky z dokumentů o Nicolasi Wintonovi. Jeho „děti“ tam vyprávějí o svých životech, o tom, jak se s nimi loučili jejich rodiče. To žákům umožní nahlédnout do pozice aktéra, ale ne toho, který trpí, ale toho, který se přece zachránil – a přitom vidí, jaká záchrana to byla, jak smutné a tragické zkušenosti a souvislosti měla. Pomocí krátkého filmu a vyprávění několika osob si mohou děti představit pocity a postoje rodičů, práci organizátorů odchodu, tlak na opuštění země. I dnes jsou děti vysílány rodiči do

zahraníčí, aby unikly válce, většinou jde o mladé muže, které rodiče chrání před narukováním. Zážitek z filmu dětem situaci dětských uprchlíků přiblíží.

Situační hry „z vlastní dílny“ : Využívali jsme i hry „z vlastní dílny“, tedy různé aktivity ušité nebo upravené na míru probíranému tématu, kdy si žáci vyzkoušejí zahrát si na policisty, úředníky a migranty; nebo na voliče, sčítací komisaře a manipulátory voleb; nebo na scénáristy, kteří rozhodují o dalším životě svých filmových postav; nebo na sebe sama v situaci „představ si, že“, kdy například napíšou seznam věcí, bez kterých se nedokážou obejít a pak je musejí postupně škrtnout, protože jsou třeba uprchlíci nebo migranti a něco nepoberou, jiné jim ukradnou, rozbijí se, nefungují. Přestože to jsou často hodně jednoduché a známé techniky, ve zvoleném kontextu jsou dobře a rychle použitelné a žáci si „sáhnou“ na zkušenost, o které do té doby neměli ani potuchy. A ta je obohacuje v různých životních situacích; teď už dobře vědí, že věci mohou být i zcela jinak, než jak je znají – a i když je toto „vědění“ pouze na úrovni emoce či vzpomínky, pokud byl zážitek při hře zpracován, můžeme doufat, že zafunguje, až bude třeba.

Při výuce o zemích původu a při přípravě na dílny doporučujeme dále zařazovat **zábavné kvízy**, motivující k tématu hodiny, **samostatnou práci, brainstorming**, samostatné **formulování otázek** na učitele nebo lektora. Při práci s médii žáci **analyzují psaný text a fotografie a diskutují**, ale také zkoušejí **žánrové a tvůrčí psaní**.

V modulu Můj svět tady a tam jsou pak využívány nejvíce **tvůrčí aktivity**, ve kterých jde maximálně o prezentaci postoje a názoru žáka, které může vyjádřit i velmi neotřele.

Můžeme využít výtvarných prostředků, kdy prvořadými nejsou úkoly v oblasti estetické výchovy, ale dítě má možnost vyjádřit jinak než slovy svůj názor, svoje představy, prožitky, pocity; hodnocen není výkon, nejde o umění či neumění. Také učitel nemusí být spoután tím, že není výtvarník. Jde například o **pocitovou kresbu, koláž; ilustraci příběhu či situace**, se kterým jsme pracovali či který děti sehrály; **výtvarné vyjádření** dětského pohledu na předloženou tezi, informaci, pojmy, či výklad učitele. **Druhy použitelných technik:** výkres, malba, koláž, společná kresba ve skupině, kreslení komiksu, výroba ilustrované knížky k danému tématu a další techniky. Využití dalších výtvarných materiálů je různorodé.

V tomto modulu jsou také nejvíce využívány **moderní technologie** (ICT), kterým je věnován i samostatný manuál.

Tyto hry ale mají svá úskalí:

Prvním úskalím je to, že využívají prvků, které jsou v běžné výuce považovány za rušivé – pohyb v místnosti, vzájemné povídání si, hlučnost a podobně. Učitel má přirozenou tendenci „okřikovat“, „umravňovat“, je pro něho obtížné vytvořit takovou atmosféru ve třídě, která by odpovídala požadavku na vytvoření tzv. bezpečného prostředí, někdy je i obtížné motivovat žáky tak, aby se všichni opravdu zapojili.

Pokud na takovou práci není třída zvyklá, nemusejí se první hry vůbec povést – žáci nedokážou dodržovat jejich pravidla, mají pocit, že učitel opustil pozici autority a jsou neukáznění. Vedle toho jsou tyto hry poměrně náročné na vedení. Vedoucí musí být schopen hru sledovat a vidět projevy témat, která chce s žáky probírat: při tradiční „červené tečce“ například nejde jen o to, aby se žáci rozdělili do skupin a jeden člověk zůstal stát sám, ale je třeba sledovat jejich interakce, průběh hry, projevy, gesta. Může-li vedoucí žákům na jejich vlastních činech ukázat, jak se projevuje diskriminace, jak funguje skupinová identita, či jak ve skupinách funguje více paralelních pravidel, má hra velký efekt a lze na ní pak postavit další výklady například o migraci, integraci, principu občanských válek, připuštění „faktu“, že existují „podřadné“ skupiny lidí.

4.4 Výhody, nevýhody a specifika interaktivních forem výuky

Výběr konkrétních interaktivních forem záleží jednak na modulu a jeho zaměření, ale také na pedagogovi a jeho zkušenostech a na jeho strategiích při práci se třídou. Interaktivní formy práce přinášejí mnoho výhod, které spočívají hlavně v efektivitě výuky, v možnosti ovlivnit žákův prožitek a zkušenost a ve větším a odpovědnějším zapojení žáků do výuky. Pro interaktivní výuku je důležité, aby s námi žáci spolupracovali. Zajímáme se o jejich názory, klademe jim otázky. I když jejich odpovědi nejsou vždy správné nebo jsou rozporuplné, podporujeme je v diskusi a snažíme se vytvořit bezpečné prostředí, ve kterém budou ochotni seznámit nás se svými názory a nebát se posměchu či trestu za špatnou odpověď či „nehodný názor“. Díky tomu, že známe jejich názory a víme, jaké mají znalosti, máme možnost s nimi dále pracovat, jejich názory rozebírat a ukazovat jim pohledy z dalších stran. Při této práci můžeme využít i zkušenosti ze sociálně-psychologického výcviku.

Při vedení a vyhodnocování aktivit se zaměřujeme na kategorie:

- ▶ vnímání a prožívání – vcitování se, vnímání sebe i jiného člověka, skupiny, prostředí;
- ▶ myšlení – rozhodování, pochopení jevů, pojmů, vztahů, identifikace jevů, řešení situací včetně domýšlení souvislostí a dopadů;

- ▶ osobní projev – schopnost verbální i neverbální komunikace, schopnost hrát role;
- ▶ komunikace – mezilidské vztahy, rozhovor, strategii a taktiku interakce, spolupráci a pomoc, vedení, podřízení se.

Prostředí třídy se tak stává modelem pro formování prosociálního chování žáků na základě jejich prožitku.

Pro mnoho pedagogů přináší interaktivní formy práce zejména zpočátku více pochybností; zda při výuce postupují dost rychle, případně zda neztrácejí autoritu v průběhu bouřlivých diskusí nebo energických performancí žáků. Nejistota učitelů může plynout i z poměrně častého využívání ICT pomůcek, a to jak e-learningu, tak hlavně videoklipů nebo kombinovaných počítačových výtvarných technik. Těmto obavám rozumíme a snažíme se proto u návrhů aktivit upozorňovat na situace, které mohou být pro průběh aktivity ohrožující (tendenci žáků nerespektovat pravidla, upozornění na technické nástrahy a podobně). Zároveň se domníváme, že interaktivita ve výuce je pro úspěch programu zcela klíčová – také proto jsou některé popisy aktivit tak podrobné, aby je mohli provést i učitelé, kteří dosud s podobným typem práce nemají bohaté zkušenosti nebo z ní mají obavy.

Zvolená forma práce má určitá specifika, na která musíme pamatovat při přípravě i v průběhu výuky:

- ▶ Ve třídě je větší hluk než při frontálním vyučování. Pokud je to možné, je lepší zvolit třídu tak, abychom nerušili ostatní vyučující a žáky.
- ▶ Pro vytvoření příznivého klimatu a naladění žáků na jiný způsob práce je vhodné sedět v kruhu nebo jinak narušit tradiční sezení v řadách lavic.
- ▶ Během aktivit, které jsou zaměřené na prožitek dětí a jejich zkušenosti, se mohou projevit problémy dětí i třídního kolektivu (dítě se svěří, že je jeho matka týrána, kolektiv nechce pracovat s určitými žáky apod.). Pokud to nastane, je vhodné s tématem dále adekvátně pracovat – což může být ovšem pro pedagoga časově i psychicky náročné.
- ▶ Učitel musí očekávat, že se aktivita může tematicky vyvinout jinak, než jak ji připravil, než jak by ho napadlo, nebo dokonce než jak by odpovídalo jeho osobnímu přesvědčení – je dobré brát takový zvrát jako podnět pro další práci, a ne jako jasný neúspěch aktivity. Každý výsledek aktivity je třeba interpretovat vzhledem k vzdělávacímu a tematickému cíli hodiny. Někdy je to obtížné, ale vedle splnění cíle hodiny to přináší i upevnění autority učitele, který tím ukazuje, že žáky respektuje a dovede pracovat se všemi jejich zajímavými podněty.
- ▶ Aktivita, která dobře „funguje“ v jedné třídě, může být v jiné zcela neúspěšná. Každá aktivita vyžaduje jiný přístup žáků, jiný typ třídní dynamiky, a tak je přirozeně možno aktivity upravovat, jen je třeba vždy dát pozor, aby se z nich nevytratil jejich původní cíl.
- ▶ Při využívání interaktivních tabulí, DVD či jiných pomůcek je nutné předem zkontrolovat jejich funkčnost, aby nebyla narušována plynulost výuky nebo aby technický nedostatek hodinu nezkažil.

Hodnocení interaktivních forem práce

Evaluaci a autoevaluaci je věnována závěrečná kapitola první části této metodiky, avšak vhodné je provést jistou míru evaluace bezprostředně v souvislosti s použitými interaktivními aktivitami v rámci programu.

Vzhledem ke specifčnosti interaktivních forem práce je specifické i jejich hodnocení. Důležitější než konkrétní znalosti a dovednosti jsou při používání této metody změny postojů. Pedagog by měl tedy spíše využívat slovního hodnocení jak během aktivity, tak i po jejím skončení. Známkou ohodnotí konkrétní výstup práce žáka – například prezentaci v modulu Můj svět tady a tam, ale nedokáže ohodnotit postoj žáka při hrách, nepojme v sobě změnu postoje a větší citlivost pro cizineckou problematiku, kterou žák během práce na programu získá. Proto by měl pedagog při své práci přistupovat k hodnocení citlivě, kombinovat hodnocení slovní s formou známky, vysvětlit žákům, že i přesto, že nemají známky, hodnotí je, ale zaměřuje se na věci, které se nedají shrnout známkou.

4.5 Specifika projektu při aplikaci v základní škole speciální

Program je po malých úpravách možné realizovat i v základních školách speciálních a v základní škole praktické.

Jeho východiska a předpokládaný cíl se stejně dobře, jako je tomu u škol základních běžného typu, dají aplikovat a zařadit do školního vzdělávacího programu na úrovni prevence rizikového chování – v tomto případě zejména prevence rasismu a xenofobie. Tím se stane součástí povinného minimálního preventivního programu školy bez toho, aby škola téma prevence rasismu a xenofobie zpracovávala sama.

Specifčnost žáků speciálních škol včetně základních škol praktických je třeba respektovat v několika rovinách:

- ▶ Pozitivem oproti běžným třídám základních škol je obvykle těsnější vztah vyučujících s žáky třídy. To je dáno mimo jiné i menším počtem žáků ve třídě a také tím, že převážná většina pedagogů v těchto typech škol má speciální pedagogické vzdělání a zkušenost s nutností pracovat s žáky individuálně, s respektem k jejich zvláštnostem.
- ▶ Dalším skrytým pozitivem je psychologický moment. Žáci speciálních škol mívají více rozvinutou schopnost reagovat emočně na různé situace. Vzhledem k tomu, že program je postaven kromě sbírání informací zejména na emočním

prožívání – které je mimo jiné základem vytváření si vnitřních postojů ke světu a jevům v něm –, je možné využít tohoto potenciálu k odstranění přijatých nezdravých stereotypů a mýtů prostřednictvím prožitků.

- ▶ Rodinné prostředí, zejména žáků základních škol praktických, je více než je tomu u ostatní populace žáků samotným vyčleněním dítěte z většinové populace žáků poznamenáno a někdy i stigmatizováno. V principu často i rodiny těchto žáků mohou prožívat obdobný pocit vyčlenění jako rodiny cizinců. Program tak může naplnit i další skrytou potřebu žáků – potvrzení své identity a spolupatřičnosti ke společnosti, ve které žáci žijí.
- ▶ Základní úpravy programu:
 - Je nutné počítat s mentální úrovní žáků a jazyk programu jim přiblížit.
 - Vzhledem k obvykle krátkodobé paměti a kolísající pozornosti žáků je potřeba celý program rozčlenit na kratší celky, popř. vybrat ty, kde převládá názor oproti abstraktní úvaze. Prožitek, spojený s názornou výukou umocňuje vytváření zdravých postojů k národnostním menšinám včetně cizinců a jejich kulturních odlišností.
 - V probíhajícímu projektu se ukázaly jako nosné projektové multikulturní dny a příprava na ně – v podobě celoškolských projektů.
 - E-learningovou podporu je dobré využít zcela pro pedagogy, u žáků potom e-learning využívat formou provázení jednotlivými slajdy, nenechat žáky pracovat s e-learningem zcela samostatně. Jako dobrá se ukázala i aplikace využití e-learningu s pomocí interaktivních tabulí, kdy má možnost pedagog žáky provázet.
 - V době přípravy návštěvy cizince je nutné si předem připravit s žáky okruhy otázek tak, aby se vyloučila příliš osobní témata.
 - U žáků speciálních škol více než je tomu u žáků základních škol je vhodné do projektu multikulturního dne zapojit i jejich rodiny a tím podpořit i integrační cíle, ke kterým projekt míří.

Použitá literatura:

- Gulová, L., Štěpařová, E.: *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: Masarykova univerzita – Pedagogická fakulta - Katedra speciální pedagogiky, 2004.
- Marádová, Eva a kol. *Rozvíjení multikulturního porozumění*. Praha: Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta, 2006.
- Cílková, E., Schonerová, P. *Náměty pro multikulturní výchovu*. Praha: Portál, 2007.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.
- Pelánek, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008.
- Hermochová, Soňa. *Hry pro život. Sociálně psychologické hry pro děti a mládež*. Praha: Portál, 1994.
- Miháliková, Jana. *Do Evropy hrou*. Praha: Česká národní agentura Mládež, Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2007.
- Tichá, Jiřina. *Informace k hodnocení průřezových témat ve školních vzdělávacích programech pro základní vzdělávání*, MŠMT 2008.
- Hradečná, Marie, Hejlová, Helena, Novotná-Dědečková, Jiřina. *Práce učitele s právy dítěte*. Praha: Univerzita Karlova – SVI Pedagogické fakulty, 1996.

5. Úvodní interaktivní přednáška

5.1 Cíl

Cílem úvodní přednášky je uvést žáky do komplexu témat, která projekt přináší. Má žáky zaujmout a zaměřit jejich pozornost k tématům migrace, odlišností mezi lidmi, lidských práv, xenofobie a rasismu, a to prostřednictvím příběhů migrantů a také prostřednictvím zážitků, které žáci získají díky psycho-sociálním hrám. Tyto zážitky umožní lektorovi/učitelu přiblížit žákům témata, která se frontálně obtížně vykládají, nejsou hodnotově neutrální, a navíc je třeba pracovat s rozбором konkrétních situací i s jejich zobecněním. Učitel s žáky o jejich zážitcích či zkušenostech ze hry diskutuje, a tím téma i teoreticky obsáhne.

Tato kapitola obsahuje základní informační podklady a nabídku metodicky zpracovaných aktivit pro úvodní interaktivní přednášku projektu. Dobrým nástrojem pro přípravu na interaktivní přednášku je také e-learning, kde o tématech spojených s migrací pojednávají jak lekce Migrace a my, tak všechny tři migrační příběhy. Obecná témata jsou dále aplikována v jednotlivých aktivitách šesti dílen o zemích původu.

Zvolená témata a jejich kontext mají žáky upozornit na negativní skutečnosti, které jsou někdy navázány na migraci, soužití lidí odlišných etnik, kultur, nebo na fakt, že je společnost rozdělena na skupiny, které se nepovažují za sobě rovné. Žáci druhého stupně základních škol jsou poměrně otevření postojem, který považuje všechny lidi za sobě rovné. Je možno jim zprostředkovat zážitky, jimiž je přesvědčíme či upevníme jejich přesvědčení o rovnosti lidí a o nespravedlnosti diskriminace. Samozřejmě existuje i mnoho žáků, kteří se stabilně a cíleně projevují velmi netolerantně či dokonce rasisticky. Práce s takovými žáky pak vyžaduje větší systematickosti, která by pravděpodobně přesahovala i meze školní výuky a je pak spíše dlouhodobým úkolem pro specialisty (např. školní metodiky prevence rizikového chování).

5.2 Klíčové kompetence

Modul utváří a rozvíjí klíčové kompetence žáků v oblasti znalostí základních pojmů multikulturní terminologie, spolupráce s příslušníky odlišných sociokulturních skupin a utváření dobré komunikace s příslušníky etnických skupin.

5.3 Popis modulu a informace pro učitele

Cílem projektu je posílit toleranci žáků vůči odlišnostem a vybavit je základním porozuměním vůči lidem jiných kultur a etnik. Aktivity projektu mají zároveň podpořit schopnost žáků rozpoznat nerovnost, nespravedlnost, diskriminaci, xenofobii či rasismus a směřují k posílení jejich záporného postoje ke společenským nespravedlnostem.

Rozpoznání nespravedlnosti je často obtížné. Zejména v oblasti etických, kulturních, ideologických či obecně hodnotových střetů bývá obtížné získat opěrný bod, aby člověk zaujal postoj bez opory ve stereotypu. A právě tento pevný bod může žákům poskytnout koncept lidských práv, pokud ho začleníme do našeho každodenního uvažování.

5.3.1. Lidská práva

Základem lidských práv je touha lidí po důstojném životě. Lidská práva lze vykládat jako standardy, na kterých se lidé dohodli, aby byla všem lidem lidská důstojnost zajištěna. Lidská práva mají všichni lidé, i když reálně nemají všichni na světě stejné možnosti svá práva uplatňovat nebo jejich práva nejsou ochraňována. Lidská práva máme proto, že jsme lidé, dalšího oprávnění není třeba.

Při výuce o lidských právech se lze opřít o pojem respektu. Lze využívat mnoho her, kdy si žáci uvědomí, že stojí o to, aby je někdo respektoval, aby respektoval jejich individualitu nebo odlišnost. Jakmile si žáci uvědomí, že chtějí být respektováni, jsou nakloněni chápat, že i druzí lidé stojí o respekt, že tedy nerespektování druhých není dobře akceptovatelné nejen z hlediska obecné morálky, ale také z důvodu jejich osobního prožitku a schopnosti vcítění se do druhých.

Nápady na aktivity k výuce lidských a dětských práv najdete například na:
www.varianty.cz
www.30prav.cz
www.naerasmusplus.cz/file/4110/kompas_manual.pdf

Lidská práva jsou v úvodní přednášce zařazena na závěr, kdy jsou všechny informace a zážitkové techniky zaměřené na problémy migrace, diskriminace či nerovnosti zařazovány do logiky rovnosti všech lidí jako bytostí, které mají stejné právo na důstojnost a respekt. S lidskými právy se pracuje i v dalších dílnách a dalších modulech projektu, kdy jsou k nim vztahovány vybrané zkušenosti migrantů nebo události v zemích původu.

V naší metodice nepřinášíme aktivity zaměřené přímo na lidská práva; pokud tedy budete chtít takové aktivity zařadit, využijte množství dostupných zdrojů. Zejména doporučujeme „Kompas, manuál pro výchovu mládeže k lidským právům“, kde najdete podrobné informace o lidských právech i aktivity a hry pro jejich osvojení. Mnoho aktivit připravila též společnost Člověk v tísni a jsou k dispozici na webu projektu Varianty.

5.3.2. Zkušenost České republiky s migranty a etnickou odlišností

Každá společnost se staví k migraci a migrantům jinak, svou roli hraje jak současná situace společnosti, tak předchozí zkušenosti a tradiční kulturní obrazy migrantů a migrace. Například americká společnost se často dává za příklad společnosti, která právě na migraci staví svou identitu, protože, velmi zjednodušeně řečeno, každý v Americe je vlastně imigrant, a tak migrace není pro Američana ničím zvláštním nebo negativním. Zkušenosti občanů České republiky i sdílené kulturní obrazy migrantů a cizinců jsou v tomto ohledu zcela jiné.

Etnická homogenita

Česká společnost je – z hlediska ochoty přijímat etnickou různost – v poměrně nevýhodné situaci. České dějiny jsou vnímány jako dějiny víceméně uzavřeného geografického prostoru, vztah k vlasti je navíc silně ovlivněn dykovským „Opustíš-li mne, nezahynu, opustíš-li mne, zahyneš...“. Přestože migrační tradice zejména 19. století byla poměrně bohatá, nemají Češi ve své paměti výraznější vzpomínku na migrace (Činátel, K., Pinkas, J. 2011). Přitom Vídeň byla svého času největším českým městem, neboť v ní žily statisíce Čechů, čeští kolonisté osidlující části Ruska či Volyně dokonce čítali až 1,6 milionů osob.

Vedle absence zkušenosti migrace v české paměti je tu ještě další podstatná zkušenost: z historických důvodů byla Česká republika v posledních desetiletích etnicky homogenní. To znamená, že na území státu žilo v podstatě jen jedno etnikum. I Československo bylo uspořádáno federativně, každý národ měl svůj stát, a ty spolu uzavřely dohodu o federaci. Byl tedy naplněn ideál nacionalismu „každému národu vlastní stát“, který je velmi přitažlivý a politicky úspěšně prosaditelný. Tento ideál ustavuje představu, že je správné, když má každý národ vlastní stát, a tedy i opačně, že v jednom státě má žít jen jeden národ. Etnická homogenita se tedy stala naší tradicí, tím, co považujeme za normální a správné. Pojetí, která považují za normální, když na jednom území žijí lidé etnicky a kulturně odlišní, nepovažujeme pro nás za „tradiční“ nebo „normální“.

Etnická homogenita obyvatel České republiky začala být budována po rozpadu Rakouska-Uherska, kdy se mnohonárodnostní monarchie proměnila ve státy výrazně postavené na národnostním principu. Dalším krokem k etnické čistotě bylo poválečné vyhnání obyvatel německé národnosti. Za poslední akt homogenizace pak můžeme považovat rozpad Česko-Slovenské federace na dva národní státy.

Xenofobie se definuje jako strach z neznámého. Tento strach má pak své sociální i sociálně-psychologické základy. Takovým základem pro xenofobii je i pocit nebo obava, že je porušena správná (v našem případě homogenní) podoba společnosti.

Němci: cizinci jako nepřátelé

Xenofobní a také rasistické postoje se však mohou opírat ještě o další prvek. Tím prvkem je **obraz cizince jako nepřítel**. Cizinci-nepřátelé byli pro nás historicky Němci („trpěli“ jsme pod Rakouskem, němčina má stále pro mnoho lidí význam jazyka, který potlačoval češtinu). Na mnoha příkladech můžeme ukazovat, jak tato představa historicky nejen vznikla, ale byla i úmyslně utvrzována, zejména po druhé světové válce, ale i v současnosti ve vztahu k Němcům odsunutým ze Sudet. Tento Němec-odvěký nepřítel byl jakýmsi hegemonem, který jakoby chtěl všechno zabrat nebo si všechno koupit. A právě pocit, že cizinci „nám“ něco vezmou, všechno si u nás koupí, či nás blíže neurčeným způsobem opanují, je pocit v principu xenofobní, který je zobecňován a který může vyplýnout na povrch při setkání s jakýmikoliv cizinci. Tento postoj je u určité části současné české společnosti poměrně silný a jsou jím tudíž ovlivněni i žáci našeho projektu – a měli by si toho být vědomi.

Vietnamci: cizinci mimo českou společnost

Existuje ještě jeden obraz cizince, který také přispívá k české xenofobii a k relativně nepříznivému přijetí migrantů. Tento obraz ukazuje cizince či migranta jako člověka, který sice žije v ČR, ale **od společnosti je důsledně oddělen** a toto oddělení je považováno za správné a legitimní. Což mimo jiné znamená i to, že orgány státu mají nad cizincem buď moc, nebo aspoň důsledný přehled. Jako typický příklad takového postavení cizinců můžeme ukázat na historii Vietnamců v ČR. Vietnamští studenti a posléze učni přijížděli do ČR organizovaně, na základě mezistátní dohody, tedy nikoliv svou vlastní aktivitou. Jejich místo pobytu i činnost byly předem určeny a jejich jednání bylo pod neustálým dohledem. Podobně tomu bylo i u studentů

z jiných, tehdy spřátelených, zemí. Důsledkem této historie je mimo jiné i naše porevoluční překvapení, že tito migranti dnes nejednají tak, jak bylo předem dohodnuto, nebo tak, jak je českým státem povoleno, ale že jednají tak, jak oni sami chtějí, a že podléhají „pouze“ zákonům stejně jako všichni ostatní.

Podstatným rysem socialistických smluvních migrací byla jejich **dočasnost**: migranti měli v ČR vystudovat, získat vyšší kvalifikaci nebo odpracovat určité penzum práce a pak odjet. I tato dočasnost je pro nás, a to i pro vládu ČR a ministerstvo vnitra, dodnes charakteristikou, kterou migrantům připisujeme a která pro nás opravňuje jejich pobyt v ČR: ať tu pracují nebo studují, ale ať pak odjedou „domů“. I v tomto ohledu je pro společnost překvapením, když migranti zůstávají nebo dokonce nechávají budoucnost otevřenou a není ani jim samotným jasné, jestli zůstanou, nebo odjedou. Tento tzv. diferencovaný způsob začlenění migrantů (to znamená: pobyt cizinců ano, ale pouze po omezenou dobu a s jinými pravidly, než platí pro majoritu) je zřejmě vzorcem, který přetrval z minulých desetiletí, který ale ani teoreticky ani prakticky není výhodný jako vzor začleňování migrantů. Migranti se při takovém způsobu přijetí nestávají skutečnou součástí společnosti, ale žijí vedle ní, odděleně, a to je dlouhodobě neudržitelné, protože to vyvolává společenské napětí.

Kam se ubírat v budoucnosti?

Historie je pro současnou situaci české společnosti velkou výzvou. Nemůžeme totiž v minulosti ulpívat. Zatímco v 19. a 20. století se národy konstituovaly, vytvářely si vztahy k národům sousedním a budovaly svou vlastní specifickou identitu podloženou politickou samostatností, dnes jsme v jiné situaci. Jsme členy Evropské unie, členy společenství států a národů, které hledají způsob, jak se k sobě přibližovat, jak spolupracovat a přitom překonávat nacionalismus, který národy spíše rozděluje. Také proto Evropská unie podporuje nadnárodní spolupráci a přeshraniční regiony. Nabízí tak svým občanům, aby se mohli identifikovat i s jinou přírozenou skupinou než pouze se svým národem – třeba s obyvateli jedné pohraniční hor (např. Krušné hory, Šumava, Jizerské hory).

Navíc, migrace je součástí života všech lidských společností. Dnešní svět je již tak dost komplikovaný a provázaný a migrace ho jakoby činí ještě složitějším. Přivádí lidi tam, kde nikdy nebyvali, přináší nezvyklé odlišnosti. Některé lidi a kultury vede k symbióze, jiné do střetu. Abychom dokázali v takovém světě žít, musíme se pokusit reflektovat svou historii, pojmenovat své předsudky nebo stereotypy, které máme spojené s migranty, s lidmi jiných národů a kultur a být schopni otevřeně vnímat individuální, a nejen skupinovou identitu lidí kolem sebe. Jen tak budeme schopni najít lepší budoucí podobu našeho společenského života, kde nám půjde o otevřené vzájemné vztahy a o všestrannou spokojenost a důstojnost.

5.3.3. Nucená a dobrovolná migrace

Projekt nechce reprodukovat žádný ze stereotypů migrantů v české společnosti. Nechceme migranty ukazovat jako někoho zvláštního, vyloučeného, stojícího mimo řád společnosti, někoho, kdo do společnosti v principu nepatří a pro koho mohou legitimně platit jiná, méně výhodná pravidla než pro majoritu.

Migranty ukazujeme jako lidi, kteří sami rozhodují o svém osudu, mají na to právo, a kteří z různých důvodů žijí v naší zemi, z čehož pro ně plynou různé důsledky. V první přednášce rozdělujeme migraci na dobrovolnou a nucenou, a představujeme několik základních pojmů, ve kterých by žáci měli mít jasno.

Nucená migrace je migrace uprchlíků, tedy lidí, kteří jsou ve své zemi pronásledováni z důvodů politických, náboženských, národnostních, etnických či z důvodu příslušnosti k sociální skupině. Uprchlíci mají podle mezinárodního práva právo na ochranu, na přezkoumání jejich žádosti o azyl. Na nucenou migraci lze tematizovat hlavně důvody pronásledování, tedy většinou aktivity jednotlivců proti nedemokratickému režimu nebo válečné útrapy, které lidi vyhánějí z domovů. Dále je možno se věnovat cestě uprchlíků ze země původu a nebezpečím, která těmto lidem hrozí a která jsou oni ochotni podstoupit, aby si zachránili život a/nebo důstojnost. Stručně lze ukázat průběh řízení o udělení azylu a podmínky života v uprchlických táborech v ČR. Důležitým tématem je život uprchlíků v nové zemi – tematika začlenění a potíží, na které azylanti narážejí, ale také potenciálu, který v sobě mají. Uprchlíky není možné vnímat pouze jako lidi, kteří potřebují nejnútnejší, případně humanitární pomoc, ale naopak jako lidi, kteří se sice přechodně ocitli ve velmi nevhodném postavení, ale jinak jako všichni ostatní mají mít příležitost využít svůj osobní a profesionální potenciál.

Dobrovolná migrace je prezentována jako migrace z následujících důvodů: migrace za prací, za studiem, kvůli sloučení rodiny, za zkušenostmi a obecně proto, že si lidé chtějí zajistit lepší život. Ukazujeme důvody, které vedou lidi, aby se dlouhodobě nebo trvale přestěhovali do jiné země a jiné kulturní oblasti. Věnujeme se podmínkám pracovní migrace, seznamujeme žáky s faktem, že pracovní migrace je ze strany státu regulována, protože migranti ze třetích zemí potřebují povolení k zaměstnání a povolení k pobytu.

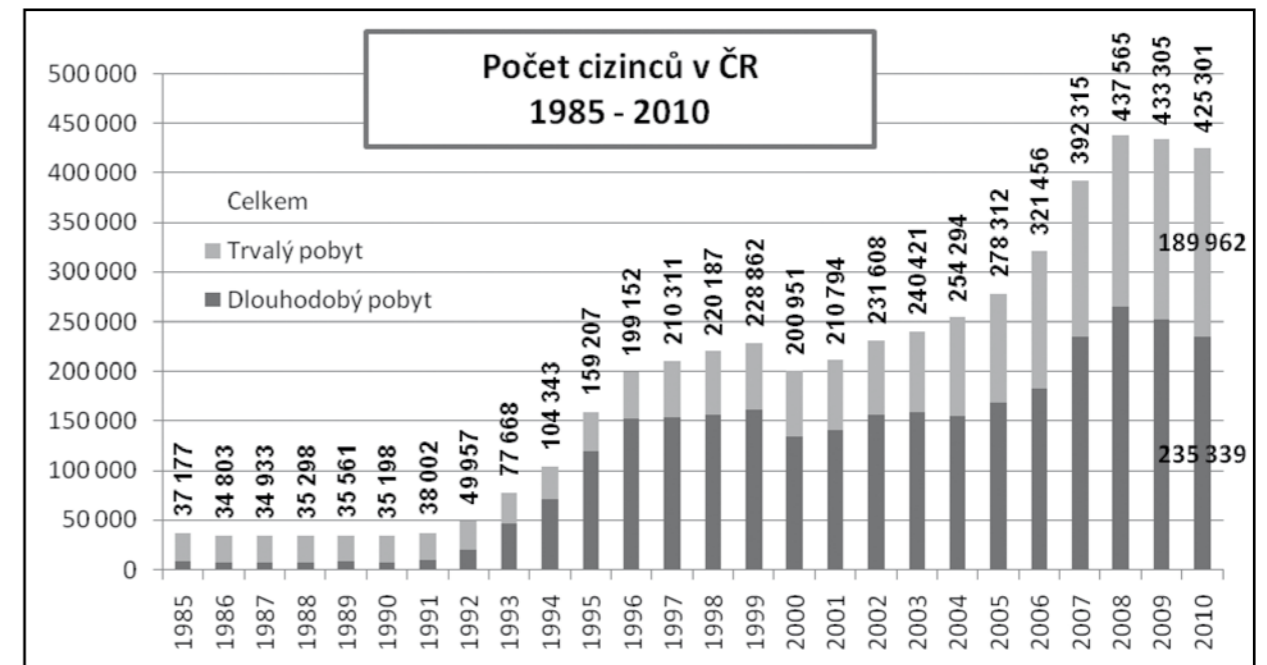
Významným tématem, souvisejícím s oběma typy migrace, je pak podoba **přijetí migrantů hostitelskou společností** a přístup migrantů k životu v nové zemi. K některým konkrétním skupinám migrantů žijících v ČR se dostaneme v průběhu projektu. Úvodní přednáška je proto zaměřena spíše obecně, s žáky hovoříme o odlišnostech mezi lidmi, o tom, jak je

možno tyto odlišnosti respektovat a jakou roli hraje poznávání lidí z odlišných kultur při budování tohoto respektu a při uvědomování si stereotypů a předsudků.

5.3.4. Migrace a Česká republika

Migrace (do ČR, ale i do Evropy a po světě) není věcí pouze současnosti, nejde o žádnou novinku. Naopak, lidé vždy migrovali, vždy se z různých důvodů přesouvali z místa na místo. Fakt, že lidé odněkud odcházejí, někam přicházejí, že mezi „domáčími“ žijí nějací „příchozí“, nejsou nečekanou charakteristikou moderní doby nebo současné České republiky, ale odvěkou zkušeností všech kultur.

Počet cizinců v ČR

Porevoluční migrace do ČR prošla několika fázemi. Na počátku 90. let se uvolnily zákony omezuující pohyb přes hranice a počet migrantů v tehdejší ČSFR a posléze v ČR začal stoupat (viz Graf Počet cizinců v ČR). Česká republika se transformovala ze země emigrační (lidé odtud spíše odcházejí) na zemi imigrační (počet příchozích je vyšší než počet vystěhovaných). Jistý zlom znamenal rok 2000, kdy vstoupil v platnost nový zákon o pobytu cizinců na území ČR, který podstatně zpřísnil vstupní a pobytový režim většiny cizinců v ČR. Po zmírnění zákona začal počet migrantů opět narůstat a další zpomalení bylo způsobeno dopady světové ekonomické krize v roce 2009.

Na konci roku 2010, kdy vznikl tento text, žilo v ČR 425 tisíc migrantů. Většina z nich pocházela z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska a Polska.

Uprchlíci

Vedle migrantů, kteří přicházejí a přicházejí do ČR dobrovolně, je i skupina migrantů, kteří přišli nuceně – například proto, že utíkali před pronásledováním nebo válkou. Pobyt těchto lidí, uprchlíků, upravuje zákon o azylu. Tento zákon (který je aplikací mezinárodní Ženevské konvence o postavení uprchlíků) dává každému právo, aby v ČR požádal o azyl, aby byla jeho žádost prověřena a aby bylo v jeho věci rozhodnuto (právo na azyl tedy neznamená právo azyl dostat, ale právo na řízení o azylu a řádné rozhodnutí).

Celkově od roku 1990 požádalo v ČR o azyl přes 96 tisíc osob. Tak vysoké číslo žadatelů je dáno zejména masivním přílivem žadatelů o azyl v 90. letech, kteří však většinou nezamýšleli zůstat v ČR, ale jejich cílem byly státy západní Evropy, a ČR také velmi záhy opustili. V 90. letech byla Česká republika převážně tranzitní zemí, což bylo dáno zejména její geografickou polohou v sousedství Německa. Postupně se však situace začala měnit a pro mnoho žadatelů o azyl se ČR jako nová stabilní demokracie stala skutečnou destinací. Počet žadatelů o azyl v ČR však je i byl podstatně nižší nežli v zemích západní Evropy: v posledních letech nepřekročil roční počet žadatelů o azyl dva tisíce osob.

Azyl byl mezi lety 2006 - 2016 udělen celkem 1369 osobám a dalším 2153 osobám byla udělena doplňková ochrana. V posledních letech nejčastěji získali azyl žadatelé z Běloruska, Ruska, Ukrajiny, Iráku, Barmy a Afghánistánu. Celkově je ročně udělena mezinárodní ochrana zhruba 100 - 300 osobám.

Druhy pobytů v ČR a kategorie cizinců v ČR

Pobyt cizinců upravuje několik odlišných právních norem, čímž jsou cizinci děleni do odlišných kategorií. Existuje několik druhů pobytu, na základě kterých může cizinec pobývat na území ČR. S každým druhem pobytu se pak pojí jiná práva a povinnosti, což má klíčové dopady na život jednotlivých kategorií cizinců v ČR, na jejich možnosti a vyhlídky do budoucnosti.

Následující tabulka je základním a zjednodušeným přehledem nejdůležitějších pojmů týkajících se pobytu cizinců.

NUCENÁ MIGRACE	
zákon o azylu	Zákon o azylu řeší zejména: <ul style="list-style-type: none"> • podmínky vstupu a pobytu cizince, který chce v České republice žádat o mezinárodní ochranu, • určuje práva a povinnosti žadatele o udělení mezinárodní ochrany, azylanta a osoby požívající doplňkové ochrany, • upravuje podobu řízení o udělení či odnětí mezinárodní ochrany, • upravuje podmínky pro získání mezinárodní ochrany (azylu nebo doplňkové ochrany), • zakotvuje působnost MV ČR a dalších orgánů, státní integrační program a azylová zařízení
žadatel o mezinárodní ochranu	člověk, který podal žádost o mezinárodní ochranu (dříve se užívalo pojmu žadatel o azyl, což je jedna z podob mezinárodní ochrany)
azylant	člověk, kterému byl udělen azyl
azyl	žadatel o mezinárodní ochranu získá azyl, pokud bude v řízení zjištěno, že je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod nebo že má z pronásledování, založeném na důvodech rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k sociální skupině či pro zastávání určitých politických názorů odůvodněný strach; odůvodněný strach v sobě zahrnuje jak subjektivní, tak i objektivní stránku
osoba požívající doplňkové ochrany	člověk, kterému byla udělena doplňková ochrana , tedy ochrana před vážnou újmu, která by mu hrozila v případě návratu do země původu
přijímací středisko	pobytové zařízení, kde se podává žádost o mezinárodní ochranu a kde musí žadatel strávit zhruba tři týdny, identifikovat se a podstoupit lékařská vyšetření
pobytové středisko	tzv. uprchlický tábor, pobytové zařízení ministerstva, kde mohou pobývat žadatelé o mezinárodní ochranu po dobu řízení o azylu
DOBROVOLNÁ MIGRACE	
zákon o pobytu cizinců	<ul style="list-style-type: none"> • Upravuje pobyt cizinců na území ČR. • Definuje, za jakých podmínek může cizinec vstoupit na území ČR, za jakých podmínek zde může setrvat a jak může území opustit. • Definuje více kategorií cizinců, které se mezi sebou liší právy a povinnostmi, jistotou pobytu v ČR a možnostmi ekonomických aktivit v ČR. <p>Tento zákon je velmi komplikovaný a naprostá většina cizinců nemá vůbec šanci se v něm vyznat, což mnoha z nich přináší nemalé obtíže.</p>
občan EU	může svobodně cestovat po EU a tedy i ČR, může zde pracovat a bydlet na základě práv a povinností stanovených Smlouvou o fungování Evropské unie
cizinec z tzv. třetí země (ani z ČR, ani z EU)	musí získat pobytové oprávnění , což je buď snazší (protože je ze země, odkud nepotřebuje vízum), nebo obtížnější (protože vízum potřebuje), a v případě mnoha států potřebuje v ČR povolení k zaměstnání
dlouhodobý pobyt	uděluje se na několik měsíců nebo let, cizinec s dlouhodobým pobytem má omezený přístup k některým právům a službám, pobyt si musí prodlužovat a existuje reálná možnost, že se mu to i proti jeho vůli nepodaří
trvalý pobyt	cizinec s povoleným trvalým pobytem může v ČR žít trvale, má jistotu pobytu a životní možnosti blízké občanům ČR

Žadatelé o mezinárodní ochranu a řízení o udělení mezinárodní ochrany

Žadatel o mezinárodní ochranu je osoba, která požádala Českou republiku o ochranu, často z důvodu protirežimních politických aktivit či proto, že se stala obětí mučení, krutého či ponižujícího zacházení v zemi původu. Dříve se používal pojem **žadatel o azyl**, protože tak léta určoval zákon, azyl je však dnes jen jednou z forem mezinárodní ochrany – úspěšnému žadateli může být udělen buď azyl, nebo doplňková ochrana. Pro udělení azylu musí žadatel prokázat pronásledování za uplatňování politických práv a svobod, nebo odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů v zemi původu. V případě, že žadatel nesplňuje důvody pro udělení azylu, posoudí ministerstvo, zda jsou u žadatele splněny podmínky pro udělení doplňkové ochrany, tedy zda jsou v jeho případě důvodné obavy, že pokud by byl navrácen do země původu, hrozilo by mu skutečné nebezpečí vážné újmy (např. mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání).

O udělení mezinárodní ochrany rozhoduje Ministerstvo vnitra ČR. Žadatel nejprve podá písemnou žádost, v níž uvede své důvody. Pak je pozván k pohovoru, kde za účasti tlumočnicka podrobně popíše své důvody pro žádost a předloží důkazy o pronásledování. Řízení o udělení mezinárodní ochrany končí buď udělením mezinárodní ochrany, neudělením mezinárodní ochrany, zamítnutím žádosti nebo zastavením řízení bez věcného rozhodnutí. V třech posledních případech následuje, nebo by mělo následovat, opuštění ČR. Proti rozhodnutí MV ČR je možno podat žalobu k soudu.

Po podání žádosti o mezinárodní ochranu jsou žadatelé umístěni v tzv. **přijímacím středisku**, kde je provedena jejich identifikace a ověření totožnosti, jsou jim sejmuty otisky prstů a jsou lékařsky vyšetřeni. Zde setrvávají zhruba 3 týdny (odtud se někdy přijímacímu středisku říká karanténa) a středisko nesmějí opustit. Po uplynutí této lhůty jsou žadatelé obvykle přestěhováni do **pobytového střediska** (uprchlického tábora), kde je již volnější režim, je možné ze střediska odcházet, nebo se zcela odstěhovat. V pobytovém středisku mají žadatelé zajištěn základní životní standard (bydlení, stravu, zdravotní péči), poradenství (zejména ze strany nevládních organizací) a někdy i nabídku volnočasových aktivit. Nedostatek činnosti, nejistota výsledku azylového řízení a koncentrace lidí s různými problémy – to jsou jen některé z velkých obtíží, kterým jsou žadatelé o mezinárodní ochranu vystaveni a které jim uberou mnoho sil a energie do života po úspěšném nebo neúspěšném ukončení azylového řízení.

Řízení o udělení mezinárodní ochrany trvá různě dlouhou dobu – od několika týdnů po několik let. Pro žadatele je dlouhé čekání na rozhodnutí velice únavné a stresující. V prvním roce řízení o udělení mezinárodní ochrany nesmějí žadatelé pracovat, a tedy si vydělávat na živobytí, což je v podstatě nutí žít v pobytovém středisku.

Azylanti a osoby požívající doplňkovou ochranu

Azylanti jsou osoby, kterým ministerstvo vnitra ČR udělilo azyl, neboť v jejich případě bylo prokázáno pronásledování za uplatňování politických práv a svobod, nebo odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů. Azyl může být udělen i z humanitárních důvodů. Postavení azylanta je obdobné postavení cizince s trvalým pobytem. Azylant by neměl kontaktovat orgány své země původu. Pokud dobrovolně znovu využije ochranu státu, jehož je státním občanem (v případě, že se jedná o osobu bez státního občanství, státu svého posledního trvalého bydliště), hrozí mu odnětí již získaného azylu. Azylanti mají možnost využít Státního integračního programu, který jim nabízí kurzy češtiny a podporu při hledání a získání nájemního bydlení.

Osoby požívající doplňkovou ochranu jsou lidé, kteří požádali o mezinárodní ochranu, ale neprokázali splnění podmínek pro udělení azylu. Protože jim ale hrozí vážná újma (válka, hladomor, trest smrti, mučení), poskytla jim ČR ochranu. Práva osoby požívající doplňkové ochrany jsou obdobná jako u cizinců s trvalým pobytem a mají též možnost využít Státního integračního programu.

Lidé, kterým Česká republika poskytla ochranu, se potýkají v nové zemi s mnoha problémy – zejména s jazykovou bariérou, nekompatibilní kvalifikací nebo kvalifikací, kterou nemohou prokázat, protože o ní nemají dokumenty; nemají přátele a příbuzné, kteří pro člověka tvoří přirozenou sociální síť, která mu poskytuje oporu a skrze ni lze získat orientaci v celé společnosti, hledat práci, řešit problémy; stále se vyrovnávají s eventuelními traumatickými prožitky z vlasti. Velká radost ze získání azylu je často následována mnoha lety starostí, jak v ČR vybudovat nový důstojný a spokojený život pro sebe a své děti.

Typy pobytu podle zákona o pobytu cizinců

Zákon o pobytu cizinců definuje několik typů pobytů, přičemž je rozhodující, zda je cizinec občanem EU, nebo státním příslušníkem třetí země.

Pobyt občana EU: Občan EU může na území ČR pobývat na základě ustanovení Smlouvy o fungování Evropské unie. V případě pobytu na území po dobu delší než tři měsíce si může občan EU požádat o vydání potvrzení povolení k přechodnému

pobytu. Po pěti letech přechodného pobytu může občan EU podat žádost o povolení k trvalému pobytu na území ČR. Udělení takového povolení má pro občana EU výhodu např. možnosti volby v komunálních volbách v ČR.

Pobyt státního příslušníka třetí země: Státní příslušník třetí země může na území pobývat na základě krátkodobého víza, jehož udělení se řídí Vízovým kodexem, který sjednocuje podmínky pro udělení víza pro státy Schengenu. V případě, že je státní příslušník třetí země zároveň rodinným příslušníkem občana EU, může na území ČR podat žádost o povolení k přechodnému pobytu ministerstvu. Kromě toho mají státní příslušníci z třetích zemí možnost na území pobývat na základě dlouhodobého víza nad 90 dnů, případně na základě povolení k dlouhodobému pobytu nebo povolení k trvalému pobytu na území.

O dlouhodobý pobyt se zpravidla žádá na velvyslanectví České republiky, tedy mimo území ČR. Podmínky pro získání dlouhodobého pobytu či pro jeho prodloužení jsou poměrně přísné: je třeba doložit doklad totožnosti, doklad o zajištění finančních prostředků k pobytu, doklad o zdravotním pojištění, výpis z rejstříku trestů či na požádání lékařskou zprávu, že cizinec netrpí závažnou nemocí. Zákon o pobytu cizinců je značně komplikovaný, proto není výjimkou, že se cizincům prodloužení někdy nezdaří, v nejhorším případě pak někteří z nich zůstanou na území České republiky bez oprávnění. Cizinci s dlouhodobým pobytem mají obecně nižší rozsah práv nežli cizinci s pobytem trvalým.

Existuje více druhů a účelů přechodného pobytu; uvádíme zde ty, se kterými se setkáváme nejčastěji:

- **Pobyt s dlouhodobým vízem nad 90 dnů** – udělení víza je vždy vázáno na účel pobytu. Může jít o vízum za účelem zaměstnání, podnikání, sloučení rodiny, studia, vědeckého výzkumu, ochrany, strpění. O prodloužení doby platnosti víza se žádá na území a tato žádost se podává Ministerstvu vnitra, Odboru azylové a migrační politiky. Pokud cizinec nepodá žádost o prodloužení 14 dní před skončením platnosti víza, povolení k pobytu zaniká a tím zaniká i možnost vyřídit si vízum na území naší republiky. Cizinec, který tu přesto chce zůstat, musí vycestovat z území a podat novou žádost na zastupitelském úřadu České republiky.
- **Pobyt na základě povolení k dlouhodobému pobytu** – až na výjimky se žádost podává na velvyslanectví ČR v zahraničí a z území o něj může požádat takový cizinec, který u nás pobývá na vízum nad 90 dnů, chce zde pobývat déle než 6 měsíců a trvá stejný účel jeho pobytu. Jsou stanoveny rozdílné doby platnosti povolení k dlouhodobému pobytu, obvykle jde o 1 nebo 2 roky, a lze jej prodloužit. Opět zde musí existovat nějaký účel pobytu – zaměstnání, podnikání, sloučení rodiny, studium apod. Obecně platí, že cizinec může pobývat na území jen za tím účelem, za kterým mu byl povolen pobyt. Pokud u nás chce pobývat za jiným účelem, musí požádat o udělení nového povolení k pobytu. Pokud účel pobytu přestane existovat (například dostane výpověď z práce), zruší se i povolení k pobytu

Získání trvalého pobytu je spojeno s významným nárůstem práv – zejména jde o právo být zaměstnán bez zvláštního povolení, být účastníkem veřejného zdravotního pojištění; cizinec má jistotu pobytu, nemusí se tedy obávat, že se mu nepodaří prodloužit si pobyt a může svobodněji plánovat svou budoucnost. Obecně platí, že trvalý pobyt je možné získat až po pěti letech nepřetržitého pobytu na území na vízum nad 90 dnů a na povolení k dlouhodobému pobytu. Doba pobytu za účelem studia se počítá jednou polovinou. Na udělení trvalého pobytu po pěti letech je při splnění stanovených podmínek právní nárok. Mezi podmínky udělení trvalého pobytu patří i povinnost prokázat znalost českého jazyka formou zkoušky a mít dostatečný finanční příjem.

Pobyt občana EU: každý občan EU může na našem území pobývat i bez povolení po neomezeně dlouhou dobu. Rodinný příslušník občana EU (například občan třetí země) u nás může pobývat buď ze určitých podmínek bez víza, nebo s povolením k přechodnému či trvalému pobytu, na které má při splnění určitých podmínek právní nárok.

České státní občanství

Otázky, týkající se státního občanství České republiky, upravuje podrobně zákon č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky. Zákon je založen na principu jednoho státního občanství. Dítě nabyvá občanství svých rodičů, a to jak dítě českých občanů, tak dítě cizinců. Občanství je možné získat narozením, osvojením, určením otcovství, nalezením na území České republiky, prohlášením (týká se jen bývalých občanů ČSFR) či udělením, při splnění přesně stanovených podmínek (cizinec musí mít ke dni podání žádosti povolen trvalý pobyt nejméně 5 let a také se tu převážně zdržovat; dále musí prokázat, že nabytím českého občanství pozbude dosavadní občanství, nejde-li o azylanta; musí prokázat, že nebyl v posledních 5 letech pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin; musí prokázat znalost českého jazyka, musí dále prokázat, že plní povinnosti týkající se pobytu, veřejného zdravotního pojištění, sociálního zabezpečení, daní, odvodů a poplatků). Na udělení občanství není právní nárok.

5.3.5. Předsudky a stereotypy

Tématu stereotypů a předsudků je možno se věnovat v úvodní přednášce stručně, a podrobně pak v dílně věnované Vietnamu nebo Ukrajině – zemím, k jejichž občanům se pojí mnoho předsudků a stereotypů a je tedy možno s žáky rozebírat jejich konkrétní zkušenosti i dostupnou mediální prezentaci.

Předsuděk definujeme jako názor, který máme ještě dříve, než jsme o věci přemýšleli, než jsme ji podrobili úvaze. Je to něco, co víme ještě před tím, než něco usoudíme – pojem tedy vykládáme zcela etymologicky. Předsudky jsou názory či postoje, které mají všichni, a není třeba je popírat nebo zatajovat. Naopak, je třeba si je uvědomovat a být ochotni je podrobit zkoumání. Předsuděk je často negativní a emocionálně zabarvený (často dokonce emočně velmi vypjatý – to také odpovídá tomu „před“ usouzením, které je daleko klidnější a věcnější). V tom je nebezpečný: jeho projev může být agresivní či vedoucí k dalšímu konfliktu.

Stereotyp pak vykládáme jako ustálený názor nebo postoj, který vznikl většinou jako zobecnění zkušenosti (nebo také jen pověry či zastaralé informace) na celou skupinu lidí (jedné rasy, jednoho etnika, jedné barvy vlasů, chudých, bohatých...). I stereotypizace je člověku svým způsobem přirozená – každý potřebuje nějak zjednodušovat a rozřazovat informace o světě kolem sebe. Stereotyp je pak přesně takové zjednodušení: na základě jedné zkušenosti se chová podle této zkušenosti i ve zcela jiných situacích, nebo mám stejný názor např. na všechny Vietnamce, protože na jednoho Vietnamce jsem si udělal/a takový a takový názor. Kromě toho, že stereotyp může být negativní, je hlavním problémem jeho strnulost: velmi obtížně se překonává či mění, je tak pevný, že přijmeme-li ho, těžko se ho zbavíme a těžko otevřeme svůj stereotypní pohled pohledu jinému. A tím neumožňujeme stereotypně zařazenému člověku, aby se nám představil a abychom ho osobně skutečně poznali. Naopak, názor na něj máme již hotový a držíme se ho, často navzdory vlastní aktuální zkušenosti.

5.4 Využití e-learningu při první přednášce nebo při přípravě na ni

Lidská práva

Tématu lidských práv se věnuje lekce **Migrace a my**. Ve slajdu „**Kde byla porušena dětská práva**“ je uveden příběh chlapce Ashika, který místo do školy chodí denně pracovat do cihelny. Můžeme nechat žáky uvést, co je na příběhu chlapce špatně, která práva podle nich byla porušena. V další fázi práce mohou děti zkusit vymyslet, co by mohlo přispět k nápravě práv konkrétního chlapce.

V pexesu „Dětská práva“ žáci sami rozdělují dětská práva do skupin a učí se je rozlišovat.

Migrace

Slajd „**Migrace z Čech**“ přináší aktivitu, ve které žáci zjistí nebo osvěží znalosti o tom, kam migrovali lidé z Čech v průběhu minulých století; měli by si uvědomit, že migrace nemíří jen k nám, ale lidé migrují a migrovali do jiných zemí.

Na témata zaměřená na důvody pro odchod ze země, osvojení si rozdílů mezi různými typy pobytu a pobytovým statutem a jeho souvislostmi pro život migrantů jsou zaměřeny tři lekce e-learningu, tzv. migrační příběhy **Anh, Světlany a Ibragima**. Žáci na příbězích dětí a jejich rodin mohou sledovat osudy migrantů ve třech základních modelových situacích: 1) příběh **uprchlíků** z Čečenska, 2) příběh migrantů z Vietnamu, kteří čelí mnoha **předsudčným postojům**, a 3) příběh pracovních migrantů, kde byl jeden člen rodiny podveden zprostředkovatelem a stal se **nelegálním migrantem**.

Migranti v nové společnosti, předsudky a xenofobie

Slajd „**Začlenění do nové společnosti**“ v lekci „Migrace a my“ umožní žákům seznámit se s pojmy „integrace“ a „asimilace“ a rozlišovat mezi nimi. Slajd „**Vztah k jiným etnikům**“ se zabývá stereotypy a ukazuje jejich různé podoby, slajd „**Xenofobie a rasismus**“ umožňuje žákům aktivně prozkoumat tyto důležité pojmy.

5.5 Scénář a stručný obsah úvodní interaktivní přednášky

Stručným scénářem dáváme návrh, jak uspořádat úvodní interaktivní přednášku. Tato skladba má jasnou logiku objasňující postupně podstatné pojmy, se kterými budou žáci pracovat po celou dobu projektu. Na aktivity, které si žáci dobře pamatují, je pak možné se odvolávat i při dalších dílnách a v ostatních modulech. Každý učitel si pochopitelně může udělat úpravy v pořadí i skladbě aktivit.

Podrobný návod na jednotlivé aktivity a hry naleznete v druhé části metodiky. Vedle návodu uvádíme i některé naše zkušenosti s aktivitami, které jsme v průběhu ověřování získali, a poznámky pro vedoucí, které podle našeho názoru mohou učitelé usnadnit zejména první provedení dosud neznámé aktivity. Popisy aktivit jsou uzpůsobeny k jednoduchému okopírování a využití. Také proto jsou všechny umístěny i na webu projektu, odkud je snadno vytisknete.

Stručný scénář

Zahájení hodiny a projektu. Představení struktury projektu, metoda výuky, propojení s e-learningem. O migraci, rasismu nebo xenofobii si nebudeme v projektu jen povídat. Naopak chceme, abyste si co nejvíc věcí zažili, vyzkoušeli si je na vlastní kůži formou hry.

Červená tečka. Tradiční hra, která přibližuje situaci lidí stojících mimo společnost, a povzbuzuje citlivost vůči diskriminaci a podporuje respektování odlišností.

Kdo je to uprchlík? Práce s video-ukázkami s příběhy uprchlíků. Cílem je porozumění důvodům lidí, kteří uprchli ze země, kde nejsou dodržována lidská práva. Seznámení se s důvody pro udělení azylu a aplikace Ženevské konvence na konkrétní příběhy.

Významní uprchlíci. Seznámení s významnými uprchlíky, porozumění, že uprchlíci jsou v dočasně znevýhodněné situaci, ale pokud dostanou příležitost rozvinout svůj potenciál, mohou se stát významnými osobnostmi a přispět lidstvu v různých oblastech života.

Dobrovolná migrace do ČR. Seznámení s důvody dobrovolné migrace, odlišení dobrovolné a nucené migrace, získání představy o počtech migrantů v ČR.

Strany řeky. Mírně pohybová aktivita, která vede zároveň k uvědomění si podobností a rozdílů mezi lidmi a jejich významů, které jim přisuzujeme. Může přispět k omezení používání stereotypů.

Závěr a zhodnocení.

Použitá literatura:

Amnesty International. *První kroky. Příručka pro úvod do výchovy k lidským právům.* Praha: Nakladatelství Fortuna, 1998.

Činátl, K., Pinkas, J. *Migrace v Evropě: střetávání a prolínání kultur.* E-learningový kurz. Metodický portál RVP. Dostupný na [www: http://elearning.rvp.cz/](http://elearning.rvp.cz/). 2011.

Rada Evropy. *Kompas, manuál pro výchovu mládeže k lidským právům.* Pro Národní institut dětí a mládeže a Českou národní agenturu MLÁDEŽ vydalo Argo, Praha, 2006. Dostupné i online na http://www.mladezvakci.cz/fileadmin/user_upload/publikace/Kompas_manual.pdf.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu.

6. Modul Média kolem nás a svět očima novinových titulků

Důležitou součástí projektu je mediální výchova a práce žáků a učitelů s mediální produkcí, která se zabývá migrací, životem cizinců v ČR a ve které se projevují obecná témata, jako jsou stereotypy, předsudky či projevy rasismu a xenofobie.

Většina informací, které získáváme o světě a na jejichž základě si utváříme svůj světobzor, nepochází ani z naší bezprostřední zkušenosti ani od našich důležitých blízkých, kterým na základě předchozích zkušeností důvěřujeme. Největší část toho, co o světě víme, nám bylo zprostředkováno médii. Proto je nezbytné s mediálními zprávami umět zacházet, aby nám dobře sloužily a nestávaly se našimi pány, ale aby rozšiřovaly naše obzory. Média se výrazně podílejí také na vytváření či upevňování hranic mezi my a oni, prezentace menšin a jinakosti výrazně ovlivňuje postoje veřejnosti. Součástí interkulturních kompetencí musí být schopnost adekvátního vnímání mediálních zpráv.

6.1 Cíl modulu

Cílem modulu je získání kompetencí potřebných ke správnému užívání médií: dovednost pozorně číst text, rozpoznat záměr textu, nepřijímat mediální zprávy jako hotová fakta, aktivně vyhodnotit informace, porovnávat obsah zprávy se svými zkušenostmi a dalšími vědomostmi, zaujmout k textu stanovisko.

6.2 Klíčové kompetence

Modul utváří a rozvíjí následující klíčové kompetence žáků:

- ▶ sledování uspořádání informací v textu s ohledem na jeho účel,
- ▶ rozpoznání manipulativní komunikace v médiích a zaujetí kritického postoje,
- ▶ zpracování a využití informací v textové, grafické a multimediální formě na uživatelské úrovni,
- ▶ posuzování a hodnocení společenských jevů, událostí z různých úhlů pohledu (lokální, národní, mezinárodní a globální dimenze),
- ▶ citlivost vůči zjednodušujícím soudům.

6.3 Popis modulu

Učitelé seznámí žáky s prací s informačními zdroji a kritickou analýzou mediálního textu. Aktivita bude probíhat opakovaně vždy před hodinou nebo dílnou věnovanou jedné ze zemí původu migrantů.

Žáci si nejdříve nastíní v eseji/úvaze představu o zemi, která se jim vybaví ve chvíli, kdy se o ní učitel poprvé v hodině zmíní. Poté žáci před následující hodinou vyhledají co nejvíce novinových článků, zpráv a publikací informujících o vybrané zemi (Vietnam, Bělorusko, Afghánistán, Čečensko, DR Kongo, Ukrajina). Z nasbíraných materiálů pak vytvoří ve formě referátu obraz dané země, jak jej předkládají veřejná média. Následující setkání učitel věnuje diskusi o mediálním obrazu vybrané země.

Harmonogram činností v rámci modulu:

- ▶ evokační úvaha nad tím, co o zemi vím a odkud (ještě před tím, než se žáci začnou tématu ve škole věnovat);
- ▶ žáci shromažďují informace z nejrůznějších médií;
- ▶ v hodině každý představí své materiály a shrne své poznatky a pocity ze získaných materiálů;
- ▶ shrnutí – učitel zaznamená na tabuli všechny informace a pocity – např. do sloupců: pocity (např. šokovalo mě to, nuda, lituju je, že jsou/byli ve válce, štve mě), kultura, ekonomika, politická situace, příroda apod.;
- ▶ následuje práce s texty – mediální analýza;
- ▶ jako navazující práce může vzniknout novinový článek například do školního časopisu nebo rozhovor s žákem-cizincem.

6.4 Informace pro učitele

S jakými médii pracovat?

- ▶ texty – tištěná média, internet
- ▶ obraz – fotografie, plakáty
- ▶ audio – rozhlas
- ▶ video – televize, filmy, Youtube

Jak můžeme zprávy členit?

- ▶ negativní, neutrální, pozitivní články,

- ▶ zpráva, komentář, vyprávění, reportáž...
- ▶ kategorie témat, do kterých můžeme zprávy členit: migrace a cesta do ČR, pracovní a podnikatelské aktivity, azylové řízení, aktivity nestátních organizací, uprchlictví, ilegální migrace, krimi, integrace...

Seriózní text: nejvíce emoce, odkazuje k oficiálním zdrojům, informativnost je nadřazena zábavě, používá neutrální výrazové prostředky (srovnání obou textů – lapit cizince a zajistit cizince).

Bulvár: expresivita, hovorové až nespisovné výrazy, zjednodušenost, familiárnost, nadsázka. Zábavní funkce sdělení je nadřazena informační.

Na co se zaměřit? Jak zadávat úkoly při práci s mediálními texty?

Uvádíme zde několik návrhů, čeho si všimnout a jak zadávat úkoly při práci s mediálními texty. Ukazujeme některé konkrétní příklady stereotypů zjištěných mediálními analýzami článků o migraci a migrantech, na které pravděpodobně se svými žáky také narazíte.

- ▶ Jaké je téma článku (videa, fotoreportáže...)? O jakých tématech se píše v souvislosti s cizinci? – O pobytovém statusu, ekonomické aktivitě, jinakosti kultury/jazyka, soužití, začlenění/integraci do společnosti, kulturních akcích migrantů, výuce/znalosti češtiny, potížích migrantů, potížích s migranty, o zemích původu, o důvodech migrace, o pomoci migrantům, o xenofobii...
- ▶ Jaký žánr je použit? Je dodržen? Nesměšují se zprávy a komentáře, reklama a marketing?
- ▶ O jaké skupině migrantů se píše? – Například o všech migrantech bez rozlišení, lidech z určité oblasti (bývalý SSSR), islámské země, z jednotlivé země (lidé z Ukrajiny, Vietnamu...).
- ▶ Je vždy informačně podstatné, že se uvádí státní příslušnost nebo původ migranta? Jakou to má souvislost s tématem článku? – Například titulek „Mladý Ukrajinec uškrtl partnerku“ by klidně mohl znít „Mladý muž/snoubenec uškrtl partnerku“, neboť je otázka, zda je u vraždy ze žárlivosti podstatné, že ten člověk je z Ukrajiny. Pojmenování migranta zde pravděpodobně umožňuje větší skandalizaci, zároveň negativní stereotypy asociované s Ukrajinci tu skandalizaci (a lepší prodejnost) zajišťují...
- ▶ Píše se o skupině, nebo jednotlivci? – Skupinový pohled je obvykle stereotypní, zjednodušující, zatímco individuální dává nahlédnout do příběhu člověka, umožňuje porozumění... Jaká témata jsou předkládána v souvislosti se skupinami, a jaká témata s jednotlivci? Pozitivní? Negativní? Informativní? Skandální? Stereotypní?
- ▶ Titulková, popisková a zobrazovací xenofobie – jak titulky, popisky fotografií a fotografie migranty zobrazují?
- ▶ Mluví se o nich, nebo s nimi? Kdo v textu mluví a jaké téma prezentuje? Z jakého pohledu zachycené téma vidíme? – Jde o to, jestli mluví například policie, státní úředníci, lidé z NNO, nebo samotní migranti. Pokud jsou migranti prezentováni, aniž by sami dostávali hlas, můžeme média vnímat jako další aktéry, kteří migranty od nás oddělují, dělají z nich lidi „o kterých“ se píše, kteří jsou popisováni a sledováni, ale ne bavíme se s nimi. Lze sledovat, o čem mohou migranti hovořit sami (pokud vůbec o něčem), jestli s nimi někdo dělá rozhovor a nechá je popsat jejich život zde jejich slovy.
- ▶ Informační zdroje (odkud jsou získány informace, jsou ověřené?), solidnost média (bulvár vs. seriózní)
- ▶ Problémy s cizinci, nebo problémy cizinců? Obsahuje článek pohledy obou stran?
- ▶ Jsou používány správné pojmy? – Cizinec, azylant...
- ▶ Odvolávání se na skupinovou identitu (např. „Všichni víme...“), zobecňování jednotlivostí, hodnotová stanoviska, manipulace...
- ▶ Jakými výrazovými prostředky se o migrantech píše? – Například když má slovo policie (a to i když novinář převypráví policejní zprávu a pojmy využívá ve svém článku stejným způsobem jako policie), často užívá slova jako chytit, zajistit, převézt, lapit, koordinovat, řídit – tato slova dávají najevo, že policie má migranty v rukou, a oni se jí musejí podřídit. Jejich pozice tedy není rovnoprávná, ale podřízená – a takovou zprávu o migrantech dostávají příjemci zprávy a mohou si z ní snadno učinit normu. Podobně lze sledovat míru expresivity výrazových prostředků, prostředky vyjadřující porozumění či nezájemnost...
- ▶ Soulad titulku s obsahem vlastního textu, použití obrazového materiálu, soulad fotografií s textem...

6.5 Náměty na aktivity s žáky

Novinové titulky a stereotypy

Cíl: Hledání stereotypů v tištěných médiích

Pomůcky: různé typy novin

Popis aktivity: Odhadněte, o čem je článek podle titulku, a následně srovnajte po přečtení prvního odstavce a pak celého textu. Diskutujte s žáky, jak titulek vyjadřuje obsah článku – jak odpovídá obsahově i stylisticky.

V titulcích se často užívá stereotypů – při práci s titulky a textem tedy také sledujte příklady stereotypního zobrazování cizinců.

Práce s popiskem a fotografiemi

Cíl: Zamyšlení se nad stereotypy

Pomůcky: vystřižené fotografie z novin, nebo fotografie stažené z internetu a promítací technika

Popis aktivity: Žáci nebo učitel najdou 12 různých fotografií lidí v různých situacích (optimálně i navozujících situaci pracovních migrantů, ale ne všechny), ke kterým mají žáci vymyslet pozitivní a negativní popis. Následuje diskuse o popisích k fotografiím, o užívání stereotypů a stručného vyjádření sdělení.

Přátelský a nepřátelský novinář

Cíl: fotografie migrantů

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Pomůcky: fotografie migrantů

Popis aktivity: Připravte fotografie nelegálních migrantů, kteří přijíždějí do Evropy (přeplněné čluny, tajné úkryty v kamionech), rozdělte žáky na tři skupiny a dejte jim za úkol napsat novinový text (zprávu nebo komentář) s tím, že každá skupina žáků napíše text jako odlišně hodnotově orientovaní novináři, tedy jako:

- ▶ Novináři, kteří jsou šokováni nelidskostí takového příjezdu;
- ▶ Novináři, kteří jsou nepřátelští vůči cizincům;
- ▶ Nestranní novináři.

Po přečtení vytvořených zpráv články porovnejte, jak různé pohledy vedou k různé prezentaci tématu, ukažte, že články jsou často subjektivní a neobsahují fakta, že při čtení je třeba si všimnout používaných slov a jazykových prostředků.

Vlastní psaní

Cíl: vyhledávání informací, zamyšlení se nad problémem

Doba trvání: 45 min

Popis aktivity: Napište tematický článek týkající se např. pracovní migrace, zdravotní péče o migranty a jejího placení, soužití migrantů a Čechů.

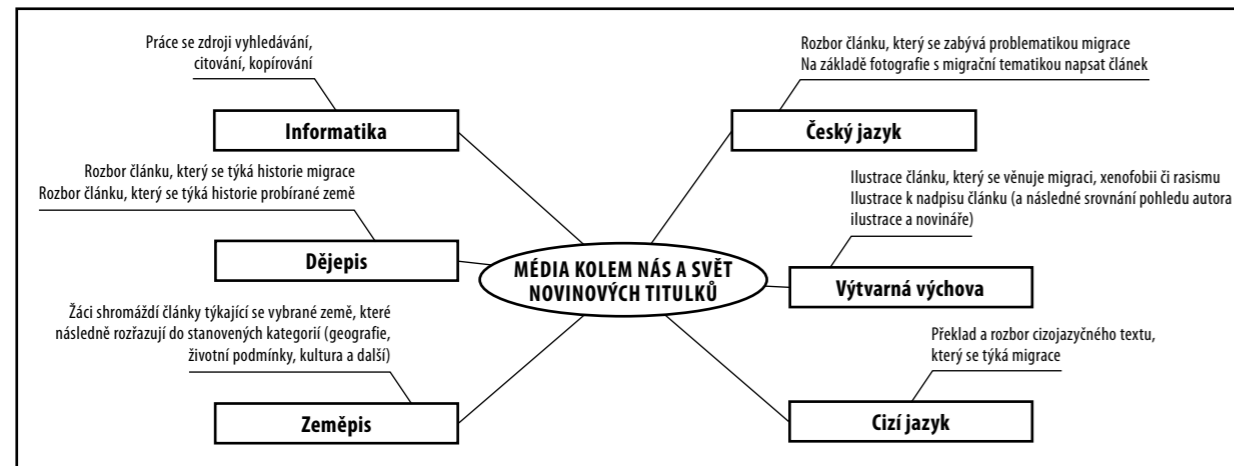
Další konkrétní náměty aktivity i s pracovními listy a články pro rozbor naleznete v druhé části metodiky.

6.6 Využití e-learningu při analýze médií

Lekce „Pro pedagogy“, slajd „Média kolem nás“ obsahuje podrobně zpracovaný příklad rozboru článku ze zpravodajství ČTK.

6.7 Využití modulu v jednotlivých předmětech

Použitá literatura

Varianty. Člověk v tísni, o. p. s. [online]. [cit. 2011-09-08]. Dostupné na www: <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=146>.
Média a migranti. Člověk v tísni, o. p. s. [online]. [cit. 2011-09-08]. Dostupné na www: <http://clovekvtisni.cz/download/pdf/212.pdf>.
Cizinci našinci a média: mediální analýza. Multikulturní centrum Praha, o. s. [online]. [cit. 2011-09-08]. Dostupné na www: http://www.mkc.cz/uploaded/download/Cizinci_nasinci_a_media.pdf.
 Člověk v tísni, o. p. s. Mediální analýzy a výukové podklady. [online]. [cit. 2011-09-08]. Dostupné na www: <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=115>.
 Mediální analýzy MKC Praha. Multikulturní centrum Praha, 2011. Dostupné na: <http://www.mkc.cz>.

7. Modul Můj svět tady a tam

7.1 Cíl modulu

Cílem modulu je vytvořit vztah k životní dráze žáka, pomocí interakčních herních aktivit zviditelnit osobní identifikaci, zkoumat předsudky vlastní kultury a naučit se kulturní produkty vidět kriticky a uvědomit si, do jaké míry se každého z nás týká migrace a přiblížení či sdílení dosud velmi vzdálených kulturních světů.

V této kapitole uvádíme příklady aktivit, které nevyžadují velké technické zázemí. Samostatný manuál „**Můj svět tady a tam**“, **prevence xenofobie a rasismu s využitím ICT** pak přináší náměty pro tento modul, které rozvíjejí kompetence žáků v oblasti ICT a které jsou založeny na využívání počítače, fotoaparátu, kamery a dalších technologií. Je na vás, jakým způsobem budete tento model ve škole aplikovat, oba naplňují uvedené výchovné cíle, je možno si mezi nimi vybrat nebo je vhodně kombinovat.

7.2 Klíčové kompetence

Modul utváří a rozvíjí klíčové kompetence žáků v oblasti:

- ▶ znalostí některých základních pojmů multikulturní terminologie,
- ▶ prevence xenofobie,
- ▶ sledování prezentace ostatních a zároveň vyjádření osobního názoru,
- ▶ zapojení vizuálně obrazných vyjádření, která žák samostatně vytvořil,
- ▶ porovnání států světa na základě podobných a odlišných znaků,
- ▶ příkladů kladných a záporných vlivů člověka na životní prostředí,
- ▶ interpretace textu, obohacování slovní zásoby,
- ▶ analytického jednání (vypracování referátu o dané zemi),
- ▶ produktivního jednání (vytvoření koláže, hudební ukázky).

7.3 Popis modulu

Na začátku školního roku se budou pedagogové se žáky formou zážitkové pedagogiky věnovat tématu „**Kdo jsem**“ metodami sebereflektivního jednání (skupinové hry a cvičení na vlastní sebepoznání), rozhovorů s rodinnými příslušníky, sbíráním a pořizováním fotografií míst: kde žiji, kde a čím rád/a trávím volný čas, má škola. Z těchto materiálů pak žák vytvoří koláž nebo album.

Následně se věnují tématu „**Kým bych byl**“. Každý žák si vybere jeden stát a ke své koláži/albumu vytvoří „zrcadlovou“ práci, která by zachycovala pomocí sesbíraných obrázků a informací o vybrané zemi jeho život (zájmy, vzhled, společenské postavení), rodinné vztahy a prostředí, ve kterém by se pohyboval jako příslušník cizí země, jiného etnika, odlišné kultury.

Díky této aktivitě budou žáci rozvíjet kompetence v oblasti analytického jednání (filmování, fotografování, práce s textem), receptivního jednání (vypracování referátu o vybrané zemi), produktivního jednání (vytvoření koláže, hudební ukázky), sebereflektivního jednání (životopis).

V rámci této aktivity se budou během výuky zabývat i tématy uvedenými vstupní přednáškou, tedy 1) předsudky – i s tématy diskriminace, rasismu, xenofobie atd.; 2) lidskými právy; a 3) migrace – i v rámci ČR. Afghánistán, Bělorusko, Čečensko, Demokratická Republika Kongo, Ukrajina, Vietnam, Sýrie – to je sedm zemí „tam“, a Česká republika „tady“.

Můj svět tady a tam však obsahově nevychází pouze ze zemí, se kterými se žáci druhého stupně podrobněji seznámí v e-learningu, ale dá se rozšířit na jakýkoliv jiný stát nebo oblast. Aktivity v tomto modulu mohou e-learning doplňovat, ale zároveň stojí zcela nezávisle. Jejich těžiště je totiž ukotveno v běžném denním životě dítěte tak, že si všimá her, rituálů i lidí v jeho bezprostřední blízkosti. Při aktivitách si žáci například zformulují, jakým způsobem tráví čas, na kom je jejich den závislý, a poznají, že věci, které jsou pro ně obvyklé a normální, mohou být někde „tam“ zcela nedostupné, rozdílné, anebo jsou stejné a jenom vypadají jinak. Každý z nás někdy touží být někde „tam“, poznat, jak věci nebo jevy fungují; o to důležitější je ale zastavit se a uvědomit si, jakým způsobem každý žije „tady“ a co by se změnilo, respektive, s čím bychom měli počítat, kdybychom ony pomyslné hranice překročili. Žáci si budou vybírat svoje vysněná místa a zamýšlet se nad způsobem života lidí, kteří tam žijí. Možná půjde o zcela reálné oblasti, které navštívili s rodiči na nezapomenutelné dovolené, možná půjde o země, z kterých děti samy pocházejí, anebo půjde o místa existující jen v představách dítěte.

Nepůjde však jen o tvořivé hraní založené na dohledávání fotografií a prohlížení map, které vzpomínky poskládají do divotvorných koláží. Při realizaci aktivit se účastníkům naskytne i jiné úhly pohledu a strategie, takže si žáci upevní vědomosti získané v jiných předmětech, ale zároveň si uvědomí svět jako komplexní systém. Přijdou na to, že mezi státy i mezi lidmi existují vzájemná spojení a závislosti, které se dějí pohybem lidí, tokem peněz, přísunem informací a nabídkou služeb. Uvědomí si, že události nebo rozhodnutí, které se odehrají v nějakém místě, mohou vyvolat reakce třeba ve státě vzdáleném tisíce kilometrů.

Aktivitu lze rozdělit do dvou celků. První část se týká vysněných míst, příslušnosti, identity, kultury. Žáci se budou zamýšlet nad tím, čím je jejich země výjimečná, a proč je pro ně důležité, že žijí zrovna v ní. Dále si představí, kde jinde by chtěli žít, uvědomí si srovnání obou světů a také, jak se navzájem vnímají a nahlízejí vzdálení a odlišní lidé.

Druhá část v sobě zahrnuje téma vzájemné závislosti lidí a států na celém světě; žáci si uvědomí vztahy mezi bohatými a chudými státy a více porozumí migraci a jejím důvodům. Na tyto aktivity lze navázat hrami a tématy zahrnujícími význam trvale udržitelného rozvoje, globální či environmentální výchovy.

V modulu Můj svět tady a tam nejde o to, překreslovat mapy nebo napodobovat šperky nebo věci, které se nosí „v dalekých zemích“. Jde o to jít do hloubky, jít po stopách k sobě, uvědomit si, do jaké míry a jakým způsobem se žáků migrace týká. Dostanou k dispozici nástroje a metody, jak porovnávat svůj život s životem dítěte jinde, jak sebe situovat jinak, jak si všimnout jiných dětí tady. Aktivitami budou moci porovnat skutečnosti, které jsou pro ně důležité, se zkušenostmi dětí v jiných koutech světa. Na základě výběru místa, ke kterému mají vztah, rády by ho navštívily nebo je jim sympatické, přijdou po hlubším prozkoumání na to, že některé věci prožívají všichni lidé stejně. Prohloubí si vědomosti a najdou mosty od důvěrně blízkého ke vzdálenému.

Cílem je, aby se žáci zájmy i problémy jednotlivých států naučili vnímat s vědomím potřeb celé země. Proto následující doplňující aktivity propojují témata, která do sebe možná na první pohled nezapadají, do vzájemných souvislostí.

Pedagogům se tak otevírají další podněty k úvahám, jak zapojit témata i do jiných vyučovacích hodin než do občanské výchovy tak, aby si žáci získané znalosti a dovednosti nejen přiměřeně a efektivně upevnili, ale opět si uvědomili vzájemné postupování. Cílem je, aby žáci byli vybaveni znalostmi a postoji potřebnými pro účast na procesech demokratických změn; v historických souvislostech si uvědomí, jaké jsou nástroje a strategie, jaké mají důsledky, a měli by být schopni je posoudit z hlediska etiky a morálky.

Forma práce se třídou

Tento modul je založen na interaktivních formách práce. Veškeré aktivity jsou založeny na tvůrčím přístupu žáků, na jejich emocích, názorech, myšlenkách, imaginaci a následné diskusi o výsledcích jejich činnosti. Je třeba jít do hloubky vlastního myšlení a postojů. Forma hry je ve své podstatě založena na sebepoznávání žáků a učení se pomocí zkušenosti a prožitku. Pedagog má v procesu učení k dispozici e-learning, kde může získat informace, jaké události prožívají obyvatelé klíčových zemí.

Jak pracovat s aktivitami modulu

V úvodní části každé aktivity je stručně vyjádřena hlavní myšlenka či cíl. Většina aktivit je navržena tak, aby je učitel mohl uskutečnit v jedné vyučovací hodině, příprava nebo doplňkové činnosti poskytují mnoho příležitostí pro samostatnou práci žáků například ve formě domácích úloh. Učitel může aktivity přizpůsobit potřebám celé třídy – technickým možnostem, časovému harmonogramu, počtu žáků, úrovni osvojených dovedností. Neměl by zapomenout na závěr – čas na zklidnění s rozsáhlejší diskusí (hlavně tehdy, vzbudila-li aktivita u žáků bouřlivé emoce).

7.4 Náměty na aktivity se žáky

Aktivita: Co je mému srdci blízké.

Cíl: Charakteristika země, ve které žijí

Pojmy: tradice, kultura, emigrant/imigrant/migrant

Vzdělávací oblasti: Umění a kultura, Multikulturní výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Osobnostní a sociální výchova

Popis aktivity: Žáci se zamyslí nad tím, co charakterizuje zemi, ve které žijí, a zároveň co je jejich srdci blízké, co nechtějí postrádat. Zamyslí se nad tradicemi, kouzlem ročních období, životním stylem apod. Vyjmenují, co považují za samozřejmé

a příjemné ve svém životě a vyjádří to prostřednictvím kresby symbolů. Pokud je ve třídě migrant, dáme mu možnost zamýšlet se nad svou zemí.

Závěr, vyhodnocení: Žáky necháme prezentovat svoje obrázky před třídou, nehodnotíme. Chválíme za prezentaci. Vytvoříme skupiny, které mají společných alespoň 5 symbolů (počet symbolů lze snížit) a zjistíme, že jsme odlišní, a přesto máme něco společného.

Aktivita: Kde na světě bych chtěl žít?

Cíl: Aktivitou si žáci uvědomí, jaká místa na zemi jsou, jaká místa by chtěli navštívit a do zvoleného místa udělají svůj vlastní otisk

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a příroda

Pomůcky: globus, mapy částí světa

Popis aktivity: Žáci zavrou oči a představí si, že mají možnost bydlet po nějaký čas v jiné zemi. Učitel klade otázky:

- ▶ Je tam teplo nebo zima?
- ▶ Je tam moře?
- ▶ Je tam poušť?
- ▶ Je tam prales?
- ▶ Jsou tam hory?
- ▶ Jaká zvířata tam žijí?
- ▶ Střídají se čtyři roční období?
- ▶ Je to země velká rozlohou?
- ▶ Je tam velká hustota zalidnění?
- ▶ Je tam nějaká historická budova nebo jiná památka?

Učitel přinese mapu světa a nechá žáky rozhodovat o místě, které by rádi navštívili podle své představy. Někdo bude hovořit o konkrétní zemi na mapě, někdo o své představě. Na mapě určí místo, kde se země určitě či pravděpodobně nachází.

Za domácí úkol si zpracuje velmi stručně informace o vybraném státu (státním zřízení, hlavním městě, zajímavostech, fauně a flóře). V elektronické podobě přinese cca 5 fotografií vybraného státu. Učitel promítne dataprojektorem vybrané snímky ve zvětšené velikosti na bílou zeď a děti se ve snímku vyfotografují. Vznikne tak fotka dítěte ve vybrané a zvětšené fotografii.

Závěr, vyhodnocení: Žáci seznámí spolužáky s fotografiemi (ve dvojicích nebo monologem před třídou). Uvedou název země. Představí si, že v zemi budou nějakou dobu žít jako cizinci a pokusí se pojmenovat, co bude asi nejtěžší na životě v jiné zemi. Zamyslí se, co je asi těžké pro cizince v naší zemi. Jak můžeme pomoci my cizincům?

Poznámka pro vedoucí: Aktivitu lze i upravit pro mladší děti. Nepoužijeme mapu, ale necháme žáky zemi nakreslit. Kresby přeneseme do digitální podoby a opět promítneme na zeď. Každý autor se postaví „do své kresby“ a učitel vše vyfotí.

Aktivita: Jak nás vidí ostatní?

Cíl: Žáci si uvědomí stereotypy a kulturně podmíněné chování

Vzdělávací oblasti: Člověk a příroda, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

Pomůcky: karty s názvy zemí, seznam zemí na nástěnce, 7 prázdných karet pro každou skupinu

Popis aktivity: Třidu rozdělíme na skupinky po čtyřech, každá skupinka si vylosuje kartu jedné země – Afghánistán, Bělorusko, Čečensko, DR Kongo, Ukrajinu, Vietnam, vhodné je zařadit i jiné země jako Velkou Británii, USA, Indii, Čínu, Francii... Skupinka pak vše, co o své vylosované zemi ví nebo co se domnívá vědět, zapisuje na papír (brainstorming). Ze svého seznamu pak vybere aspoň sedm údajů (vystihujících uvedenou zemi) a zapíše je na nastříhané proužky papíru, bez názvu země. Učitel zapíše na proužky papíru dojmy nebo názory cizinců, které asi mají, když přijdou do České republiky.

Proužky s údaji o zemi se umístí na nástěнку, skupina určí mluvčího, který přečte údaje o zemi. Ostatní skupiny na papír napíší, o jakou zemi se asi jedná. Závěrem učitel uděluje body za správný odhad země. Skupina s nejvyšším počtem bodů je odměněna (výbornou klasifikací apod.).

Závěr, vyhodnocení: Na závěr necháme skupinku vždy okomentovat „svou zemi“, skupina by měla odhalit, proč se pod danou zemí vyskytly právě takové postřehy, z čeho pramení, co je ovlivňuje a co je utváří – osobní návštěva země, média, učebnice. Jsou zdroje spolehlivé? Odrážejí vnímání celé země nebo jen skupiny lidí? Jaký mají žáci pocit z dojmů, které si asi vytvářejí cizinci o naší zemi?

Aktivita: Co se děje tady a zároveň tam

Cíl: Dlouhodobá aktivita, která na základě denních záznamů ukáže rytmus života v ČR a ve vybrané zemi

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace, Informační a komunikační technologie, Mediální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

Pomůcky: balicí papír, pomůcky, pracovní listy žáků

Popis aktivity: Žáci nebo pedagog vyberou jednu zemi, kterou budou žáci pravidelně sledovat po určitý časový úsek, minimálně však tři měsíce. Na nástěnce připíchneme balicí papír s názvem sledované země, zároveň papír nalinkujeme jako kalendář pro sledované období. Každý žák připraví svůj pracovní list, který může mít podobu přeloženého dvojlistu, ozdobí si ho podle sebe a rovněž nalinkuje jako kalendář pro sledované období.

Každý den ráno si žáci zaznamenají do svého pracovního listu, kolik je venku stupňů, jaké je venku počasí (kapka – prší, vločka padá sníh, proud – větrno atd.) a zapíše, jestli se stala nějaká výjimečná společenská nebo přírodní událost. Stejným způsobem sledujeme i vybranou zemi. Třída nebo určená služba referuje ze zdrojů, jaké počasí je v určené zemi, sleduje se, zda o ní média referují nebo ne a denně ráno zapisujeme. Učitel může žákům pomoci zorientovat se ve zdrojích, ze kterých budou informace čerpat.

Závěr, vyhodnocení: Žáci za pomoci učitele porovnají vybranou zemi a ČR, porovnají počasí, události, o kterých se dozvěděli. Výsledky mohou využít pro grafické zpracování nebo jako podklady pro dílnu s lektorem-cizincem nebo pro výuku do různých předmětů.

Aktivita: Najde se člověk, který...

Cíl: rozšíření znalostí o ČR, kontaktech s jinými zeměmi a pohybu zboží

Doba trvání: cca 45 min.

Vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková komunikace, Informační a komunikační technologie, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

Pomůcky: tabulka s otázkami

Popis aktivity: Žáci mají před sebou tabulku s otázkami. Cílem hry je získat co nejvíce odpovědí na otázky od svých spolužáků. Za každou zodpovězenou otázku je pět bodů, pokud se žákům podaří spojit sloupec nebo řádek nebo úhlopříčku (stejně jako u hry piškvorky) dostanou pět bodů bonus. Odpovědi si každý zapisuje spolu s číslem a jménem respondenta. Jedna odpověď = jeden spolužák. Tím žáky motivujeme k co největšímu počtu interakcí.

Žákům dáme pevně stanovený čas cca 15 minut, pak vyhodnotíme odpovědi. Na závěr je vhodné zamyslet se nad tím, jaké spojení zemí vzniklo, zda se nějaké země opakovaly atd.

Závěr, vyhodnocení: Češi nežijí izolovaně, odpovědi spolužáků nás o tom přesvědčily. Pokud si člověk nevytvoří o nějaké zemi, jejich produktech nebo obyvatelích předsudky, rozšíří se jeho poznání.

Tabulka s otázkami

1. Má přátele nebo příbuzné pracující v zahraničí?	2. Má zvíře, které pochází z jiné země?	3. Má oblíbeného zpěváka (zpěvačku) ze zahraničí a jakou?	4. Zná cizince, který podniká v ČR a v jakém oboru?
5. Byl někdy sám nebo s rodiči v zahraničí a kde?	6. Má na sobě oděv, který byl vyroben jinde než v ČR?	7. Umí aspoň dva světové jazyky?	8. Zná českého sportovce, který se proslavil v zahraničí?
9. Chtěl by odjet do jiné země, kam a co by tam dělal?	10. Zná význam slova multikulturní a globální?	11. Může jmenovat zemi, kam ČR vyváží svoje produkty?	12. Dokáže vyjmenovat tři zahraniční společnosti, které sídlí v ČR?
13. Může jmenovat aspoň tři země, která k nám přiváží potraviny, a jaké?	14. Může jmenovat zemi, kde čeští vojáci působí na misích?	15. Má rád jídlo, které pochází z cizí země? A jaké?	16. Může jmenovat zemi, ve které podnikají české společnosti?

Aktivita: Proč právě u nás?

Cíl: Některé typy zařízení a staveb ve svém okolí jsou lidé ochotni podporovat, některé ne. Např. uprchlické tábory, věznice... Žáci si uvědomí, že lidská činnost má své důsledky a souvislosti – určité principy schvalujeme obecně, ale ve svém konkrétním prostoru je nechceme, či si vymínujeme výjimky –, zamyslí se nad tímto rozparem a pokusí se pro sebe osobně (pro svou třídu, rodinu...) některé tyto rozpory překonat.

Vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková komunikace, Informační a komunikační technologie, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

Pomůcky: seznam různých typů zařízení. Například:

- ▶ uprchlický tábor,
- ▶ mešita, muslimská modlitebna,
- ▶ pagoda, buddhistická modlitebna,
- ▶ tržnice,
- ▶ nádraží,
- ▶ cizinecká policie,
- ▶ asijské rychlé občerstvení,
- ▶ indická restaurace.

Popis aktivity: Učitel rozdá žákům seznam různých typů zařízení. Žáci musí přesně rozumět, o jaké zařízení se jedná a co stavba takového zařízení přináší (změnu vzhledu krajiny, změnu v kvalitě ovzduší, v hladině hluku, změnu složení lidí, kteří docházejí do zařízení nebo kteří pracují ve službách souvisejících s typem zařízení).

Žáci mají za úkol zamyslet se a představit si, že se v jejich okolí mají stavět nebo zřizovat tyto služby ze seznamu. Studenti k uvedeným deseti typům zařízení píšou body 1–5, podle toho, zda souhlasí se stavbou či nikoliv (1 = zcela souhlasím, 5 = naprosto nesouhlasím, vadí mi). Žáci se rozdělí do dvojic a porovnávají své názory. Potom dvojice společně doplní k jednotlivým typům zařízení, jestli souhlasí s jeho zřízením:

- ▶ v ulici,
- ▶ v blízkém okolí,
- ▶ v jiné části obce,
- ▶ v jiné obci.

Následuje diskuse v celé třídě, která se soustředí hlavně na typ zařízení, která dostala hodnocení 4 nebo 5.

Závěr, vyhodnocení: Naše názory na jednotlivé stavby ovlivňují předsudky, neobjektivní mediální informace, osobní obavy. Jak je ale dát do souladu s ideály a principy například otevřenosti vůči odlišnostem a spravedlnosti?

Sít závislostí

Cíl: Aktivita přiměje žáky zamyslet se nad svým každodenním životem, demonstruje důležitost propojení a spolupráce

Princip hry: Žáci pracují samostatně. Jejich úkolem je sestavit seznam lidí, na kterých závisí jejich jeden den. (příklad: rodiče, sourozenci, učitel, zubař, školník, prodavač...) a stručně popsat charakter těchto závislostí (příklad: učitelé – získám vědomosti; sourozenci – láska, hra, zábava, podpora; školník – povinnosti, pravidla). Žáci by se měli zamyslet také nad lidmi, na kterých jsou rovněž závislí a zrovna s nimi nepřijdou do kontaktu. Žáci se pak sesadí do skupin a prohlížejí si vzájemně svoje seznamy. Následuje diskuse, která se týká otázek: a) Jsou i lidé na seznamech závislí na nás? A jak? – b) Na kom závisí lidé, kteří jsou uvedeni na seznamu? – c) Jak by se změnil váš život, kdyby někdo, na kom jsem závislý, přestal existovat?

V další části hodiny přečteme následující text a vypisujeme závislosti s hrdinou příběhu. Následuje diskuse. Jaké jsou rozdíly v závislostech, pokud jsou?

Pomůcky: příběh chlapce z jiné země a kulturního okruhu

Jmenuji se Franck a bydlím teď u tety v Kinshase, což je hlavní město Demokratické republiky Kongo. Dneska je neděle, takže nemusím jít do školy. Po ranní mši v kostele mám namířeno do přístaviště. Abyste věděli, hned na druhém břehu řeky Kongo leží město Brazzaville, kam cestuji skoro každý den pro zboží. Můj kamarád Simon mi vždycky zatelefonuje mobilem, pokud mu zbyly nějaké plechovky mangového džusu. Já pak sednu na loď a jedu do Brazzaville, kde už mě už vyhlíží Simon, vyzvednu si plechovky, které prodám v centru hlavního města. Utržené peníze dám strýci, který je posílá mé mamince a sestře, a část peněz si nechám. Tak pracuju zhruba do sedmi hodin večer. Pak už ale spěchám na večeři, teta vaří skvěle a taky večeříme všichni spolu, to mám rád. Přípravu do školy dělám obvykle až po večeři.

Závěr, vyhodnocení: Pokusíme se o srovnání obou prostředí a vztahů a závislostí, které určují život nás a lidí v jiné zemi.

Pavouk spojení

Cíl: Aktivita ukáže ČR v globálním systému

Princip hry: Necháme žákům čas na hledání informací o klíčových zemích v tisku, na internetu, v televizi. Jejich úkolem je sledovat spojení České republiky nebo jejich občanů s danou zemí. Každé spojení mají za úkol zaznamenat a určit jeho povahu. Nalezená spojení jsou zaznamenána do pracovního listu, který visí na nástěnce; každá země má jeden pracovní list, který může mít podobu slepé mapy.

Povaha spojení:

- ▶ obchod,
- ▶ humanitární pomoc,
- ▶ přírodní zdroje, turistika,
- ▶ umění a kultura, obrana, vojenství,
- ▶ přistěhovalectví, životní prostředí,
- ▶ politika.

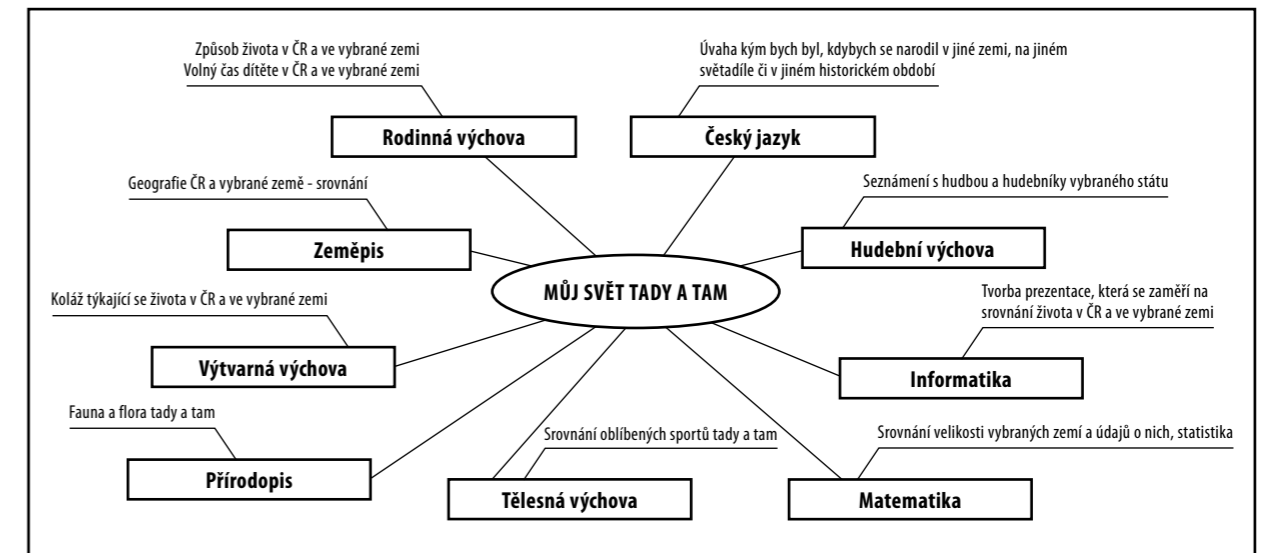
Můžeme vymezit čas ve vyučování na aktualitu, přičemž žáci připíchnou na pracovní list povahu spojení. To může být vyjádřeno speciálním symbolem, barevným špendlíkem, leptíkem.

Závěr, vyhodnocení: Uvažujeme, jaká je povaha spojení mezi ČR a různými zeměmi, hledáme odlišnosti ve vztazích k různým zemím a snažíme se pro ně najít důvody. Žáci si zároveň uvědomí, že v dnešním světě není žádná země závislá pouze na sobě a nechána pouze svému osudu, ale rozhodují o ní i ostatní právě povahou vztahů, jaké k ní budou mít.

7.5 Využití e-learningu v modulu Můj svět tady a tam

E-learning bude využíván zřejmě hlavně jako zdroj podkladových informací o zemích.

7.6 Využití modulu Můj svět tady a tam v různých předmětech

Použitá literatura:

- Pike, S., Selby, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu 1*. Praha: Portál, 2000.
 Pike, S., Selby, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu 2*. Praha: Portál, 2000.

8. Modul Země původu a návštěvy lektorů ve škole

8.1 Cíle modulu Země původu

- ▶ poznat kontinent, na kterém země leží (jeho specifika, odlišnosti...),
- ▶ seznámit žáky s danou zemí původu,
- ▶ seznámit žáky s obecnými tématy, která s danou zemí souvisejí,
- ▶ zvýšit u žáků zájem o problematiku uprchlictví a migrace,
- ▶ vytvořit prostředí odmítající xenofobii a rasismus.

8.2 Klíčové kompetence

Modul utváří a rozvíjí klíčové kompetence žáků v oblasti:

- ▶ tolerování odlišných zájmů, názorů a schopností druhých,
- ▶ přijímání druhého jedince se stejnými právy,
- ▶ uvědomování si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena druhé.

8.3 Popis modulu

Modul Země původu zahrnuje dílnu s lektorem-cizincem a přípravu na tuto dílnu. Pedagog má spolu s cizincem připravit 4hodinovou dílnu, která se zaměří na seznámení se zemí, z které přítomný cizinec pochází i s obecnými tématy, jež se dané země týkají (např. klientský systém, nucená vs. dobrovolná migrace, předsudky a další), a to s využitím interaktivních forem práce. Dílna o zemi původu by měla probíhat pravidelně každé pololetí, po absolvování vstupní přednášky. Každá dílna o zemi původu se bude týkat jiné země. Výběr země provede pedagog na základě aktuální situace (např. větší počet dětí cizinců na škole a snaha seznámit s jejich zemí původu ostatní spolužáky), zájmu svých žáků či geografické blízkosti s vybranou zemí (např. příhraniční školy). Při výběru země může pomoci i tato metodika nabízející návrhy na dílny o šesti zemích původu, z kterých k nám přichází migranti a uprchlíci (Vietnam, Demokratická republika Kongo, Ukrajina, Čechensko, Afghánistán, Bělorusko), a pracovníci Organizace pro pomoc uprchlíkům, kteří disponují seznamem zkušených lektorů z různých zemí původu.

K přípravě dílny pedagog může vedle zpracovaných základních informací o každé zemi a podkladů k výuce z této metodiky využít i pedagogický modul dostupný v e-kurzu www.lidejednezeme.cz, kde má možnost se interaktivně seznámit s jednotlivými moduly a vyzkoušet si vytvoření scénáře dílny o zemi původu s využitím interaktivních forem práce.

8.4 Forma práce s třídou

Čtyřhodinová dílna o zemi původu je prostorem pro využití různých metod výuky. V rámci dílny se žáci mají hlavně setkat osobně s migrantem z dané země, věnujeme tedy hodně času diskusi či jinak strukturované přímé komunikaci žáků a lektora. Dále zařazujeme aktivity, ve kterých se zpracovávají hlavní témata související s danou zemí. V dílnách často pracujeme s filmovými ukázkami, necháváme žáky spoluprožít nebo domýšlet příběhy hrdinů. V rámci dílny je také prostor na zážitkové sociálně-psychologické hry a jejich důkladnou reflexi a zpracování.

Při dílně je tedy celkově větší ruch a hluk než při jiných hodinách. Je také třeba očekávat překvapení – hlavně ta plynoucí ze setkání s migrantem, kdy je možné narazit na výbušné, citlivé nebo kontroverzní téma, kterému najednou budete potřebovat vytvořit prostor. Při využití technických pomůcek vás mohou čekat i nemilá překvapení: neběží internet, zasekne se e-learning... Podle našich zkušeností patří ale dílny o zemích mezi nejpěknější zážitky, právě pro svou koncentrovanost, bohatost aktivit a osobní a svým způsobem neformální setkání s lektorem-cizincem. Takto uspokojivého výsledku dosáhneme tehdy, když dílna o zemi nebude jediným výstupem naší práce, ale spíš vrcholem dlouhodobé pozornosti věnované projektu.

8.5 Příprava učitele na dílnu s lektorem-cizincem

Jedním z pilířů tohoto modulu je živá interaktivní beseda s lektorem-cizincem pobývajícím v České republice, ale pocházejícím z jiné země.

Aby návštěva lektora-cizince splnila svůj účel, je třeba se na ni předem důkladně připravit.

- ▶ Žáci by měli před návštěvou cizince **absolvovat úvodní interaktivní přednášku**, aby získali základní vhled do témat, která setkání s lektorem-cizincem přinese, a byli připraveni na setkání s různými odlišnostmi.

- ▶ Samozřejmostí je **příprava samotného pedagoga, který bude lektorovi-cizinci jakýmsi průvodcem**. V každém případě musí předcházet první kontakt s cizím lektorem a navázání vztahu, s tím, že mu bude sdělena představa koordinátora/učitele o průběhu návštěvy, oba si ujasní vzájemná očekávání a nastolí adekvátní vztah vzájemné důvěry. Plánované dílně je třeba určit časovou dotaci s rezervou na eventuální další dotazy a uzavření besedy formou zpětné vazby ze strany žáků i lektora.
- ▶ Před vlastní návštěvou lektora ve třídě by se měl pedagog sám seznámit alespoň rámcově s jeho příběhem odchodu ze země a života v ČR. Učitel se pak může s lektorem-cizincem dohodnout, do jaké míry bude dílna na jeho příběhu postavena a v jakých aktivitách a jak bude jeho příběh ve výuce využit. Toto základní seznámení s příběhem je velmi důležité i proto, že žáci mohou položit lektorovi otázku příliš „na tělo“, a učitel musí pak být schopen sám odpovědět nebo vysvětlit žákům, že určitým tématům se nebudou věnovat.
- ▶ Učitel by měl dále lektorovi představit třídu, do které přichází. Jde jednak o komunikativnost a vlastnosti třídy (povídaví, tiší, stydliví, velmi živí žáci...), ale také o složení třídy co se týká žáků z jiných kultur. Není vyloučeno, že ve třídě je i dítě, jehož rodina pochází ze stejné kultury; to může být dobrým oživením programu. Žák může konfrontovat svou zkušenost s přicházejícím hostem nebo lektor může jeho zkušenosti citlivě využít. K tomu je však třeba přistoupit uvážlivě; naše zkušenost ukázala, že například lektor z Vietnamu chtěl výklad postavit na vietnamské identitě několika vietnamských žáků, ale jeho plán selhal, neboť vybraní žáci se jako Vietnamci necítili a tuto roli odmítli. Navíc, dítěti nemusí být zvýšená pozornost vůbec příjemná nebo může být z mnoha důvodů zcela nevhodná (uprchlík, rozdělená rodina, pocit vyloučení, který by se jen dál upevňoval...).
- ▶ Dalším krokem je **příprava na dílnu se třídou**. Lze využít e-learning, který poskytuje žákům i pedagogům základní informace o zemi původu, odkud cizinec přichází.
- ▶ Následovat může další příprava na setkání spolu se zformulováním otázek, které žáci budou klást i v průběhu návštěvy. Učitel tak získá nad otázkami určitý přehled, může je usměrnit, rozvinout, nebo potlačit ty z různých důvodů nevhodné.
- ▶ Otázky lze formulovat při hře na novináře, kdy se žáci jako novináři různých médií připravují na rozhovor s návštěvníkem z vybrané země. „Novinář“ má za úkol zjistit co nejvíce o životě v dané zemi a tedy zformulovat co nejvíce otázek. Z otázek žáků třída následně vybere například 20, o které nejvíce stojí, a ty potom žáci mohou návštěvě položit.
- ▶ Další z možností, jak motivovat formulaci otázek, je taková, že přiblížíme žákům příchod nového spolužáka z jiné země do třídy a vyzveme je k fantazijním představám, co by o něm chtěli vědět, aby se stal jejich kamarádem.
- ▶ Při setkání s lektorem mohou žáci také formulovat lektorovi-cizinci vzkaz nebo přání žáků směrem k němu, a to individuálně, nebo po skupinách.

Nesložitejším krokem se může zdát prvotní kontakt s představitelem přicházející kultury. Pokud koordinátor/učitel na škole nesežene vhodného lektora pomocí vlastních kontaktů, může se kdykoliv obrátit na Organizaci pro pomoc uprchlíkům, která může pomoci lektora zajistit, nebo kontaktovat jinou organizaci pracující s migranty.

Setkávání s lidmi – a ve škole s žáky a studenty z různých kulturních prostředí – je v současné době (a světě) daností, se kterou je třeba se vypořádat a kterou je třeba přijímat. Konkrétně lze zaměřit pozornost žáků na možné odlišnosti, porozumět jim, a tím redukovat možné prvky xenofobie, posléze rasismu, kdy kořenem je často strach z neznámého. Negativní, někdy odmítavá reakce, je potom obranným mechanismem před úzkostí. Setkávání je jednou z možností, jak připravovat žáky a studenty na život v kulturně heterogenní společnosti bez předsudků, s vnímáním a respektováním odlišností minorit.

Téměř všichni autoři, zabývající se předmětem multikulturality, se shodnou v tom, že pro život v multikulturní společnosti je třeba osvojit si některé specifické dovednosti, určité typy chování a zejména něco jako citlivost pro konkrétní situace – naučit se číst projevy jedinců z odlišných kultur a rozumět jim.

Jedním z nejučinnějších modelů učení zejména v sociálních dovednostech a osvojování si postojů je nápodoba. Učitel má tedy ve svém rejstříku pedagogických nástrojů nápodobu zcela přirozeně. Je potřebné se identifikovat s celým smyslem tohoto programu. Stejně tak je třeba využít všech dostupných informací k tomu, aby i pro učitele byla návštěva obohacením výuky, a ne ztrátou času.

Zároveň je nutné si uvědomit svůj vlastní postoj k menšinám, včetně národnostních. Chování učitele včetně neverbálních projevů žáci vnímají a přirozenou tendencí si je nenásilně osvojují včetně postojů, které jsou žádoucí – v tomto případě tolerance k odlišnostem.

Cíle, které je třeba naplnit, jsou potom ve dvou rovinách:

- ▶ Kognitivní – to znamená informace o jednotlivých kulturních skupinách a kulturách. Ve školních vzdělávacích programech je lze zahrnout do předmětů jako je dějepis, zeměpis, společenskovední předměty, kde je kladen důraz především na rovné zacházení tam, kde se objevují kulturní rozdíly.
- ▶ Afektivní – nabídka prožitku avnitřního přijetí s prací na postoje orientaci. Cílem je zazákladě osobního prožitku podpora vlastní identity a přijetí pozitivního pohledu na odlišnosti. Spolu s tím i dochází k formativním změnám v oblasti postojů k respektování jiné hodnotové orientace a respektování

specifik jiné kultury. Rozbíjejí se alespoň částečně předsudky a stereotypy znemožňující rovné zacházení se situacemi, kde se setkáváme s kulturními rozdíly. K tomuto cíli je možné využít některou z nabídky sociálně-psychologických forem práce, zejména tu, která se týká hodnotové orientace žáků – aplikace forem zážitkové pedagogiky.

Čeho se vyvarovat

- ▶ Přivést do třídy návštěvu bez jakékoliv přípravy.
- ▶ Vzdálit se ze třídy po dobu návštěvy lektora-cizince; pro žáky to může být signál nedůležitosti obsahu hodiny a navíc to neposkytne možnost další komunikace s žáky na dané téma.
- ▶ Časté zasahování do besedy může vzít žákům motivaci k tomu, aby se ptali.

Ve vyučovací hodině následující po dílně může učitel navázat diskusí na téma, zda jsou ve všech případech příslušníci jiné kultury tak odlišní, co můžeme akceptovat a čemu lze rozumět v souvislostech s tradicemi jiné kultury, co je to předsudek a stereotyp ve vnímání – důraz klademe na zkušenost předávanou výchovou, prostředím, ve kterém žijeme.

9. Země původu: Vietnam

Cílem aktivit zaměřených na Vietnam je hlavně poznat zemi, odkud přichází velké množství migrantů trvale usazených v ČR, a její kulturní zvláštnosti. Vietnamců se týká řada předsudků a stereotypů, vztah s nimi je poznamenán značnou jazykovou a kulturní bariérou. Hlavními tématy dílny o Vietnamu tedy jsou pojmy jako **předsudek, stereotyp, začlenění migrantů, migrace a pracovní migrace**.

9.1 Vietnamci jako neznámí spoluobčané

Migranti z Vietnamu přicházejí do České republiky od 50. let 20. století, kdy byly podepsány první smlouvy mezi tehdejší Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o studiu dětí a studentů z Vietnamu v ČSSR. V současné době je vietnamská komunita druhou nejvýznamnější skupinou migrantů žijících v ČR, 31.12. 2016 čítala 58 025 osob. S migranty z Vietnamu se většina z nás denně setkává, ale málo toho o nich víme, často o nich máme zkreslené představy a nechápeme je. Přítomnost Vietnamců v ČR a jejich výrazná oddělenost od většinové společnosti je hlavní motivací pro zařazení Vietnamu do našeho projektu. Tradice migrace z Vietnamu je tak silná, že se postupně Vietnamci a jejich potomci stanou nedílnou součástí společnosti České republiky – a k tomu by mělo dojít způsobem, jenž bude pro obě strany přijatelný, prospěšný a dlouhodobě udržitelný.

Lekce o Vietnamu by měla přinést odpovědi na otázky: Odkud přicházejí vietnamští spoluobčané? Jaký je Vietnam a jeho dynamická ekonomika? Jak ovlivnila současnost Vietnamu dlouhotrvající válka? Jaké mají Vietnamci zvyklosti a tradice? Jaké byly jejich důvody pro odchod ze své země a pro příchod do ČR?

Není jednoduché v kostce shrnout hlavní sdělení, které bychom o Vietnamu chtěli předat. Na to je Vietnam moc velký, různý a bohatý. V myslí většiny dospělé české populace je obraz Vietnamu ovlivněn společnou historií, ve které jsme MY, socialistické Československo, byli tím, kdo pomáhal velmi chudým lidem odněkud z dálky. Pro nás byli Vietnamci bezejmenní a nerozlišitelní ONI, ti, kdo potřebují pomoc, kdo jsou slabí a na koho hledíme trochu svrchu. Přijížděli sem jako studenti nebo stážisté, nesměli téměř nic, byli kontrolováni, chovali se velmi slušně, skromně až upjatě, žili pouze sami se sebou, protože kontakty s Čechy nebyly podporovány, často byly zakázány. Ale také obchodovali, dováželi a vyváželi zboží, a v tom ukázali mnohdy velkou podnikavost.

Situace ve Vietnamu se ale od té doby změnila. Vietnam se ekonomicky dostal na podstatně lepší úroveň, než byl v době RVHP. Už to není země strhaná mnohaletými válkami, ale země, která obchoduje s celým světem, má nadstandardní obchodní vztahy s USA i s asijskými tygry v regionu. Vietnamci jsou sebevědomí lidé, hrdí na svou kulturu, na svou zemi a její pokroky. Přestože se mnohé oblasti ve Vietnamu nezměnily mnoho desítek let, nová města, obchodní centra a průmysl ukazují na rychlý rozvoj.

Mnoho Vietnamců žije v zahraničí, protože je tam vyhnala buď některá z válek, poválečná chudoba, nebo odešli za příbuznými. Díky tradici mnoha náboženství na území přijímají Vietnamci do svých kulturních tradic nové prvky – například i lidé, kteří nejsou křesťané, začínají v Evropě slavit Vánoce a jiné svátky. Pokud mají potíže se začleněním, pak je hlavní bariérou jazyk, nikoli neochota či úmyslná uzavřenost vůči hostitelské společnosti. Vietnamština a čeština jsou totiž – pokud bychom oba jazyky hodnotili co do jejich odlišností – na opačných pólech pomyslného spektra.

Podkladové informace o Vietnamu, jeho historii a historii migrace Vietnamců do ČR naleznete v rozšiřujících Informacích pro učitele: Vietnam, jež jsou k dispozici v části III. metodiky i na webových stránkách OPU.

9.2 Náměty na aktivity se žáky

Aktivita: Divný zaměstnavatel a zaměstnanec

Cíl: Žáci si uvědomí možná úskalí komunikace s příslušníky odlišné kultury

Pojmy: etiketa, multikulturalismus

Vzdělávací oblast: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova

Doba trvání: 15 minut

Popis aktivity: Učitel vezme dva dobrovolníky na chodbu, kde jim přidělí role – jeden je český zaměstnavatel a druhý je vietnamský zaměstnanec. Každý dostane zadání, jak se má chovat, ale navzájem svá zadání nevědí.

Učitel zadá role tak, aby výsledkem byla následující scénka: Zaměstnavatel je český občan, který vietnamskému zaměstnanci zadal úkol, ten ho ale nesplnil. Zaměstnavatel mu několikrát úkol zadá znovu, pracovník se usměje, přikývne, a úkol nesplní. Zaměstnavatel je rozčilený, pracovníkovi se dívá do očí a nadává mu, gestikuluje u toho a mračí se. Vietnamský pracovník reaguje mírným pokyvováním hlavy, jakoby se ukláněl, mírně se usmívá a nedívá se mu do očí, ale na zem před sebe.

Po scénce učitel diskutuje s žáky o tom, co viděli, jak se oba chovali a jaké mělo jejich chování důvody. Děti, které scénku hrály, mluví o pocitech, které při hře měly.

Závěr, vyhodnocení: Vietnamsci často reagují úsměvem a pokyvováním hlavy v nepříjemných nebo konfliktních situacích, nechtějí totiž situaci ještě ztěžovat a být neslušný. Zaměstnanec tedy pravděpodobně nevěděl, co se po něm chce, nerozuměl, co mu zaměstnavatel říká, ale nechtěl se ptát, protože to považuje za neslušné. Zároveň se usmíval, aby se choval slušně z hlediska vietnamské kultury a komunikačního stylu. Nedíval se nadřízenému do očí, protože se nechtěl chovat povyšně. Nechápal křik nadřízeného, cítil se ponížený, protože na něj zaměstnavatel křičel před kolegy.

Zaměstnavatel zase mohl chápat úsměv jako znak arogance a odmítání respektu ze strany podřízeného. Díval se mu do očí, což je v Čechách zdvořilost a známka přímosti a pozornosti, čímž ale pro vietnamského pracovníka konflikt jen umocňoval a dával najevo nadřazenost.

Žáci spolu s učitelem srovnají kulturní zvyklosti a vnímání slušnosti a snaží se najít cestu řešení podobného konfliktu – kdy obě strany vlastně konflikt nechtějí, chovají se ze svého hlediska zdvořile, a přesto dojde k nedorozumění a vyhocení situace.

Poznámka pro vedoucí: Tato hra se nehodí na začátek hodiny, protože se jí aktivně účastní jen dva žáci.

Zdroj: Upraveno dle: Černík, J. aj. S vietnamskými dětmi na českých školách. Jinočany: H & H, 2006.

Aktivita: Osmisměrka s tajenkou

Cíl: Seznámení se základními fakty o Vietnamu

Pojmy: Vietnam

Doba trvání: cca 15 minut

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova demokratického občana, Výchova v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky: Nakopírovaná křížovka a text pro každého žáka

Popis aktivity: Žáci vylúští slova v osmisměrce a doplní je do textu, text si přečtou.

Závěr, vyhodnocení: Učitel s žáky diskutuje o tom, které informace byly pro žáky nové.

Novoročním stromem je ve Vietnamu kvetoucí b.....ň, která je symbolem nesmrtnosti a dlouhověkosti. Vietnam má 82,5 miliónů o.....l. Byl kolonií F.....e a od roku 1975 je nezávislým s.....m. Průmysl je zde zaměřen především na t.....l, obuv a elektroniku. Vietnamsci mají spoustu pro nás neobvyklých t.....c. Např. nám nebudou hledět přímo do o.í, tím nám vyjadřují pokoru. Na přivítání nám podají obě r.....e. A nikdy před námi nebudou s.....t do kapesníku. Když se ale pustíme s Vietnamci do jídla, můžeme zaslechnout občasně m.....í. Celkově jsou velice zdvořilí a ve škole se chovají u.....ě a snaží se dosahovat co nejlepších v.....ů.

P	E	U	S	C	L	E	T	A	V	Y	B	O
Y	C	L	O	U	K	Á	Z	N	Ě	N	Ě	H
K	R	J	T	Č	S	M	R	K	A	T	U	B
T	N	F	E	Y	Í	S	U	T	F	D	A	G
Í	N	Á	K	S	A	L	M	E	R	V	C	T
B	R	O	S	K	V	O	Ň	J	A	W	I	U
S	I	L	O	H	E	A	S	Y	N	O	D	Š
T	A	K	U	B	S	C	A	C	C	Y	A	V
Á	L	I	T	X	E	T	U	H	I	V	R	Á
T	U	Ř	O	I	A	G	M	R	E	K	T	B
E	C	Í	L	E	V	Ě	D	O	M	Í	O	Y
M	Ů	K	D	E	L	S	Ý	V	E	K	A	M

Zdroj: Upraveno dle: Hurtová, M: Barevný život v multikulturním světě. Dostupné na <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1861/barevny-zivot-v-multikulturnim-svete.html/>.

9.3 Stručný scénář dílny Vietnam

Dílnu jsme zkoušeli v delší i kratší variantě, na 3, nebo 4 vyučovací hodiny. 4 vyučovací hodiny byly v případě zvědavých a aktivních tříd optimální. Průběh dílny přirozeně závisí na lektorovi, jeho výřečnosti a komunikativnosti.

Úvodní písnička pro naladění. Bonjour Vietnam – videoklip.

Předsudky a fakta. Aktivita, ve které si žáci uvědomí rozdíl mezi předsudkem a věcným tvrzením, identifikují předsudky, které sdílejí o Vietnamcích.

Seznamovací kvíz o lektorovi. Ice-breaker, oživení žáků a přiblížení s lektorem. Žáci odhadují odpovědi na kvízové otázky o lektorovi. Seznámí se s ním, když komentuje jejich odpovědi.

Migrace z Vietnamu. Ice-breaker, zábavný kvíz o Vietnamu s tajenkou, nad kterou je možno diskutovat o důvodech migrace.

Prezentace lektora o Vietnamu a diskuse – na pokračování v průběhu celé dílny. Cílem je seznámení se s informacemi o Vietnamu, historií, kulturou a životem Vietnamců v ČR. Prezentace, kterou školám nabízíme na www.lidejednezeme.cz obsahuje tyto slajdy:

- ▶ Jak přicházejí Vietnamci do Čech 1 (5 generací, historie);
- ▶ Popis současných aktivit Vietnamců v ČR – heterogenita, nejsou všichni stejní;
- ▶ Vzpomínky lektora na příjezd do ČR a povídání životě v ČR;
- ▶ Vietnamská a česká rodina;
- ▶ Tzv. banánové děti;

- ▶ Škola, vzdělání, vztah Vietnamců ke vzdělání a vzdělancům;
- ▶ Sporty ve Vietnamu;
- ▶ Jídlo ve Vietnamu – s ukázkou, jak se jí hůlkami.

Rozbor klipu z filmu „Kdo mě naučí půl znaku“. Zhlédnutí sestřihu dokumentu ČT „Kdo mě naučí půl znaku“, který pojednává o válečných sirotcích, smlouvách o vzdělání, současném postavení bývalých studentů, vzpomínkách na ČSSR, o vděčnosti a přátelství s ČR. Žáci mají možnost nahlédnout do životních příběhů dětí – sirotků a studentů z Vietnamu, kteří prožili svá studia v ČR, a vidí, jak jejich životy pokračovaly.

Jak bys pomohl cizincům s integrací? Žáci nahlédnou integraci z různých pohledů – z pohledu spolužáka, učitele a ředitele školy – a zamyslí se nad tím, jak lze integraci cizinců ovlivnit ze strany majoritní společnosti.

Jazyk, základ integrace. Cílem aktivity je seznámení žáků s odlišnostmi ve výslovnosti mezi vietnamštinou a češtinou, žáci si vyzkouší naučit se základní zdvořilostní fráze, získají představu o tom, jak je zdvořilost a úcta ke staršímu zabudována do vietnamského jazyka. Tato aktivita je zcela závislá na lektorovi-cizinci, může být eventuálně uskutečněna pomocí vietnamských spolužáků.

Dívka Miu – jaký bude mít život? Žáci zapojí nabyté znalosti o integraci migrantů a o životě Vietnamců a vytvoří dva scénáře budoucího života migrantky z filmového dokumentu. Uvědomí si při tom souvislosti s životem v cizině i problémy eventuálního návratu rodin migrantů „domů“.

Nálepkování. Děti si uvědomí sílu stereotypů, které ztěžují a někdy zcela znemožňují komunikaci.

Horoskopy. Seznámení s čínským horoskopem, oddechová aktivita

9.4 Příklady využití e-learningu ve výuce o Vietnamu

Téma hodiny: Migrace, xenofobie a rasismus

Předmět: Občanská výchova, Zeměpis

Doba: 2 vyučovací hodiny

Pomůcky: Počítač s přístupem na Internet pro každého žáka, nebo možnost promítat z internetu na tabuli

- ▶ **Motivace:** Budeme mluvit o dívce z Vietnamu. Co Vás napadá, když se řekne Vietnam? Proč Vietnamci odcházejí ze své země? Stručné nastínění dívčiny situace se zapojením žáků.
- ▶ **E-learning:** Příběh Anh.
- ▶ **Reflexe příběhu.** Učitel má možnost zjistit, jak byl příběh pochopen, klást doplňující otázky, rozšířit informace, které se žáci dozvěděli během absolvování lekce.
- ▶ **Xenofobie a rasismus.** Co tyto pojmy znamenají? Jak se projevila xenofobie a rasismus v příběhu? Jak hrdinka tyto situace řešila? Jak by tuto situaci řešili žáci ve třídě, setkali se s diskriminací...?
- ▶ **Pracovní migrace.** Co to je? Důvody odchodu za prací. Proč odcházejí Vietnamci do ČR, do Evropy? Co si o stěhování za prací myslíte? Máte s ní zkušenost např. v rodině?

Téma hodiny: Vietnam

Předmět: Zeměpis

Doba: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: Počítač s přístupem na Internet pro každé dítě

- ▶ **Motivace**
 - Hádanky (o které zemi se dnes budeme bavit?). Učitel dětem dává nápovědy, klade otázky a ony mají za úkol uhodnout, o které zemi dnes budou mluvit.
 - Příklad nápověd: Dnes se budeme bavit o zemi, která má tvar S, leží v JV Asii, je 4x větší než ČR, jezdí v ní mnoho kol a motorek, její obyvatelé často nosí rýžový klobouk...
- ▶ Projítí části e-learningu, která se věnuje poloze země, jejímu povrchu, pěstovaným plodinám (slajd mapa)
- ▶ Srovnání Vietnamu a života v něm s ČR

Téma hodiny: Vietnam

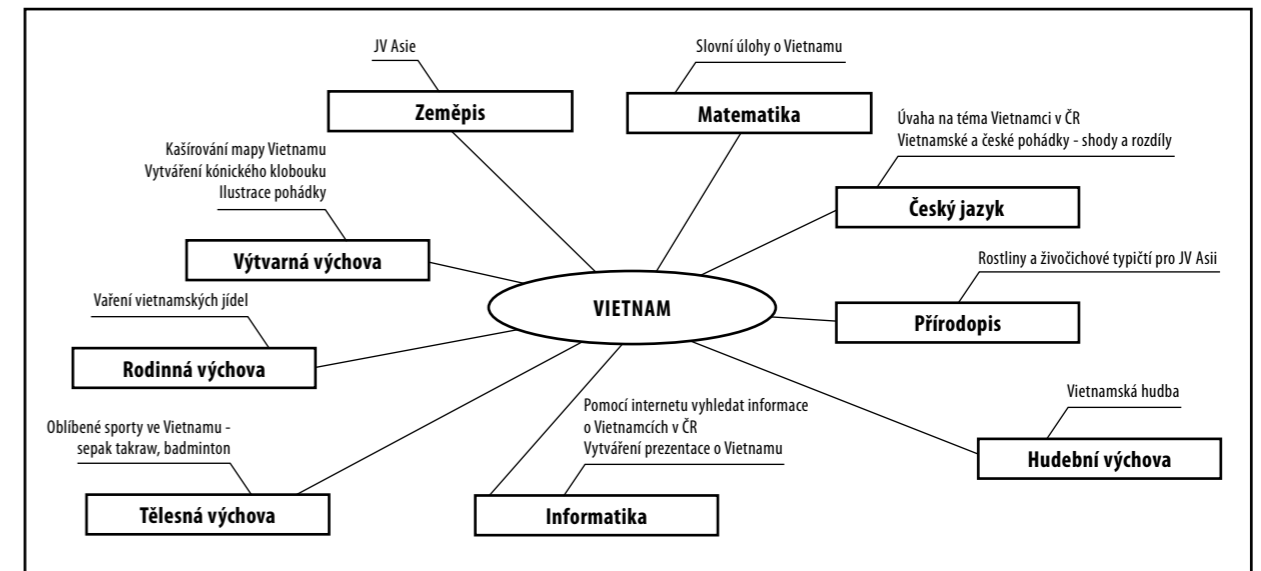
Předmět: Výtvarná výchova

Čas: 1 vyučovací hodina

Pomůcky: Kónický klobouk nón

- ▶ Nastínění situace ve Vietnamu např. prostřednictvím slajdu Tradiční oblečení v lekcí Vietnam nebo fotek Vietnamců s těmito klobouky. Proč ho nosí? Krátké představení klobouku. K čemu se asi používá? (miska, vějíř, lopatka, ozdoba, taška, deštník, slunečník). Proč se vyrábí zrovna z tohoto materiálu?
- ▶ Vytvoření vlastního klobouku z papíru.

9.5 Vietnam: využití v různých předmětech

10. Země původu: Ukrajina

Z Ukrajiny do České republiky přichází mnoho pracovních migrantů hledat svou šanci na lepší život. Často jsou však zneužití zprostředkovatelskými agenturami či klienty, pracují na nekvalifikovaných místech za minimální mzdu a jsou tedy snadno zranitelnou skupinou, které reálně hrozí omezování lidských práv. Během aktivit spojených s touto zemí by se děti měly seznámit se životem na Ukrajině, důvody k odchodům za prací a životem v nové zemi.

Pojmy: pracovní migrace, zprostředkovatelská agentura, klient, nelegální migrace, lidská práva, předsudky.

10.1 Ukrajina, země mezi Ruskem a Evropou

Obraz Ukrajiny je možná pro pohled z České republiky nejednoznačný. Na jedné straně obrovská země se strategickou polohou, velkým množstvím nerostných surovin a důležitým plynovodem, který je pro některé státy Evropy jediným zdrojem zemního plynu. Tedy silný hráč. Na straně druhé země, o které máme představy dané hlavně tím, že v ČR pracuje mnoho Ukrajinců na nejnižších a nekvalifikovaných pozicích – a i to je pro ně zlepšením jejich ekonomických možností. Tedy obraz slabosti a ekonomických problémů.

Tato dvojnásobnost je svým způsobem charakteristikou Ukrajiny. Je to země důležitá a strategická jak pro Rusko, tak pro EU. Prorusky orientovaný je především industriální východ země, rusky mluví většina obyvatel měst. Propojení s Ruskem je silné i proto, že hodně Ukrajinců má v této zemi své příbuzné a mnoho lidí tam dodnes odjíždí za prací. Vedle vlivů Ruska jsou dále pro současný život Ukrajiny důležité i demokratické politické reformy a snaha velké části společnosti o zařazení Ukrajiny mezi rozvinuté a demokratické evropské země.

10.2 Náměty na aktivity se žáky

Aktivita: Chudoba a bohatství

Cíl: seznámit se s tím, jak jsou pro nás některé hmotné věci důležité a co všechno pro nás znamenají

Pojmy: Chudoba, bohatství

Vzdělávací oblast: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Doba trvání: 20 minut

Pomůcky: papír a psací potřeby

Popis aktivity: Účastníci hry si sednou do kroužku. Pak každý obdrží pět malých papírků, napíše, které věci jsou pro něj nejdůležitější. Měly by to být hmotné věci (např. mobil, postel anebo kniha). Když mají všichni pět papírků popsaných, začíná hra. Nejprve si žák musí vybrat jednu věc, kterou z těch pěti nejméně potřebuje. Odhodí papírek doprostřed kruhu, který je tvořen účastníky. Pak odpoví na otázku: Cítíš se být chudý bez dané věci? Co pro Tebe ta věc znamená? – Takto se pokračuje, dokud nezbudou všem účastníkům dva poslední papírky.

Jakmile má každý jen dva papírky, otočí je tak, aby neviděl, co je na nich napsáno, zamíchá je a pak jeden odhodí. Pak se může podívat na to, co mu zbylo. Jak se cítí, když mu z důležitých věcí zbyla pouze tato jediná?

Vyhodnocení, závěr: Cílem této hry je ukázat, jak jsou pro někoho určité věci buď nezbytnou anebo zbytnou součástí každodenního života. Žáci si uvědomí, které věci pro ně tvoří součást „normálního“ života, který není životem v chudobě. Určité předměty (například mobil, značkové oblečení) chceme hlavně proto, abychom je mohli ukázat okolí a utvrdit všechny, že nejsme chudí, že si určité věci můžeme dovolit. Předměty, o které stojíme hlavně kvůli sebe prezentaci, mohou vyznačovat hranici relativní chudoby – chudoby, kterou vnímáme ve srovnání s někým jiným, nebo kterou odmítáme v porovnání s vlastním žádoucím statutem. Relativní chudoba může být také měřena porovnáním mezi státy či společnostmi – například chudí lidé ve vyspělých zemích mají velmi pravděpodobně podstatně vyšší životní standard než lidé v zemích chudých.

Hra má žáky vést k porozumění lidem, kteří chtějí svou pocítovanou chudobu změnit a kteří se snaží se z ní vymanit, byť i za cenu migrace do jiné země. Právě takto motivovaní migranti většinou nezůstávají natrvalo, ale po vyděláním určité sumy peněz se zase vracejí zpět a mohou si například otevřít živnost nebo jinak zvýšit své ekonomické postavení.

10.3 Příklady využití e-learningu ve výuce o Ukrajině

Téma hodiny: Ukrajina, pracovní migrace

Cíl: seznámení se s geografíí Ukrajiny, jejími zdroji a hospodářstvím

Pojmy: pracovní migrace, chudoba

Věk: 12–13

Doba: 45 min.

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost

Pomůcky: počítač s připojením na Internet pro všechny žáky

Popis aktivity:

Během první hodiny (např. zeměpis) proběhne úvodní seznámení dětí se zemí, o které se bude mluvit. Učitel připraví nebo využije nabízený kvíz o zemi, aby se seznámil s případnými předsudky, které žáci mohou mít, ověřil si vstupní znalosti dětí a věděl, s čím bude pracovat (otázky, např: Napiš tři věci, které tě napadnou, když se řekne Ukrajina, Má Ukrajina více obyvatel než ČR, Těží se v ní uhlí nebo diamanty...). Po tomto úvodním vstupu následuje práce s e-learningem. Děti pracují samostatně, učitel jejich práci monitoruje a je připraven na případné otázky (Není vhodné, aby učitel během práce dětí odcházel ze třídy, snižuje to u nich důležitost zadané práce).

Žáci si procházejí slajdy z lekce Ukrajina:

- ▶ Grafik popleta – seznámení se s ukrajinskou krajinou a pamětihodnostmi;
- ▶ Turismus – seznámení s krajinou a turistikou na Ukrajině;
- ▶ Obrazová příloha – seznámení s významnými surovinami, které se nachází na území Ukrajiny;
- ▶ Černobyl – seznámení s historií elektrárny a jejím vlivem na obyvatele;
- ▶ Hospodářská příloha – ekonomická situace po rozpadu Sovětského svazu.

Poté co se žáci seznámí s vybranými slajdy, učitel s dětmi diskutuje o situaci na Ukrajině. Jak se tam lidem žije? Je tam hodně práce? Jaké je hospodářská situace země? Chtěl by se tam někdo přestěhovat? Jak byste řešily situaci, kdy dlouhodobě nemůžete najít práci, a dochází vám peníze?

Poznámka pro učitele: Doporučujeme, aby vyhodnocení úvodního kvízu proběhlo ústně. Žáci mají možnost bezprostředně reagovat na názory svých spolužáků a hodina má větší „spád“.

Téma hodiny: Chudoba, pracovní migrace

Cíl: seznámení se s hospodářskou situací na Ukrajině

Pojmy: pracovní migrace, chudoba, zprostředkovatelská agentura, klient

Věk: 12–13

Doba: 45 min.

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost

Pomůcky: počítač s připojením na Internet pro všechny žáky

Popis aktivity:

Učitel krátce zopakuje informace o Ukrajině a jejím hospodářství.

Žáci si procházejí slajdy z lekce Ukrajina:

- ▶ Téma chudoba – seznámení s tímto pojmem, co je a co není chudoba;
- ▶ Migrace – seznámení se situací ukrajinských migrantů;
- ▶ Příběh Světlany.

Poté co se děti seznámí s vybranými slajdy a příběhem, hovoří o tom, co se dozvěděly nového. Mají nějakou osobní zkušenost s migrací za prací? Děti si na další hodinu připraví krátkou prezentaci o pracovní migraci. Kam by šly pracovat, co by se musely naučit, musí zjistit, jestli je v jejich vybrané zemi nutné pracovní vízum či jiné náležitosti, jak by se tam domluvily, kde by práci hledaly. Učitel může dětem pomoci předem připravenými otázkami, na které by chtěl znát odpověď. (Může mu pomoci pracovní list Pracovní migrace na webu projektu, nebo aktivita z modulu Média Inzerát).

10.4 Stručný scénář dílny Ukrajina

Pracovní list s tajenkou. Žáci si prostřednictvím této aktivity zopakují informace o Ukrajině, její geografii a kultuře. Po vyplnění pracovního listu a odhalení tajenky (pracovní migrace), se snaží žáci tento pojem definovat.

Diskuse o pracovní migraci. Aktivita navazuje na práci s pracovním listem a rozvíjí téma pracovní migrace. Pedagog spolu s lektorem-cizincem seznámí žáky se situací obyvatel Ukrajiny a s jejich pracovní migrací. Součástí aktivity je brainstorming na téma „Proč odcházejí Ukrajinci ze své země?“

„Prestížní“ povolání. Cílem aktivity je seznámit žáky s pozicemi, na které v ČR nastupují cizinci, rozebrat s nimi předsudky, které se týkají zaměstnávání cizinců.

Prezentace lektora/lektorky. Seznámení s osobním příběhem, příchodem do ČR a integrací v ČR.

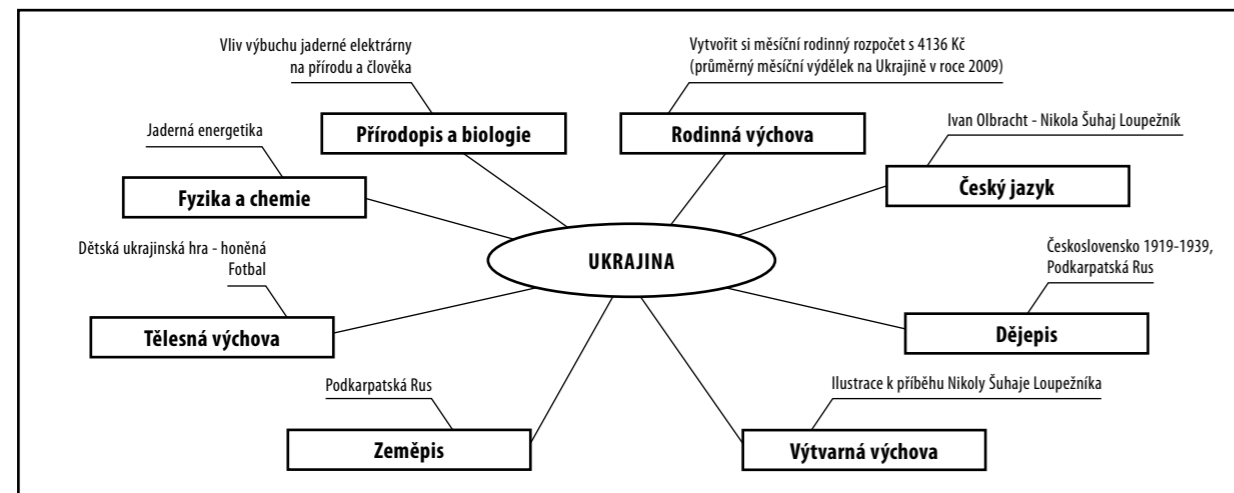
Novináři: rozhovor ve studiu. Tato aktivita má za cíl umožnit žákům zjistit informace o životě lektora-cizince na Ukrajině a v ČR pomocí jejich vlastních otázek.

Migranti na úřadech. Žáci se během této živé a rolové aktivity seznámí se situací cizinců, kteří si potřebují vyřídit své záležitosti na úřadech.

Příběhy Andrey a Světlany. Práce s příběhem české a ukrajinské dívky, které zažily nucenou práci.

Hádání slavné osobnosti. Odpočinková aktivita, jejímž cílem je seznámení žáků se slavnými osobnostmi Ukrajiny.

10.5 Ukrajina: využití v různých předmětech

11. Země původu: Afghánistán

V dílně, věnované Afghánistánu lze otevřít mnoho témat – ať už jde o válku a utrpení lidí, vliv mezinárodního společenství, humanitární pomoc, působení vojenských a rekonstrukčních misí z ČR, nebo o islám, terorismus a Tálibán. Dílnu o této vzdálené zemi je potřeba založit na lektorovi nebo na poučeném učiteli, který má chuť se seznamovat se složitými souvislostmi afghánské kultury, historie i současnosti.

V e-learningové části projektu je důraz kladen na problém života dětí v zemi, kde probíhá **válka**. V této souvislosti se dostanete také k pojmům **uprchlictví a humanitární pomoc**. Dalším tématem, ke kterému se dostanete, bude jistě **islám a náboženský fundamentalismus**, radikalismus a terorismus.

Při volbě hlavních témat výuky velmi záleží na výběru lektora-cizince, na jeho životních zkušenostech a na aktuální situaci v Afghánistánu.

11.1 Afghánistán – země neznámá

Afghánistán je zmiňován ve sdělovacích prostředcích několikrát týdně, ale i přesto o této zemi mnoho informací nemáme. Mediální zprávy se soustřeďují na informování o teroristických útocích či o práci českých vojáků v této zemi, ale o situaci obyvatel či o zemi samotné nám informace chybějí, nebo jsou na základě mediálních zpráv zkreslené.

Pro Evropany je Afghánistán zahalen jistou dávkou tajemství. Víme, že afghánská společnost je odlišná od společností evropských, hlavně svým náboženstvím, které určuje podobu veškerého osobního i společenského života, a uspořádáním do kmenových společenství. V Afghánistánu navíc žije několik etnik, která k sobě navzájem chovají výraznou nedůvěru: Paštuni, jichž je většina, Tádžikové, Uzbekové a další skupiny. Za vlády krále Záhira se národnostní a náboženské třenice neprojevovaly tak ostře. Po pádu monarchie ale začaly střety mezi kmeny narůstat a se sovětskou invazí dále sílit. Afghánistán je v novodobých dějinách územím bojů a válek: od obrany proti imperiálním snahám Ruska a Velké Británie, přes boje o vliv mocností v regionu v průběhu studené války, až po vládu a pád islámského fundamentalistického hnutí Tálibán, proti kterému bojovaly jak některé místní kmeny, tak mezinárodní společenství.

Afghánistán je často líčen jako stát zaostalých a negramotných obyvatel, kteří znají jen touhu válčit. Afghánistán je skutečně chudou zemí, kterou kvůli velkému suchu často sužují hladomory, dostupná voda je často jen užitková, čímž se zvyšuje riziko onemocnění, které se v této zemi bez dostatečně rozvinuté infrastruktury může stát fatálním. Neustálé války zemi i její obyvatele vyčerpávají a tlumí normální běh života i rozvoj. V důsledku válek, hladomoru či nedostatečné lékařské péče v rozmezí let 1981–2001 zemřelo 2,5 milionů obyvatel. Více než 7 milionů obyvatel bylo nuceno ze své země uprchnout ze strachu z pronásledování či kvůli nepříznivé situaci a hladomorům.

Afghánistán je také charakterizován jako země lidového až fundamentalistického pojetí islámu. Téměř vůbec se v novinách nepíše o rozdílném pojetí islámu, o tamní kultuře, o občanských organizacích, o představách, jaké mají Afghánci o žádoucím vývoji v zemi, o pestrosti a rozličných motivacích povstaleckých skupin ani o hospodářském významu země pro celý region.

V současné době Afghánistán zejména využívá finančních, technických, organizačních i vzdělávacích zdrojů mezinárodního společenství; nezastupitelnou roli v rozvoji země hrají i nevládní organizace, mimo jiné i česká organizace Člověk v tísni.

11.2 Náměty na aktivity se žáky

Aktivita: Dopis do Afghánistánu a do České republiky

Cíl: využití znalostí o Afghánistánu, odlišné vnímání světa. Poznání jiného etnika a kultury, vyjádření a posouzení odlišných norem.

Doba: cca 30–45 min.

Vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková komunikace, Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova

Pomůcky: formulář Doplnování vět o Afghánistánu

Popis aktivity: Žáci píší dopis o sobě někomu neznámému z Afghánistánu (případně jiné země). Adresát je stejného věku jako pisatel.

Žáci přečtou text spolužákovi, porovnávají, co mají společného. Pak se pokusí společně napsat dopis z Afghánistánu.

Závěr, vyhodnocení: Které věty ve vašem dopise vystihují, že se jedná o psaní z Afghánistánu? Co bys k životu v Afghánistánu potřeboval, co by tě obklopovalo.....?

Formulář dopisu:

Ahoj.....

Jmenuji se..... a je mi.....let.

Bydlím v....., společně s.....

Můj otec pracuje....., matka.....

Z jídel mám nejraději.....

Ve škole kamarádím s.....

Rádi spolu.....

Když škola skončí, obvykle.....

Potěší mě, pokud.....

Poznámka pro vedoucí: tuto hru je možné modifikovat pro všechny země.

11.3 Stručný scénář dílny Afghánistán

Lidské bingo. Prostřednictvím této motivační aktivity se žáci neformální cestou seznámí s lektorem-cizincem. Jejím cílem je navodit přátelskou atmosféru a zmenšit ostych žáků, který mohou mít při komunikaci s lektorem-cizincem.

Děťští uprchlíci. Žáci se prostřednictvím filmových ukázek seznámí s pojmem dětský uprchlík a s příběhem Sira Nicolase Wintona a „jeho dětí“.

Písnička o Afghánistánu. Motivace žáků pro blok, který se týká geografie Afghánistánu. Seznámení žáků s afghánskou hudbou a estetikou.

Kvíz o Afghánistánu. Interaktivní aktivita, jejímž cílem je zjistit znalosti žáků o Afghánistánu a jeho geografii a odhalit předsudky, které mohou žáci o této zemi mít.

Jak se píše v Afghánistánu. Žáci se prostřednictvím skládání slov z nastříhaných dílků seznámí s afghánským písmem a vyzkouší si svou schopnost pracovat ve skupině.

Islám. Aktivizující kvíz, který žáky blíže uvede do tématu islám, seznámí je s jeho pilíři a nařízeními. Pedagog má možnost odhalit předsudky, které žáci o islámu mohou mít, a může se zaměřit na srovnání světových náboženství.

Ornamenty tisíce a jedné noci. Odpočinková aktivita, během níž se žáci seznámí s estetikou a zdobností perské kultury. Na vlastní kůži si vyzkoušejí krášlení henou a napodobí při tom originální afghánské motivy.

Děti v Afghánistánu. Žáci se díky zhlédnutí dokumentů seznámí se životem jejich vrstevníků v Afghánistánu a budou mít možnost srovnat školní povinnosti a trávení volného času v ČR a v Afghánistánu.

11.4 Příklady využití e-learningu ve výuce o Afghánistánu

Téma hodiny: Dějiny Afghánistánu a jejich vliv na současnou situaci v zemi, lidská práva

Cíl: pomocí práce s textem seznámit žáky s historií Afghánistánu

Pojmy: Afghánistán, Tálibán

Věk: 12–13 let

Doba: 45 minut

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Multikulturní výchova, Mediální výchova

Pomůcky: počítač s přístupem na internet pro každého žáka, popř. mapa Asie

Popis aktivity:

- ▶ Pedagog v úvodní části zjišťuje, co žáci o Afghánistánu vědí, k tomu může využít například metodu brainstormingu či brainwritingu. Pedagog by se měl v této fázi seznámit s předsudky a zkreslenými představami, které žáci mohou o této zemi mít.
- ▶ Žáci si projdou část e-learningového kurzu, která se věnuje Afghánistánu – slajd Dějiny dávné a nedávné.
- ▶ Žáci mají za úkol v článku ze slajdu Dějiny dávné a nedávné zaškrtnat, co je pro ně nové, co nevěděli, čemu nerozumí.
- ▶ Pedagog s žáky následně hovoří o tom, co zjistili, vysvětlují si neznámé pojmy (je možné využít i slovník cizích slov, ve kterém žáci budou vyhledávat neznámé pojmy) a diskutují o vlivu historických událostí na dnešní Afghánistán. Pedagog může informace ze slajdu Dějiny dávné a nedávné rozšířit využitím pomůcky Informace pro učitele, která se věnuje této zemi.

Poznámka pro pedagogy: Pokud žákům chybí informace o zemi, je vhodné aktivitu doplnit mediální analýzou, ke které může pedagog využít články dostupné v datovém úložišti projektu či nechat žáky vyhledat informace na internetu a následně je s žáky rozebrat dle doporučení z kapitoly Média a svět očima novinových titulků této metodiky.

Téma hodiny: Lidská práva

Cíl: Seznámit se s pojmem lidská práva a zvýšit u žáků schopnost odhalovat porušování lidských práv

Pojmy: Lidská práva, Tálibán

Doba trvání: 45 minut

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Multikulturní výchova

Pomůcky: počítač s přístupem na internet pro každého žáka

Popis aktivity: Pedagog žáky seznámí s pojmem lidská práva (základní informace najde v kapitole Úvodní interaktivní přednáška této metodiky). Následuje diskuse se žáky o tom, proč lidská práva vznikla, kde jsou zapsaná a kdo dohlíží na jejich dodržování.

Na úvodní část naváže e-learning, slajd Za vlády Tálibánu v lekci Afghánistán. Úkolem žáků je odhalit, jaká lidská práva byla během vlády hnutí Tálibán porušována.

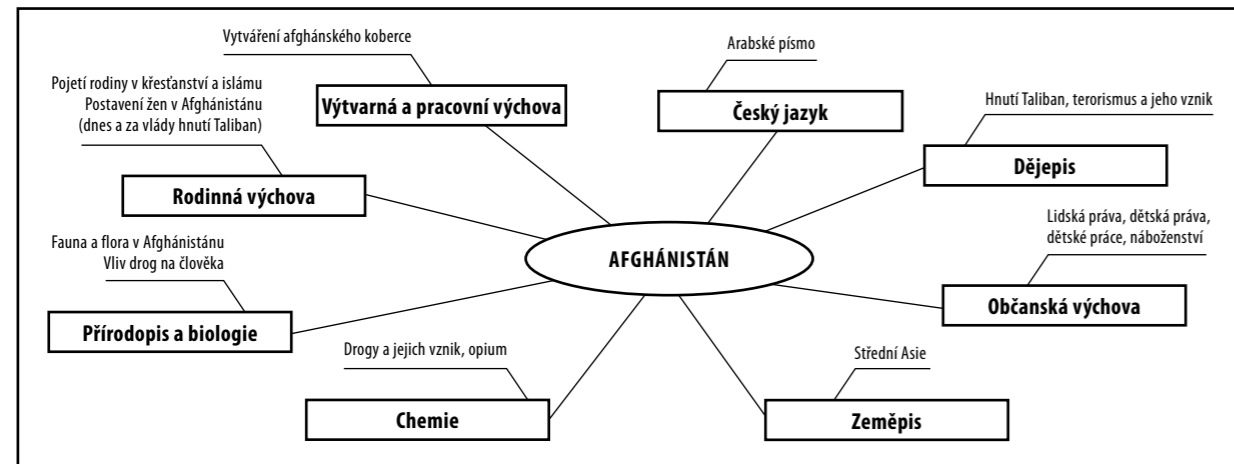
Závěr, vyhodnocení: Po seznámení se slajdem následuje diskuse o zemích, kde jsou stále porušována lidská práva, a možnostech, které mají demokratické státy a instituce, aby této situaci zamezily (sankce, rezoluce).

Zdroje: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Téma Afghánistánu je velice složité, a to nejen pro žáky. Proto je dobré, aby byl učitel, co nejlépe připraven – seznámil se s e-learningem, informacemi pro učitele, popř. i dalšími zdroji, které uzná za relevantní. Vzhledem k náročnosti a šíři tématu je vhodné na něm pracovat ve více předmětech (učitelé si rozdělí i přípravu na jednotlivé hodiny, tak aby nebyla příprava jen na učitele jednoho předmětu). Vhodné je toto téma pojmut i jako projektový týden, ale i v tomto případě je nutné s ním pracovat průřezově i v dalším období!

11.5 Afghánistán: využití v různých předmětech

12. Země původu: Bělorusko

Bělorusko bylo do výběru zemí, na které se zaměřuje náš projekt, vybráno jako zástupce země, z které do České republiky přicházejí političtí uprchlíci. Je to země, která ač leží relativně blízko od nás, je pro mnoho lidí neznámá. Žáci by se v aktivitách, které se týkají této země, měli seznámit s politickým systémem v Bělorusku a tím, jak ovlivňuje životy lidí. Měli by si zopakovat mimo jiné pojmy **uprchlík**, **demokracie**, **svoboda**, **azylové řízení**.

12.1 Bělorusko: poslední diktatura Evropy

Bělorusko je nazýváno poslední diktaturou Evropy. Bělorusko je zemí v srdci Evropy, kterou lze charakterizovat pomocí pojmů: nesvoboda, autokratický prezidentský systém, cenzura, tresty za alternativní politické aktivity, pohrdání lidskými právy, ekonomická závislost na Rusku a málo rozvinutý průmysl. Obyvatelé Běloruska jsou v obtížné pozici: historie přinesla jejich zemi mnoho válek, pustošení, ekonomického vyčerpání a také diktatur, které se naučili akceptovat. Cesta k samostatnosti a aktivním občanům je pro ně tedy obtížnější než pro obyvatele jiných zemí střední Evropy nebo jiných zemí bývalého Sovětského Svazu.

Po volbách v prosinci 2010 se nesvobodné podmínky v Bělorusku zjevně utvrdily. Volby podle pozorovatelů nespĺnily podmínky demokratických voleb a byly manipulovány, aby opět zvítězil Alexandr Lukašenko. Po volbách následovaly rozsáhlé represe proti lidem, kteří proti průběhu a výsledkům voleb protestovali. Byly zatčeny stovky osob a téměř všichni opoziční kandidáti (na svobodě zůstali pouze ti, kteří demonstrace proti výsledkům voleb odsoudili). Zadržným kandidátům hrozí vysoké tresty odnětí svobody (až na 15 let). Podle dostupných informací byli někteří kandidáti zbiti, zraněni a nebyla jim poskytována lékařská pomoc. Proti tomuto jednání protestovali a stále protestují jak aktivisté, tak některá ministerstva zahraničních věcí. Vedle kandidátů bylo KGB (běloruskou tajnou policií) zatčeno také mnoho studentů, aktivistů, vědců a literátů.

Česká republika je sídlem nejen mnoha emigrantů z Běloruska, ale také mnoha aktivit, které různými způsoby podporují běloruské snahy o zbavení se diktatury a nastolení demokracie.

12.2 Náměty na aktivity se žáky

Aktivita: Rozdělená třída

Cíl: Pomoci žákům pochopit potřebu společných práv pro všechny lidské bytosti bez ohledu na to, odkud pocházejí.

Dob a trvání: minimálně 2 dny, aktivita probíhá paralelně s normálním vyučováním

Pomůcky: zkrácená verze Všeobecné deklarace lidských práv

Popis aktivity:

1. Učitel rozdělí žáky na dvě skupiny (A a B), např. podle barvy očí nebo výšky
2. Učitel stanoví pro členy skupiny A (hnědoocí, vyšší než x cm...) určitá práva (právo na dřívější přestávku, právo odevzdat domácí úkol později, mluvit během hodiny...). Skupině B jsou tato práva z důvodu nedostatku dané charakteristiky odepřena.
3. Po uplynutí jednoho dne nerovnoprávného jednání odejme učitel práva skupině A, přidělí je skupině B a celá činnost se opakuje.
4. Poté, co byla oběma skupinám přiznána a odebrána určitá práva, učitel diskutuje se žáky o následujících otázkách:
 - ▶ Jak se cítili jako příslušníci privilegované skupiny?
 - ▶ Jak se cítili, když jim byla jejich práva odírána?
 - ▶ Jak jsou definovány pojmy jako spravedlnost, diskriminace nebo předsudky?
5. Žáci vytvoří ve skupině seznam práv, u kterých cítí, že jsou právy základními a že by jim neměla být upírána.
6. Pedagog žáky seznámí s dějinami Všeobecné deklarace lidských práv a rozdá jim kopie této deklarace. Nechá žáky, aby si ji přečetli a porovnali se svým seznamem práv. Je-li to možné, zeptá se žáků, proč si myslí, že určitá ustanovení neobsažená v jejich seznamu jsou zahrnuta ve Všeobecné deklaraci lidských práv a naopak.

Závěr: Aktivita navozuje situaci v Bělorusku, kdy jsou lidé, kteří nesouhlasí s režimem, systematicky diskriminováni. Žáci si mohou uvědomit sílu důsledků nesmyslné a neodůvodnitelné diskriminace.

12.3 Stručný scénář dílny Bělorusko

Běloruské volby. Velmi efektivní a akční hra na zmanipulované volby, kdy jsou žáci zataženi do role voličů a kandidátů, kteří usilují o zvolení – a většina je pak zklamaná výsledky voleb. Aktivita navozuje politickou situaci v Bělorusku.

Příběh lektora/lektorky. Cílem aktivity je seznámit žáky s příběhem lektora/lektorky a na příběhu jim ukázat, jaké mohou být důvody odchodu uprchlíků ze země a co se děje po jejich příchodu do země přijímající. Tato aktivita závisí na osobní zkušenosti lektora.

Jak se vyznat v uprchlickém táboře? Žáci přiřazují význam neznámým piktogramům a snaží se pomocí nich zorientovat v uprchlickém táboře. Hra přibližuje žákům vstup uprchlíka do neznámého a cizojazyčného prostředí. Hru je možno opřít o osobní zkušenosti lektora s pobytem v uprchlickém táboře, nebo ji využít jako motivační či hravou aktivitu pro další výklad.

Zábavný kvíz o Bělorusku. Žáci si připomenou základní fakta o Bělorusku a po vylúštění tajenky je možno pokračovat výukou o tématu diktatury.

Prezentace o Bělorusku. Cílem je poskytnout informace o zemi pomocí mapy, fotek měst, krajiny, zvířat, kultury, běloruského jazyka s ukázkami slov a písma. Aktivita probíhá v průběhu celé dílny a její podoba velmi závisí na lektorovi nebo učiteli.

Jméno po otci. Žáci se seznámí s tradicí oslovování v rusky mluvících zemích a porovnají ji s tradicí formálního oslovování v českém prostředí.

Černobyl. Žáci se seznámí se základními informacemi o havárii v jaderné elektrárně v Černobylu a s důsledky, které měla pro obyvatele Běloruska a Ukrajiny. Aktivita je zahájena sugestivní filmovou ukázkou.

12.4 Příklady využití e-learningu ve výuce o Bělorusku

Téma hodiny: Demokratické volby, diktatura

(téma vhodné do občanské výchovy, dějepisu)

Cíl: seznámení se současnou politickou situací v Bělorusku, zopakování charakteristických rysů demokratických a nedemokratických voleb

Pojmy: demokracie, diktatura

Věk: 12–13 let

Doba: 45 min.

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost

Pomůcky: počítač s připojením na Internet pro všechny žáky, lekce Bělorusko v e-learningu

Popis aktivity: Učitel žákům stručně nastíní současnou situaci v Bělorusku (popř. si s nimi zahraje hru Běloruské volby). Následně si žáci projdou slajdy Mezinárodní pozorovatelé a Současné Bělorusko. Učitel s žáky diskutuje o situaci v Bělorusku, vysvětluje pojem diktatura. Znájí žáci i jiné země, které zažily nebo zažívají diktaturu? Jsou nějaké paralely v historii ČR a Běloruska? Žáci na základě získaných informací vymyslí příběh běloruského dítěte, ve kterém shrnou jeho současný život a vizi do budoucna.

Téma hodiny: Nucená a dobrovolná migrace

(téma vhodné do občanské výchovy, zeměpisu)

Cíl: Seznámit se se situací uprchlíků

Pojmy: nucená a dobrovolná migrace, uprchlík, pobytové středisko, azyl

Věk: 12–13 let

Doba: 2x45 min.

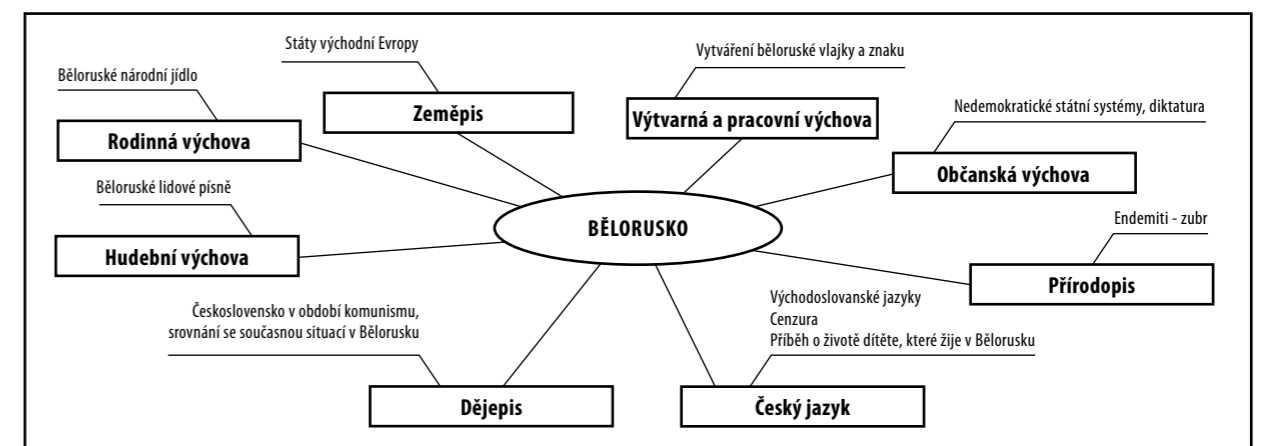
Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Pomůcky: počítač s připojením na Internet, lekce Ibragim v e-learningu

Popis aktivity:

Učitel žáky seznámí s pojmem migrace. Poté žáci vytvoří skupiny a dostanou za úkol vymyslet, proč lidé opouštějí svou zemi. Učitel na tabuli napíše pojmy dobrovolná a nucená migrace. Žáci mají za úkol napsat důvody k odchodu ze země k pojmu dobrovolná nebo nucená migrace. Jaké jsou mezi těmito pojmy rozdíly? Učitel společně s žáky vytvoří definici obou pojmů. Žáci si v e-learningu projdou příběh Ibraghima (tento příběh je možné použít i ve výkladu o jiných zemích, z kterých k nám přichází uprchlíci například Čečensko, DR Kongo). Čím musí projít uprchlík, než dostane azyl? Co mu může pomoci v integraci?

12.5 Bělorusko: využití v různých předmětech

13. Země původu: Čečensko

Čečensko nikdy v historii nemělo panovníka, přesto jde o národ, který je pevně semknutý. Žáci se o této zemi dozvídají prostřednictvím zpráv, o teroristických činech páchaných Čečenci na ruských obyvatelích. Důvodem, proč jsme vybrali do projektu tuto zemi, je snaha vysvětlit žákům podstatu fungování čečenské společnosti, historii a kulturu, jejíž pochopení přispěje k lepší interpretaci souvislostí, které se dějí okolo této republiky a o kterých se dozvídáme ze zpráv. Některé dějinné události srozumitelně vysvětlíme na přirovnání s Českou republikou. Nejde o politiku, jde o pochopení obvyklého denního rytmu, vytýčení několika klíčových momentů v historii a odbourání stereotypů s touto zemí spojených.

Česká republika zažila za posledních sedmnáct let dvě velké vlny uprchlíků z Čečenska, mnoho z nich u nás dostalo azyl, v Čečensku zároveň působí naše humanitární organizace. Proto je důležité, abychom o Čečencích něco věděli.

Klíčové pojmy: **válka, boj o nezávislosti, terorismus, humanitární pomoc, uprchlictví.**

13.1 Čečensko dnes

Čečensko již dávno není tématem dne jako v devadesátých letech minulého století, kdy zde probíhala válka a kdy někteří osvědčení protestovali proti tamnímu porušování lidských práv. Dnes většina z nás neví, kde tato země leží, o této zemi a jejich obyvatelích slyšíme velmi málo, a když ano, tak jen ve spojení terorismus – válka – mafie – Rusko.

Historie Čečenska je plná válek, tragédií a porušování lidských práv, ale také hrdosti, statečnosti a touze po svobodě. Je to země horalů, hrdých lidí s velkou úctou ke svobodě, své historii a předkům. Přes svoji obtížnou a v současné době neřešitelnou situaci se snaží žít a udržet svůj malý národ.

13.2 Náměty na aktivity se žáky

Aktivita: Děťští uprchlíci

Cíl: Seznámení se s údělem dětských uprchlíků

Vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková komunikace, Informační a komunikační technologie, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

Pomůcky: seznam věcí

- ▶ vlastní pokoj,
- ▶ kamarádi,
- ▶ škola,
- ▶ svůj šatník,
- ▶ jízdní kolo, kolečkové brusle,
- ▶ domácí mazlíček.

Popis aktivity: Vyzveme žáky, aby napsali seznam věcí, bez kterých se běžně neobejdou nebo nechtějí obejít. Necháme je zamyslet se nad předměty denní potřeby i nad tím, kam třeba rádi docházejí – posilovna, kroužky atd. Necháme je přečíst svoje seznamy věcí a pak na tabuli napíšeme seznam 1–6. Žáci ze seznamu vyberou 6 věcí, které považují za důležité.

Závěr, vyhodnocení: Pokud by žáci museli opustit zemi, kde žijí – co by nemohli vzít s sebou z uvedeného seznamu? Co dalšího by postrádali? Mohou doplnit seznam... S jakými ztrátami se musí vyrovnat člověk, který nedobrovolně opustí svoji zemi?

Rozšíření aktivity:

Pokud člověk přijde do jiné země, nejtěžší bývá na začátku dorozumět se. V uprchlickém táboře se dorozumívání řeší piktogramy. Zkuste ve skupinkách vymyslet piktogramy pro vaši třídu/školu. Jakým symbolem byste označili jídelnu, jak třídy, jak sborovnu, šatny, školního psychologa? Realizujte za domácí úkol nebo v hodině výtvarné výchovy.

13.3 Stručný scénář dílny Čečensko

Čečensko je zemí zmítanou válkami a Čečenci žijící v ČR jsou ve velké většině válečnými uprchlíky. Pro dílny o Čečensku bylo velmi obtížné zajistit lektora-cizince, protože sami Čečenci nejsou příliš ochotni o svých zážitcích hovořit. Proto také v následujících aktivitách není zařazen žádný autentický osobní příběh a práce s ním. Nicméně i zprostředkované příběhy, dokumenty a prezentace o této zemi mají silný náboj.

Zahájení dílny. Videoukázka čečenského tance lezginka, který symbolizuje vlastnosti Čečenců, na nichž si zakládají, i jejich společnost.

Skupinová práce s využitím pracovního listu. Motivace žáků na jedno z témat dílny: poznávání islámské kultury v Evropě, případně opakování znalostí o islámu.

Prezentace učitele nebo lektora o Čečensku. Na pokračování v průběhu dílny. Seznámení se zemí, historií, kulturou, zvláštnostmi společenského uspořádání, hodnotami.

Identita: kdo všechno jsem a co mě ovlivňuje? Hra vede žáky k uvědomění, co vše tvoří součást jejich identity.

Na co jsem hrdý? Hra vede žáky k uvědomění vlastních pocitů hrdosti souvisejících s vlastní osobností nebo skupinou, do které člověk náleží.

Maršo, to je svoboda. Žáci se prostřednictvím příběhů dětí z tanečního souboru Maršo seznámí s okolnostmi čečenských válek a s životem lidí v jejich průběhu.

Co si vezmeš s sebou do neznáma? Zážitková aktivita, při které mají žáci možnost zakusit si, jak je těžké opustit oblíbené věci a prostor, na které jsme zvyklí a denně s nimi žijeme.

13.4 Příklady využití e-learningu ve výuce o Čečensku

Téma hodiny: Písmo a jazyk v Čečensku

(téma vhodné do českého jazyka)

Cíl: vlivy na změnu jazyka, písma. Typy písma, jak probíhá obohacování slovní zásoby

Pojmy: latinka, azbuka, arabské písmo, hlaholice a cyrilice

Věk: 12–13 let

Doba: 2 x 45 minut

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Pomůcky: papír, psací potřeby, přístup na Internet

Popis aktivity: Učitel dá dětem za úkol vyhledat klíčové události roku 863, 1820, 1848, 1989.

Jaké byly nejstarší jazyk a písmo na našem území a jak se jmenuje písmo, které používáme dnes? Učitel vysvětlí, že v 10. a 11. století existovaly v naší zemi dvě kultury – staroslověnská a latinská. Staroslověnština byla postupně vytlačována latinou, neboť Přemyslovci podporovali římskou církev a latinskou vzdělanost.

Žáci se vrátí ke klíčovým událostem v dějinách. Jaký vliv měly tyto události na náš jazyk, slovní zásobu? Jaká jsou slova z cizích jazyků, která začínáme běžně používat v češtině?

E-learning: slajd Jazyk a písmo. Dokážete vysvětlit, proč se v Čečensku měnilo písmo? Kdo nebo co mělo na změnu písma vliv? Jak vypadá arabské písmo, jak vypadá azbuka? Znáte ještě jiné typy písma? Jak vypadá písmo v Arménii, Barmě, Indii, Číně?

Zkuste si vymyslet vlastní písmo, dejte mu název a zapište tak vlastní jméno a příjmení.

Slajd: čečenský národ, rodinné klany, staré zvykové právo

Cíl: pochopit rozdíly mezi společenským uspořádáním v jednotlivých zemích

Pojmy: společnost, klan, tejp, gender

Doba: 2 x 45 minut

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Pomůcky: papír, psací potřeby, přístup na Internet

Popis aktivity: Učitel vybídne děti, aby napsaly na lísteček jména svých rodičů, prarodičů, praprarodičů atd. Kolik generací si pamatujete? Zeptejte se doma svých rodičů, prarodičů a přineste do školy.

Nechte děti vyplnit, kdo doma vaří, uklízí, řídí auto, platí útratu v restauraci, venčí domácího mazlíčka, chodí do zaměstnání, vaří kávu nebo čaj, hlídá děti, vyzvedává děti ze školy, z družiny nebo z kroužků? Myslíte si, že v Čečensku anebo jinde ve světě jsou rozděleny povinnosti na ženské a mužské? Nechte děti zeptat se doma, ať si babičky vzpomenou, jak byly povinnosti rozděleny, když byly mladé. Viděli jste nějaký starý film pro pamětníky? Jak vypadalo například oblečení? Nosily ženy kalhoty, krátké vlasy?

Slajd: Čečenský národ, rodinné klany, staré zvykové právo. Jaký je rozdíl mezi naší společností a společností čečenskou?

Zkuste napsat krátkou povídku o tom, jak by vypadal váš život, kdyby rozhodoval o věcech, které jsou pro vás důležité, klan starších?

Diskuse: důvod a význam společenského uspořádání v Čečensku. Proč to u nás vypadá jinak?

Téma hodiny: Lidská práva, demokracie

(téma vhodné do dějepisu)

Cíl: Uvědomit si klíčové události v našich dějinách, pochopit význam demokracie

Pojmy: demokracie, totalita, koncentrační tábor, Stalin

Věk: 12–13 let

Doba: 2 x 45 minut

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost, Multikulturní výchova

Popis aktivity: ČR je mladým státem, její historie je však dlouhá. Měnilo se území, rozsah hranic, politické poměry.

Učitel rozdělí třídu na 5 skupin a každá hledá informace o našem státu v letech: 1918–1938; 1938–1945, 1945–1989; 1989–1992; od 1993 dosud. Výsledky prezentujeme, napíšeme základní body na tabuli – jméno hlavy státu, klíčové události tohoto období, rozloha státu, politický režim. Následuje diskuse, které období bylo podle žáků velmi těžké, ve které době by nechtěli žít nebo naopak chtěli?

Byla na našem území někdy porušována lidská práva od roku 1918 až dodnes? Co je to koncentrační tábor? Je důležité pamatovat si historii naší země a proč?

Slajd: Trocha té historie nikoho nezabije, válečný konflikt, následky války. Protože jde o velmi náročný slajd, je vhodné, aby učitel znovu zopakoval, o co ve slajdu jde, a aby vysvětlil, čemu žáci nerozuměli.

Vidíte v naší a čečenské historii paralelu a v čem? Co je to demokracie, v čem je důležitá?

Následky války: Architektonické prvky v krajině

(téma vhodné do výtvarné výchovy)

Cíl: Uvědomit si architektonické prvky v krajině, které připomínají historii. Urbanistické řešení města

Pojmy: architektura, socha, pomník

Věk: 12–13 let

Doba: 2 x 45 minut

Pomůcky: barvy na tělo, kreslicí potřeby, prostěradla, papír

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Popis aktivity:

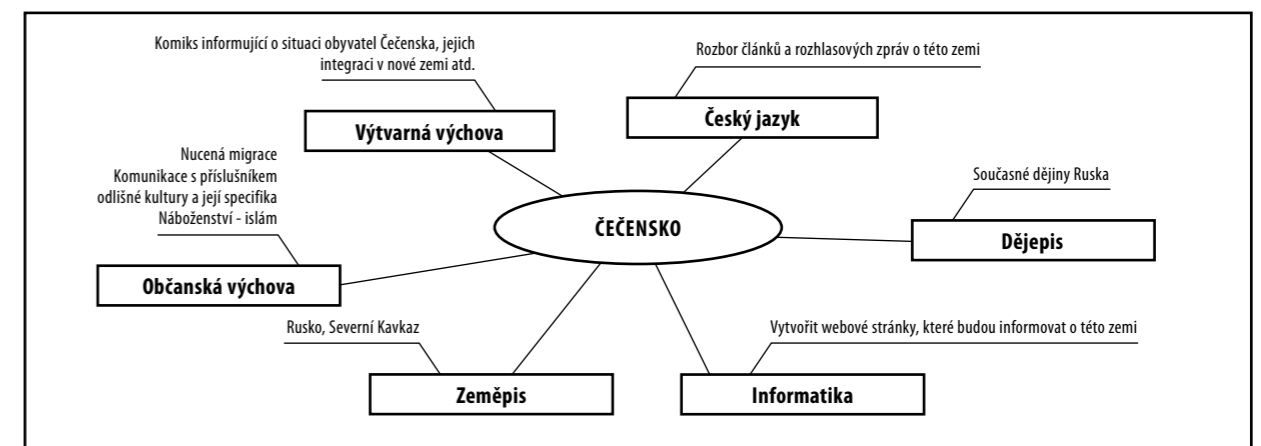
Učitel nechá děti projít slajdy Následky války úvod, Následky války. Následuje diskuse, čemu děti nerozuměly.

Válka v Čečnu přinesla i zdemolování mnoha měst, město Groznyj bylo zcela vybombardováno – viz fotografie v e-learningu. Nyní je na jeho místě postaveno město zcela nové.

Děti si zahrají na architekty a vyprojektují plán hlavního města. Co by nemělo chybět – školy, kulturní zařízení, atd. Kresba města z ptáčích perspektivy. Jsou nějaká pravidla, jak by město mělo být vystavěno?

V Grozném byla válka. Uvědomujete si, jak si válku připomínáme v ČR? Existují v našem městě pomníky připomínající válku?

Zkuste vytvořit živý pomník – použijte barvy na tělo, prostěradla atd.

13.5 Čečensko: využití v různých předmětech

14. Země původu: Demokratická republika Kongo

Kongo je africkou zemí, jejímž prostřednictvím se žáci budou seznamovat i s Afrikou samotnou. I přesto, že nám Afrika připadá vzdálená stejně jako její problémy, žáci budou moci během aktivit spojených s touto zemí zjistit, že to tak není. Kongo zažilo občanskou válku, lidé museli a musejí opouštět své domovy a žít v každodenní realitě strachu. Momentálně žádá 38 osob o udělení azylu v ČR, což je největší počet z Afriky.

Tuto zemi jsme vybrali také proto, že je to jedna z mála afrických zemí, o které se média u nás zmiňují. Proto s ní lze dobře pracovat v kapitole Média kolem nás. Na Kongu lze demonstrovat, jak média vybírají hlavně negativní zprávy – násilí, válku, nemoci a jak to utváří náš obraz reality.

Pojmy: **občanská válka, uprchlictví, rasismus, předsudky vůči černochoům, globalizace.**

14.1 Kongo: dědictví kolonialismu

Na osudu Demokratické republiky Kongo se negativně podepsal vliv kolonialismu. Zejména belgičtí kolonisté, ale postupně i firmy z jiných zemí, se vždy zaměřovali pouze na zisky z obrovského nerostného a přírodního bohatství země, případně na vývoz otroků. Dopady všeobecného drancování na místní společnost však zajímaly jen málokoho. Koloniální správa neumožňovala rozvoj samosprávných (a už vůbec ne demokratických) institucí na úrovni státu, a tak v mnoha afrických zemích dodnes neexistuje tradice, jak vlastní zemi vyváženě a udržitelně samostatně spravovat, což problémy mnoha zemí včetně Konga neustále udržuje a znovu oživuje.

Na východě země jsou obrovská naleziště mědi, kobaltu, stříbra, zlata a diamantů – a ta jsou a vždy byla pro všechny lákadlem. Do bojů o nadvládu nad přírodními zdroji se zapojilo i množství místních domorodých kmenů, které jsou různě podporovány ze zahraničí (ze sousedních států, ale i z rozvinutých zemí světa) a navíc mají vlastní spory mezi sebou navzájem. Kongo je i přes své astronomické bohatství zemí chudou, protože zisk není využíván pro potřebu celé společnosti, ale ve většině zůstává pouze těžebním společnostem a těm, kteří nad ním získají moc.

14.2 Námetky na aktivity se žáky

Aktivita: Uprchlík

Cíl: Zlepšit znalosti žáků o právech uprchlíků na základě osobních prožitků z různého pohledu na stejnou událost prostřednictvím rolí uprchlíků a imigračních úředníků.

Pojmy: uprchlík, azyl

Pomůcky: pracovní karty:

- ▶ Důvody a názory imigračních úředníků
- ▶ Důvody a názory uprchlíků
- ▶ Informace o uprchlících

Doba trvání: 45 minut

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost

Popis aktivity: Začněte brainstormingem žáků na téma, co si myslí o uprchlících. Napište slovo „uprchlík“ na tabuli a zeptejte si žáků na první věc, která je v této souvislosti napadne. Pro seznámení třídy s tématem přečtete žákům kartu Informace o uprchlících.

Přečtete následující scénář. Pokud chcete, můžete si pro země X a Y vymyslet vlastní názvy.

„Je tmavá, studená a deštivá noc na hranicích mezi zeměmi X a Y. Právě dorazila skupina uprchlíků, kteří utíkají z války ve státě X. Chtějí přejít do země Y. Jsou hladoví, unavení a je jim zima. Nemají ani peníze ani žádné potřebné dokumenty, mají pouze cestovní pasy. Imigrační úředníci ze země Y se liší v názorech, jak se zachovat. Někteří chtějí uprchlíky pustit do země, jiní ne. Uprchlíci jsou zoufalí a pokoušejí se imigrační úředníky přesvědčit.“

Třetina žáků si představí, že jsou imigrační úředníci ze země Y. Rozdějte jim „Důvody a názory imigračních úředníků“. Další třetina žáků budou uprchlíci. Rozdějte jim „Důvody a názory uprchlíků“.

Řekněte „hercům“, že mohou použít důvody ze seznamu, ale i další odpovídající důvody, které je napadnou. Pokud by to pomohlo, nakreslete na podlahu čáru, představující hranice. Před zahájením samotné hry dejte žákům 10 minut na to, aby došli k určitému závěru. Může to být řešení ze seznamu nebo jiné. Je na vás a na žácích, zda budou „uprchlíci“ a „imigrační úředníci“ pracovat ve skupině, nebo budou argumentovat individuálně.

Poslední třetina třídy budou pozorovatelé. (Polovina z nich může sledovat „imigrační úředníky“ a zbytek „uprchlíky“.) Dejte „hercům“ několik minut na pročtení „důvodů a názorů“ a na dohodu o taktice.

Začněte hrát. Podle svého uvážení hru skončete. Po jejím skončení použijte pro diskusi následující otázky, které se přímo vztahují k učební látce.

Otázky:

- ▶ Jak se vyvíjela situace? Co se stalo?
- ▶ Jaké to bylo být uprchlíkem?
- ▶ Jaké to bylo být imigračním úředníkem?
- ▶ Uprchlíci mají právo na zvláštní ochranu podle Úmluvy o statutu uprchlíka z roku 1951. Vztahovalo se toto právo na tyto uprchlíky? Proč? Proč ne?
- ▶ Myslíte si, že by státy měly mít právo vyhostit uprchlíky?
- ▶ Udělali byste to? I když byste věděli, že jste je do jejich země poslali na jistou smrt?

Možnosti:

Kancelář Vysokého komisaře pro uprchlíky OSN (UNHCR) je odpovědná za ochranu práv uprchlíků. Rozdělte třídu na skupiny, z nichž jedna představuje oficiální tým vyslaný UNHCR na pomoc uprchlíkům ze země X. Žáci napíší oficiální zprávu, která bude obsahovat i tyto údaje:

- ▶ Jaké důvody byste použili při přesvědčování imigračních úředníků, aby vpustili uprchlíky do země?
- ▶ Dělalí imigrační úředníci něco špatně?
- ▶ Které články dokumentů o lidských právech v páté části této příručky odpovídají této situaci?
- ▶ Jak by se dala použít tato zpráva, aby země Y respektovala práva uprchlíků?

Příloha, hrací karty:

Důvody a názory imigračních úředníků

Můžete použít tyto argumenty, ale i jiné, které vás napadnou:

- ▶ Jsou zoufalí, nemůžeme je poslat zpátky.
- ▶ Když je pošleme zpátky, budeme odpovědní za jejich potrestání, mučení a případnou smrt.
- ▶ Máme zákonné závazky přijímat uprchlíky.
- ▶ Nemají peníze a budou potřebovat státní podporu. Naše země si to nemůže dovolit.
- ▶ Mohou dokázat, že jsou opravdoví uprchlíci a ne pouze lidé, kteří utíkají za lepší životní úroveň?
- ▶ Náš stát je vojenským a obchodním partnerem země X. Nemůžeme si dovolit je chránit.
- ▶ Možná jsou to zruční lidé a takové tu můžeme potřebovat.
- ▶ V našem státě máme již mnoho uprchlíků. Musíme se v první řadě starat o naše lidi. Měli by jít do bohatší země.
- ▶ Pokud je pustíme do naší země, i ostatní se budou dožadovat vstupu.
- ▶ Nemluví naší řečí, mají jiné náboženské vyznání a jsou zvyklí na jiný způsob stravy. Nepřízpůsobí se.
- ▶ Budeme mít politické problémy.

Před začátkem hry přemýšlejte o následujících otázkách.

- ▶ Necháte projít všechny uprchlíky?
- ▶ Necháte projít pouze některé?
- ▶ Rozdělte je podle profese, věku, zdraví...?
- ▶ Uděláte něco jiného?

Důvody a názory uprchlíků

Můžete použít tyto argumenty, ale i jiné, které vás napadnou:

- ▶ Je to naše právo získat azyl.
- ▶ Naše děti mají hlad, máte morální odpovědnost pomoci nám.

- ▶ Zabijí nás, když se vrátíme.
- ▶ Nemáme peníze.
- ▶ Nemůžeme jít někam jinam.
- ▶ U nás doma jsem byl lékařem.
- ▶ Chceme tu zůstat pouze do doby, kdy se budeme moci bezpečně vrátit domů.
- ▶ Jiní uprchlíci byli vpuštěni do vaší země.

Před začátkem hry přemýšlejte o těchto otázkách.

- ▶ Rozdělili byste se, kdyby vás o to imigrační úředníci požádali?
- ▶ Vrátili byste se domů, kdyby se pokoušeli vás vrátit?

Upraveno dle: Čakrtová, M. *Začneme třeba takhle*. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2007

14.3 Stručný scénář dílny DR Kongo

DR Kongo a migrace. Úvodní aktivita, jejímž cílem je motivovat žáky na téma nucená migrace a zjistit znalosti žáků o této zemi. Žáci získají informace o situaci v Kongu v 18. a 19. století, o trojúhelníkovém obchodu a vlivu otrokářství na Afriku.

Prezentace o DR Kongu. Žáci se seznámí se základními informacemi o DR Kongu.

Krev v mobilech. Prostřednictvím zhlédnutých filmových ukázek získají žáci informace o důvodech občanské války v Kongu a jejích důsledcích. Součástí aktivity je i úvaha o globalizaci a jejích následcích.

Poznáš, na co se tě ptají? Díky této hře si žáci vyzkouší svou schopnost komunikovat v neznámém prostředí, bez znalosti jazyka dané země. Aktivita jim umožní lépe se vcítit do situace uprchlíků a migrantů, kteří přicházejí do ČR.

Příběh a zkušenosti lektora. Tuto aktivitu vede lektor-cizinec. Její součástí je prezentace životního příběhu lektora, jeho život v DR Kongu a informace o jeho integraci v ČR.

Lidé a život na konžském venkově. Aktivita využívající filmové ukázky, prostřednictvím níž se žáci seznámí se způsobem života na konžském venkově a životem svého vrstevníka v této zemi.

Předsudky: jací jsou Afričané? Cílem aktivity je seznámit se s předsudky, které můžeme mít vůči Afričanům, pojmenovat je a vysvětlit jejich vznik.

14.4 Příklady využití e-learningu ve výuce o DR Kongu

Téma hodiny: Demokratická republika Kongo, česká stopa v Africe

(téma je vhodné do zeměpisu)

Cíl: Seznámit žáky s polohou Demokratické republiky Kongo. Během vyučovací hodiny žáci přijdou na to, kde země leží, zjistí možnosti, jak se do ní dá dostat, jaké objevy nebo výzkumy tam prováděli Češi, propojí si, jaké doklady potřebují k cestování. Tato hodina by měla sloužit jako úvodní seznámení s touto zemí, na kterou naváže práce v dalších předmětech (např. občanské výchově, mediální výchově atd.)

Pojmy: Demokratická republika Kongo, řeka Kongo, vízum, cestovní doklad, cestovatelé Helena Šmahelová, Pavel Šebesta, Hanzelka a Zikmund

Věk: 12–13 let

Doba: 2 x 45 minut

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost

Pomůcky: mapa DR Kongo, atlas pro každé dítě, počítač s přístupem na Internet pro každé dítě, 4 krabičky s pojmy, časopis Čtyřlístek Zelené peklo, ročník 1985, č. 127

Popis aktivity: Děti motivujeme příběhem čtyř hrdinů ze Čtyřlístku, kteří jeli natáčet dobrodružný film do Afriky. Zdůrazníme, že cesty do Afriky se podnikají od nepaměti a že děti si teď zahrají na cestovatele a objevitele.

- ▶ Děti si projdou část e-learningového kurzu (slajd Pátrání v mapě v lekci Kongo)

- ▶ Učitel rozdělí třídu do třech skupin a nechá je vylosovat 3 krabičky s pojmy:
 - Cestujeme převážně po řekách a mořích, letadlo nevyužíváme vůbec, maximálně autobus. Objevitel Pavel Šebesta
 - Cestujeme vlakem, pěšky, k dispozici máme i kolo. Cestovatelka Helena Šmahelová
 - Cestujeme autobusem, pěšky a můžeme jedenkrát využít i leteckou dopravu. Cestovatel Hanzelka, Zikmund.
- ▶ Děti si představí, že stejně jako animované postavy z e-learningu a jako Čtyřlístek jedou do Konga natáčet film a musí se tam ze své domovské základní školy dostat. Za pomoci atlasu a na základě informací, které našly v krabičce, si naplánují cestu s tím, že si zaznamenají, jakými státy musí projít, popřípadě, po jaké řece cestují, jaká jsou hlavní města států. Na internetu najdou informace o cestovatelích, které si vylosovaly. Učitel zdůrazní, že pokud chceme cestovat, potřebujeme do některých států i vízum, zdůrazní, kde lze informace o vízech do jednotlivých států najít (např. informace ministerstva zahraničních věcí). S dětmi můžeme fabulovat, jestli by si někde udělaly na své cestě přestávku, co by třeba chtěly na cestě do srdce Afriky vidět apod. Prezentace každé skupiny.

Závěr, vyhodnocení:

Na závěr učitel s dětmi diskutuje o tom, co zjistily, co pro ně bylo nového atd. Učitel může rozšířit obsah článku využitím informací z brožury pro učitele, která se věnuje této zemi.

Téma hodiny: tropický deštný prales

(téma vhodné do zeměpisu, přírodopisu)

Cíl: Seznámení se s ekosystémem tropického deštného pralesa, význam pralesa pro zemi – tzv. plíce země, funkční rovnováha pralesa a důsledky porušení rovnováhy

Pojmy: ekosystém, ekologie

Věk: druhý stupeň

Doba: 3 x 45 minut

Vzdělávací oblasti: Člověk a příroda, Mediální výchova, Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky: Balicí papíry, kreslířské nebo malířské potřeby, atlas, internet

Popis aktivity:

1. Vyučovací hodina

Učitel s dětmi prolistuje atlas a zaměří se na to, jak jsou označeny na mapě světa hory, nížiny, vodstvo atd. Všimá si i výškových rozdílů. Nechá děti představit si, že jejich tělo je rovněž krajina.

Děti si obkreslí nejdřív svoji ruku (v určité poloze na papír) a všimají si výškových rozdílů, které pak pomocí čar (vrstevnic) vykreslí.

Žáci pak ve skupinách obkreslí na balicí papír postavu. Učitel jim řekne, ať si představí, že jejich postava je krajina a ať ji znovu pomocí čar (vrstevnic) pojednají.

2. Vyučovací hodina

Učitel se vrátí k nakresleným postavám a přirovná fungování přírody k lidskému tělu; vysvětlí, že se deštnému pralesu říká plíce Země – nechá děti vymalovat plíce zeleně. Co by se stalo, kdybychom neměli plíce? Následuje diskuse: Proč se říká pralesu plíce Země? Jak by se porušila rovnováha, kdyby nebylo deštných pralesů?

Děti si projdou slajd (Kongo – v džungli). Kde všude na světě jsou deštné pralesy? Jak poptávka po určitém druhu zboží může ovlivnit životy např. domorodců a chráněných živočišných druhů?

3. Vyučovací hodina

Učitel dětem rozdá tabulku pojmů s tím, že děti napíšou od jedničky do pětky, co je jim sympatické, co by chtěly třeba vlastnit, nebo zažít (1 – sympatické, 5 – ne)

- ▶ luxusní soupravu šperků ze slonoviny,
- ▶ kožich z jaguára,
- ▶ živou opičku,

- ▶ mahagonový nábytek,
- ▶ dýka s rukojetí z rohu nosorožce s vyrytými iniciálami,
- ▶ dobrodružný výlet v džípu na lov lva.

Učitel vysvětlí, jak funguje nabídka a poptávka. Budou-li lidé požadovat zboží takového charakteru, najdou se tací, kteří budou i nelegální cestou vydělávat na produktech pralesa. Diskuse: Proč je lovení některých živočišných druhů zakázáno? Je to v pořádku? Jaká jsou chráněná zvířata? Vzpomenete si z e-learningu, jaká zvířata žijí v pralesi? Kdo jsou pytláci?

Slajd Pygmejové. Děti si projdou slajd, zjistí, že prales obývají i domorodci. Kde na světě se ještě můžeme setkat s původními domorodými obyvateli žijícími podobným způsobem života? Co a kdo mění jejich způsob života? Učitel rozdělí třídu na dvě poloviny. Jedna polovina se vžije do role dřevařských společností, pytláků, kteří vydělávají na produktech pralesa, takže budou obhajovat svoje zájmy a devastování pralesa budou bagatelizovat, druhá polovina se vžije do role lidí, kterým není budoucnost lesa lhostejná. Učitel nechá děti zpracovat kampaň (tento úkol může mít podobu krátkého článku, ale může být i dlouhodobým úkolem, kdy děti zpracovávají podklady, vystřihují články, obrázky apod.) Výsledky prezentujeme. Seznámení s organizacemi chránícími tropické deštné lesy – Greenpeace. Co si o nich myslíme? Jsou pro nás věrohodné?

Diskuse: Jaké prostředky používáme při takové kampani? Myslíte si, že články podporující „určité zájmy“ společností se běžně v novinách vyskytují? Nebo pracují média objektivně?

Kakao, káva, banány, čokoláda, ořechy atd. jsou produkty, které i my běžně užíváme. Kolik (jaký zisk) mají lidé, kteří tyto plodiny pěstují v Africe? Jakým způsobem pracují nadnárodní společnosti? Co je to fair-trade – děti vyhledají internetové stránky fair-tradového obchodu. Diskuse: Co bychom měli my tady konkrétně udělat, aby byl obchod spravedlivý? Jak a kde my nakupujeme? Kolik obchodů s potravinami máme třeba na vesnici, nebo ve svém okolí? Jsou tam drobní obchodníci – podnikatelé? Lze vymyslet systém tak, abychom nakupovali za příznivé ceny v malých obchodech ve svém okolí? Kdybyste byli politikové, jak byste to řešili?

Téma hodiny: surovinové zdroje

(vhodné do zeměpisu, přírodopisu)

Cíl: Zjistit, co se v DR Kongo těží, následně využití a důsledky těžby. Seznámit se s alternativními zdroji

Pojmy: koltan, obnovitelné zdroje

Věk: druhý stupeň ZŠ

Doba: 1 x 45 minut

Vzdělávací oblasti: Člověk a příroda, Mediální výchova, Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky: atlas a přístup k internetu

Popis aktivity:

1) Učitel nechá děti zjistit, jaké suroviny a kde se v ČR těží. Vyvází ČR nějaké suroviny? Jak ovlivnila těžba uhlí a jiných rud krajinu a kde (Most, Ostrava)? Vhodné by bylo shlédnout nějaký dokumentární film týkající se těžby uhlí v Mostu (například Most 01 na <http://www.youtube.com/watch?v=IB8TfWViihg&feature=related>, nebo Starý Most - Nejkrásnější město na světě na <http://www.youtube.com/watch?v=DHExcTxjB08&feature=related>). Co jsou obnovitelné zdroje? Mají v historii ČR tradici? Jak jsou na tom jiné evropské země s obnovitelnými zdroji?

2) Učitel nechá děti projít e-learning, slajd Boj o nerosty. Dokážete vysvětlit, co se děje v Kongu? Proč, když má země tolik nerostných surovin, jsou lidé chudí? Co všechno těžba v Kongu způsobuje? Zkuste vymyslet, jak by se situace dala změnit. Následuje diskuse.

Téma hodiny: kolonizace

Cíl: pochopit uspořádání společnosti v kolonizovaných zemích, důvody kolonizace

Pojmy: lidská práva, kolonie, otroctví

Věk: 12–13 let

Doba: 2 x 45 minut

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Pomůcky: Herní plán hry Člověče, nezlob se (vhodné by bylo plán okopírovat tak, aby každá čtveřice měla svůj plán), 4 žetony (knoflíky, papírová kolečka) v černé, žluté, zelené a bílé barvě, hrací kostky hry Člověče, nezlob se, kartičky s nápisy

- ▶ žlutá zůstává dvě kola stát
- ▶ bílá může „nasadit“ figurku, když jí padne č. 6, 4, 2
- ▶ černá dvě kola nehraje
- ▶ pokud je černá figurka v hracím poli, musí zpátky do domečku
- ▶ zelená pokračuje ve hře, neposouvá se ani dopředu a ani dozadu
- ▶ bílá se posune o pět políček dopředu
- ▶ žlutá se posune o tři políčka zpět
- ▶ bílá má speciální kartu, může vyhodit jakoukoliv figurku, která je v její blízkosti
- ▶ černá se posune o pět políček zpět
- ▶ bílá může přesunout jednu figurku do cíle
- ▶ žlutá zůstává jedno kolo stát
- ▶ bílá má speciální kartu, může vyhodit černou figurku, která má nejnepříhodnější polohu a umístit místo ní svůj žeton
- ▶ černá má jedno kolo distanc
- ▶ žlutá má jedno kolo distanc

Popis aktivity:

- ▶ Učitel vybědne děti, aby ve čtveřicích hrály Člověče, nezlob se. Po pěti minutách, když už je hra rozehraná, řekne učitel, že hru ozvláští ještě jinými kartami a že hráči musí poslechnout instrukce. Učitel libovolně obrací karty a čte. Hra se nemusí dohrát do konce.
- ▶ Diskuse: Kdo vyhrál? Proč? Jak se cítili hráči jednotlivých barev? Učitel připustí, že jeho karty byly nespravedlivé vůči černým i žlutým figurkám. Učitel vysvětlí, že nespravedlivé uspořádání společnosti bylo i za kolonií třeba v Africe v Kongu.
- ▶ Děti si projdou slajd Zpátky do historie, následuje diskuse, čemu děti nerozuměly? Vhodné je pracovat i s informacemi pro učitele.
- ▶ Jak ovlivnily kolonie dnešní podobu Konga a Afriky (jazyk – slajd Zpátky do historie vzdělávací systém atd.)

Téma hodiny: Africká hudba

(téma vhodné do hudební výchovy)

Cíl: Seznámit žáky s hudebním podhoubím Afriky, s hudebními žánry, které se rozšířily do světa a jsou populární: Relaxování třídy jako skupiny.

Pojmy: rytmus, hip hop, jazz, djembe,

Věk: 12–13 let

Doba: 2 x 45 minut

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Pomůcky: hudební nahrávky afrických bubnů, plastové láhve, píšťalky, sklenice a hřebík, popřípadě připojení na internet a projekční technika

Popis aktivity: Učitel nechá žáky projít slajdy V rytmu bubnů, Rodinný život

- ▶ Ve třídě vymezí prostor tak, aby všichni mohli sedět na zemi v kruhu včetně učitele. Ideální by bylo, kdyby učitel mohl vytvořit prostor ohraničený např. lanem, tak aby si děti uvědomily, že jde o speciální místo, kde se nikdo před nikým nemusí stydět, nic předstírat.
- ▶ Učitel brainstormingem zjišťuje, jak vypadá rodinný život v Africe.
- ▶ Učitel nechá děti v klidu se zamyslet, jaké výhody má to, že lidé „žijí více spolu“. Každý má za úkol vymyslet jedno slovo, které souvisí s tím, že lidé žijí více spolu – např. sounáležitost, radost, bezpečí, zájem atd. Hledají se pouze výhody, ne nevýhody. Učitel řekne jako první svoje slovo a v kruhu ostatní pokračují. Jde o rychlý řetězec, každý musí něco nahlas a zřetelně říct, slova se mohou opakovat. Učitel dbá na to, aby děti pochopily důležitost kruhu, každý sedí rovně v tureckém sedu, neskáče ostatním do řeči atd.
- ▶ Vysvětlíme princip rytmu. Učitel vytleská rukama nebo do bubnu rytmus a ostatní se přidávají. Důraz na to, že nikdo neimprovizuje, ale naslouchá sólovému bubnu, cíl je sjednotit se a najít společný jazyk. Je dokázáno, že pokud třída resp. učitel nevdá počáteční „rámus“, třída opravdu dokáže najít společný rytmus. Výchozí rytmus může být i z nahrávky s tím, že učitel s žáky se přidají. Do rytmu lze zpívat i slova, která děti vymyslely – radost, bezpečí, zájem, pohoda atd. S tím, že

- učitel řekne do rytmu slovo a děti ho opakují. Lze pracovat s hlasitostí, s opakováním atd.
- ▶ Vyzveme žáky, jestli poslouchají nějaký z žánrů, které pochází původem z Afriky (viz slajd V rytmu bubnů, Co se nosí). Necháme žáky přinést hudební ukázky a necháme je vyložit i hudební styl, který se k hudbě váže včetně módy.

Téma hodiny: Víra, rituály, magie

(téma vhodné do výtvarné, českého jazyka)

Cíl: Seznámit žáky s pojmy mýtus, rituál, pověra a africkými mýty a rituály (včetně srovnání s českými)

Pojmy: mýtus, rituál, pověra

Věk: 12–13 let

Doba: 2 x 45 minut

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

Pomůcky: modelářská hlína (lze zakoupit ve Výtvarných potřebách), připojení na internet a projekční technika

Popis aktivity: Učitel nechá žáky projít slajd Víra rituály, magie. Vysvětlí, čemu děti nerozuměly. Následuje diskuse: Myslíte si, že v ČR existuje lidová víra? – Učitel připomene vynášení Morany, starý slovanský zvyk, kdy se do základů při stavbě domu dával kohout a podobně.

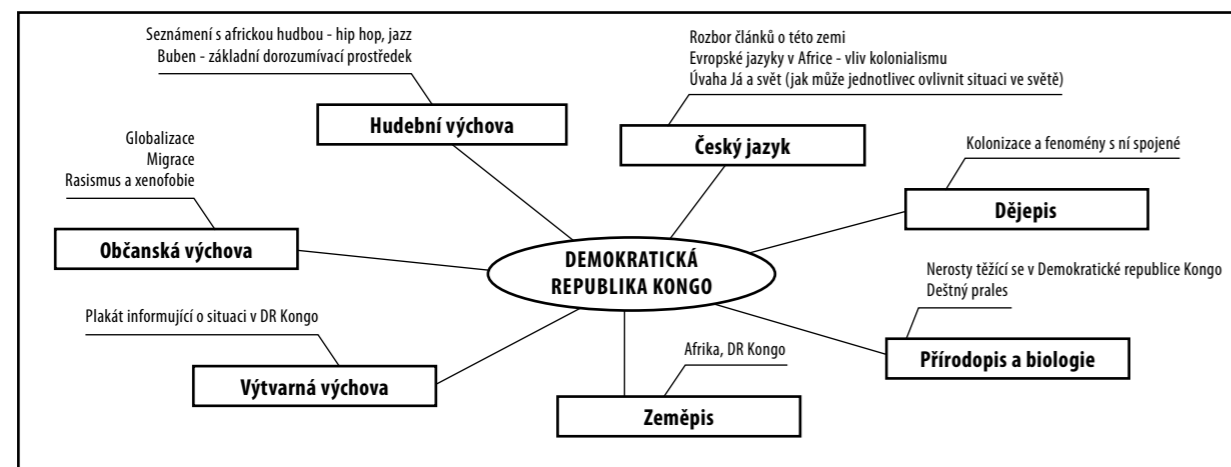
Učitel donese knihu Český rok – 4 svazky, kde jsou lidové popěvky, říkadla. Žáci se s učitelem pokusí o srovnání s africkou vírou.

Co je to rituál? Mají děti nějaký vlastní rituál?

V africkém umění hrají velkou a důležitou roli sošky. Učitel rozdá dětem kousek modelářské hlíny a vyzve děti, aby si v duchu vzpomněly na nějakou svou negativní vlastnost, které se chtějí zbavit. Tuto vlastnost se pokusí zhmotnit nebo personifikovat a vytvoří ji v podobě sošky. Učitel pak sošky spolu s dětmi zakope na školním dvoře, hodí do řeky atd., aby se špatné vlastnosti zbavily.

14.5 Kongo: využití v různých předmětech

Použitá literatura:

www.rvp.cz
Rada Evropy. *Kompas, manuál pro výchovu mládeže k lidským právům*. Pro Národní institut dětí a mládeže a Českou národní agenturu MLÁDEŽ vydalo Argo, Praha, 2006. Dostupné i online na http://www.mladezvacki.cz/fileadmin/user_upload/publikace/Kompas_manual.pdf. *Najít nový domov*. Výukový program. UNHCR, 2005. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na <http://www.unhcr.cz/dokumenty/najit-novy-domov.pdf> a <http://www.unhcr.cz/publikace/?cid=226>. Čakrtová, Michaela, ed. *Začneme třeba takhle*. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2007. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/zacneme_treba_takhle.pdf. *První kroky: metodická příručka pro výchovu k lidským právům*. Amnesty international a MŠMT, 2007.

15. Země původu: Sýrie

V Sýrii se odehrává jedna z největších humanitárních krizí současnosti. Od roku 2011 v zemi trvá válka. Lidé kvůli ní ve vlastní zemi strádají, mnoho jich je vnitřně přesídlených, další zůstávají v uprchlických táborech v sousedních zemích. Spousta obyvatel Sýrie se snaží po balkánských nebo středomořských cestách dostat do Evropy. V roce 2015 do Evropy přišlo největší množství uprchlíků, a mnozí z nich právě ze Sýrie, proto se v evropském kontextu mluvílo a stále mluví o uprchlické krizi. Dodnes nikdo neví, kudy se bude v budoucnu syrská politika ubírat a jak se budou vyvíjet její vztahy na mezinárodním poli. Žáci by se měli pomoci aktivit dozvědět o bohaté historii a kultuře této země stejně jako o aktuálním stavu Sýřanů a jejich migraci. Tu vyvolávají válečné katastrofy zapříčiněné oficiální politikou asadovské linie, zradikalizovaných islamistů a dalších skupin.

Česká republika je se Sýrií spjata díky historicko-politickým souvislostem období studené války: obě země byly pod vlivem Sovětského svazu. Spolupracovaly na politické rovině, na rovině ekonomické spolu obchodovaly, a také uzavíraly dohody o vzájemné pomoci, např. o výměnném pobytu studentů. Díky těmto dohodám studovali v Československu v 80. letech syrští vysokoškolští studenti. Někteří se vraceli tehdy zpět, mnozí z nich zůstávali. Právě proto i dnes může být díky lepšímu zázemí, znalosti jazyka a z rodinných důvodů výhodné pro některé Sýřany žádat o azyl právě v České republice.

Pojmy: nucená migrace, humanitární a politická krize, islám, evropská azylová politika, předsudky, lidská práva

15.1 Náměty na aktivity se žáky

Aktivita: Cesta uprchlíka – kudy se vydáš?

Cíl: Pomocí zážitkové pedagogiky si uvědomit a hlavně vnitřně na vlastní kůži prožít strasti, které jsou přítomné v životech prchajících lidí z místa, ve kterém jim hrozí nebezpečí.

Pojmy: nucená migrace, pašeráci, bezpečí

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Časová dotace: 35-45 min.

Pomůcky: sada obálek s vloženými scénáři, schematická mapa všech scénářů

Popis: Vedoucí hry rozdělí žáky do třech skupin. Vysvětlí jim, že půjde o hru, ve které jsou hlavními aktéry celého příběhu. Každá skupina dostane základní výchozí scénář, ve kterém hrají roli syrské rodiny, které prchají ze Sýrie před válkou a jejichž cílem je dostat se do Evropy, kde by byly v bezpečí. Na konci scénáře jsou na výběr dvě možnosti, kudy se vydat (Turecko, nebo Egypt). Žáci po domluvě zvolí jedno rozhodnutí. Poté od lektora nebo učitele podle zvolené možnosti dostávají obálku, v níž je další fáze scénáře. Takto žáci postupují a vždy vybírají jednu možnost. Příběhy skupin se rozcházejí, protože hra se několikrát větví na základě mnoha kombinací. Závěrem některých příběhů je neúspěch (ztráta dokladů, utonutí, ...), ale i úspěch (na břehu Evropy, ovšem může jít o situaci, kdy jde pouze např. o jednoho člena rodiny – zbytek se nedostal, apod.)

Skupiny si potom interpretují vlastní cesty a snaží se zamyslet nad tím, co by udělali jinak, pokud by se mohli vrátit, anebo zdali by vůbec něco chtěli udělat jinak. Následuje diskuse.

Závěr, vyhodnocení: Lektor s učitelem žákům vysvětlí, že nejde o fiktivní příběhy, ale skutečné reálné příběhy lidí, kteří toto zažili. Vhodné je navázat filmem Plavba, kde je s využitím autentických záběrů ilustrována jedna z cest, po níž se uprchlíci ze Sýrie mohou do Evropy vydávat.

15.2 Stručný scénář dílny Sýrie

Hádej, kdo jsem. Prostřednictvím této motivační aktivity se žáci neformální cestou seznámí s lektorem-cizincem. **Pracovní list s tajenkou.** Žáci si prostřednictvím této aktivity zopakují informace o Sýrii, její historii, geografii, kultuře,

lidech, a přírodě. Po vyplnění pracovního listu a odhalení tajenky (uprchlíci), se snaží žáci tento pojem definovat. **Pracovní list** je koncipován tak, že jednotlivé otázky odrážejí vždy jeden z tematických okruhů (historie, příroda, kultura, ...). Může být proto u kolektivního zodpovězení správných odpovědí doprovázen Prezentací o Sýrii.

Prezentace o Sýrii. Žákům jsou představeny kulturní i přírodní reálie Sýrie, včetně kultury, gastronomie a etnické diverzity.

Syrská přísloví. Žáci spojují do logických dvojic česká a syrská přísloví, přičemž se zamýšlejí nad podobným či stejným významem přísloví. Cílem je si uvědomit, že lidová slovesnost se liší v projevu, ale v jádru nacházíme podobné motivy, problémy či nešvary lidí, kteří jsou napříč kulturami v některých rysech stejní.

Jaké je mé náboženství? Žáci se snaží na základě fotografií zjistit, o jaké syrské náboženské etnikum se jedná. Cílem je uvědomit si, že to nelze na základě vnějších znaků jednoznačně určit.

Osobní příběh lektora-cizince. Cílem aktivity je žákům přiblížit zážitky lektora-cizince z válkou zmítaných oblastí.

Cesta uprchlíka – kudy se vydáš? Tato hra ilustruje několik scénářů, během nichž si žáci seberefektivně zkusí zažít stav, ve kterém se na základě psychologických i materiálních překážek může nacházet uprchlík opouštějící svou zemi a hledající bezpečí jinde.

Promítání filmu Plavba. Cílem je žákům ukázat na konkrétních lidských osudech, jak jedna z cest uprchlíka může vypadat.

Made by... Žáci přiřazují ke kartičkám, na nichž jsou slavné osobnosti, produkty nebo díla, které jsou známé či užitečné po celém světě. Cílem je uhádnout, že jde o uprchlíky.

Dabbka. Na závěr si žáci při volné zábavné aktivitě zkoušejí za doprovodu hudby s lektorem-cizincem zatancovat tradiční syrský tanec.

15.3 Příklady využití e-learningu ve výuce o Sýrii

Téma hodiny: seznámení se s geografii Sýrie včetně historie, hospodářství a způsobu života

Cíl: Seznámit se s pojmem lidská práva a zvýšit u žáků schopnost odhalovat porušování lidských práv

Pojmy: Geografie a kultura Sýrie, Aleppo, Damašek, tržiště

Doba trvání: 45 minut

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Multikulturní výchova

Pomůcky: počítač s přístupem na internet pro každého žáka

Popis aktivity:

- ▶ Pedagog v úvodní části zjišťuje, co žáci vědí o Sýrii, co se týče geografie a kultury, k tomu může využít například metodu brainstormingu či brainwritingu. Pedagog by se měl v této fázi seznámit s předsudky a zkreslenými představami, které žáci mohou o této zemi mít.
- ▶ Žáci si projdou část e-learningového kurzu, která se věnuje Sýrii – slajd „Sníh v Damašku“. Předtím pedagog může žákům pokládat otázky jako „Co byste si s sebou zabalili na sebe, kdybyste se chtěli vydat do Sýrie?“
- ▶ Dále je možné pokračovat promítáním slajdů „Sýrie – brána východu“, kde se žáci stručně seznámí s historií Sýrie, a „Mojmírovo fotoalbum“
- ▶ Pedagog s žáky následně hovoří o tom, jestli jejich představy o Sýrii odpovídají Mojmírovým zážitkům (moderní doprava, metropole Aleppo, vybavení bytu, pivo Barada, ...)
- ▶ Následuje promítání slajdu „Aleppské tržiště“ – pedagog nejprve seznámí žáky s hospodářstvím, žáci poté v e-learningovém modulu zkoušejí přiřadit suroviny a potraviny typické pro obchod a hospodářství v Sýrii.

Závěr, vyhodnocení: Po seznámení se slajdem následuje diskuse o předsudcích a stereotypch, které můžeme o Sýrii mít.

Téma hodiny: Občanská válka v Sýrii a migrace

Cíl: Seznámit se s pojmem občanská válka a nucená migrace, přiblížit žákům život v uprchlických táborech

Pojmy: Občanská válka, nucená migrace, uprchlický tábor

Doba trvání: 45 minut

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Multikulturní výchova, Svět v globálních souvislostech

Pomůcky: počítač s přístupem na internet pro každého žáka, propisky, listy na psaní

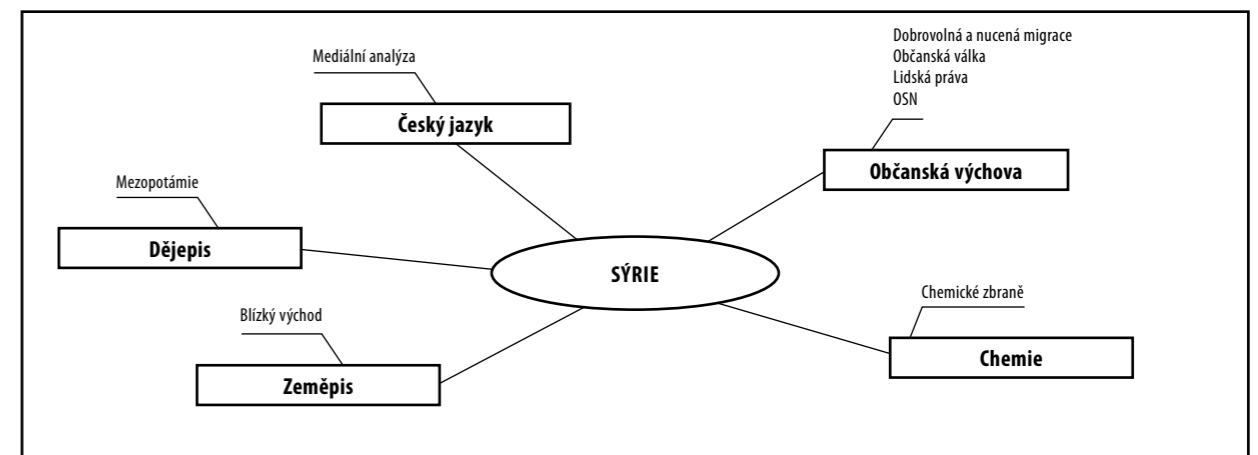
Popis aktivity: Pedagog žáky seznámí s pojmem nucená migrace (základní informace najde v kapitole Úvodní interaktivní přednáška této metodiky). Následuje diskuse se žáky o tom, v jaké situaci nastává nucená migrace a co může být její příčinou. Poté pedagog krátce a stručně vysvětlí politickou situaci v Sýrii v souvislosti s občanskou válkou.

Poté představíme žákům následující slajdy:

- ▶ „Azyl nebo tábor“ – Před slajdem pedagog s žáky debatuje o tom, co by dělali, pokud by se ocitli ve stavu války.
- ▶ „Aleppo dnes“ – video ilustruje následky války.
- ▶ „Závěr“

Závěr, vyhodnocení: Po slajdu „Závěr“ je možné volně přejít k aktivitě „Cesta uprchlíka – kudy se vydáš?“, která ilustruje důsledky nepokojů během války. Pedagog s žáky poté může diskutovat o tom, co uprchlíky může čekat v novém životě v Evropě, za jakých podmínek zde mohou žít a jaké další překážky je mohou čekat.

15.4 Sýrie: využití v různých předmětech

16. Modul Multikulturní den

Během multikulturního dne by měli být všichni žáci školy seznámeni s projektem „Jsme lidé jedné Země“ a s aktivitami, které do konání multikulturního dne proběhnou. Do přípravy tohoto dne by se měli zapojit žáci, kteří se projektu účastní, jejich učitelé a koordinátor projektu na škole. V rámci multikulturního dne by měla být škola otevřena i návštěvníkům zvenku - rodičům, pracovníkům MŠMT, médiím, kterým by měli průvodce dělat žáci zapojení v projektu spolu s koordinátorem.

Cíle multikulturního dne jsou:

- ▶ seznámit učitele a žáky školy s realizací projektu na škole;
- ▶ seznámit veřejnost a média s průběhem projektu na škole;
- ▶ seznámit žáky s problematikou migrace a uprchlictví, xenofobie a rasismu.

Součástí aktivit, které budou probíhat během multikulturního dne, budou tři povinné aktivity, kterých by se měli zúčastnit všichni žáci školy. Jedná se o tyto aktivity:

Seznámení s projektem a aktivitami, které již na škole proběhly

Žáci školy by se měli seznámit s projektem a jeho aktivitami. Tato činnost může proběhnout např. formou výstavy prací či prezentací dětí zapojených v projektu. Žáci zapojení v projektu by se měli výstavy či prezentace aktivně účastnit, například seznamovat návštěvníky s aktivitami, odpovídat na dotazy...

Seznámení s e-learningem

Skupina žáků zapojených v projektu spolu s učitelem IT seznámí ostatní žáky s lekci o zemích původu nebo o migraci. Žáci zapojení do projektu pomohou spolužákům se zalogováním do počítače, ovládnutím e-learningu, budou zodpovídat případné dotazy.

Burza organizací

Součástí multikulturního dne bude i burza organizací, které se zabývají pomocí migrantům a uprchlíkům nebo migrací. Organizace si buď připraví informační panel o své činnosti, nebo se multikulturního dne aktivně zúčastní a budou prezentovat svou práci. Žáci školy budou hlasovat o tom, která organizace je pro ně nejzajímavější a chtěli by s ní navázat další spolupráci. Vybranou organizaci koordinátor na škole následně osloví a vyzve ke spolupráci.

Koordinátoři mohou přidat i vlastní aktivity.

Např. tyto:

- ▶ karneval různých etnik;
- ▶ promítání filmu o lidských právech, migraci...;
- ▶ připravit přednášku s rodiči žáků-cizinců;
- ▶ vařit typická jídla různých zemí.

16.1 Náměty na aktivity se žáky v rámci multikulturního dne

Svět ve škole

Cíl: Žáci se naučí nacházet propojení mezi jejich nejbližším okolím a světem

Postup:

Žáci se rozdělí na skupiny a každá skupina (třída) si vybere jeden aspekt propojení školy se světem. Dříve než skupina začne s vlastním průzkumem, dohodne a sestaví si jeho plán. Ten by měl dokumentovat zvolenou strategii průzkumu, např. jaké otázky se budou klást, komu, kdy, kde apod.

Potom budou žáci sbírat data a posléze si skupiny připraví prezentaci svých výsledků; pokud je to vhodné, tak připraví s učitelem mapy, kresby, grafy atd.

Tento úkol bude dětem zřetelně ilustrovat, do jaké míry je škola vzorkem a součástí celosvětového společenství. Na daném úkolu může škola spolupracovat i s jinými školami, s tím, že se pak porovnají výsledky.

Na závěr by mohla proběhnout diskuse, do jaké míry je naše škola „globální“ a do jaké „národní“.

ČÁST ŠKOLY	NA CO SE ZAMĚŘIT
Jídelna	<ul style="list-style-type: none"> ● Původ receptů podávaných jídel ● Původ používaných receptů a přísad ● Místo, kde bylo vyrobeno nádobí a vybavení kuchyně
Knihovna	<ul style="list-style-type: none"> ● Knihy a jiné zdroje informací o cizích zemích, kulturách, náboženství ● Cizojazyčné knihy ● Fotografie a ilustrace znázorňující život jiných kultur
Školník	<ul style="list-style-type: none"> ● Původ materiálů používaných ve škole ● Místa, kde bylo vyrobeno technické a jiné vybavení školy ● Nadnárodní společnosti, které dodávají škole zboží a služby
Učitelův sbor	<ul style="list-style-type: none"> ● Členové učitelův sboru, kteří žili, studovali nebo učili v zahraničí ● Členové učitelův sboru, kteří navštívili zajímavé země ● Členové učitelův sboru, kteří hovoří cizími jazyky
Žáci	<ul style="list-style-type: none"> ● Žáci, kteří se narodili v zahraničí nebo jejich rodiče se narodili v zahraničí ● Žáci, kteří hovoří cizími jazyky ● Žáci, kteří navštívili zajímavé země
Vedení školy	<ul style="list-style-type: none"> ● Kontakty školy s lidmi a školami v zahraničí ● Obyvatelé obce pocházející z jiné země, kteří spolupracují se školou ● Oblast kurikula, které se týkají jiných zemí, náboženství apod.

Karneval národů

Cíl: Žáci si vyhledají informace o cizích zemích

Postup: Žáci se rozdělí na skupiny (třídy), každá třída si vylosuje jednu cizí zemi (můžou to být země z našeho projektu, země, odkud pocházejí žáci z naší školy, libovolné země, které jsou pro nás neznámé a moc o nich nevíme – výběr necháme na posouzení koordinátora).

Žáci ve skupině (třídě) si zjistí:

- ▶ Jak se v zemi zdraví;
- ▶ Kde země leží, jaké je hlavní město;
- ▶ Jaký se tam hraje sport, resp. Jaký sport je nejoblíbenější;
- ▶ Necháme žáky „stáhnout“ z internetu fotky z naší země a uděláme si krátkou vizuální prezentaci.

Každá skupina (třída) si pak vyrobí transparent se svým pozdravem, sežene nebo vyrobí si oděv (masku), ve které se účastní vyučování nebo školního sportovního zápasu.

Zdroj: upraveno dle nápadu Mgr. Lukáše Drasticha, ZŠ Frýdek – Místek

Exotická kuchyně

Cíl: Žáci se uvědomí vliv public relations a jeho význam, seznámí se i s jinými než českými jídly a třeba i důvodem, proč se tato jídla připravují.

Postup: Ve školní jídelně zjistíme, zda je možné připravit nějaké nečeské jídlo. Na první pohled se úkol zdá těžký, nicméně určitě se v kuchyni připravují špagety, boršč atd. Vybraná jídla (aspoň dva nebo tři pokrmy) by měla být pro žáky aspoň trochu netradiční.

Ve školní jídelně vyhlásíme soutěž (konkurz) o zařazení jídla do jídelníčku v určitém dni.

Žáci (třídy) se rozdělí do skupin a každá bude propagovat jedno jídlo, podle toho, které si vylosuje. Žáci se musí dokonale seznámit s jídlem, s lokalitou, odkud pochází, znát přednosti jídla i jeho nedostatky. Musí si uvědomit, že profesionální agentury volí různé přesvědčovací techniky jako doporučení celebritymi (ředitelem, školníkem), propagačními předměty, letáky, které jsou rozdávány v maskách, ochutnávkami jídel aj.

Učitel konzultuje strategii a celá škola pak hlasuje, jaké jídlo bude k obědu.

Dílň lidská práva, migrace

Cíl: Žáci uvažují o migraci, lidských právech, uvědomují si důsledky migrace

Postup: Třídy si vyberou jedno téma, na kterém pak v rámci multikulturního dne pracují cca 3 hodiny. Témata: Člověk pochází z Afriky – vývoj člověka; Světové jazyky – jazykové větve, zaměření na český jazyk; Lidská práva – přehled lidských práv, jsou nějaká práva, která nám chybí?; Stěhování – odkud jsou naši spolužáci na škole, migrace dobrovolná, nedobrovolná.

Výsledky činnosti zapisujeme na archy balicího papíru, doplňujeme mapy, zakreslujeme migraci.

Poslední dvě hodiny proběhne prezentace dílen a prezentace nevládních organizací.

Do této aktivity lze zapojit celou školu nebo se jí může ujmout třída zapojená do projektu a připravit tak den pro svou školu s tím, že jednotlivé skupinky budou ostatní třídy seznamovat s výsledky činnosti, udělají minipřednášku apod.

Inspirace: Mgr. Zdeněk Koráb a PaedDr. Vlasta Daněčková, ZŠ Kneslova, Brno

Použitá literatura:

Pike, G., Selby, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu 1*. Praha: Portál, 2000.

Pike, G., Selby, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu 2*. Praha: Portál, 2000.

17. Evaluace vzdělávacího programu a autoevaluace učitele

Program prevence rasismu a xenofobie předpokládá, že jej budou realizovat učitelé, kteří se s programem nejen seznámili, ale kteří jsou také na něj připraveni.

Osobnost učitele a přístup vedení školy, umožňující jeho realizaci, jsou v tomto programu klíčové. Jsme si vědomi toho, že je to program náročný a náročná je i příprava. Jedním z předpokladů je, že učitel má ujasněny své vlastní postoje k problematice migrantů, cizinců, uprchlíků, menšin, lidských práv, problémům soužití majoritní společnosti s menšinami, s multikulturní výchovou. Dalším důležitým předpokladem je, že má buď již zkušenosti s interaktivními formami práce, nebo je k těmto formám otevřený. Učitelé v pilotním projektu měli možnost účastnit se seminářů, které v rámci projektu připravili odborníci z Pedagogicko-psychologické poradny, spolupracovali s lektorkami projektu z Organizace na pomoc uprchlíkům. Také tato metodika byla vytvořena jako komplexní pomůcka pro ně. V realizaci celého programu v dalším období mohou těžit z nabytých zkušeností, nicméně tým z OPU zůstává i nadále připraven pomoci jim i dalším, kteří program do vzdělávací činnosti školy zařadí. Mimo jiné byl na MŠMT akreditován kurz pro další vzdělávání pedagogických pracovníků s názvem Migrace a my, kam se mohou přihlásit.

Naší snahou bylo nejen pomoci s přípravou učitelů, ale také odstranit či alespoň omezit obavy, které z takovéto práce mohou mít. Jedním z prostředků je i zhodnocení celého programu i zhodnocení sebe sama, tedy evaluace a autoevaluace, která je jádrem této kapitoly.

Každý pedagog chce být dobrým pedagogem. Co všechno se však za oním slůvkem „dobrý“ skrývá? „Dobrý“ pedagog by měl mít nejen dostatečné znalosti, ale i rozvinuté dovednosti a kompetence a především chuť rozvíjet sebe, svou práci, chuť hledat možnosti, jak svým žákům učení zpestřit a zvýšit jejich motivaci k práci. Aby mohl pedagog svou práci provádět kvalitně, je nutná evaluace, zjednodušeně zpětná vazba a zhodnocení. V této kapitole se tedy, jak již bylo řečeno, zaměříme na autoevaluaci učitele, tedy jeho sebehodnocení, a na evaluaci vzdělávacího programu, jehož součástí je i autoevaluace pedagoga a reflexe vzdělávacích aktivit.

Autoevaluace, předkládaná v této kapitole, má za cíl seznámit pedagoga, který má zájem aplikovat vzdělávací program na škole, s tím, co se od něj očekává, jaké znalosti a dovednosti by měl mít, případně jaké by měl rozvinout, nebo nově získat. Oblast multikulturní výchovy a preventivních vzdělávacích programů je specifická a specifická je také autoevaluace v této oblasti. V této oblasti nejde o kvantitativní data, jako je počet žáků, které mají z dané písemné práce jedničku, dvojku atd., ale zajímají nás především konkrétní postoje žáků, změny v jejich způsobu chování. Proto i znalosti a dovednosti, které bude pedagog pro svou práci využívat, budou jiné než ty, které využívá při běžných hodinách.

17.1 Posouzení odborných kompetencí pedagoga – autoevaluační dotazník

Účelem předkládaného dotazníku je nejen sebehodnocení pedagoga, ale i snaha upozornit na okruh problémů, se kterými bude v rámci programu pracovat, a poskytnout mu informace či doporučení v oblastech, kde si není jistý, nebo kde nemá dostatečné zkušenosti. Dotazník slouží pouze pedagogovi k zamyšlení a hledání jeho silných i slabých stránek.

Obdobný dotazník má pedagog možnost využít v pedagogickém modulu e-learningového kurzu, na tomto místě si dovolíme překročit formu dotazníku a v případě negativní odpovědi (zaškrtnutí NE na otázku) nabídneme současně radu či pomoc. Vedení jsme především snahou zmírnit již zmíněné obavy.

Zkuste si tedy odpovědět na následující otázky:

A) Moje kompetence k práci se třídou obecně

1. Mám zkušenosti v práci se třídou jako sociální skupinou, zajímám se o klima třídy, znám žáky třídy a jejich specifička?

Ano – potom máte dobré předpoklady pro realizaci programu.

Ne – zkuste se zamyslet nad tím, jaké máte zkušenosti se třídou, jak dokážete s žáky komunikovat, před započítím programu se věnujte hrám, které se zaměřují na odhalování klimatu třídy, můžete si vyhledat vhodnou literaturu k tématu či se zúčastnit vzdělávacího semináře, který se sociálním vztahům ve třídě věnuje.

2. Umím reagovat na různost vztahů žáků mezi sebou, pracuji na rozvoji vztahů mezi žáky?

Ano – potom máte dobré předpoklady k realizaci programu.

Ne – je třeba více se soustředit na vztahy žáků ve třídě, zlepšit svou schopnost reakce na různost vztahů. Můžete využít dostupnou literaturu či vzdělávací program, který se této problematice věnuje.

Během interaktivních forem práce mohou vyjít na povrch problémy ve vztazích jednotlivých žáků. Pedagog musí umět tyto problémy rozpoznat a dále s nimi pracovat (oslovit metodika prevence či jiného odborníka, který na práci pedagoga naváže).

3. Jsou mi blízké interaktivní formy práce s žáky? (Sociálně-psychologický přístup s využitím skupinových forem práce, didaktických her, filmových ukázek, prezentací)

Ano – s třídou pracuji různými formami a metodami práce a mám tedy dobré předpoklady k jejich aplikaci v rámci vzdělávacího programu.

Ne – při své práci využívám spíše frontální výuku.

Zkuste využívat interaktivní formy práce, které vás mohou obohatit o jiný pohled na žáky. Blíže se seznámíte s jejich povahovými rysy, způsobem chování v jiném než klasickém vyučování. Žáci jiný způsob práce vítají, zvyšuje jejich zaujetí a motivaci pro práci, což je pro každého pedagoga radost.

Před vstupem do projektu si přečtete tuto metodiku. V teoretické části se seznámíte s interaktivními formami práce a jejich specifiky a následně si vyberte aktivity z části II. Pro začátek to může být některý z krátkých kvízů či pracovní list, poté, co se seznámíte s reakcí žáků na tuto formu práce a získáte větší sebejistotu, můžete začít využívat složitější aktivity.

4. Daří se mi ve třídě udržet potřebnou kázeň v momentech, kdy nejde o klasickou frontální výuku?

Ano – je vidět, že si svou přirozenou autoritou dokážete udržet hranice v chování žáků.

Ne – pokuste se zamyslet nad svou vnitřní nejistotou v momentě, kdy je třeba reagovat poněkud jiným způsobem a pracovat zejména se vztahovým rámcem ve skupině žáků. Před začátkem práce na jednotlivých modulech si se žáky stanovte jasná pravidla, která se budou dodržovat; ideálně byste je měli tvořit společně. Zpočátku si vybírejte aktivity, které jsou kratší, vyžadujte dodržování pravidel. Poté, co jsou žáci schopni stanovená pravidla dodržovat, zařazujte náročnější aktivity.

Pedagog, který chce se žáky pracovat jinak než s využitím frontální výuky, by si měl být vědom toho, že situace ve třídě bude jiná, než když jde o klasický výklad. I přesto, že jsou žáci neklidnější a hlučnější, pedagog svou autoritu neztrácí, naopak jeho autorita roste spolu se samostatností žáků. Žáci oceňují metody a formy práce, v rámci kterých mohou pracovat ve skupinách, prezentovat své názory, řešit situace ze života, oceňují důvěru pedagoga, kterou jim tímto výběrem dává. Pedagog, který se rozhodne využívat interaktivní formy práce, by se tedy neměl zneklidňovat, pokud hladina hluku někdy stoupne více než při frontálním vyučování. (Třeba při hře Migranti na úřadě, ve které žáci obvykle hrají úředníky velice věrohodně).

5. Rozšiřuji své pedagogické dovednosti formou samostudia nebo využívám i možnosti účasti na odborných seminářích?

Ano – je vidět, že se účinně bráníte i profesnímu vyhoření.

Ne – pokuste se zamyslet nad tím, zda nesetrváváte ve stereotypu, který vám může bránit změnit přístupy ve vyučovacím procesu. Zkuste něco nového.

6. Mám možnost případné nejasnosti a pochybnosti z práce ve škole s někým konzultovat, případně využít supervize?

Ano – je vidět, že jste otevřený slyšet i názory jiných lidí kolem sebe a pravděpodobně je i akceptovat, protože ty mohou ukázat naše slepá místa

Ne – pokuste se zamyslet nad možností využít ke konzultacím někoho z kolegů, kterému důvěřujete, popř. najít možnost supervize. Supervize umožňuje mluvit s nezávislým odborníkem i o takových problémech, se kterými nemáte chuť nebo potřebu svěřovat kolegům.

B) Moje kompetence v oblasti multikulturní výchovy

7. Jsem dobře seznámen/a se vzdělávacím programem, vím, jaký je jeho obsah, seznámil/a jsem se s jednotlivými moduly?

Ano – jste připraven/a kompetentně se do programu zapojit.

Ne – je potřebné se s programem seznámit, abyste byl/a schopen/na pracovat nejen v rámci navrženého programu, ale abyste ho dokázal/a zapracovat i do průřezových témat a implementovat do školního vzdělávacího programu.

8. Umím pracovat s počítačem, dokážu se přihlásit na internet a zaregistrovat se přes webový prohlížeč?

Ano – vaše připravenost na práci v této oblasti je dostatečná.

Ne – seznámte se s manuálem Rozvíjení kompetencí žáků v oblasti ICT při využití e-learningu a datového úložiště v projektu „Jsme lidé jedné Země“, v něm je uveden postup, který vám usnadní vaši registraci do e-learningu programu a projektů škol.

9. Zním strukturu migrantů v České republice?

Ano – máte dostatečné informace, můžete je jen průběžně doplňovat, více najdete i v našem e-learningovém kurzu a této metodice.

Ne – údaje najdete v této metodice nebo na stránkách Českého statistického úřadu (sekce Lidé a společnost -> Cizinci v ČR, www.czso.cz)

10. Jsou mi jasné pojmy jako migrace, uprchlík, azylový zákon?

Ano – potom je vaše připravenost vstoupit do programu dostatečná.

Ne – najdete si informace v e-learningu nebo v teoretické části této metodiky.

11. Mám osobní zkušenost s dítětem-cizincem a jeho rodinou?

Ano – zamyslete se nad tím, zda a jakým způsobem může vaše zkušenost práci v programu obohatit.

Ne – využijte případných zkušeností kolegů, popřípadě konzultujte s pracovníky OPU.

12. Mám možnost zajistit lektora-cizince na dílny o vybraných zemích?

Ano – jste dobře připravený využívat nabídku programu.

Ne – kontaktujte Organizaci pro pomoc uprchlíkům, která má kontakty na lektory ochotné spolupracovat se školami. Můžete oslovit i jiné nevládní organizace, které působí ve vašem kraji a sdružují cizince či s nimi pracují. Máte ve třídě nebo škole žáka cizince? Jeho rodiče by mohli mít zájem přijít vyprávět o své zemi a integraci v ČR.

Pokud jste skutečně poctivě sami sobě odpověděli na otázky předchozího dotazníku, a ať už vaše sebehodnocení dopadlo jakkoli, pokuste se využít svých zjištění ke svému rozvoji, pokuste se zapomenout na každodenní rutinu své práce a zkusit něco nového. Uvidíte, že vás to bude bavit a bude to přínosem i pro vaše žáky.

Nenechte se odradit tím, že znalosti a dovednosti, které pedagog pro tento vzdělávací program musí mít, jsou opravdu široké. Shrňme si je tedy.

Mezi základní řadíme ujasnění svých vlastních postojů k národnostním menšinám, problematice uprchlíků, základní znalosti o jednotlivých částech programu a základní zkušenost s interaktivní formou práce. Pedagog, který pracuje na tomto programu, by měl být přirozenou autoritou pro žáky při respektování všech jejich postojů, umět udržet rámec programu, stanovit pravidla ve třídě tak, aby se udržela adekvátní pozornost žáků. Nejdůležitější ze všech znalostí a dovedností je, ale chuť učit „jinak“. Interaktivní formy práce umožňují jiný pohled na žáka než je ten od katedry; v jejich průběhu se u žáků projevují dovednosti a charakteristiky, které z frontální výuky neznáme, ale přesto jsou důležité a mohou nám o žákovi mnoho říct. U žáka, který má průměrné výsledky v klasické výuce, se může ukázat, že má výborné organizační schopnosti, dokáže ostatní motivovat, rozdělit úkoly, a naopak u žáka, který má výborné výsledky, se ukáže, že nedokáže pracovat ve skupině, je individualista a jeho podíl na práci skupiny je minimální. Interaktivní formy práce pedagogovi umožňují propojit znalosti s dovednostmi potřebnými pro budoucí rozvoj žáků, jejich pracovní uplatnění. Některé oblasti interaktivní výuky jsou pedagogům bližší, s jinými zkušenosti nemají, tento program je navržen tak, aby si z aktivit mohli vybrat pedagogové s různými vyučovacími styly. Nabízí množství aktivit, z kterých si pedagog může vybírat a postupně zvyšovat svou schopnost implementovat prevenci xenofobie a rasismu s využitím interaktivních forem práce do výuky.

17.2 Evaluace vzdělávacího programu

V průběhu vzdělávacího programu je nutné se věnovat evaluaci, tedy zajišťovat si zpětnou vazbu a vzdělávací program a jeho průběh a výsledky hodnotit, posuzovat a zvažovat optimalizace. Jako podklad pro evaluaci programu slouží více zdrojů informací: výsledky hodnocení jednotlivých vzdělávacích akcí, výsledky hodnocení celého programu, pozorování učitele, dlouhodobé výsledky a reakce žáků na témata související s projektem.

Jednotlivé kroky evaluace: 1. Definice účelu. 2. Návrhy metod získání dat a vyhodnocení. 3. Provedení evaluace.

Evaluace vzdělávacího programu usnadní plánování dalšího postupu či navazujících aktivit, dá pedagogovi zpětnou vazbu k jednotlivým aktivitám a poukáže na další možnosti práce se žáky. Prostřednictvím evaluace můžeme zjistit oblasti vzdělávacího programu, které je potřeba změnit, dále rozvinout, ale i ty, které se osvědčily, a můžeme je tedy využívat ve stejném pojetí. Díky evaluaci je pedagog připraven vzdělávací program inovovat tak, aby odpovídal potřebám jeho samotného, jeho žáků, ale i situaci v konkrétní škole a v konkrétní oblasti.

Po absolvování vzdělávacího programu si pedagog na základě zjištěných informací musí odpovědět na to, zda program splnil svůj účel, byly naplněny stanovené vzdělávací cíle, co se žáci naučili, jaké kompetence rozvinuli.

K tomu může využít mimo jiné i dotazník, který mu nabízíme na následující straně. Tento dotazník by měl pedagog žákům dát k vyplnění před začátkem vzdělávacího programu a po jeho absolvování. Pedagog může po následném vyhodnocení zjistit, zda a k jakým předpokládaným posunům v postojích i vědomostech žáků došlo v oblasti prevence xenofobie a rasismu. Pokud se podaří stejný dotazník zadat ve stejné době paralelní třídě, která programem neprochází, předpokládáme, že při srovnání výstupů se objeví rozdíly.

DOTAZNÍK pro žáky II. stupně základní školy

Přečti si následující věty a zakroužkuj/podtrhni ano (pokud s tvrzením souhlasíš) nebo ne (pokud nesouhlasíš).

Například: Navštěvuji základní školu v České republice.	<u>ANO</u>	NE
1. V naší třídě je někdo, s kým kamarádím.	ANO	NE
2. Spolužáci mě velmi dobře znají.	ANO	NE
3. Myslím si, že lidé jiné barvy pleti jsou stejně inteligentní jako bílí lidé.	ANO	NE
4. Myslím si, že učitelé mě mají rádi.	ANO	NE
5. Dopravní prostředky by měly být přizpůsobeny postiženým lidem.	ANO	NE
6. Obyvatelé Afghánistánu jsou označováni jako Malorusové.	ANO	NE
7. Většina vietnamských žáků je hloupých.	ANO	NE
8. Kyjev je hlavní město Čečenska.	ANO	NE
9. Romský žák nemůže být úspěšný.	ANO	NE
10. Ukrajina hraničí s Kábulem.	ANO	NE
11. Ve třídě nechci sedět vedle cizince.	ANO	NE
12. Lukašenko je prezidentem Iráku.	ANO	NE
13. Saudská Arábie sousedí s Běloruskem.	ANO	NE
14. Všechny romské děti jsou nepoctivé.	ANO	NE
15. Je v pořádku, pokud mají některé skupiny ve společnosti více šancí, než ostatní.	ANO	NE
16. Úmluva o ochraně lidských práv je součástí ústavy České republiky.	ANO	NE

17.3 Reflexe vzdělávací akce

Pedagog sbírá pro závěrečnou evaluaci podklady průběžně. Během práce žáků na jednotlivých modulech žáky pozoruje, soustřeďuje se na to, jak žáky jednotlivé činnosti baví, jak se jednotliví žáci zapojují, jaké aktivity jim dělají problémy, na jaké aktivity nebyl dostatek času, nebo dopadly jinak, než pedagog očekával. Vedle informací z pozorování může pro evaluaci využít i práce žáků, zjistit názor žáků na vzdělávací program, jeho moduly a jednotlivé vzdělávací akce.

Hodnocení krátkodobých aktivit

Lze využít **formu nedokončených vět**, které žáci doplňují verbálně (bez psaní, každý se vyjádří hlasitě)

- ▶ "Dnešní setkání pro mne bylo..."
- ▶ "Dozvěděl/a jsem se..."
- ▶ „Nejvíce mne překvapilo..."

Vyber si tvář. Žáci mají za úkol vybrat si z obrázků tváře s různými výrazy od nadšení po depresi (bez komentáře) ten, který nejvíce odpovídá jejich pocitu z realizované aktivity (svůj výběr mohou i okomentovat). Pokud pedagog nemá k dispozici kartičky s výrazy, může nakreslit jednoduché obličejy na tabuli a nechat žáky, aby vybrali ten, který nejvíce odpovídá jejich pocitu (například budou dělat u každého čárky).

Hodnocení dlouhodobějších aktivit

Tvorba koláže. Žáci si vytvoří skupiny (maximálně se šesti členy) a jejich úkolem bude na papír velikosti A0 vytvořit koláž, prostřednictvím které zhodnotí průběh vzdělávací aktivity. Na koláž mohou využít obrázky z časopisů, malování, psaní. Tato aktivita má velkou časovou náročnost a je nutná příprava, proto je vhodné ji využívat po vzdělávacích akcích dlouhodobějšího charakteru.

Dopis kamarádovi. Žáci mohou ve skupinách napsat dopis kamarádovi a představit mu uskutečněnou aktivitu, zhodnotit její průběh a svou roli, seznámit ho s tím, co nového se naučili.

Při hodnocení práce na programu mohou pedagogové vycházet z Informací k hodnocení průřezových témat ve školních vzdělávacích programech pro základní vzdělávání, které vydalo MŠMT.

„Přístup k hodnocení průřezových témat by měl vycházet z pochopení jejich specifčnosti, postavení ve školním vzdělávacím programu, z formy realizace a především z toho, co je škola schopna žákům předat a co zpětně od nich očekává. Žáky je třeba pro poznávání nových témat motivovat a ne je odrazovat „známkováním“ za neznalost, jiný názor nebo za to, že se zajímají o jiné aspekty dané problematiky než učitelé. Při hodnocení by měl být maximálně zohledněn individuální potenciál žáka, jeho osobní pokrok, zájem nejen o průřezové téma, ale také o vše, co se kolem nás děje. Schopnost aplikovat poznatky při konkrétní činnosti a schopnost uplatnit je v běžné životní praxi.“

Autoevaluace pedagoga

Důležitou součástí evaluace vzdělávacího programu je i autoevaluace pedagoga. Při té by se měl pedagog soustředit na svá vlastní očekávání: zda byla naplněna, co se mohlo udělat jinak, vyskytly se během vzdělávacího programu otázky či situace, které pedagoga znejistily, potřebuje se sám ještě něco dozvědět?

Dále je možno si odpovídat na následující otázky:

- ▶ Splnila tato aktivita (modul) svůj účel?
- ▶ Podařilo se udržet předpokládanou časovou dotaci?
- ▶ Co se mohlo udělat jinak, a jak?
- ▶ Podařilo se žáky zaujmout?
- ▶ Potřebuji se sám ještě něco dozvědět?

Část II. Soubor her a aktivit pro žáky

18. Úvodní slovo k souboru her a aktivit pro žáky

V této části jsme pro Vás shromáždili širokou nabídku her, aktivit a témat, navazujících na moduly, které jsou popsány v I. části metodiky. Vedly nás k tomu zkušenosti, které jsme v průběhu pilotní části projektu spolu s učiteli získali a domníváme se, že těchto zkušeností můžete tvořivě využít při další práci.

Hry a aktivity jsou popsány tak, abyste je mohli přímo využít ve výuce – snažili jsme se o maximální srozumitelnost, doplnili jsme komentáře a interpretace k filmovým ukázkám, a přikládáme také pomůcky a materiály, které jsou při některých aktivitách třeba. Zároveň je patrné, že můžete aktivity různě variovat a umožní vám sestavit si samostatně dílny, které budou vyhovovat vám i žákům.

Popsané aktivity byly zčásti vytvořeny autorkami projektu, zčásti převzaty z nabídky jiných projektů a upraveny tak, aby umožňovaly tematizovat je a interpretovat právě s důrazem na prevenci rasismu a xenofobie. I běžně používané hry lze použít tak, aby bylo umožněno jejich zaměření na sledované cíle. Najdete zde i hry odpočinkové, seznamovací, rozechívající či motivační.

Co vše nabízené aktivity obsahují?

Aktivity a hry obsahují vždy graficky vyznačené cíle, pojmy, vzdělávací oblasti, pomůcky a přibližné informace o potřebném čase. Poté následuje popis průběhu aktivity včetně základních informací pro učitele (např. převyprávění filmové ukázky, stručné věcné načrtnutí tématu nebo odkaz, kde je možno k němu najít informace apod.), závěr a vyhodnocení. Podnětné mohou být poznámky pro vedoucí, ve kterých jsou využity zkušenosti lektorek, upozornění na rizika a úskalí, varianty zařazení aktivit v čase (např. seznámení s lektorem-cizincem v úvodu dílny je odlišné, než diskuse s ním v závěru). Uvedeny jsou i zdroje s odkazy, včetně odkazů na webové stránky našeho i jiných projektů, kde můžete nalézt další materiály nebo pracovní listy ke snadnému vytištění.

Náměty na aktivity pro dílny v rámci modulu Země původu, obecněji popsáné v I. části metodiky, pak zahrnují i prezentaci lektora o zemi, ze které pochází, a pokud to bylo možné i jeho životní příběh. Řazení těchto aktivit je proměnlivé, záleží vždy na tématu a osobnosti lektora-cizince. Informace o vybraných zemích naleznete v textech, zařazených do části III. této metodiky.

Ačkoliv vám nabízíme varianty dílen, které byly realizovány na různých školách a připraveny několika lektorkami, jejichž rukopis je třeba i odlišný, neboť i jejich osobnost se zde projevila, faktické sestavení a příprava dílen bude záležet vždy na vás a na lektorech-cizincích, které ke spolupráci přizvete.

Přejeme vám v této práci hodně úspěchů.

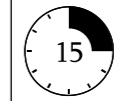
19. Úvodní interaktivní přednáška

Červená tečka

Cíl: přiblížení situace lidí stojících mimo společnost, respektování odlišností

Pojmy: diskriminace, respekt, xenofobie, rasismus

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova demokratického občana, Výchova v evropských a globálních souvislostech

15 minut

samolepky s barevnými tečkami 2 až 4 barev a s 1 odlišně barevnou tečkou

• Popis aktivity

Účastníci se postaví do řady nebo kruhu a zavrou oči. Upozorníme je, že se jich budeme dotýkat na čele (nebo na zádech, podle umístění teček). Každému na čelo (nebo na záda) nalepíme samolepku s barevnou značkou. Barvy střídáme, aby vedle sebe stáli hráči s různými barvami teček. Jedna barva je zastoupena pouze jednou tečkou (např. černou, červenou...). Upozorníme žáky, že po celou dobu hry spolu nesmějí mluvit, že mohou komunikovat pouze neverbálně.

Po nalepení teček hráči dostanou za úkol otevřít oči a seskupit se do skupin podle společného znaku (tečky na čele, na zádech). Nesmějí mezi sebou mluvit (což je pro žáky dost obtížné a tíhnou k tomu, aby si barvy teček řekli). Vedoucí se ptá, jestli už jsou všichni zařazení, jestli má každý svou skupinu, aby podpořil dokončení sebezařazení do skupin. Žáci utvoří skupiny a žák s jinou tečkou zůstává sám.

Poté co vytvoří skupiny, dostanou žáci za úkol si ve skupinách povídat o oblíbeném jídle, počasí, plánech na prázdniny (téma závisí na učiteli či vedoucím hry). Žák s jinou tečkou opět zůstává sám a s nikým nehovoří. Po chvíli hru ukončíme.

• Závěr, vyhodnocení

Na závěr klademe žákům otázky a diskutujeme s nimi o zážitcích a poznatcích ze hry.

- ▶ Ptáme se žáka s jinou tečkou, co při hře zažíval a jak se cítil.
- ▶ Na totéž se ptáme žáků: co zažívali a jak se cítili? Jak spolu komunikovali? Co vše se při hře stalo?
- ▶ Jak se podle jejich názoru cítil ten, koho odmítali? Bylo těžké odmítnout odlišného jedince? Co navrhuje, aby se takový člověk cítil lépe?
- ▶ Kdo se dobře cítil ve skupině? Proč?
- ▶ Zažili jste někdy v životě něco podobného? Které situace v životě se podobají naší hře?
- ▶ Jak byste nazvali situaci vyloučeného žáka?

Na základě odpovědí na poslední otázku zavedeme či připomeneme pojmy vyloučení, diskriminace, rasismus a xenofobie.

• Poznámka pro vedoucí

Pro vedoucí je velmi důležité, aby sledovali průběh hry – jak žáci komunikují, jak se seskupují do skupin, jak vylučují odlišně označeného jedince. Pro následnou diskusi je klíčové, když učitel může uvést konkrétní příklady (že konkrétní žák označeného odstrčil; že jiný naznačil odkopnutí; že jiný se mu snažil pomoci tím, že ho vedl za ruku; že jedna skupina se druhé vysmívala; že žákům přišlo vyloučení jednoho divné a snažili se mu skupinu najít; když už smějí mluvit, protestují proti vyloučení jednoho...) – na konkrétních příkladech si žáci totiž nejlépe uvědomí, jak se při hře chovali, co si při tom mysleli a co tím dávali ostatním najevo. Následně diskusi pomáhá také fakt, že jsou žáci hrou stále zaujati, sebereflexe je baví a dobře spolupracují při vysvětlování pojmů.

Žáci zakusí při hře zážitek izolovaného jedince (používáme pojmy: odstup, odmítání, diskriminace, xenofobie, rasismus) – pro diskusi je důležité tento zážitek pojmenovat a žákům připomenout. Nezažíval ho pouze ten vyloučený, ale také ti ostatní, protože vylučovali – tedy i oni si musejí uvědomit, jak a proč se chovali. Jednak proto, že taková byla pravidla hry. Ale také proto, že lidé velmi tíhnou k tomu, aby měli jakousi „svou“ skupinu (byť i jen na chvíli hry definovanou barevnou tečkou na čele). A s touto „svou“ skupinou se identifikují, chrání ji a nechťejí do ní pustit nikoho jiného, cizího.

I v těchto kategoriích lze mluvit o xenofobii a rasismu: uveďte žákům příklady jejich vlastního chování a odmítání jedince s odlišnou tečkou – jak razantně ho odmítali, jak se mu směli, s jakým gustem ho posílali pryč. Představa vlastní pevné

skupinové identity a ochota odlišné lidi vyloučit se lidem nabízí velmi rychle, je pro lidi přirozená (neodsuzujeme ji tedy, ale upozorňujeme na stabilitu tohoto vzorce jednání) a to je třeba si uvědomovat v různých životních situacích (když má člověk jinou barvu pleti, pochází z jiné země, neumí náš jazyk, pochází z jiné společenské vrstvy).

Někteří žáci reagují na vyloučení soucitně a snaží se mu najít jeho skupinu, obcházejí s ním všechny skupiny a snaží se ho zařadit. I to je hodno rozboru – žáci ukazují, že nezařazení či vyloučení jednoho člověka je pro ně něco, co by nemělo být, něco nenormálního a snaží se jeho situaci nějak vyřešit. Někteří žáci tedy vyloučenému jedinci jeho postavení nepřejí a chtějí mu pomoci – od toho je možné se odpíchnout při úvahách, jak se chovat k diskriminovaným osobám, jak jim pomáhat a jak třeba překonávat skupinové hranice.

Diskusi je také možno zaměřit na situaci žáka-cizince ve třídě. Navrhujeme, jak těmto žákům pomoci se seznámení s okolím. Jak usnadnit vstup žáka-cizince do jeho nové třídy? Odhadněte, jaké problémy bude řešit. Které projevy (verbální i neverbální) budou cizincům nepříjemné? Zdůrazníme, že cizincům lze vyjádřit sympatie tak, že se k nim budeme chovat stejně příjemně, jako k ostatním spolužákům.

● Rizika

Může se stát, že tečky rozdělí třídu napříč ustavenými kamarádky skupinami a žáci nerespektují pravidla hry, například k sobě přitahují kamaráda, který má jinou tečku, nebo naopak vyloučí žáka se stejnou tečkou, protože mimo hru s ním nekamarádí. Je to na jednu stranu škoda, protože se při hře nerozproudí skupinová dynamika vyvolaná pouze hrou, na stranu druhou to hru nepokazí, protože právě skupinová příslušnost je klíčem k interpretaci i zde a učitel může na ohýbání pravidel žáky ukazovat to, co chtěl ukazovat na jejich dodržování (to, že někdo odmítá vylučovat svého kamaráda, nepopírá vylučování samo, ale naopak ho potvrzuje a ukazuje, že kamarád svého kamaráda vlastně chrání před jeho neblahými důsledky).

Kdo je to uprchlík?

Cíl: porozumění důvodům lidí, kteří uprchli ze země, kde nejsou dodržována lidská práva. Seznámení se s důvody pro udělení azylu a aplikace Ženevské konvence na konkrétní příběhy

20 minut,
podle délky diskuse

Pojmy: diskriminace, respekt, xenofobie, rasismus, uprchlík, azyl, Ženevská konvence

videoukázky

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova demokratického občana, Výchova v evropských a globálních souvislostech

● Popis aktivity

Žáci zhlédnou filmy. Nad filmem Najít nový domov s nimi vyučující diskutuje o důvodech, pro které jednotliví lidé uprchli ze svých zemí, a rozebírá s žáky důvody pro udělení azylu (viz. kapitola 5.3.4. Migrace a Česká republika v podkladových informacích k první přednášce). Na filmech o Musovi a Khupim je pak možno ukazovat potíže, se kterými se uprchlíci setkávají při svém začlenění do nové společnosti.

Ptáme se na otázky: Kdo ti lidé byli? – Byli to uprchlíci. Kdo je podle vás uprchlík? – Je to člověk, který uprchl ze své země, protože je pronásledován, a to z politických, z náboženských, národnostních nebo dalších důvodů.

Žáci často říkají, že uprchlík je ten, kdo prchá z vězení, kdo něco ukradl a teď utíká... To je logické, pojem chápou bez lidsko-právních souvislostí.

● Informace o Ženevské konvenci o uprchlících

Na začátku diskuse o uprchlících je tedy třeba žáky seznámit s tím, že v oblasti lidských práv existuje mezinárodní úmluva (tzv. Ženevská konvence o uprchlících), kterou v roce 1951 podepsaly téměř všechny státy světa, a kterou se zavázaly, že lidé, kteří prchají ze své země z určitých důvodů (politických, náboženských, národnostních), mají právo na ochranu. Tato úmluva dává slovu „uprchlík“ ještě další rozměr, který žáci dosud většinou neznají.

● Závěr, vyhodnocení

Žáci by měli získat povědomí o uprchlících jako o lidech, kteří byli nuceni opustit svou zemi, i když nejsou zločinci a ve svých životech jednali tak, jak bychom to měli za správné. Ale režim v jejich zemích je totalitní, extrémistický nebo nenávistný vůči některé skupině obyvatel.

Lidé prchají ze svých zemí i před válkami nebo přírodními katastrofami.

● Pomůcky:

Sestřihy filmů, které naleznete na webové stránce projektu Jsme lidé jedné Země v sekci Projekty škol (<http://projekt.lidejednezeme.cz/>).

- ▶ Najít nový domov – pro první přednášku.avi
- ▶ Musa a Zemfira.avi
- ▶ Khupi.avi

● Poznámka pro vedoucí

Film Najít nový domov je anglicky (a v dalších jazycích podle původu uprchlíků, kteří v něm hovoří) s českými titulky, ve speciálních školách je tedy lépe využívat pouze dva filmy v češtině.

● INFORMACE: Podrobnosti k filmovým ukázkám pro snazší vedení diskuse

Uprchlíci z filmu „Najít nový domov“

V závorce jsou podtrženy důvody, pro které dané osoby uprchly ze svých zemí. Je dobré, aby si žáci jednotlivé důvody uvědomili.

Abdi – utekl před občanskou válkou ze Somálska (války, živelné katastrofy). Zde se může upozornit na časovou omezenost dočasné ochrany – uprchlíci před válkou totiž často nezískají v zemi trvalou ochranu, azyl, ale pouze ochranu dočasnou, která je omezena například na dobu trvání válečného konfliktu. Jejich situace se tedy řeší dočasně, lidé mají co jíst, jsou v bezpečí, ale nevědí, jak dlouho bude jejich pobyt v nové zemi trvat.

Indira – utekla před etnickými čistkami (národnostní, etnický důvod) v průběhu občanské války v Bosně a Hercegovině. Co jsou to etnické čistky? – Vyvražďování a ponižování za strašlivých okolností lidí určitého etnika jiným etnikem. Důvodem pro naprosto neuvěřitelné a brutální činy je většinou fanaticky a systematicky budovaná nenávisť, pěstování obrazu nepřítele v jiném etniku, zdůrazňování odlišností mezi bojujícími etniky, touhy po „vlastním“ území. Přitom důvody, proč se etnika navzájem nenávidí, jsou často pro vzdálené pozorovatele nepochopitelné, nebo je aspoň nepochopitelná míra nenávisti a krutosti zacházení. Paní Indira ukazuje fotografie ze své svatby a většina mužů z fotek je již mrtvá, protože se stali obětmi války a čistek; na této tragédii lze žákům ukázat, že přestože se „boj o národ“ může zdát jako přirozený, nelze ho na žádnou přirozenost svádět. Je třeba si uvědomit, že se ve vztazích mezi lidmi něco pokazilo, a oni to neumějí vyřešit správně a ke spokojenosti všech – přestože by to často šlo. Řešení etnických konfliktů je vždy obtížné a emocionálně nabitě, ale násilí, brutalita a čistky jsou zcela nepřijatelné.

Lze také hovořit o tom, co je to **etnikum** – skupina lidí, definovaná společným jazykem, kulturou, historií, tradicemi, fyzickými rysy. Na etniku a jeho etnicitě (vědomí příslušnosti k etniku, vědomí, že mám určité vlastnosti a charakteristiky) je důležitý fakt, že si své charakteristiky uvědomuje, často je buduje, pracuje na nich a hlavně, že se jimi snaží odlišit o jiných etnik. Může pak docházet k tomu, že na rozdílech mezi etniky, které jsou nepatrné (například v jazyce), ale jsou zvětšeny (například jsou vyhlášeny dva jazyky, sepsány jejich mluvnice, vytvořeny rozdíly, které lidé začínou vnímat jako podstatné), a na rozdílech, na kterých doposud téměř nikomu nezáleželo, může vyrůst odstup, odpor, a dokonce i nenávisť.

V úvodu přednášky se hraje tečkovaná, kdy se žáci shlukují do skupin podle barev na čele. Sami zažili, že od sebe odstrkovali hráče s odlišnou tečkou. V mnoha třídách se při hře rozproudí taková dynamika, že skupiny se stejnou tečkou si začínou (z legrace) nadávat nebo se vzájemně poštuchovat. To je dobré v téhle souvislosti připomenout: že lidé jsou schopni mít odlišnosti za velmi významné a chovat se k druhým nepřátelsky jen pro samotný fakt odlišnosti, i kdyby ho nabyli před chvílí, nedobrovolně nebo v rámci hry.

Ilhan – utekl před pronásledováním z politických důvodů: levicový novinář, který psal proti opatřením vlády. Utíkal tzv. v úkrytu dopravního prostředku, v oddělené části kamionu (tak to často probíhá, lidé jsou zavření, namačkaní, ve vedru, v mraze...). V novinách jsou často zprávy o tom, že někdo při takovéto cestě zemřel. Na příběhu lze ukázat, jak moc někteří uprchlíci riskují, aby opustili prostředí, kde jim hrozí pronásledování. Přejezd v úkrytu dopravního prostředku často organizuje převaděč, který určuje cenu za přepravu i podmínky cesty, které jsou často velmi nepohodlné, nebezpečné, uprchlíci jsou na převaděči zcela závislí a někdy ani nevědí, do jaké země vlastně dojeví.

Rizqar – pracoval pro humanitární organizace pomáhající Kurdům v Iráku, za což ho irácké úřady pronásledovaly (politický důvod – nebojoval proti vládnoucí straně, ale porušoval hlavní politické zásady). Ze země utíkal s falešným pasem, tedy nelegálně. Důvody tohoto uprchlíka jsou pro žáky málo pochopitelné, můžeme na nich dokumentovat skutečnost, že lidé jsou často pronásledováni z důvodů, které jsou pro nás zcela nepochopitelné; například diktátorské režimy zakazují lidem velmi mnoho věcí a činností, pro nás zcela normálních a přirozených.

Filmy „Musa a Zemfira“ a „Khupi“

Musa, Zemfira a Khupi jsou uprchlíci, kteří utekli do ČR. Nad jejich příběhy je možné diskutovat o délce azylového řízení a o pobytu v uprchlickém táboře. U azylantů pak mluvíme o učení se českému jazyku a obtížích při hledání zaměstnání. Azylanti, uprchlíci, kteří přijeli do ČR jako dospělí lidé, se jen velmi těžko naučí češtině, zejména pokud jde o lidi ze vzdálených jazykových oblastí, kteří se navíc nikdy žádný cizí jazyk neučili. Omezená schopnost mluvit česky pak komplikuje i možnost najít uspokojivé zaměstnání. Hledání zaměstnání je pro uprchlíky problém i proto, že obtížně dokazují svou kvalifikaci (nemají s sebou doklady o vzdělání, nebo je nelze ověřit), nebo také proto, že jejich kvalifikaci nelze na českém trhu práce uplatnit.

• Zdroje

Film „Najít nový domov – pro první přednášku“ je sestřihem výukového filmu, který je součástí Videoprogramu pro formální a neformální vzdělávání mladých lidí (UNHCR. 2005. Najít nový domov, integrace uprchlíků v Evropě. Česká adaptace výukového programu. České Budějovice: UNHCR.)

Filmy „Musa a Zemfira“ a „Khupi“ jsou výstupy projektu „Proč mají zůstat stranou?“ Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty.

Významní uprchlíci

Cíl: seznámení s významnými uprchlíky, porozumění, že uprchlíci jsou v dočasně znevýhodněné situaci, ale pokud dostanou příležitost rozvinout svůj potenciál, mohou se stát významnými osobnostmi a přispět lidstvu v různých oblastech života.

20 minut

Pojmy: emigrant, uprchlík, azylant, pomoc uprchlíkům, významné osobnosti, úspěch v životě

fotografie nebo plakát s fotografiemi vybraných uprchlíků

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova demokratického občana, Výchova v evropských a globálních souvislostech, Člověk a společnost, Člověk a příroda

• Popis aktivity

Žáci zhlédnou prezentaci fotografií uprchlíků a mají za úkol hádat, kdo jsou lidé na fotografiích, a říci, co o nich vědí. Jsou to známí lidé? Dosáhli něčeho významného?

• Informace o uprchlících z fotografií

V. Hugo byl slavný spisovatel, který byl vyhoštěn z vlastní země Francie, protože se politicky angažoval za svobodu jednotlivce. **Albert Einstein:** možná největší fyzik, který kdy žil a který formuloval teorii relativity, již zpřesnil poznání lidí. **M. Albrightová** (má za sebou americkou vlajku): její rodiče po nástupu komunismu uprchli z Československa, tatínek byl předválečný diplomat, ona sama byla taky diplomatkou a, vůbec jako první žena v historii, ministryní zahraniční USA. **Miloš Forman:** je také uprchlík z Československa; filmový režisér, emigroval do USA a natočil filmy jako Amadeus, Přelet na kukaččím hnízde, Hoří, má panenko aj.

Další tváře známe z předchozího filmu (aktivita: Kdo je to uprchlík) – **Ilhan Karatepe** je turecký novinář, který čerstvě přišel do Německa, **Rizqar Kadir** kurdský stavař žijící v Anglii; ani jeden nemá dnes práci, učí se novému jazyku a sní o dobré práci a své zemi, kterou opustili. Třetí je pak **Džana Popović**, která utekla z Bosny (stejně jako Indira), pracuje v Organizaci pro pomoc uprchlíkům, která vytváří a provádí projekty na pomoc uprchlíkům a migrantům. Pracuje tedy přímo tam, kde může lidem hned pomáhat. Přestože je elektroinženýrka, její osud uprchlíka jí připravil jinou budoucnost: zástupkyni ředitele docela velké nevládní organizace.

V ČR: počet osob, které dostaly azyl od roku 1991 do konce roku 2009, je zhruba 3 500 osob (viz opět kapitola Migrace a Česká republika I. části metodiky).

• Závěr, vyhodnocení

Jedni dosáhli velkého úspěchu, druzí jsou teprve na začátku a nevíme, jak uspějí. Co mají společného? V životě byli v situaci, kdy utekli do cizí země, neuměli jazyk, neměli peníze, hledali si jakoukoliv práci. Postupně, a často velmi pomalu, získali v nové společnosti jistotu a své místo. Proto, když někde slyšíte o uprchlících, vidíte fotky, které často ukazují lidi chudé, zbídačené, uvažujte o těchto známých osobnostech: jako uprchlíci dostali v nové zemi šanci a z některých se staly velmi významné osobnosti. Uprchlíci jsou často zobrazováni jako chudí a bezmocní – je potřeba vědět, že je dobré jim proti bezmoci pomáhat, aby se dokázali postarat sami o sebe, a nebyli odkázáni stále jen na pomoc v nouzi.

• INFORMACE: V jaké situaci jsou uprchlíci v nové zemi?

Neumějí jazyk – velmi obtížně tedy hledají práci. Nemají peníze – jen málokomu se podaří vzít s sebou nějaké peníze, prodat majetek nebo cennosti, uprchlíci často o věci přišli, nebo pronásledování v zemi původu mělo i ekonomické následky, takže byli relativně chudí už při odchodu. Nemají kde bydlet – bez práce nebo s nekvalifikovanou prací je obtížné platit nájem za slušné bydlení. Nemají uplatnitelné vzdělání či řemeslo. Jsou často sociálně velmi schopní, dokážou najít vlastní cestu například při podnikání. Zároveň jim hrozí pasivita a trvalá chudoba v důsledku dlouhodobého pobytu v táboře a v nevýhodném postavení nezaměstnaného azylanta.

• Poznámka pro vedoucí

Aktivita je navržena tak, aby navazovala na filmy z předchozí aktivity. Lze ji pochopitelně uskutečnit i bez této návaznosti, stačí ponechat pouze fotografie mezinárodně známých osobností.

• Zdroje

Na <http://www.unhcr.cz/prominent/> můžete nalézt obsáhlou galerii významných uprchlíků s jejich fotografiemi a obsáhlými životopisy – pro tuto aktivitu tedy můžete vybrat jiné zástupce významných uprchlíků.

Dobrovolná migrace do ČR

Cíl: seznámení s důvody dobrovolné migrace, odlišení dobrovolné a nucené migrace

20 minut

Pojmy: migrace dobrovolná a nucená, dočasný a trvalý pobyt cizinců v ČR

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova demokratického občana, Výchova v evropských a globálních souvislostech, Člověk a společnost

graf či tabulka
s počty migrantů v ČR

● Popis aktivity

Učitel se zeptá žáků na důvody dobrovolného odchodu migrantů z jejich zemí. Je možné se ptát i na zkušenosti s migrací v rodinách žáků (například rodiče nebo příbuzní cestující za prací v rámci EU, studium v zahraničí a podobně). Alternativně je možné žáky rozdělit na několik skupinek a dát jim za úkol napsat na papír, z jakých důvodů lidé odcházejí ze svých zemí dobrovolně (například 3 důvody) a z jakých zemí je v ČR nejvíce migrantů.

Pak učitel s žáky hovoří o zemích, ze kterých migranti v ČR pocházejí (viz Graf Počet migrantů v ČR).

Učitel dále může upřesnit typy pobytu cizinců v ČR (dlouhodobý a trvalý) – stručně žákům vyloží rozdíly a výhody a nevýhody uvedených typů pobytu (viz kapitola I. části metodiky Migrace a Česká republika).

● Závěr, vyhodnocení

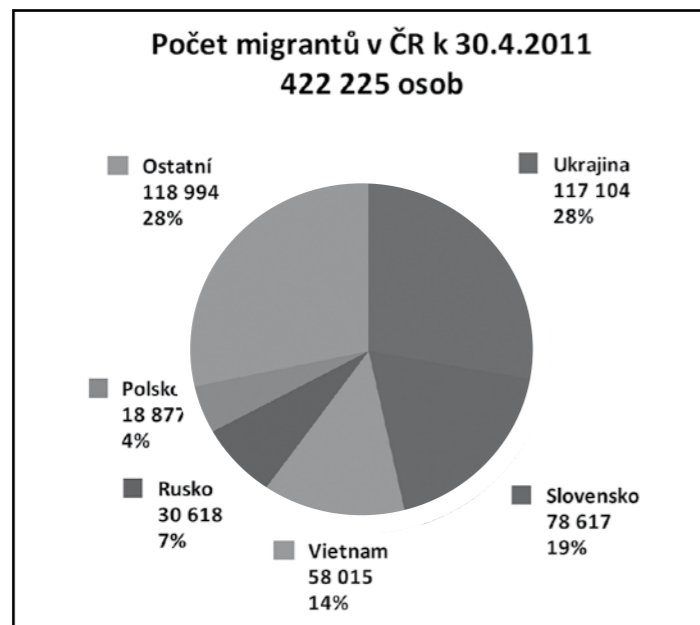
Zjistíme, zda si žáci uvědomují rozdíl mezi dobrovolnou a nucenou migrací, žáci a učitel uvádějí příklady známých migrantů nebo osob z jiných aktivit projektu.

● Rozvedení závěru do tématu integrace migrantů / přechod k aktivitě Strany řeky

Migranti přicházejí do zcela jiné země a jsou v ní cizí – s migrací je tu tedy téma začlenění imigrantů a jejich života v hostitelské společnosti. Náš program směřuje k tomu, abychom dokázali žít pohromadě s jinými lidmi, s lidmi, kteří pocházejí z odlišných kultur. Odlišnost lidí, a například i migrantů, je pro nás možná nápadná. Neměla by ale být něčím, co pro nás zakládá důvod, abychom se k nim chovali odmítavě, nenávisťně nebo jinak předsudečně. Lidé se totiž liší v mnoha různých ohledech, a to, že se nám některé odlišnosti zdají větší, je hlavně věcí naší kultury a hodnot, které máme za správné, a které velikost odlišností určují zejména.

Abychom si uvědomili, v čem se lidé mohou odlišovat, jak jsou odlišnosti velké, a co mají naopak společného, zahrajeme si zase jednu hru (Strany řeky).

● Počet migrantů v ČR

Strany řeky

Cíl: Uvědomění si podobností a rozdílů mezi lidmi a jejich významů. Omezení používání stereotypů.

20 minut

Pojmy: stereotypy, diskriminace, lidská práva.

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova demokratického občana, Výchova v evropských a globálních souvislostech, Osobnostní a sociální výchova

barevná lepicí páska

● Popis aktivity

Učitel vyznačí lepicí páskou nebo tyčkami čáru uprostřed třídy. Žákům vysvětlí, že páska představuje řeku (pomyslnou hranici).

Žáci se postaví vedle sebe na jednu stranu řeky. Učitel bude číst různé vlastnosti či atributy žáků. V případě, že má žák danou vlastnost, překročí řeku, pokud ji nemá, zůstane na místě. Každý se přemísťuje co nejrychleji. Když jsou všichni na svých stranách, podívají se, kde stojí spolužáci, tedy kdo je s nimi na břehu, a kdo je na druhé straně. Pak se zase vrátí na jednu stranu řeky a učitel čte další otázku.

Učitel říká: na pravou stranu přejde ten, kdo:

- ▶ má víc jak dva zubní kazy,
- ▶ má mladšího bratra či sestru,
- ▶ má domácí zvíře,
- ▶ má ruce v kapse,
- ▶ má velmi rád své rodiče,
- ▶ jezdí na kole,
- ▶ rád zpívá,
- ▶ chodí do stejné školy,
- ▶ hraje dobře fotbal,
- ▶ nejméně dvakrát týdně cvičí,
- ▶ bydlí nejdál dva bloky od školy (deset minut od školy),
- ▶ se lehce naštve,
- ▶ nosí brýle,
- ▶ má rád zmrzlinu,
- ▶ rád brzo vstává,
- ▶ rád ponocuje,
- ▶ nosí hodinky,
- ▶ nosí hodinky na pravé ruce,
- ▶ čistí si zuby alespoň dvakrát denně,
- ▶ rád obědvá,
- ▶ kdo se setkal s diskriminací.

Ti, co se s ní neseťkali, zůstávají stát na místě, ti, co se s ní setkali, přecházejí na druhou stranu řeky. Můžeme to komentovat: „Tak tady máme ty šťastné, kteří se s diskriminací neseťkali. A na druhé straně jsou ti, co s ní mají zkušenosti“. Můžeme se ptát dál, o jakou diskriminaci se jednalo, o co šlo, pokud jsou žáci ochotni o věci mluvit (často jde o dění v jejich třídě). Ptáme se, co žáci diskriminací vůbec myslí, co za diskriminaci považují, a v diskusi o konkrétních příkladech žáků pojem vyjasňujeme.

Po skončení diskuse o diskriminaci se žáků zeptáme, proč si myslí, že se taková hra se studenty hraje? Studenti obvykle odpovídají, že jde o poznání, odpočinek, pohyb, zábavu... Učitel pochválí žáky a zdůrazní poznání. Co jsme poznali? Co jsme o sobě zjistili? – Že jsme všichni (žáci obvykle odpovídají) jiní, odlišní. Ale na druhou stranu jsme všichni (žáci volají) stejní. A ptáme se dál: v čem jsme jiní? Žáci opět odpovídají: vlasy, oči, záliby, sourozenci... A jsme tedy v něčem stejní? Je něco, co nás všechny spojuje? – Po chvíli obvykle přijdou na to, že jsme všichni lidé.

● Závěr, vyhodnocení

Hru končíme zobecněním, že je důležité uvědomit si, že i když jsme každý originál, musíme vědět, že jsme všichni lidé. Bez ohledu na původ, barvu pleti, náboženství atd., máme podobné touhy (chceme mít někoho rádi, mít dobrou práci, mít co jíst, žít v míru...) a práva. A proto bychom se měli vzájemně tolerovat. Je důležité vzájemně se poznávat, abychom překonali strach z odlišností a našli k sobě cestu.

● Poznámka pro vedoucí

Po aktivitě Strany řeky je připravena půda více rozpracovat téma lidských práv.

● Informace: Základní teze k lidským právům

Všeobecná deklarace lidských práv (je promítnuta v Ústavě) zakotvuje lidská práva, na kterých se lidé dohodli. Znáte některá práva? Dovedli byste je vyjmenovat? Jaká práva byla porušena u uprchlíků, o kterých jsme mluvili?

Lidská práva je soubor základních pravidel, na kterém se lidé dohodli. Tato pravidla určují, jak lidé chtějí, aby se k sobě chovali. Jednotlivci tak mají zajištěnu určitou nedotknutelnost a důstojnost, a zároveň je od nich vyžadován respekt k ostatním, dodržování práv ostatních, a odpovědnost za své činy. Lidská práva mají všichni lidé na světě, a to i když o tom nevědí nebo žijí v podmínkách, kdy lidská práva nejsou dodržována.

Podobně lze v kontextu lidských práv vnímat i migraci:

- ▶ právo na rodinný život umožňuje migraci za účelem sňatku, cestování za dětmi nebo rodiči,
- ▶ právo na pohyb umožňuje vůbec cestování přes hranice,
- ▶ právo na majetek umožňuje podnikatelům rozvíjet svůj byznys v zahraničí nebo najímat zahraniční zaměstnance,
- ▶ právo na život vede lidi k tomu, aby hledali lepší život v jiné zemi, když ta jejich nenabízí podmínky ke slušnému životu (většina lidí se nestává migranty; není třeba se bát, že všichni Asiaté půjdou do Evropy za lepším životem – lidé jsou většinou rádi doma, ve známém prostředí, k migraci musejí mít celkem dost důvodů a také možnost odjet).

20. Dílna Vietnam

Předsudky a fakta

Cíl: pochopení rozdílu mezi předsudkem a věcným tvrzením, identifikace předsudků, které žáci sdílejí o Vietnamcích.

Pojmy: předsudky, stereotypy, generalizace

Vzdělávací oblasti: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Umění a kultura, Osobnostní a sociální výchova

10 – 30 minut, záleží na hloubce, do které se vedoucí rozhodne odpovědi žáků zpracovávat

tabule nebo interaktivní tabule, papíry s pojmy

● Popis aktivity

Rozdáme papíry s vytištěnými pojmy VIETNAM, VIETNAMEC, VIETNAMCI V ČR a řekneme žákům, ať napíší, co se jim první vybaví, když dané slovo nebo sousloví uslyší. Pak rozebíráme, co je první napadlo: co z vyjmenovaných věcí je podle nich předsudek a co fakt, zda s tím, co napsali, mají osobní zkušenost, jak je napsaná věc napadla či jak na ni přišli. Když je k dispozici (interaktivní) tabule, píšeme na ni, co žáci říkají, aby měli seznam před očima, můžeme ho seskupovat podle témat. Je také možné, aby žáci psali své pojmy na tabuli sami.

● Rizika:

Před vietnamským lektorem žáci nechtějí říkat příliš negativní nebo pejorativní nápady a asociace, přestože je napadají. Ve dvou případech lektor nebyl na počátku hodiny přítomen, a zapsané nápady byly poměrně negativní, rozhodně negativnější, než když přítomen byl. Tuto aktivitu je tedy asi lépe dělat bez lektora. Je pak větší možnost negativní asociace komentovat a rozebírat – jak vznikají, jak se upevňují a jak je možné si je uvědomovat a vyhýbat se jim.

V některých třídách byly asociace velmi pozitivní, skoro až málo důvěryhodné. V takovém případě se při rozboru k vysvětlování a probírání negativních stereotypů a předsudků nedojde. Učitel se může rozhodnout, že sám nějaké negativní asociace navrhne, pokud o nich chce diskutovat.

● Závěr, vyhodnocení

Upozorníme žáky na zobecnění (generalizace), které lidé neustále dělají a které jsou často založeny na předsudcích a stereotypch a dále je upevňují. Žáci by se měli pokoušet reflektovat, zda jejich názory, zvláště negativně laděné, pramení z předsudků, nebo špatných zkušeností.

● Poznámka pro vedoucí

Netrestejte žáky, pokud uvedou velmi negativní asociace – smyslem hry je asociace rozebírat, ne je penalizovat. Je třeba neustále udržovat důvěru žáků, aby byli ochotni o svých myšlenkách hovořit, jen tak je s nimi možno pracovat. Negativní asociace jsou někdy velmi radikální, expresivní nebo dokonce rasistické. Je důležité udržet emoce na uzdě (například počkat s vlastní reakcí a dát příležitost ostatním žákům třeba otázkou: Kdo má jiný názor?), dát sice jasně najevo nepřipustnost extrémního výroku, ale ukázat hlavně jeho problematičnost, nebezpečí jeho zobecnění na celou skupinu osob a rozšíření jako běžné znalosti do celé společnosti. Nápadly a asociace žáků chceme věcně zpracovat, což nepůjde bez jejich otevřenosti. V klidné diskusi budou mít větší možnost nahlédnout problematičnost (vlastního) radikalismu a negativního nálepkování.

Seznamovací kvíz o lektorovi

Cíl: Ice-breaker, oživení žáků a přiblížení s lektorem.

Pojmy: identita, osobnost, předsudky, stereotypy.

Vzdělávací oblasti: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

10 minut

seznam kvízových otázek
na míru lektorovi

• Popis aktivity

Zadání: Podívejte se na svého lektora a zkuste poznat nebo odhadnout odpovědi na následující otázky. Odpovědi si zapisujte (pokud žáci nemají papíry, po každé otázce žáci rovnou hlasují o správné odpovědi, a pak si pamatují nebo ukazují na prstech, kolika správných odpovědí v celém testu dosáhli).

Příklad otázek pro vietnamského lektora OPU:

- ▶ Myslíte si, že lektor bydlí ve městě nebo vesnici?
- ▶ Má radši tygry nebo kočky?
- ▶ Hrál někdy ve filmu?
- ▶ Byl někdy ve Vietnamu?
- ▶ Umí hrát na piáno?
- ▶ Jezdí na dovolenou raději do hor, nebo k moři?
- ▶ Studuje nebo pracuje?
- ▶ Je Čech, nebo Vietnamec?

Kdo měl nejlepší odhad – tj. nejvíce správných odpovědí? Správného odhadce odměníme potleskem.

Prvnímu dojmu se nikdo z nás neubrání. Je vždycky správný?

• Závěr, vyhodnocení

Měli jste možnost přesvědčit se, že první dojem ze setkání s neznámou osobou může, i nemusí být správný. Smyslem této hry bylo, abyste se něco o lektorovi dozvěděli, ale také abyste si uvědomili, jak málo spolehlivé je usuzování podle prvního dojmu. Odpovídali jste hlavně na základě prvního dojmu. První dojem ale nevypovídá o člověku, spíše vypovídá o vašich představách, které jste měli dříve, než jste toho člověka uviděli. Je tedy dobré, abyste se zamýšleli nad tím, co a proč si o jiných lidech myslíte: je to opravdu vaše zkušenost s nimi, nebo zkušenost někoho jiného, nebo jen prostě předsudky, které se vůbec nezakládají na pravdě?

Tuto reflexi je možné využít i v aktivitě Předsudky a fakta.

• Poznámka pro vedoucí

Lektor, který s námi ověřoval dílnu, je občanstvím Čech a národností Vietnamec, obě odpovědi na poslední otázku tedy byly správné. Žáci tuhle podvojnost berou úplně automaticky, nemají s ní problém. Určitě je dobré tuto dvojí identitu tematizovat: je příkladem situace, která bude časem víc a víc nastávat, že lidé budou mít více zemí, ke kterým budou mít vztah jako ke své vlastní, že budou skutečně patřit dvěma kulturám, a ne pouze jedné, jak jsme doposud většinou zvyklí.

Vzhledem k předchozí aktivitě využíváme kvíz hlavně jako oživující aktivitu pro žáky, kteří jsou na lektora zvědaví, zároveň jsou soutěživí, takže kvíz velmi dobře funguje jako naladění pro následující prezentaci.

Kvíz je možno také propojit se závěry o předsudcích a úsudcích na první pohled, které byly předmětem minulé aktivity. To závisí na učiteli, který obě aktivity sleduje a může na podobnosti a souvislosti upozorňovat.

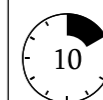
Kvíz je samozřejmě potřeba sestavit lektorovi „na tělo“, využít i něco trochu pikantního nebo otázky, které žáky pobaví.

Migrace z Vietnamu

Cíl: Zábavná aktivita shrnující znalosti žáků o Vietnamu a jeho kultuře a motivující k zamyšlení nad důvody migrace Vietnamců do ČR.

Pojmy: dobrovolná migrace, státem řízená migrace

Vzdělávací oblasti: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova.

10 minut

Pracovní list s tajenkou

• Popis aktivity

Žáci jednotlivě nebo ve skupinách vyplní pracovní listy a vylouští tajenku. Učitel s nimi dále objasňuje význam pojmu dobrovolná migrace a hovoří obecně o důvodech migrace.

Aktivitu je možno využít jako počáteční motivaci pro výuku o vietnamské migraci do ČR a generacích migrantů z Vietnamu.

1. Vietnam má tvar písmene

- a) L (P)
- b) M (K)
- c) S (D)

2. První Vietnamci přišli do Československa

- a) po roce 1998 (H)
- b) po roce 1950 (O)
- c) po roce 1994 (J)

3. Son Doong je

- a) největší jeskyně světa objevená ve Vietnamu (B)
- b) chrám v Hanoji (R)

4. Vietnamci mají

- a) jedno národní jídlo - noky (A)
- b) 500 národních jídel (R)

5. Tet- vietnamský svátek podobný oslavě našeho Nového roku se slaví

- a) v zimě (P)
- b) koncem léta (A)
- c) začátkem jara (O)

6. Jako klobouk, miska, taška či vějíř se ve Vietnamu využívá

- a) typický vietnamský hrnek nazývaný ho-du (M)
- b) konický klobouk nón (V)

7. Většina obyvatel Vietnamu vyznává

- a) buddhismus (O)
- b) křesťanství (C)
- c) islám (D)

8. Pro stanovení data svatby jsou ve Vietnamu důležité

- a) horoskopy nevěsty a ženicha (L)
- b) data narození budoucích dětí (U)

9. Letní prázdniny jsou ve Vietnamu dlouhé

- a) 1 měsíc (J)
- b) 2 měsíce (W)
- c) 3 měsíce (N)

10. Smrkání na veřejnosti je ve Vietnamu

- a) neslušné (Á)
- b) slušné (O)

11. Mezi nejznámější vietnamské sporty patří

- a) Sepak Takraw (M)
- b) hokej (L)
- c) rychlostní kanoistika (P)

12. V České republice žije vietnamská komunita především v

- a) Praze (I)
- b) Pardubicích (O)
- c) Přelouči (K)

13. Ve Vietnamu hovoří česky přibližně

- a) 10 lidí (R)
- b) 30 000 lidí (G)
- c) 983 000 lidí (T)

14. SAPA je

- a) vietnamské pohoří (R)
- b) vietnamská zkratka pro zapalovač (K)

15. Kešu oříšky rostou na

- a) kešovníku (P)
- b) ledvinovníku (A)
- c) datlovníku (R)

16. Ve Vietnamu je ve školní třídě obvykle

- a) 10 žáků (L)
- b) 50 žáků (C)
- c) 29 žáků (F)

17. Ho Či Min je či byl

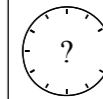
- a) vietnamský prezident (E)
- b) nejznámější vietnamská pláž (O)

Prezentace lektora o Vietnamu

Cíl: Seznámení se s informacemi o Vietnamu, historii, kulturou a životem Vietnamců v ČR

Pojmy: identita, způsob života, odpovědnost, respekt.

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a společnost, Člověk a příroda

v závislosti na lektorovi a složení slajdů – na pokračování v průběhu dílny

promítací technika a tabule nebo interaktivní tabule, prezentace

• Popis aktivity

prezentace prokládaná diskusí s žáky a odpověďmi lektora na jejich otázky:

- ▶ Jak přicházejí Vietnamci do Čech 1 (5 generací, historie);
- ▶ Jak přicházejí Vietnamci do Čech 2 (z jaké části Vietnamu, rozdělení Vietnamu);
- ▶ Popis současných aktivit Vietnamců v ČR – heterogenita, nejsou všichni stejní;
- ▶ Vzpomínky lektora na příjezd od ČR, na to, jak k němu lidé dřív přistupovali a jak se to změnilo;
- ▶ Vietnamská a česká rodina – rozdíl ve vztazích mezi členy rodiny. Hodnoty v ČR: bližší kontakt s rodiči, větší bezprostřednost, rodina je ale menší. Hodnoty ve Vietnamu: široké příbuzenstvo, odpovědnost za celou rodinu, provázanost (i vzdálený příbuzný může dát dítěti příkaz, který musí uposlechnout), schopnost mobilizovat velké zdroje (například peníze pro členy rodiny), velký respekt k rodičům i dalším starším příbuzným;
- ▶ 2. generace Vietnamců, tzv. banánové děti;
- ▶ Škola, vzdělání – vztah Vietnamců ke vzdělání a vzdělancům;
- ▶ Sporty ve Vietnamu;
- ▶ Jídlo ve Vietnamu – s ukázkou, jak se jí hůlkami.

Pro odpočinek, uvolnění nebo jako odměnu lze použít hru s míčkem s péry (da coa) nebo hakisakem, kterou lze buď zařadit přímo do hodiny, nebo lektor o přestávce ukáže pravidla a žáci ji pak mohou hrát sami kdykoliv. Míčky dostávají žáci v hodině jako odměny za správné odpovědi, a jsou pak více motivováni být v hodině aktivní.

Prezentace je doprovázena mnoha fotografiemi (jídlo, krajina, oblečení, oslavy) a drobnými videi (doprava v Hanoji, létající lucerny, písničkové klipy). Každá dílna probíhá trochu odlišně, podle toho, jak žáci diskutují, o co se zajímají, zda jsou aktivní nebo spíše pasivní.

• Závěr, vyhodnocení

Na závěr může učitel dát žákům možnost, ať vyjádří jedním slovem nebo větou, co je překvapilo, co se dozvěděli nového o způsobu života ve Vietnamu a v ČR.

• Poznámka pro vedoucí

Prezentaci je třeba upravit podle konkrétního lektora, učitel se může s lektorem-cizincem střídát, závisí na schopnostech a znalostech obou.

Tajenka:

Zkus napsat, jak bys vysvětlil vyluštěný pojem kamarádovi.

Rozbor klipu z filmu „Kdo mě naučí půl znaku“

Cíl: Rozvíjení schopností analyzovat zhlédnutý sestřih dokumentu ČT „Kdo mě naučí půl znaku“ tak, aby rozbor rozšířil obvyklý pohled na Vietnamce v ČR.

15 15 minut

Pojmy: Vietnam, sirotek, migrant, uprchlík

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Mediální výchova, Člověk a společnost, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

 sestřih filmu, projekční technika

• Popis aktivity

Společně zhlédneme dokument, který pojednává o válečných sirotcích, smlouvách o vzdělání, současném postavení bývalých studentů, vzpomínkách na ČSSR, vděčnosti a přátelství s ČR. Žáci mají možnost nahlédnout do životních příběhů dětí-sirotků a studentů z Vietnamu, kteří prožili svá studia v ČR, a vidí, jak jejich životy pokračovaly.

Zadáme otázky pro žáky, na které mají po zhlédnutí filmu odpovědět: sledujte, které generace Vietnamců v ČR můžeme ve filmu vidět. Jak a kdy se dostali Vietnamci do ČR? Jaký vztah mají Vietnamci z filmu k ČR? Na čem to vidíme? (otázky závisejí na učiteli, na která témata se chce soustředit).

Pustíme klip, předem upozorníme na rizika (žáci mohou postavám z filmu špatně rozumět, někteří respondenti nehovoří perfektní češtinou). Pak následují odpovědi žáků na otázky a diskuse o filmu.

• Závěr, vyhodnocení

Žáci si uvědomí, že Vietnamci-bývalí studenti mají k ČR silný vztah, hovoří česky, že jejich návrat do Vietnamu nebyl často jednoduchý, protože už byli ve své vlasti cizinci.

Je možno zdůraznit, že Vietnamci začali do ČR přijíždět jako smluvní studenti a učni, že tedy tradici migrace Vietnamců byla založena již v 50. letech, a to z aktivity ČSSR, podobně jako v dalších státech Varšavské smlouvy.

Je možno ukázat jako zajímavost, že lidé, kteří přišli do ČR jako děti-sirotci a kteří zpívají českou hymnu nebo hrají české lidové písničky, mají k ČR vztah jako ke své druhé vlasti. Relativizuje se tím pohled na Vietnamce jako na úplné cizince.

• Pomůcky

Sestřih dokumentu „Kdo mě naučí půl znaku“, který je dostupný na webu projektu Jsme lidé jedné Země v sekci Projekty škol.

• Zdroj

Dokument ČT „Kdo mě naučí půl znaku“, režisér Martin Ryšavý, 2006.

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10123607189-kdo-me-nauci-pul-znaku/20738253740/>

Jak bys pomohl cizincům s integrací?

Cíl: Pochopení pojmu integrace, přiblížení integrace z různých pohledů – z pohledu spolužáka, učitele a ředitele školy a zamyšlení se nad tím, jak lze integraci cizinců ovlivnit ze strany majoritní společnosti

25 25 minut

Pojmy: integrace, začlenění, majoritní společnost

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

 psací potřeby, papíry

• Popis aktivity

Třída se rozdělí na tři skupiny: jedna skupina bude reprezentovat **stát**, druhá **ředitele školy/učitele** a třetí **žáky, jednotlivce**, kteří mohou pomoci novému spolužákovi z jiné země se začleněním. Žák, který bude vedoucí skupiny, na konci aktivity prezentuje výstupy skupiny.

Skupiny dostanou za úkol napsat aktivity, které by mohly ze své pozice dělat, aby podpořily integraci spolužáka do třídy a společnosti.

Poté co skupiny napíší odpověď, si papíry vymění, přečtou si předchozí odpovědi a pokusí se je ještě doplnit. Pak všechny skupiny přečtou a doplní všechny papíry, vyberou tři nejdůležitější aktivity za každou sociální roli. Nakonec každá skupina prezentuje vybrané aktivity podporující integraci a odůvodní výběr tří aktivit.

• Závěr, vyhodnocení

Učitel reaguje na odpovědi, diskutuje s žáky. Na některá témata odpovídá vietnamský lektor v průběhu další prezentace.

• Poznámka pro vedoucí

Učitel během přípravy obchází žáky, aby viděl, co jednotlivé skupiny píšou a následně reaguje i na návrhy, které nebyly vybrány mezi tři nejdůležitější, ale jsou pro průběh dílny zajímavé (např. často se objevuje názor, že by žáci dali cizince do jedné speciální třídy; na to může pedagog reagovat dotazem, jak by se asi žáci-cizinci cítili, jestli by jim to usnadnilo integraci či naopak apod.).

Jazyk, odraz kultury

Cíl: Seznámení žáků s odlišnostmi ve výslovnosti mezi vietnamštinou a češtinou, naučení se základní zdvořilostní fráze, získání představy o tom, jak je zdvořilost a úcta ke staršímu zabudována do vietnamského jazyka

 15 15 minut

Pojmy: jazyk, kultura

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Jazyk a jazyková komunikace

 tabule nebo interaktivní tabule

● Popis aktivity

Lektor seznámí žáky s vietnamskými samohláskami a ti si je zkusí vyslovit. Ukáže žákům vietnamské písmo – latinku s mnoha diakritickými znaménky umožňujícími zachytit tónový jazyk.

Základní fráze – lektor naučí děti základní představovací fráze, dvojice si je zkoušejí s dosazením vlastních jmen.

Oslovení – lektor vysvětlí, jak se Vietnamci oslovují, že záleží na věku, a to jak na věku osob, které spolu hovoří, tak na věku jejich rodičů: kdo je starší či patří do starší generace, tomu se vyjadřuje větší úcta. Různé generace se oslovují různými jazykovými prostředky. Žáci si vyzkouší, jak by mělo oslovení vypadat, na co vše je potřeba při volbě správného slova myslet. Tyto rozhovory je dobré zkoušet v češtině pouze s použitím vietnamského oslovení – propojení se základními frázemi je příliš obtížné a žáci pak nevládnou myslet na oslovení, které vyjadřuje úctu ke staršímu.

● Rizika

Žáci parodují vietnamštinu nebo češtinu dospělých Vietnamců.

● Závěr, vyhodnocení

Žáci si zkusili, jak je vietnamština zvukově odlišná, jak je těžké mluvit vietnamsky. Na základě této zkušenosti mohou lépe posoudit, že pro Vietnamce není jednoduché mluvit česky a že není na místě se nad češtinou Vietnamců pohoršovat nebo se jim posmívat, protože fyzicky vyslovovat správně zcela nezvyklé zvuky je téměř nemožné. Naopak je dobré jejich situaci chápat a vyjít jim vstříc, když se pokoušejí náš jazyk ovládnout.

● Poznámka pro vedoucí

Toto je moment, kdy je možné žáky nekonfliktně konfrontovat s tradičním posmíváním Vietnamcům nebo jiným cizincům za jejich češtinu. Žáci sami nedokáží odlišit tóny, které jim lektor předvádí, mají tedy jedinečnou možnost si na vlastní kůži vyzkoušet, jaké jsou limity Vietnamců a Čechů učit se ten druhý jazyk.

Jaký bude mít Mia život?

Cíl: Zapojení získaných znalostí o integraci migrantů a o životě Vietnamců vytvořením dvou scénářů budoucího života migrantky. Uvědomění si souvislostí s životem v cizině i problémy eventuálního návratu rodin „domů“

 20 20 minut

Pojmy: integrace, domov

Vzdělávací oblasti: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova. Dramatická výchova

 projekční technika, psací potřeby, filmová ukázka

● Popis aktivity

Žáci zhlédnou sestřih dokumentu ČT „Tak to vidím já“ o vietnamské dívce Mie a její mamince. Ukazuje se zde příchod studentky do ČSSR, její život a rodina v ČR, tematizuje se otevřenost/uzavřenost vietnamské komunity a život dívky z druhé generace.

Po filmu se žáci rozdělí na dvě skupiny a každá z nich má za úkol dopracovat „scénář“ filmu (námet, dějovou kostru, ne přesné dialogy) až do dospělosti Mii. Jedna skupina píše o tom, že dívka a její rodina žije v ČR, druhá pak má variantu, že se rodina odstěhuje do Vietnamu. Obě skupiny musejí pojednat o tom, jakého partnera asi Mia bude mít, jaké bude mít kamarády, jaké bude její postavení ve společnosti, jaké kamarády budou mít její rodiče, a jak se profesně budou směřovat jejich životy.

Každá skupina prezentuje svůj scénář, učitel na něj reaguje, chválí zapojení obecných informací o migraci a začlenění.

● Závěr, vyhodnocení

Tato aktivita vyžaduje zapojení fantazie, zároveň umožňuje žákům využít dosavadní poznatky, které mají o migraci, ale také svou schopnost vcítění. Obvykle dokážou odhadnout, že Mia (která se narodila v ČR) bude ve Vietnamu vlastně cizinkou, i když je Vietnamka, a že z toho pro ni může vyplývat hodně negativních důsledků.

Nad výstupy aktivity lze vést diskuse, zejména o postavení migrantů ve společnosti, o jejich přijetí majoritou, o identitě (kdy je člověk Čech a kdy Vietnamec). Pro přípravu nebo konfrontaci příběhů lze využít i e-learningovou lekci o Anh.

● Pomůcky

Film nebo sestřih filmu ČT Tak to vidím já (2/7), Mia.

● Zdroj

Dokument ČT Tak to vidím já (2/7), Mia, 2009. Stránky pořadu a videoarchivu:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10211828584-tak-to-vidim-ja/20955211331-mia/>

Nálepkování

Cíl: Uvědomění si síly stereotypů, které ztěžují a někdy zcela znemožňují komunikaci

25 minut

Pojmy: stereotyp, předsudek, nálepkování

Vzdělávací oblasti: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Osobnostní a sociální výchova

samolepky s pokyny

● Popis aktivity

Žákům na čelo nalepíme nálepky s napsanými stereotypy (pokyny, jak se mají chovat k nositeli nálepky). Nikdo neví, co má na čele napsáno. Žáci dostanou za úkol zjistit nejoblíbenější jídlo co nejvíce spolužáků, a přitom mají povinnost se ke každému chovat podle toho, co je napsané na jeho nálepce. Hraje se 5–10 minut.

Po skončení hry mají žáci říci:

- ▶ kolik jídel zjistili,
- ▶ co mají oni sami napsané na čele.

● Závěr, vyhodnocení

Reflexe: Jak se vám tímto způsobem jídla zjišťovala? Zjistili jste, jak se k vám ostatní chovají? Jak by se vám to líbilo, kdyby někdo s vámi takhle zacházel? Vždyť jste se nemohli ani domluvit... dále lze s žáky rozebírat nevýhody stereotypního přístupu, jak uzavírá možnost komunikace mezi lidmi a jak nadále udržuje negativní naladění mezi lidmi.

Efekt hry je poměrně výrazný, zejména u nálepky „chovej se ke mně jako k miminu“ mají žáci zkušenost, kterou nechtějí zažívat, jsou nakloněni hru pochopit a nad stereotypním přístupem se zamýšlet a zkusit se mu vyhýbat. V případě této nálepky jde tematizovat i časté tykání Vietnamcům a následně rozebírat jejich pocity, rozebírat, jak by se cítil dospělý Čech, kterému bychom bez dovolení tykali – bylo by to vnímáno jako slušné?

Další nálepkou, na kterou žáci reagují velice intenzivně je „Boj se mne“. Žáci nevědí, co mají za nálepku a tedy nevědí, proč od nich ostatní s křikem utíkají nebo se od nich odtahují. Poté, co se žák dovtípí, co na nálepce asi je, přestane ostatní žáky oslovovat, aby předcházel jejich reakci. Na tomto zážitku můžeme ukazovat pocity cizinců, ke kterým se ostatní chovají pod vlivem předsudku, který cizinec nezná a neví tedy, proč se na něj reaguje právě tímto způsobem, a tak raději přestanou ostatní lidi oslovovat, aby se nedočkali odsudku nebo odmítnutí. I mimo téma migrace je pro žáky zajímavým tématem nechuť hráčů vyhledávat kontakt poté, co byl mluvčíc několikrát odmítnut.

● Rizika:

Nevýhody: pro žáky je obtížné dodržet pravidla hry a chovat se důsledně podle nálepek na čele (na kamarády se neradí mračí...), při hře je často chaos, někteří žáci mají sklony si prozradit, co má kamarád napsané na čele. Je třeba je tedy dobře motivovat, aby pravidla neporušovali, nebo pokud je budou porušovat, využít to při reflexi: na kamaráda jste se mračit nechtěli, protože to je kamarád, ale na neznámého byste se klidně mračili? Copak on si to zaslouží víc než kamarád?

● Poznámka pro vedoucí

Při hře může být velký chaos a hluk, je třeba s tím počítat; před hrou by žáci měli být spíš klidní, ne rozdovádění, pak by se jim pravidla asi nepodařilo dodržet. Všechno jednání je dobré vykládat po smyslu hry, i porušování pravidel dává smysl v souvislosti se stereotypy.

● Samolepky:

- ▶ Usměj se na mne!
- ▶ Zmrač se na mne!
- ▶ Udělej obličej a řekni mi, že nic nevím!
- ▶ Poslouchej všechno, co řeknu!
- ▶ Opakuj všechno po mně!
- ▶ Mluv stále o něčem jiném!
- ▶ Neposlouchej nic z toho, co řeknu!
- ▶ Povídej si se mnou jako s dvouletým!
- ▶ Boj se mne!

Horoskopy

Cíl: Seznámení s čínským horoskopem, oddechová aktivita

20 minut

Pojmy: čínský horoskop

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova

charakteristiky znamení
čínského horoskopu,
kalendář znamení

● Popis aktivity

Žáci se seznámí se znameními čínského horoskopu a najdou si v kalendáři, jaké znamení mají oni a například jejich sourozenci a rodiče

● Závěr, vyhodnocení

Žáci srovnávají charakteristiky, které se váží k jejich znamení v evropském zvěrokruhu a v čínském. Porovnávají tyto charakteristiky se svými reálnými vlastnostmi.

● Horoskopy

Charakteristiky znamení a informace o horoskopu naleznete buď v publikaci S vietnamskými dětmi na českých školách (http://www.klubhanoi.cz/pdf/S_vietnamskymi_detmi.pdf), na internetu nebo na webu projektu v sekci Projekty škol.

21. Dílna Ukrajina

Zaměstnání v zemi původu a v hostitelské zemi

Cíl: Většina migrantů z Ukrajiny vykonává v ČR úplně jinou profesi než doma. Aktivitou si žáci uvědomí, že ačkoliv se nemusíme za žádnou práci stydět, některá povolání mají společenský status, a reakce okolí mohou být všelijaké. Kromě jazykové bariéry, kulturních zvyklostí se migranti potýkají i s reakcemi okolí.

Pojmy: nucená práce, novodobé otroctví

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova, Člověk a svět práce

10 minut

fix, lepicí štítky, na kterých jsou napsány názvy zaměstnání

● Popis aktivity

Učitel nalepí žákům na čela štítky s názvy povolání – žáci mají při nalepování zavřené oči, aby do začátku hry nevěděli, co je na štítcích napsáno. Pak oči otevřou a jejich úkolem je přečíst si štítek spolužáků a chovat se k nim pak podle toho, jaké společenské postavení přisuzují jednotlivým zaměstnáním. Žáci si nesmějí přímo říci, co mají na štítcích napsáno a musejí se vyjadřovat buď neverbálně, nebo slovy tak, aby si vysloveně povolání neprozradili (gesty ukazovat respekt, strach, úctu, pohrdání...).

Po cca pěti minutách učitel žáky vyzve, aby se posadili, a zeptá se, zda se ve třídě objevil někdo, kdo byl zaskočen jednáním ostatních. Je ve třídě někdo, koho reakce okolí mrzela, kdo se cítil trapně? Je někdo, komu projevy ostatních lichotily?

● Závěr, vyhodnocení

Učitel vysvětlí, že migranti z Ukrajiny obvykle ve své zemi vystudovali něco jiného než je jejich zaměstnání v ČR. Upozorníme na ukrajinské dělníky, kteří jsou často v zemi původu vystudovaní lékaři, inženýři. Jak se asi cítí? Jak se k nim asi okolí chová?

● Seznam povolání

pilot, pokladník na WC, letuška, zámečnick, exekutor, řezník, policista, modelka, hrobník, manažer, zemědělec, ředitel školy, kopáč, pomocný kuchař, zahradník, soudce, malíř, fotograf, pošťák, elektrikář, instalatér, bankéř atd.

● Poznámka

Na aktivitu je nutné navázat aktivitou „Jízda vlakem a přechod hranic“.

Jak v našich představách vypadá Ukrajinec, Ukrajinka?

Cíl: Třída si vytvoří vlastní postavu, přidělí jí vlastnosti a výtvarně ji pojedná. Aktivita spolu s aktivitou „Jízda vlakem a přechod hranic“ umožní žákům lépe prožít a uvědomit si úskalí pracovní migrace, práce načerno, klientského systému.

Pojmy: stereotyp, předsudek, očekávání

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

10 – 20 minut

nůžky, malířské nebo kreslicí potřeby, lepenkový karton, mapa Ukrajiny, příložený text

● Popis aktivity

Rozdělíme třídu na skupiny po čtyřech až pěti žácích. Skupině dáme úkol, aby si vymyslela postavu z Ukrajiny (muže/ženu, její jméno, věk, povolání a město, odkud z Ukrajiny pochází). Skupina prezentuje svoje nápady, na mapě ukazuje, kde jejich postava žije. Učitel pak ze všech postav spolu s žáky udělá „konkurz“, a vyberou postavu, se kterou bude třída dále pracovat. Poté učitel vyzve jednoho žáka, který si lehne na kreslicí karton, druhý žák ho obkreslí a vystříhne. Společně třída postavu výtvarně pojedná. Údaje jako jméno, věk, povolání a město zapíšeme ve třídě na viditelném místě. Je vhodné, když do aktivity ukrajinský lektor nebo učitel zasahuje a doplňuje údaje, například, jaká jsou obvyklá ukrajinská jména atd. Na základě toho, co si žáci o postavě vymysleli, učitel třídě v krátkosti přednese její příběh. Na označeném místě jej přeruší a ptá se žáků, jak se postava rozhodne? Chcete, aby jel do Čech nebo ne? Na základě hlasování (které v drtivé většině dopadne tak, že si děti přejí, aby jejich postava vycestovala), příběh pokračuje.

● Příběh postavy

Tato osoba se jmenuje, má let a pochází z, kde pracoval/a jako Bohužel ho/ji propustili z práce a on/ona nemůže dlouhodobě žádnou najít. Nemá na zaplacení elektřiny, často mu/jí vypínají i vodu. Její/jeho partner a dvě děti už jsou zoufalé. Jednoho dne za ním přijde soused, který prozradí, že jeho bratranec pracuje v ČR, vydělává slušné peníze, které posílá na Ukrajinu. Bratranec má prý v České republice dobré bydlení i práci. Soused učiní naší postavě nabídku, že zná lidi, kteří jsou schopni za 500 dolarů vyřídit všechny náležitosti, aby se naše postava dostala taky do Čech.

(hlasování o pokračování příběhu)

XY se rozhodl/la, že pojedje za prací do České republiky, půjčil/a si od příbuzných peníze, které předal/la osobě, kterou domluvil sousedův bratranec, aby mohla vyřídit potřebné dokumenty, a odjel/la vlakem do ČR; my jsme teď všichni jako naše postava ve vlaku do ČR.

● Závěr, vyhodnocení

Výtvarnou tvorbou a dohledáváním informací, jako místo původu anebo ukrajinské jméno, si žáci uvědomí, že vytvořená postava se nijak diametrálně neliší od občanů jiných států. Jde o to vytvořit si postavu, její základní vlastnosti, a následnými aktivitami s ní prožít její příběh na vlastní kůži.

Cestující se usadili na svá místa (vstaň a sedni si zpět na židli).
Vlak jel dál, bylo ticho, jen lokomotiva občas zahoukala (udělej HÚ).

Cestující se usadili na svá místa (vstaň a sedni si zpět na židli).
Za okny se začalo stmívat, občas bylo slyšet, jak zakrākala vrána. (udělej KRÁ) Začalo pršet, déšť bubnoval na střechnu (začni luskat prsty).

Cestující se usadili na svá místa (vstaň a sedni si zpět na židli).

● Závěr, vyhodnocení

Pedagog vybídne žáky, aby zrekapitulovali celý příběh a popsali, co se stalo. Pedagog musí vysvětlit, že mnoho lidí kvůli velkým nesnázím, které provázejí vyřízení pracovních víz na Ukrajinu, korupci, byrokracii, nedostupnosti informací atd., uvěří lidem, kteří slibují možnost zaměstnání v ČR. Stává se, že lidé na Ukrajině si vypůjčí peníze, zaplatí velký obnos třetí osobě, které svěří i svůj pas, s tím, že získají zaměstnání a příslušné zázemí v jiné zemi. Následně jsou zanechání například na hranicích anebo v cizí zemi, v naší aktivitě konkrétně v České republice, často bez dokladů nebo bez potřebného povolení k pobytu. Následky nelegální migrace si potom cizinci nesou sami, varianty postihu jsou různé a jsou odvozeny od závažnosti přestupku – pokuta, zajištění, správní vyhoštění atd.

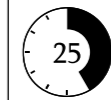
Je dobré poučit žáky, že toto riziko se může přihodit i jim, pokud by si neověřili podmínky vycestování za prací (viz například aktivita Příběh Světlany a Andrey).

Prezentace lektora - cizince

Cíl: Seznámit se s životním příběhem lektora-cizince, s důvody odchodu z jeho rodné země a životem v nové zemi, pochopit clientský systém a důvody nelegální práce.

Pojmy: Ukrajina, pracovní migrace, clientský systém

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

25 minut v průběhu celé dílny

fotografie či prezentace lektora cizince, videoukázky, promítací technika

● Popis aktivity

Lektor-cizinec vypráví o svém životě na Ukrajině a v ČR, popíše osudy svých krajanů, kteří pracují v ČR nelegálně. Vysvětlí, co je clientský systém.

● Rizika

Emocionální náročnost pro lektora cizince.

● Závěr, vyhodnocení

Závěr učitel formuluje podle průběhu aktivity a podle konkrétních témat z životního příběhu lektora.

● Poznámka pro vedoucí

Po této aktivitě je vhodné pro dokreslení představ o pololegálních či nemravných způsobech zaměstnávání Ukrajinců pustit video <http://www.novinky.cz/domaci/194014-otrockou-praci-zazilo-v-cr-mnoho-ukrajincu.html>

Historie Ukrajiny je i historií České republiky

Cíl: Uvědomit si, že Zakarpatská Ukrajina byla v minulosti součástí ČR. Poznat umělce, kteří tvořili na Ukrajině.

10 minut v průběhu celé dílny

Pojmy: Zakarpatí, hranice, kultura

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

dějepisný atlas, případně film

• Popis aktivity

Pedagog rozdělí žáky na skupiny. Jedna skupina bude mít za úkol vyhledat mapu ČR v letech 1915–1917, druhá skupina 1918–1938, třetí 1938–1945, čtvrtá skupina 1945–1992, pátá skupina 1993–2011. Jak se proměňovaly hranice území? Kdy byla Ukrajina součástí ČR?

Připomeneme, že Ukrajinci jsou stejně jako Češi a Slováci příslušníky slovanských národů a ukrajinština je jazykem pocházejícím ze stejného základu. V době, kdy ČR je součástí EU, máme tendence dělat pomyslnou hranici mezi „Východem“ a členskými státy, jakoby k sobě tyto země nepatřily, ale přitom mají kus společné historie.

Znáte Ivana Olbrachta a dílo Nikola Šuhaj loupežník? Jak ovlivnila Česká architektura Zakarpatí?

Žákům můžeme pustit video filmového zpracování pověsti o Nikolovi Šuhaji Balada pro banditu.

<http://www.youtube.com/watch?v=VFYq-BppuFs>

Záznam z divadelního představení Koločava, Městské divadlo Brno nebo Husy na provázku.

http://www.youtube.com/watch?v=mLgkR_F0GMU

<http://www.youtube.com/watch?v=y0THNDWvwKI>

• Závěr

Pedagog připomene, že západní část Ukrajiny, tzv. Zakarpatská Ukrajina, byla v období mezi dvěma světovými válkami součástí samostatného Československa. Mnoho umělců, jako Ivan Olbracht, nacházelo inspiraci pro svou tvorbu právě tady. To, že jde o látku neobyčejně silnou, dokazuje i fakt, že je předlohou jak v dramatické, tak hudební tvorbě i dnes.

Ukrajina – skupinová práce s využitím pracovního listu

Cíl: Motivace žáků na téma dílny, zjištění aktuálních znalostí o Ukrajině a problematice s ní spojené

20 minut

Pojmy: Ukrajina, pracovní migrace

Vzdělávací oblasti: Člověk a příroda, Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Osobnostní a sociální výchova

pracovní list s tajenkou, zeměpisný atlas, tabule

• Popis aktivity

Žáky rozdělíme do skupin max. po 5 členech a rozdáme jim role – vedoucí skupiny, zapisovatel, časoměřič a další. Následně dostane skupina pracovní list, který společně vyplňuje. Na základě správných odpovědí žáci vylouští tajenku (pracovní migrace). Následně mají za úkol vytvořit společně definici tohoto pojmu. Poté, co jednotlivé skupiny napíší svou definici, mají za úkol jít napsat na tabuli důvody odchodu Ukrajinců ze své země. Až všechny skupiny svou práci dokončí, následuje diskuse o jednotlivých důvodech.

Mezi důvody odchodu se často objevuje i tvrzení, že je Ukrajina chudý stát, proto následuje práce s atlasem, ve kterém žáci vyhledávají, jaké má Ukrajina nerostné zdroje, průmysl, zemědělství. Na aktivitu naváže diskuse o tom, proč Ukrajina není bohatá, když má velká naleziště nerostů i kvalitní zemědělskou půdu (nedůsledné reformy po rozpadu SSSR, nedostatek pracovníků přizpůsobených novým podmínkám, chybějící legislativa, korupce a další)

• Závěr, vyhodnocení

Pedagog se žáků zeptá, jestli byla nějaká otázka, která je zaujala, jestli zjistili něco, co nevěděli a co by se chtěli dozvědět. Na základě jejich reakcí a pozorování během skupinové práce pedagog a lektor-cizinec zaměřují svůj výklad.

1. Ukrajina je téměř 8x větší než ČR

- a) ano (P)
- b) ne (M)

2. Barva ve spodní části ukrajinské vlajky je

- a) žlutá (R)
- b) modrá (O)

3. Jak se jmenuje část Ukrajiny, která byla součástí ČSR před II. světovou válkou?

- a) Předkarpatská Ukrajina (C)
- b) Zakarpatská Ukrajina (A)

4. Součástí jakého státu byla Ukrajina do roku 1991?

- a) VSSV (T)
- b) SSSR (C)

5. Která z těchto zemí nesousedí s Ukrajinou?

- a) Rumunsko (I)
- b) Kazachstán (O)

6. Hlavní město Ukrajiny je

- a) Kyjev (V)
- b) Sevastopol (N)

7. Mezi důležité suroviny, které se těží na Ukrajině, patří

- a) černé uhlí a železná ruda (N)
- b) diamanty a kobalt (A)

8. Územím Ukrajiny prochází

- a) naučná stezka Nikola Šuhaj loupežník (M)
- b) plynovod (I)

9. Mezi následky výbuchu jaderné elektrárny v Černobylu patří

- a) vyšší výskyt chráněných druhů rostlin a zvířat (M)
- b) osídlení města Pripjat' (E)

10. Ševčenko je ukrajinský

- a) fotbalista (I)
- b) tenista (T)

11. Oranžová revoluce se týkala

- a) politiky (G)
- b) barevnosti módních doplňků (F)

12. Mimo území Ukrajiny žije

- a) 38 milionů Ukrajinců (I)
- b) 20 milionů Ukrajinců (R)

13. Na Ukrajině převládá

- a) pravoslavné náboženství (A)
- b) islám (E)

14. Nejdůležitější křesťanský svátek jsou na Ukrajině

- a) Vánoce (L)
- b) Velikonoce (C)

15. Hřivna je

- a) ukrajinská měna (E)
- b) značka vozů vyráběných na Ukrajině (A)

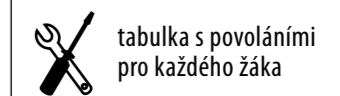
„Prestížní“ povolání

Cíl: Seznámit žáky s pozicemi, na které v ČR nastupují cizinci, rozvinout jejich schopnost vyvracet předsudky

Pojmy: pracovní migrace, předsudek

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Člověk a svět práce

• Popis aktivity

Každý žák vyplní tabulku s jednotlivými povoláními. U každého povolání si vybere jednu z možností (Bez problému bych vykonával; Bez problému bych vykonával jako brigádu; Vadilo by mi vykonávat; Vadilo by mi vykonávat, i kdybych byl dlouhodobě bez zaměstnání), za jakých okolností by dané povolání vykonával. Ke svému výběru napíše nebo si rozmyslí krátké zdůvodnění. Poté, co žáci tabulky vyplní, vybereme žáka, který bude zapisovat výsledky za celou třídu. Vybraný žák zapisuje body u jednotlivých alternativ a oznamuje souhrnné výsledky za celou třídu. Pokud žáci mají potřebu komentovat výsledky, necháme je a zapisujeme si názory, které nás zaujaly a chceme s nimi dále pracovat. Po vyhodnocení aktivity diskutujeme o tom, jaká je prestiž uvedených povolání, zda jsou tato povolání důležitá a zda bez nich můžeme existovat; jsou to povolání, o která je zájem nebo spíše naopak? Jaká by musela být mzda na těchto pozicích, abyste byli ochotni je vykonávat? Následně žáky seznámíme s tím, že uvedené pozice jsou pozice, na které nastupují cizinci v ČR. Jejich mzda se často pohybuje mezi 30–60 Kč/hod.

Následuje diskuse o výroku „Cizinci nám berou práci“. Je tento výrok pravdivý, nastupují na místa, o která mají čeští občané zájem?

• Závěr, vyhodnocení

Na závěr pedagog shrne problematiku zaměstnávání cizinců, popř. nechá lektora-cizince doplnit aktivitu svým příběhem a zkušenostmi.

• Zdroje

Hra je převzata a upravena z: Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro středoškolské pedagogy, projekt Varianty Člověk v tísni, 2002.

• Tabulka povolání

(na následující straně)

Tajenka:

Napište definici pojmu, který jste vyluštili v tajence.

Napište 3 důvody, proč podle vás odcházejí Ukrajinci ze své země.

Povolání	Vykonával/a bych bez problémů jako své zaměstnání	Vykonával/a bych bez problémů jako formu přivýdělku, brigády	Vadilo by mi vykonávat toto povolání	Vadilo by mi vykonávat toto povolání, i kdybych byl/a dlouhodobě bez zaměstnání
Pomocný dělník, dělnice				
Kopáč				
Zedník-přidavač				
Uklízeč/ka				
Pracovník úklidu komunikací				
Pomocná síla v kuchyni				
Pomocná síla v zemědělství				
Hospodyně				
Šička, švadlena				
Údržba městských kanalizací				

Osobní příběh lektora-cizince

Cíl: Seznámit se s životním příběhem lektora-cizince, s důvody odchodu z jeho rodné země a životem v nové zemi

25 minut v průběhu celé dílny

Pojmy: Ukrajina, pracovní migrace, dobrovolná migrace

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

fotografie či prezentace lektora-cizince

● Popis aktivity

Lektor-cizinec vypráví o svém životě na Ukrajině a v ČR.

● Rizika

Emocionální náročnost pro lektora cizince

● Závěr, vyhodnocení

Závěr učitel formuluje podle průběhu aktivity a podle konkrétních témat z životního příběhu lektora.

● Poznámka pro vedoucí

Po této aktivitě je vhodné zařadit otázky lektorovi, popř. hru na novináře (viz strana 187) tak, aby se žáci mohli doptat na to, co je v příběhu zaujalo.

Pracovní migranti

Cíl: Seznámit žáky s osobními příběhy pracovních migrantů a jejich životem v ČR

Pojmy: pracovní migrace, kolektivní vina

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Multikulturní výchova. Člověk a svět práce

20 minut

filmová ukázka,
projekční technika,
pracovní list s otázkami

● Popis aktivity

Žáci zhlédnou dokument o pracovních migrantech a zodpoví otázky, které jim dáme vytištěné.

● Poznámka pro vedoucí

Není nutné pouštět žákům celý dokument. Žáci mohou zhlédnout jen některé jeho části, které následně rozebíráme.

● Závěr, vyhodnocení

Po dokumentu diskutujeme se žáky o tom, co viděli (mimo jiné o kolektivní vině, inzerátech na byty, v kterých je uvedeno, že si majitelé nepřejí zvířata a cizince, odchodech rodičů bez dětí).

● Zdroje

Dokument ČT Kosmopolis – Speciál, Ukrajinci, 2009. Stránky pořadu: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095908415-kosmopolis-special/209562210300009/>

Na základě informací, které se dozvíš ve filmu, odpověz na tyto otázky:

Kdo jsou hlavní postavy? (Češi, azylantí, migranti – za prací, za studiem, za rodinou...)

Jak dlouho je v ČR Andrej a s kým tady žije?

Kde a s kým žije syn Lesie?

Proč si Vasil vybral ČR? Napiš alespoň dva důvody.

Kolik žije v ČR evidovaných Ukrajinců?

Co hrozí nelegálně pobývajícím cizincům?

Migranti na úřadech

Cíl: Seznámit žáky se situací cizinců, kteří potřebují vyřídit své záležitosti na úřadě

30 minut

Pojmy: cizinecká policie, úřad práce, vízum, dlouhodobý pobyt, azyl

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a svět práce, Člověk a společnost, Výchova demokratického občana

scénáře pro úředníky a cizince

● Popis aktivity

Vybereme tři žáky a rozdělíme jim role úředníků na jednotlivých úřadech (cizinecká policie, sociální odbor, úřad práce). Ostatní žáci budou představovat cizince tří různých skupin (azylanti, cizinci s trvalým pobytem a cizinci s vízem), kteří si na úřadech potřebují vyřídit předepsané záležitosti. Rozdáme jim instrukce pro hru, na kterých bude uvedeno, do které skupiny cizinců patří a co konkrétně mají na úřadě vyřešit. Před rozdáním (losováním) instrukcí pro migranty je vhodné shrnout možnosti a povinnosti migrantů z uvedených skupin (například na základě informací z kapitoly Migrace a Česká republika), aby se žáci do situace migrantů lépe vžili. Je také možné na počátku nechat žáky-migranty napsat na papír své vymyšlené jméno, věk, zemi původu, počet členů rodiny, zkrátka vytvořit si postavu, která bude procházet celou hrou.

Úředníky instruuje odděleně od migrantů – mají své instrukce, jak se chovat k jednotlivým kategoriím migrantů, kterých se musejí držet, ale dáme jim možnost různě improvizovat: být hodní a pomáhat, být neústupní, vyžadovat úplatky... Určíme ve třídě místo pro každý úřad (lavici či jinak vymezený prostor).

Žáci následně obcházejí jednotlivé „úřady“, jednají na úřadech, ptají se, stojí ve frontách, navzájem se informují nebo si naopak nedůvěřují, zkrátka se snaží najít řešení úkolu ze zadání. Hru můžeme doplnit formuláři, které mají cizinci vyplňovat: formuláře nejsou přesně pojmenované a některé kolony jsou nesrozumitelné, což všechno lze při hře využít.

Po asi 10 až 15 minutách hru ukončíme a zjišťujeme, jak migranti při vyřizování svých záležitostí uspěli.

Pedagog diskutuje s žáky o jejich situaci, zda se jim podařilo vyřídit vše potřebné a tematizuje problémy, se kterými se setkali. Lektor-cizinec aktivitu doplňuje svými zkušenostmi z jednání s úřady.

Na základě zkušeností hráčů, kteří si v naprosté většině případů nedokázali vyřídit, co bylo jejich úkolem, diskutujeme s žáky o životní situaci, do které se mohou migranti reálně dostat. Pokud si nedokážou své záležitosti vyřídit na úřadech včas a zcela, mohou se dostat, a často nezaviněně, do nelegálního postavení. Mohou být například nelegálně zaměstnaní nebo mít nelegální pobyt, což obojí je pro ně nevýhodné.

● Závěr, vyhodnocení

Hovoříme jak o jazykové bariéře a obtížné možnosti migrantů se orientovat v cizím prostředí, tak o ochotě úředníků cizincům pomoci. Diskutujeme s žáky o tom, co je to nelegální migrace, jak vzniká, jak se dá řešit a jaké má důsledky. Dalším tématem může být otázka legitimacy velmi přísných pravidel pro migranty s vízem.

Rozvinutí diskuse hodně závisí na zkušenostech vedoucího hry, případně lektora-cizince.

● Poznámka pro vedoucí

Žáky, kteří budou v rolích úředníků, je možné v průběhu hry měnit, aby si i oni mohli zažít pocity cizinců. Hráči na pozici úředníků by měli být schopni zahrát svou roli, a ne ji jen číst z papíru, aby byl zážitek maximálně autentický.

● Zdroje

Autorem hry je Vladislav Günter, hra byla mírně upravena lektorkami OPU a doplněna fiktivními formuláři.

● Scénáře a instrukce pro hráče

Instrukce pro úředníky, jak jednat s jednotlivými skupinami migrantů

ÚŘEDNÍK SOCIÁLNÍHO ODBORU

CIZINEC S VÍZEM

„NE, nejde, pro vás tu nejsme, proti zákonu, jděte pryč (pozn. např. na cizineckou policii, nevědět však, kde to je, kdy tam jsou, co tam mohou a kde co mohou atd.), nové povolení vám beztak nevydáme.“

AZYLANT

„Nerozumím, co to máte za průkaz, co je to za pobyt – azyl?, azylanti přece na nic nemají nárok, musím zjistit, přijďte příští týden, no tak já se zeptám vedoucí, jestli vám něco můžeme dát, máte děti?“ apod.

CIZINEC S TRVALÝM POBYTEM

„A kde že máte napsáno, že máte trvalé bydliště právě u nás?, a to si nemůžete najít práci?, to jste sem přijel/la jenom abyste dostával/la dávky?, a už jste v evidenci úřadu práce?, a co kdybyste radši prodal/la ty šperky?, máte děti?“ apod.

ÚŘEDNÍK ÚŘADU PRÁCE

CIZINEC S VÍZEM

„Ne, nic, to nejde, vy nemáte na nic nárok, podívejte se na nástěnku venku, ale stejně nemáte povolení na jinou práci a jiné povolení nedostanete apod.“

AZYLANT a CIZINEC S TRVALÝM POBYTEM

1. Vy k nám patříte? A už máte změněné trvalé bydliště?

pokud ano, tak:

2. „Podívejte, pro vás práci nemáme, našich lidí je nezaměstnaných až dost a my se musíme postarat nejdřív o ně, přijďte za dva měsíce...“

nebo

3. Nevím, nerozumím, musím zjistit, jestli máte nárok, přijďte jindy...“

ÚŘEDNÍK CIZINECKÉ POLICIE

CIZINEC S VÍZEM

„Vy už nemáte práci? Tak to vám skončil důvod pobytu, ruším platnost víza, do 3 dnů vycestovat! Bez debat! Nezajímá!“

AZYLANT A CIZINEC S TRVALÝM POBYTEM

1. Vyplňte si laskavě nejdřív formulář!

2. „Potřebuji notářsky ověřenou kopii nájemní smlouvy, nebo tu halt nechte originál, poplatek je 300 Kč, to, že nemáte peníze, mě nezajímá, nezdržujte!“

Instrukce pro cizince, v jaké jsou situaci a co mají vyřizovat

CIZINEC S VÍZEM

Ztratil/la jste práci, na jejímž základě máte pracovní povolení a vízum. Jdete na úřad práce, aby vám pomohli najít jinou práci, ptáte se, zda vám alespoň vydají nové povolení, když si práci rychle naleznete.

Jdete se domluvit na cizineckou policii, že vám brzy skončí vízum, že si ho jdete s předstihem prodloužit, ale že momentálně nemůžete doložit novou práci – skončila, ale už máte příslib nové.

Už nemáte téměř vůbec žádné peníze, ani na život tady ani na návrat domů, jdete se tedy zeptat, jestli by vám nějak nepomohli na sociálním odboru.

AZYLANT

Přestěhoval/la jste se a potřebujete si tedy změnit trvalé bydliště na cizinecké policii.

Nemáte práci, jdete se proto zaevidovat na úřad práce.

Nemáte žádné peníze, na bydlení ani na jídlo, jdete požádat o pomoc na sociální odbor.

CIZINEC S TRVALÝM POBYTEM

Přestěhoval/la jste se a potřebujete si tedy změnit adresu trvalého bydliště na cizinecké policii.

Nemáte práci, jdete se proto zaevidovat na úřad práce.

Nemáte žádné peníze, na bydlení ani na jídlo, jdete požádat o pomoc na sociální odbor.

Formuláře

K pohodlnému vytisknutí jsou k dispozici na webu projektu.

IDENTIFIKAČNÍ KARTA

Jméno.....
 Příjmení.....
 Státní občanství.....
 Rodinní příslušníci (vypsat!).....

 Adresa v ČR.....
 Adresa v zemi původu.....
 Typ pobytu.....
 Platný do.....

ŽÁDOST O FINANČNÍ PODPORU

Jméno.....
 Příjmení.....
 Státní občanství.....
 Rodinní příslušníci (vypsat!).....

 Adresa v ČR.....
 Adresa v zemi původu.....
 Typ pobytu.....
 Platný do.....
 Průměrný příjem za poslední 3 měsíce (v násobcích ZM).....

VSTUPNÍ REGISTRAČNÍ DOTAZNÍK

Jméno.....
 Příjmení.....
 Státní občanství.....
 Rodinní příslušníci (vypsat!).....

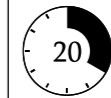
 Adresa v ČR.....
 Adresa v zemi původu.....
 Typ pobytu.....
 Platný do.....
 Vzdělání.....
 Kvalifikace.....
 Kód.....

POVINNÁ HLÁŠENKA REGISTRAČNÍCH ÚDAJŮ OBČANSKÉ DATABÁZE

Jméno.....
 Příjmení.....
 Státní občanství.....
 Rodinní příslušníci (vypsat!).....

 Adresa v zemi původu.....
 Typ pobytu.....
 Platný do.....
 Adresa v ČR stará.....
 Adresa v ČR nová.....
 Velikost rodiny (přepočteno na dospělé osoby).....

Příběh Světlany a Andrey

Cíl: Seznámit žáky s příběhem žen, které zažily nucenou práci**Pojmy:** nucená práce, novodobé otroctví**Vzdělávací oblasti:** Člověk a společnost, Člověk a svět práce

20 minut

Vytištěné příběhy
Světlany a Andrey

● Popis aktivity

Žáci si vytvoří skupiny, každá dostane jeden příběh. Žáci plní následující úkoly:

- ▶ Přečíst si příběh a připravit si krátkou informaci o hlavní postavě a představit ji druhé skupině.
- ▶ Vypsat situace a události, které negativně ovlivnily příběh hrdinek.
- ▶ K uvedeným negativním situacím se žáci pokusí vymyslet, jak hrdinka mohla reagovat nebo co mohla dělat, aby se situaci vyhnula, nebo aby ji napravila.

Následuje diskuse o tom, co může dělat jednotlivec, co stát a co nadnárodní instituce, aby nedocházelo k nucené práci.

● Závěr, vyhodnocení

Diskutujeme se žáky o rizicích pracovní migrace a možnostech, jak jim předcházet. Upozorníme žáky na to, že riziko se netýká jen cizinců, kteří přicházejí do ČR, ale i Čechů, kteří odcházejí pracovat do zahraničí (viz příběh Andrey).

● Zdroj

Upraveno dle příspěvku „Novodobé otroctví“ od Petry Kutákové dostupné na <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/973/novodobe-otroctvi.html>

● Příběhy dívek

Příběh Světlany

Světlana se na Ukrajině vyučila šičkou a nemohla najít práci. Přes známého ji zkontaktoval muž, který jí slíbil práci šičky v Polsku. Odvezl ji ale do ČR, do domu, kde byla společně s několika dalšími ženami z Ukrajiny zavřená a nucená pracovat jako šička. Práci Světlana vykonávala téměř nepřetržitě (12 hodin denně), v sobotu i v neděli, za minimální mzdu (1000 Kč/měsíc). Byl jí odebrán pas. Když ženy vyjádřily jakýkoliv nesouhlas, nedostávaly jídlo nebo jim majitel vyhrožoval, že je prodá do nočního klubu. Nemohly kontaktovat své rodiny. Po dvou měsících se naskytla příležitost k útěku, kterou Světlana společně s dalšími dvěma ženami využila. Vše ohlásily na policii, ta je však odvezla na cizineckou policii v Praze, kde jim bylo vystaveno rozhodnutí o správním vyhoštění z ČR na dobu jednoho roku. Policie odmítla kontaktovat La Stradu a ženy propustila na ulici. Světlana s ostatními spala dvě noci v parcích, na ukrajinské ambasádě jim mezitím vystavili náhradní cestovní doklady a zprostředkovali cestu zpět na Ukrajinu.

Příběh Andrey

Andrea se narodila v malém městě na střední Moravě. Rodiče se rozvedli, ještě než začala chodit do školy. Její matka žila poté s jinými muži, kteří se k ní ne vždy chovali hezky. Někteří ji dokonce bili. Andrea studovala střední školu a snažila se hledat možnosti, jak se co nejdříve osamostatnit. V té době potkala Karla. Jí bylo tehdy 17, jemu 25. Byl milý, pozorný a choval se k ní velmi hezky. Něco takového nikdy předtím nezažila. Plánovali společnou dovolenou v létě ve Španělsku. V té souvislosti jí Karel řekl, že slyšel o možnosti práce ve Španělsku na farmách. Nabídl se, že zjistí podrobnosti. „Tehdy jsem byla opravdu šťastná. Věřila jsem, že Karel je ten pravý“, vzpomínala později. Začátkem července odjeli. Asi 100 km za hranicemi zastavili v Německu u benzínové pumpy. Karel šel dovnitř. Ven však již nevyšel sám, ale s dalšími dvěma muži. Řekl jí, že to jsou stopaři, a že je vezmou s sebou. Další, co si pamatuje, je, že ležela nahá v nějakém pokoji. Asi ji uspal. Nevěděla, kde je. Brzy zjistila, že je v nočním klubu. Řekli jí, že bude dělat prostitutku. Odmítla, ale donutili ji. „Nevím, jak dlouho jsem tam byla. Myslím, že asi dva, tři měsíce.“ Neměla u sebe vůbec nic, utéct se bála a ani nevěděla, kam by šla. Vysvobozena byla až při policejní razii. Policie jí předala do péče nevládní organizace, která jí poskytla podporu a pomohla s návratem domů. „Co bude dál? Nevím. Nechci kontaktovat rodinu, nechci se vrátit domů. On ví, kde bydlím. Mám strach. Chci normálně žít.“

Hádání slavné osobnosti

Cíl: Zábavná činnost či odpočinková aktivita, která seznámí žáky se slavnými osobnostmi Ukrajiny

Pojmy: slavné osobnosti

Vzdělávací oblasti: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Člověk a svět práce

10 minut

životopisy Andreje Ševčenka, Ruslany a dalších osobností

• Popis aktivity

Vybereme žáka, který bude představovat slavnou osobnost. Žáci mu kladou otázky, aby zjistili, o jakou osobnost se jedná. Vybraný žák musí na otázky odpovídat pouze Ano, nebo Ne. Vzhledem k tomu, že nemusí znát odpovědi na všechny otázky, dáme mu k dispozici životopis slavné osobnosti, do kterého může nahlížet.

• Poznámka pro vedoucí

Vzhledem k tomu, že žáci nemusejí znát jména všech osobností, necháme je hádat povolání dané osoby (např. předseda vlády, nejslavnější zpěvák). Poté co povolání uhádnou, řekneme jim jméno osobnosti.

• Charakteristiky osobností

Andrej Ševčenko

- ▶ ukrajinský fotbalista;
- ▶ narozen 29. 9. 1976;
- ▶ přezdívka ŠEVA;
- ▶ do roku 1999 hrál za Dynamo Kyjev;
- ▶ v roce 1999 přestoupil do AC Milán, s kterým v roce 2003 vyhrál Ligu mistrů;
- ▶ v roce 1999 obsadil třetí místo v anketě Zlatý míč.

Ruslana Lyžičko

- ▶ ukrajinská zpěvačka, pianistka, dirigentka;
- ▶ narozena 24. 4. 1974 ve Lvově;
- ▶ v roce 2004 vyhrála Eurovision song contest s písničkou Wild Dances;
- ▶ UNICEF ji jmenoval Velvyslankyní dobré vůle Ukrajiny, bojuje proti obchodování s lidmi.

Viktor Juščenko

- ▶ ukrajinský politik, vůdčí osobnost Oranžové revoluce;
- ▶ narozen 23. 2. 1954;
- ▶ v období 22. prosince 1999 až 29. května 2001 působil jako premiér Ukrajiny;
- ▶ v období 23. ledna 2005 až 25. února 2010 jako prezident Ukrajiny.

22. Dílna Afghánistán

Lidské bingo

Cíl: Neformálně se seznámit s lektorem-cizincem

Pojmy: xenofobie, rasismus

Vzdělávací oblasti: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova

10 minut

nakopírovaná tabulka s otázkami

• Popis aktivity

Každý žák dostane tabulku 3x4 políčka, v každém z políček bude napsaná jedna otázka a žáci mají za úkol najít v prostoru třídy osobu, které se daná otázka týká, dokáže na ni odpovědět, či pro něj/ni výrok platí. Tato osoba se do políčka k otázce podepíše.

Několik otázek by se mělo zaměřovat na lektora-cizince; měly by to být výroky či otázky, které platí pouze na něj, aby žáci museli lektora oslovit a tak s ním navázat kontakt.

Úkolem žáků je mít celou tabulku vyplněnou, tzn. mít něčí podpis v každém políčku.

• Závěr, vyhodnocení

Poté, co minimálně tři žáci přinesou vyplněnou tabulku, hru ukončíme a se žáky diskutujeme o otázkách, u kterých měli problémy s vyplněním. Lektor-cizinec vysvětlí výroky a otázky, které se týkají jeho osoby.

• Příklad tabulky

Chodí cvičit	Zná hlavní město České republiky	Ví něco o Afghánistánu	Pamatuje si jméno lektora z Vietnamu
Viděl e-learning o Vietnamu, Kongu nebo Afghánistánu	Jeho jméno začíná na E	Má rád zvířata	Narodil se v jiné zemi než v České republice
Má rád angličtinu	Zná nějakého afghánského zpěváka nebo zpěvačku	Sleduje kriket	Byl na dovolené nebo výletě v cizí zemi
Žil v Kyrgyzstánu	Chtěl by pracovat v zahraničí	Má rád sport	Ví, co je to migrace

Děťští uprchlíci

Cíl: Seznámit se s pojmem dětský uprchlík

Pojmy: uprchlíci, emigrace, dětský uprchlík

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

15 minut

projekční technika,
videoukázky

● Popis aktivity

Žáci zhlédnou videoukázky a mají za úkol odvodit, o jaké době se v pořadech mluví, kdo jsou hlavní hrdinové dokumentů. Žákům představíme Sira Nicolase Wintona a jeho příběh. Diskutujeme s nimi o osudech dětí, které viděli v dokumentu, o jejich původu a jejich situaci před vypuknutím 2. sv. války, během ní i po ní.

Žáci dovozují podobnosti příběhu dětí z dokumentu a lektora.

● Závěr, vyhodnocení

Shrme zjištění o tom, kdo jsou děťští uprchlíci, jaké jsou důvody jejich odchodu ze země a jaké může být jejich postavení v hostitelských společnostech (zejména odloučení od rodiny a samota, dále pak potřeba kvalitní právní ochrany, nabídky vzdělání a sociální péče, které jim umožní dozrát v dospělého samostatného člověka a jsou prevencí života na okraji společnosti).

● Poznámka pro vedoucí

Podobnosti s příběhem lektora-cizince je možno dovozovat, pokud má lektor podobné zkušenosti. Jindy je možno pro srovnání najít například v časopise nebo literární předloze příběh současného dětského uprchlíka, což například u uprchlíků z Afghánistánu nastává poměrně často, neboť rodiče často posílali své syny pryč, aby nemuseli bojovat ve válkách.

● Pomůcky

Ukázka z pořadu Fokus: Winton Train, minuty 4.13 - 6.05

Ukázka z dokumentu Inspirace dobrem, minuty 7.56 – 14.10

● Zdroje

Pořad ČT „Fokus: Winton Train“, 2009, dostupný na www.ceskatelevize.cz/porady/10119615714-fokus-ct24/209411058110027/video.

Dokument ČT „Inspirace dobrem“, režisér L. Kodad, 2010, dostupný na <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10305795576-inspirace-dobrem/21056226965/>.

Písnička o Afghánistánu

Cíl: Motivace žáků pro blok, který se týká geografie Afghánistánu, seznámení s afghánskou hudbou a krajinou

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Umění a kultura, Člověk a příroda

5 minut

projekční technika,
videoukázka

● Popis aktivity

Žáci zhlédnou videoklip, na který navážeme otázkami, které se budou týkat toho, co je zaujalo, popisu krajiny v Afghánistánu a srovnání afghánské a české hudby.

● Závěr, vyhodnocení

Na závěr shrneme dojmy žáků z hudební ukázky (která se jim asi bude zdát příliš romantická).

● Pomůcky

Videoklip dostupný na <http://www.youtube.com/watch?v=J1f5N8uZS-s&feature=related> (Afghan National Songs Singer „SHOGOFA“)

Kvízy o Afghánistánu

Cíl: Pomocí krátkého kvízu si interaktivní formou ověřit znalosti a představy žáků o Afghánistánu a pomocí kvízu s tajenkou evokovat výuku o lidských právech.

5 minut

Pojmy: Afghánistán

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a příroda

geografická mapa
Afghánistánu, pracovní list
s tajenkou

● Popis aktivity

Žákům rozdáme pracovní list s tajenkou (lidská práva), nebo využijeme kratší kvíz například s následujícími otázkami:

- ▶ Kde se nachází Afghánistán?
- ▶ Jak se jmenuje jeho moře?
- ▶ Jaká je nejvyšší nadmořská výška?
- ▶ Kolik má Afghánistán obyvatel?
- ▶ Jakými jazyky se v Afghánistánu mluví?
- ▶ Co se vám vybaví, když se řekne Afghánistán?

● Závěr, vyhodnocení

Pedagog s lektorem-cizincem doplní informace krátkým výkladem o geografii Afghánistánu se zaměřením na specifika této země (vysoká nadmořská výška, nedostatek vody, strategická poloha mezi Ruskem a Indií). Při využití delšího kvízu vysvětlíme volbu tajenky a můžeme navázat výukou nebo diskusí o lidských právech v Afghánistánu.

1. Afghánistán leží

- a) v Asii (L)
- b) v Africe (M)
- c) v Evropě (D)

2. Buzkaší je:

- a) druh fotbalového míče (A)
- b) afghánská hra (I)
- c) nejvyšší hora Afghánistánu (O)

3. Burka je:

- a) druh oděvu (D)
- b) afghánské jídlo (B)
- c) rostlina (M)

4. V Afghánistánu převládá

- a) islám (S)
- b) křesťanství (Š)

5. Úředními jazyky v Afghánistánu jsou

- a) sanskrt a hebrejščina (F)
- b) darí a paštú (K)

6. Počet obyvatel Afghánistánu je přibližně

- a) 5 milionů (U)
- b) 22 milionů (O)
- c) 33 milionů (Á)

7. Helmand je

- a) druh afghánské majonézy (D)
- b) nejdelší řeka Afghánistánu (P)

8. Obyvatelé Afghánistánu pracují spíše

- a) v zemědělství (R)
- b) v průmyslu (S)

9. Pohoří, které pokrývá většinu území Afghánistánu, se nazývá:

- a) Hindúkúš (Á)
- b) Dindúkúš (M)
- c) Kinkúkúš (Y)

10. Hlavní město Afghánistánu je:

- a) Dará (K)
- b) Kábul (V)

11. Oblíbenou zábavou v Afghánistánu je

- a) pouštění draka (A)
- b) jízda na kole (E)

Tajenka:

Co toto slovní spojení znamená? Napiš příklady

Jak se píše v Afghánistánu?

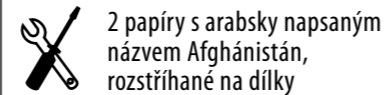
Cíl: Zábavnou formou žáky seznámit s písmem, které se používá v Afghánistánu

10 minut

Pojmy: jazyk, písmo

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Jazyk a jazyková komunikace

2 papíry s arabsky napsaným názvem Afghánistán, rozstříhané na dílky

● Popis aktivity

Žáky rozdělíme na dvě skupiny a dáme jim za úkol sestavit (jako puzzle) z nastříhaných dílků celý papír, na kterém je napsané slovo (arabsky psaný název Afghánistánu lze vykopírovat například z Wikipedie <http://cs.wikipedia.org/wiki/Afghánistán>). To slovo mají přečíst a přeložit. K přečtení a překladu mohou využít lektora-cizince. Lektor žákům slovo přečte, řekne, co znamená, vysvětlí, v jakém jazyce je napsané (v dari, nebo paštu) a že se pro zápis obou jazyků se používá arabské písmo.

Poté píše lektor jména žáků na tabuli arabským písmem, po chvíli vyzve některé z nich, aby si sami vyzkoušeli napsat své jméno v arabštině.

Následně s žáky hovoříme o těžkostech, s kterými se setkává cizinec, který neumí latinku, v nové zemi, kde se latinkou píše. Lektor může vyprávět, jak se učil číst a psát latinkou.

● Závěr, vyhodnocení

Diskuse o důležitosti znalosti jazyka jako jednoho z prostředků, který usnadňuje integraci cizinců v nové zemi. Lze též ověřit, jaká písmena žáci znají a zda dokážou určit, v jakých zemích a jazycích se uvedená písmena používají.

Islám

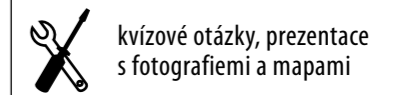
Cíl: Seznámit žáky se základními informacemi o islámu

20 minut

Pojmy: islám, Korán, náboženství, kultura, fundamentalismus

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Člověk a společnost

kvízové otázky, prezentace s fotografiemi a mapami

● Popis aktivity

Žákům dáme otázky, které se zaměřují na znalosti o islámu. Po absolvování kvízu necháme žáky, aby si spočítali celkový počet správných odpovědí, a vyhlásíme vítěze. Následně diskutujeme o otázkách, v kterých nebyly jednoznačné odpovědi, což doplňujeme prezentací.

Kvízem můžeme procházet i postupně a zastavit se podrobněji u každé otázky.

Vyzveme žáky, aby srovnali pilíře víry islámu s pravidly a pilíři křesťanství, hovoříme o životě žen v Afghánistánu, islámském fundamentalismu a dalších tématech, která byla pro žáky zajímavá či nejasná. Výklad doprovázíme prezentací, která se zaměřuje na islám, jeho zásady, rozložení muslimů ve světě.

● Závěr, vyhodnocení

S žáky diskutujeme o tom, co pro ně bylo nové a překvapivé. Učitel upozorní na to, že podoba náboženství záleží nejen na svatých knihách a pravidlech víry, ale také na celé kultuře společnosti, která může být v různých zemích velmi odlišná a projevuje se pak výraznými odlišnostmi například ve společenských pravidlech či oblékání.

● Poznámka pro vedoucí

Žáci často mají zkrácené informace o islámu a o tom, co je psáno v Koránu. Tato aktivita tedy slouží jako vhled do problematiky náboženství a jeho zneužívání pro potřeby fundamentalistů. Žáci si mají možnost ověřit, že ne všechno, co je vydáváno jako nařízení islámu, jím opravdu je.

V kvízu jsou tučně vyznačeny správné odpovědi, v závorkách jsou pak uvedeny rozšiřující informace k jednotlivým odpovědím nebo tématům.

● Kvízové otázky a odpovědi

- **Co se vám vybaví, když se řekne islám? A když se řekne muslim?**

- ▶ odpovědi je možno zapisovat na tabuli a diskutovat o nich, možná odpovědi můžeme probrat až po kvízu, až děti samy budou lépe schopny odpovědi komentovat

- **Co znamená slovo ISLÁM?** (spochinutí, odevzdání; míní se odevzdání Bohu)

- **Kdo je MUSLIM?** (vyznavač islámu)

- **Kdo je ISLAMISTA?** (příslušník politického hnutí, které se dovolává islámu)

- **V jakých zemích převládá islámské náboženství?** Napište aspoň tři až pět států.

- ▶ od Maroka přes severní státy Afriky, Blízký východ, Arabský poloostrov až k Indii, Číně a tichomořským ostrovům. Pouze 18% světové populace muslimů žije v arabských zemích, 20% v subsaharské Africe, zbytek je rozptýlen po celém světě. Mezi islámské státy patří především: Afghánistán, Irák, Alžírsko, Ázerbajdžán, Egypt, Írán, Palestina (Izrael), Libye, Pákistán, Saudská Arábie a Súdán.
- ▶ jako odpověď můžeme ukázat mapu z prezentace o Afghánistánu, originální zdroj: <http://rade.ic.cz/2rocnik/obrazky%20ob/siite1.jpg>

- **Co je Korán?** (Svatá kniha islámu, podle muslimů zapsané zjevení Boží, které sdělil archanděl Gabriel prorokovi Muhammadovi - původně bylo sdělováno pouze ústní tradicí, muslimové uměli celý Korán zpaměti)

- **Kolik je na světě islámských věřících?**

- ▶ 10 milionů
- ▶ 350 milionů
- ▶ **1 miliarda** (Islám je druhým největším světovým náboženstvím)
- ▶ 2,5 miliardy

- **Kdo byl Muhammad?**

- ▶ mocný šejk
- ▶ **muslimský prorok** (jediná správná odpověď!)

- ▶ islámský bůh (Jediným Bohem je Alláh, totožný se starozákonním Hospodinem i křesťanským Bohem – nikoli však trojjediným)
 - ▶ spasitel muslimů (Islámská tradice příliš nepoužívá ani kategorii spasitele, a v žádném případě v souvislosti s Muhammadem, přestože muslimové věří v příchod Posledního Soudu)
- Kdy žil Muhammad?**
- ▶ v 7. století
 - ▶ 1. století n. l.
 - ▶ v 7. století př. n. l.
 - ▶ **v 7. st. n. l.**
- Co přikazuje Korán muslimským ženám?**
- ▶ nehovořit s cizími muži
 - ▶ zahalovat si celé tělo kromě rukou
 - ▶ nerozvádět se (to se smí, rozvod je v islámu možný, ale je to obtížné)
 - ▶ **zachovávat věrnost manželovi**
 - ▶ na slovo poslouchat manžela (Manželské soužití je založeno na principech partnerské rovnosti a vzájemné úcty, oba manželé mají vůči sobě srovnatelné povinnosti. Nelze zaměňovat islámské zásady s předislámskými zvykovými právy v některých arabských zemích!)
 - ▶ **nechovat se vyzývavě a přiměřeně se oblékat**
- Co islámské náboženství zakazuje?**
- ▶ **pít alkohol** (Muslimové mají zakázáno užívání toxických látek včetně alkoholu, protože jsou proti přirozenosti člověka, zotročují ho, podobně jako hazardní hry. Káva a nikotin se běžně toleruje.)
 - ▶ mnohoženství (mít více než jednu manželku)
 - ▶ **vést války** kromě obranných (Válka a agresivní šíření víry není cílem islámu. Bůh toleruje pouze obranné války. V praxi to ovšem podobně jako u křesťanství vypadalo jinak.)
 - ▶ mluvit s jinověrci
 - ▶ **jíst vepřové** (Pro muslimy je nepřipustné jíst maso uhynulých zvířat a ptáků, maso vepřů, v ostatní stravě by měl být muslim uměřený.)
 - ▶ hrát hazardní hry
- Co přikazuje islámské náboženství?**
- ▶ **modlit se pětkrát denně** (Zbožný muslim se pětkrát denně modlí, jednou za život má podniknout pouť do Mekky)
 - ▶ **podniknout jednou za život zbožnou pouť do Mekky**
 - ▶ zabíjet jinověrce
 - ▶ **zvěstovat islám** (Jeho povinností je také šíření islámu jako jediného pravého náboženství, ovšem zabíjení jinověrců není nikde přikázáno – tak si šíření islámu vykládají fundamentalisté).
 - ▶ postit se jednou za život po 1 měsíc (Ramadán, postní měsíc, se opakuje každý rok)
 - ▶ zabíjet nevěrné manželky
- Poznáte, z jakého jazyka pocházejí všechna podstatná jména této věty?**
- ▶ Admirál poslal kabelem šifru do arzenálu, že monzun způsobil havárii. (Všechna podstatná jména pocházejí z arabštiny, jazyka, kterým je mj. psán Korán)
- Co je islámský fundamentalismus?** – na základě odpovědí žáků učitel může upřesnit následující informace:
- ▶ Na konci 18. stol. vyvolal Muhammad Abd al-Wahháb v sunnitském islámu radikální reformní hnutí nedůvěřivé k tradiční kultuře a k lidovým náboženským zvykům, a volající po návratu k vlastnímu textu Koránu
 - ▶ Radikálního islámu se chopila různá protikoloniální povstalecká hnutí, která národně osvobozovací boj označilo jako džihád (původní význam: úsilí, snaha)
 - ▶ Extremní podobou fundamentalismu je náboženské násilí páchané na neozbrojeném, nebojícím obyvatelstvu a jeho majetku, tedy teror

• Zdroj

Kvíz je převzat a zkrácen z: Interkulturní vzdělávání - příručka nejen pro středoškolské pedagogy, projekt Varianty, Člověk v tísni, 2002.

Tálibán

Cíl: Seznámit žáky se situací, která panovala v Afghánistánu během vlády Tálibánu

10 minut

Pojmy: islámský fundamentalismus, šíité a sunité, burka

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a společnost, Výchova demokratického občana, Umění a kultura

videokázka, projekční technika

• Popis aktivity

Seznámíme žáky s hnutím Tálibán a některými nařízeními, která musela být za jeho vlády dodržována. Při výkladu se zaměříme na to, koho a proč hnutí pronásledovalo. Dále hovoříme o postavení žen v Afghánistánu za vlády Tálibánu a dnes. Zaměřujeme se i na afghánskou kulturu, například sochy Buddhů v Bamjánu, které hnutí Tálibán zničilo.

• Rizika

Informace je třeba aktualizovat, neboť v Afghánistánu není situace dosud ustálená.

• Závěr, vyhodnocení

Na radikálním přístupu hnutí Tálibán je možno si uvědomit nebezpečí extremismu a fanatismu a politického využití náboženství kdekoli na světě.

• Pomůcky

Dokument Na cestě po Bamjánu, minuty 13:45-15:30 (sochy Buddhů), další úseky dokumentu dle výběru učitele, celková stopáž je 26 minut.

• Zdroj

Dokument ČT, Na cestě po Bamjánu, 2010, dostupný na <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185966822-na-cestě/209562260120030-na-cestě-po-bamjanu/>

Ornamenty tisíce a jedné noci

Cíl: Odpočinková aktivita seznamující žáky se zdobností a estetickou kulturou Afghánistánu

20 minut

Pojmy: ornament, afghánské koberce, hena

Vzdělávací oblasti: Umění a kultura, Multikulturní výchova

videoukázka, fotografie, projekční technika, tetovací gelové tužky na tělo

● Popis aktivity

Žákům pustíme ukázkou malování henou a vyzveme je, aby si malování vyzkoušeli sami na sobě. K aktivitě jím můžeme pustit videoklipy malování henou.

Následně je seznámíme s výrobou koberců, které se Afghánci často věnují, a ukážeme typické ornamenty a motivy. Typické motivy a perskou zdobnost můžeme dokumentovat i na fotografiích architektury a dekorativních motivů.

● Závěr, vyhodnocení

Po aktivitě může následovat diskuse, která se zaměří na to, co má naše kultura a afghánská kultura společného a co je naopak odlišuje – zejména ne/zobrazování postav a tváří.

● Zdroje

Klip malování henou je dostupný na www.youtube.com/watch?v=VRPYFDQGtH4 (2.44–4.46), prezentace o Afghánistánu slajdy 21–25 a slajd 30.

Děti v Afghánistánu

Cíl: Seznámit žáky se životem jejich vrstevníků v Afghánistánu

15 minut

Pojmy: dětská práce, volný čas, životní styl

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a společnost, Výchova demokratického občana, Člověk a svět práce

videoukázky, projekční technika

● Popis aktivity

Žákům pustíme krátké dokumenty a následně s nimi diskutujeme o životě dětí v Afghánistánu a v ČR. Zaměříme se na volný čas a pracujeme s tématem, které se v dokumentu otevřelo – dětská práce. Na tuto debatu můžeme navázat diskusí o lidských právech a o dětských právech.

● Závěr, vyhodnocení

Charakterizujeme práci Niamatolláha – v rámci rodiny, v porovnání s ostatními dětmi v obci. Srovnáme jeho povinnosti s povinnostmi dětí, které chodí denně místo školy do práce (např. z e-learningu Migrace a my příběh Ashika).

● Pomůcky

Dokumenty o životě dětí v Afghánistánu:

Za Niamatolláhem z Bamjánu, stopáž 5 minut

Za Abdulem z Pandžšíru, stopáž 5 minut

● Zdroj

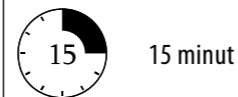
Dokument ČT z cyklu Na cestě za dětmi, Za Niamatolláhem z Bamjánu, 2010, dostupný na <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267533580-na-cestě-za-detmi/209562260140003-na-cestě-za-niamatollahem-z-bamjanu/>

Dokument ČT z cyklu Na cestě za dětmi, Za Abdulem z Pandžšíru, 2010, dostupný na <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267533580-na-cestě-za-detmi/210562260140002-na-cestě-za-abdulem-z-pandzsiru/>

Odlišnost kultur?

Cíl: spíše odpočinková aktivita, která vede ke srovnání lidových moudrostí v Afghánistánu a v ČR

15 minut

Pojmy: kultura, lidová moudrost

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a společnost

seznam afghánských přísloví

- **Popis aktivity**

Rozstříháme jednotlivá přísloví na slova, rozdělíme žáky na skupiny a dáme jim za úkol co nejvíce vět složit tak, aby dávaly smysl. Když žáci věty složí, zjistí, že se jedná o přísloví, postupně je čtou a vyjadřují svůj názor, odkud přísloví pochází, zda z ČR nebo z Afghánistánu.

Všechna přísloví jsou afghánská, žáci tedy uvidí, že mnoho českých je buď velmi podobných, nebo dokonce stejných. U odlišných či podobných přísloví se žáci snaží vzpomenout si na českou variantu.

- **Závěr, vyhodnocení**

Diskutujeme o podobnostech a rozdílnostech přísloví, snažíme se najít důvod, proč tak odlišné kultury mohou mít stejná přísloví. – Protože lidová moudrost formuluje to, co je lidem téměř všech kultur podobné (lenost, spěch, honba za penězi, snaha za každou cenu ušetřit...).

- **Přísloví**

Na webu v Projektech škol si můžete vytisknout přísloví, každé jinak zformátované pro tisk a rozstříhání.

PRÁCE KVAPNÁ MÁLO PLATNÁ.

NEZASTAVUJ CIZÍHO OSLA.

SPRAVEDLIVÝ NESEJDE Z CESTY.

KDO SE VYCHVALUJE, NEZASLOUŽÍ SI POCHVALU.

KREV NELZE SMÝT KRVÍ.

AKTIVITA JE POŽEHANÁ.

LEVNÁ VĚC NEPOSTRÁDÁ VADY, DRAHÁ KVALITU.

OCET ZADARMO JE SLADŠÍ NEŽ MED.

DLUHY NIČÍ LÁSKU.

NOHY PŮJDOU TAM, KAM JDE SRDCE.

NIKDO NEŘEKNE, ŽE JEHO MATEŘSKÉ MLÉKO JE KYSELÉ.

ZE ŠPATNÉHO ŽELEZA OSTRÝ MEČ NEVYROBÍŠ.

KDO JINÉMU JÁMU KOPÁ, SÁM DO NÍ PADÁ.

DOKUD NEPROZKOUMÁŠ VODU, NEZOUVEJ SE, ABYS BRODIL.

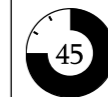
UTEKL ZPOD DĚRAVÉ STŘECHY NA DĚŠT.

- **Zdroj**

<http://www.afghan-web.com/culture/proverbs.html>

23. Dílna Bělorusko**Běloruské volby**

Cíl: Zprostředkovat zážitek zmanipulovaných voleb, pomocí zážitkové techniky přiblížit politickou situaci v Bělorusku a motivaci politických emigrantů z Běloruska

45 minut (při využití všech videoukázek a diskuse 60 minut)

Pojmy: demokratické a nedemokratické volby, diktatura, politická emigrace

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost

psací potřeby, hlasovací lístky, protokol o výsledcích voleb, závazek mlčenlivosti pro volební komisaře, projekční technika

- **Popis aktivity**

Učitel rozdělí třídu na dvě stejně velké skupiny. Každá skupina představuje jednu politickou stranu nebo hnutí. Úkolem obou skupin je vybrat si mezi sebou jednoho kandidáta, který se bude ucházet o přízeň celé třídy (může jít o volby do parlamentu nebo školního parlamentu, nebo do vymyšlené instituce, ale takové, aby si žáci dovedli představit její funkci). Tento kandidát zastupuje svou politickou stranu, má svůj volební štáb – ten s ním musí nacvičit předvolební projev, píseň, ódu nebo vystoupení, které by přesvědčilo členy druhé politické strany, aby ho také volili. Ve vystoupení musí mít hlavní slovo kandidát, ostatní mohou mít také nějakou roli, ale hlavní roli musí mít kandidát.

Vedle kandidáta si každá strana ještě zvolí svého volebního komisaře, člověka, který bude výsledky voleb zpracovávat a jehož úkolem je zajistit spravedlivé sečtení hlasů – což zajistí právě fakt, že každá strana má svého komisaře a oba pracují společně, aby se kontrolovali. Před samotným hlasováním dá učitel volebním komisařům podepsat závazek mlčenlivosti (mohou ho přečíst nahlas, aby všichni žáci věděli, co je jeho obsahem) – volby jsou tajné, tak nemohou vyrazit, kdyby třeba podle písma poznali, kdo koho volil.

Učitel bude předsedou volební komise, který vyhlásí výsledky voleb. Pokud je přítomen běloruský lektor, může hrát roli (zahraničního) pozorovatele.

Kandidáti přednesou svoje projevy (proč volit právě jeho, v čem je nejlepší, co slibuje) a pak se konají volby. Volby proběhnou tak, že komisaři všem rozdají volební lístky, na které žáci napíší jméno kandidáta, kterého zvolili. Žáci papírky přeloží a odevzdají svému komisaři.

Volební komisaři sečtou hlasy, někde stranou od ostatních, a zapíší výsledek do listiny a tu odevzdají učiteli.

Učitel vypíše závěrečný volební protokol a vyhlásí výsledky: ve volbách zvítězil jeden kandidát v poměru zhruba 95% pro něj ku 5% pro druhého. (Zvítězí-li ten s menším počtem hlasů, ten méně pravděpodobný, je nutno sledovat, jak volby probíhají, jak si který kandidát u třídy stojí. Pokud je po projevech jeden jasný favorit, zvítězí ten druhý. Pokud není jasné, kdo byl lepší, a patrně každá skupina hlasovala pro svého kandidáta, lze jako vítěze označit kohokoliv, bude to každopádně překvapení, že zvítězil tak drtivě.)

Komisaři i voliči vidí, že vyhlášený výsledek evidentně neodpovídá tomu, jak lidi hlasovali.

Můžeme situaci chvíli pozorovat: žáci jsou většinou naštvaní, ohromení, překvapení, cítí se oklamáni (příprava projevu, prožívání toho, kdo má lepšího kandidáta, šuškaní o tom, kdo pro koho hlasoval, je velice nabudí, jsou opravdu zvědaví na výsledky, navíc mají vysoká očekávání, protože to je hra, která je baví), jiní si stěžují, další „hrají“ a žádají opakování voleb, přepočítání hlasů nebo soudní přezkum.

- **Vysvětlení**

Učitel spolu s lektorem žákům vysvětlí, že to, co zažili po vyhlášení výsledků voleb, je ukázkou toho, jak žijí lidé v Bělorusku. Takto tam vypadají volby a už 17 let vyhrává jeden kandidát. Šok, zmatení, smutek a ochromení – to je součást běžného života Bělorusů. Hrou se nemá vyjádřit, že všechny volby v Bělorusku jsou do této míry manipulované, ale u každých byly

dokumentovány mnohé problémy, navíc tam neprobíhá rovná předvolební kampaň, opozice má velmi těžkou pozici, prezident má v rukou všechna klíčová média.

Členové volebních komisí jsou skutečně vázáni slibem mlčenlivosti a třeba až v emigraci prozradí, že byli svědky například nezapočítání opozičních hlasů nebo odchylek v počtu spočítaných hlasů a počtů hlasů na protokolech.

Vysvětlíme, že někteří lidé ve společnosti jsou privilegovaní, nemají problémy, jiní problémy mají, nemohou uplatňovat svá práva, když se ozvou, jsou trestáni. Ti, co potíže nemají, co jsou chváleni, nebo nejsou pronásledováni, svůj „klid“ a pohodový život za něco vyměnili. Za konformitu, za souhlas s režimem, za to, že nebudou pátrat po tom, proč existuje cenzura a proč není v zemi svoboda. A pak jsou lidé, kterým nesvoboda není lhostejná, kteří se pokoušejí něco ve společnosti změnit k lepšímu.

Lze vzpomenout na povolební situaci v prosinci 2010 po volbách v Bělorusku a na dosud uvězněné disidenty, kteří spadají do této skupiny lidí, usilujících o nápravu.

Pro zasvěcení do běloruské situace využíváme běloruské lektorky, které spolupracovaly s opozicí, a tak obvykle vyprávějí žákům vlastní příběhy a zážitky z voleb, případně povolebních problémů úspěšných opozičních kandidátů.

AKTUALIZACE: Jako dokreslení realističnosti uvedené hry je možno žákům pustit videoukázku z posledních voleb v Bělorusku (zima 2010):

- ▶ <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/210411000101219/obsah/138505-prezidentske-volby-v-belorusku/> - zpráva v ČT s „anketou“, kde se ukazuje škála názorů Bělorusů na současnou politickou situaci: starší paní, která je s prezidentem spokojena, neboť ceny potravin nestoupají a ostatní ji nezajímá, a mladý pár, který se k diktátorovi staví kriticky;
- ▶ <http://www.youtube.com/watch?v=HzuKnDmosFU> – běloruský dokument v ruštině s anglickými titulky, sestřih povolebních událostí, demonstrací, policejních brutálních zásahů, zatčených vězňů a jejich výhledů do budoucna.

Poznámka: hru používáme na začátku čtyřhodinové dílny o Bělorusku, je ale možno ji použít i samostatně v jedné hodině.

• Pomůcky

Všechny formuláře k aktivitě naleznete také v Projektech škol ke snadnému vytištění.

Závazek mlčenlivosti

Já..... jako člen/ka volební komise se zavazuji, že hlasy sečtu poctivě a zapíši do protokolu řádně počty hlasů pro každého kandidáta. Zároveň se zavazuji, že nikomu neprozradím výsledky voleb, protože ty jsou vyhlášovány pouze a jedině předsedkyní volební komise.

Datum

Podpis

Závazek mlčenlivosti

Já..... jako člen/ka volební komise se zavazuji, že hlasy sečtu poctivě a zapíši do protokolu řádně počty hlasů pro každého kandidáta. Zároveň se zavazuji, že nikomu neprozradím výsledky voleb, protože ty jsou vyhlášovány pouze a jedině předsedkyní volební komise.

Datum

Podpis

Volební lístek

Hlasuji pro:

Volební lístek

Hlasuji pro:

Výsledky voleb - počty hlasů

(zapisují volební komisaři)

Jméno kandidáta

Počet hlasů

Volební lístek

Hlasuji pro:

Volební lístek

Hlasuji pro:

Oficiální výsledky voleb

(zapisují volební komisaři)

Jméno kandidáta

Počet hlasů

Volební lístek

Hlasuji pro:

Volební lístek

Hlasuji pro:

Vítěz voleb

Příběh lektora

Cíl: Seznámit žáky s příběhem lektora a na příběhu jim ukázat, jaké mohou být důvody odchodu uprchlíků ze země a co se děje po jejich příchodu do země přijímající

Pojmy: uprchlík, azyl, mezinárodní ochrana, uprchlický tábor, integrace

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

20-60 minut dle délky diskuse

Psací potřeby a papíry

● Popis aktivity

Ptáme se žáků obecně, co se děje s uprchlíky, když přijdou do nové země. Vzhledem k zemi původu lektora/lektorky se budeme zaměřovat na migraci nucenou, tedy na uprchlíky.

Lektor uvádí, jaké důvody k opuštění své země měla jejich rodina. Vypráví o tom, kde v ČR žil, uvede své zkušenosti z pobytových středisek (uprchlických táborů), a dále vypráví o integraci do české společnosti a problémech s ní.

Učitel propojuje zkušenosti lektora s obecnými poznatky, které již žáci mají (např. z úvodní přednášky).

● Rizika

Silné emoční zatížení pro lektora-cizince. Znovuoživené vzpomínky na období migrace, na důvody odchodu či na pronásledování a s ním spojené osobní útrapy mohou lektora při hodině překvapit, přestože byl na vystoupení před žáky předem připraven. Je výhodou, když pedagog zná osobní příběh lektora i témata, o kterých nechce mluvit. V případě, že by se žáci otázkami zaměřili na oblast, která je pro lektora-cizince citlivá, je vhodné, aby výklad převzal a doplnil pedagog.

● Závěr, vyhodnocení

Na konci aktivity dáme žákům prostor pro kladení otázek. Žáci je mohou klást buď ústně nebo napsat individuálně na papír. Pedagog vybere vhodnou formu kladení otázek dle své zkušenosti se třídou. Výhodou sepsání otázek je možnost zapojení všech žáků, tedy i těch, kteří by se nahlas nezeptali kvůli ostychu.

● Poznámka pro vedoucí

Tato aktivita závisí na osobní zkušenosti lektora, pokud lektor osobní zkušenost uprchlíka nemá, lze pracovat například s biografiemi uprchlíků nebo pracovat a didakticky využít jiné téma lektorova příběhu.

Jak se vyznat v uprchlickém táboře?

Cíl: Přiblížit žákům vstup uprchlíka do cizího prostředí a zakusit obtížnost orientace v cizojazyčném uprchlickém táboře

Pojmy: uprchlík, uprchlický tábor, kulturní bariéry

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova

25 minut

vytištěné barevné piktogramy, které se používají v českých uprchlických táborech, projektor

● Popis aktivity

Rozdělíme žáky na 4 skupiny a každé skupině dáme papír s piktogramy. Žáci mají za úkol ke každému piktogramu napsat, co podle nich znamená, jaká místnost je označena tímto piktogramem.

Když mají všichni hotovo, ukážeme obrázky na interaktivní tabuli a zástupci jednotlivých skupin přijdou říct, co jednotlivé obrázky znamenají. Ostatní skupiny, pokud měly stejné piktogramy, mohou říci, co napsaly ony.

Po vystřídání všech skupin u tabule diskutujeme o tom, jestli pro ně byl úkol lehký nebo těžký, jestli by se podle obrázků dokázali zorientovat, jaké to asi je pro člověka, který nezná latinku apod.

Lektor následně vypráví o svých prvních zkušenostech s piktogramy – jak si některé obrázky vykládal jinak, než co znamenají, protože do nich vkládal své představy o ČR, které ale s tím, co piktogramy ukazují, nesouvisely.

● Závěr, vyhodnocení

Žáci si uvědomí, že uprchlíci se v táboře ocitají ve zcela neznámém prostředí, neboť nerozumějí jazyku a písemným sdělením. Sami si zkusí, že i pro ně je obtížné porozumět označení míst a činností v táboře pomocí piktogramů a mohou se tak do prožitku uprchlíka částečně vcítit.

● Poznámka pro vedoucí

Tato aktivita do značné míry závisí na osobní zkušenosti lektora.

Hru lze variovat, s piktogramy lze po objasnění jejich významu dále pracovat. Žáci mohou ze čtvrtek vytvořit plán uprchlického tábora, kde budou budovy, ploty, cesty a piktogramy. Do plánu napíší, kolik v budovách bydlí lidí (uprchlíků), kolik v táboře pracuje lidí a co tam dělají (například 20 lidí z ochranky, 3 kuchařky, sociální pracovníce...). Mohou zkusit nakreslit plánek pokoje nebo bytu v uprchlickém táboře. Lektor to pak okomentuje, řekne, v jakých táborech žil, a stručně popíše průběh řízení (žádost, pohovor, rozhodnutí) a život v táboře (děti do školy, co dělají dospělí, vztahy mezi žadateli...)

● Pomůcky – piktogramy

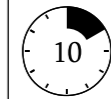
(Na následující straně)

Zábavný kvíz o Bělorusku

Cíl: Připomenout si základní informace o Bělorusku zábavnou formou

Vzdělávací oblasti: Člověk a příroda, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova

10 minut

Seznam kvízových otázek,
nebo pracovní list s tajenkou

• Popis aktivity

Žáci odpovídají na kvízové otázky – individuálně nebo ve skupinách. Krátký kvíz je stručnou rozvíčkou. Místo něj nebo na jiném místě v průběhu dílny lze využít i pracovní list s tajenkou, kde vyjde slovo „diktatura“.

• Kvízové otázky

- ▶ Jaké je hlavní město Běloruska? (Minsk)
- ▶ Jaká je v Bělorusku nejlepší známka ve škole? (10)
- ▶ Žijí v Bělorusku zubři, nebo sloni? (zubři)
- ▶ Jak jsou v Bělorusku dlouhé letní prázdniny? (3 měsíce, ale do školy se chodí i v sobotu, ne povinně, ale chodí)
- ▶ Kolikrát se v Bělorusku slaví Vánoce? (2x)
- ▶ Jak se jmenuje běloruské moře? (Bělorusko je vnitrozemský stát)

• Závěr, vyhodnocení

Poté co kvíz ukončíme, zeptáme se žáků, jestli pro ně byla některá otázka složitá, co je zaujalo, jestli věděli odpovědi na všechny otázky. Informace, které získáme od žáků, následně využijeme v dalším průběhu dílny a více se zaměříme na témata, která je zaujala při kvízu a na to, co pro ně bylo nové.

Pracovní list lze využít jako motivaci pro další výuku o politickém systému v Bělorusku.

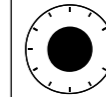
<p>1. Bělorusko je a) samostatný stát (D) b) autonomní oblast Ruska (B)</p> <p>2. Bělorusko je známé pod přívískem a) poslední evropská diktatura (I) b) vzor demokracie (E)</p> <p>3. Lukašenko je a) běloruská pohádková bytost (L) b) běloruský prezident (K)</p> <p>4. Na Vánoce přináší běloruským dětem dárky a) White Santa (S) b) Děda Mráz a Sněguročka (T)</p> <p>5. Nejznámější zvíře žijící v Bělověžském pralese je: a) gorila nížinná (E) b) zubr (A)</p>	<p>6. V Bělorusku prosperuje odvětví průmyslu zabývající se: a) výrobou lihu (T) b) výrobou uh lí (Z)</p> <p>7. Hlavním městem Běloruska je: a) Sevastopol (P) b) Minsk (U)</p> <p>8. Co jsou to Kaljady a) typické běloruské kalhoty (B) b) vánoční písně (Ř) c) pohanské svátky (R)</p> <p>9. Kolik procent území Běloruska je využitelné pro zemědělství a) 30 % (E) b) 5 % (A) c) 57 % (O)</p>
--	--

Tajenka:

Co znamená vyluštěné slovo? Týká nebo týkal se vyluštěný pojem i České republiky nebo Československa?

Prezentace o Bělorusku

Cíl: Poskytnout informace o zemi pomocí mapy, fotek měst, krajiny, zvířat, kultury, běloruského jazyka s ukázkami slov a písma

v průběhu dílny

Vzdělávací oblasti: Člověk a příroda, Člověk a společnost, Jazyk a jazyková komunikace

projekční technika, prezentace

• Popis aktivity

Lektor nebo učitel využívá prezentaci k výkladu o Bělorusku. Témata slajdů jsou například: geografie Běloruska, politický život v Bělorusku, běloruské tradice, život Bělorusů v ČR.

• Pomůcky

Prezentace je umístěna na webu projektu v sekci Projekty škol.

Jméno po otci

Cíl: Seznámení s tradicí oslovování v rusky mluvících zemích a porovnání s tradicí formálního oslovování v českém prostředí

10 minut

Pojmy: kultura a tradice

Vzdělávací oblasti: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Cizí jazyk

tabule (není podmínkou)

● Popis aktivity

Vysvětlíme žákům princip oslovování pomocí jména po otci. Žáci si vyzkouší oslovování pomocí jména po otci, zjistí jména svých tatínek a oslovují se po ruském způsobu tímto „celým“ jménem.

Lektorka vysvětlí, jaký pocit má z oslovení pomocí příjmení, z oslovení „paní Anna“ a dalších, která se v ČR někdy používají v domnění, že je to přiblížení ruské tradici. Dále, že oslovování pomocí příjmení jí není moc příjemné a musí mít na paměti, že je to u nás zdvořilost, jinak by to za zdvořilé neměla.

● INFORMACE: jméno po otci

V rusky mluvících zemích se lidé neoslovují pomocí slova „pane“ a příjmení (jako u nás, pane Novotný...), ale pomocí křestního jména a jména po otci (otcově křestní jméno dostane specifickou příponu, -ič u muže, -evna nebo -ovna u žen). Oslovujeme pak například Ivane Petroviči (otec Ivana se jmenuje Petr), Anno Pavlovno (otec Anny se jmenuje Pavel).

Lidé jsou zvyklí si jména po otci zapisovat, například u kolegů v práci nebo známých, se kterými se nevidí tak často, aby je mohli oslovit, když se potkají, nebo se nejdřív zeptají na jméno po otci a pak teprve člověka osloví.

● Rizika

Někdy žákům tvar a zvuková podoba jména po otci zní směšně a žáci mohou o jménech vtipkovat, což částečně může narušit kázeň nebo i vyznění hry.

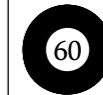
● Poznámka pro vedoucí/naše zkušenosti

V průběhu realizace jsme zažili zajímavou reakci českých žáků na své vietnamské spolužáky, o kterých předpokládali, že jejich jména nepůjdou upravit pomocí ruské koncovky. A když lektorka žáka oslovila pomocí jména po otci (například Dobrý den, Thu Dueviči), pochybujícím žákům tím ukázala, že vietnamské jméno není tak odlišné, aby se z něj jméno po otci nedalo udělat, jak možná žáci předpokládali. Jakýsi podprahový pocit o zásadní odlišnosti vietnamských jmen (a možná Vietnamců obecně) byl tedy jednoduše narušen zcela prostým jazykovým cvičením.

Černobyl

Cíl: Seznámení se základními informacemi o havárii v jaderné elektrárně v Černobylu a s důsledky, které měla pro obyvatele Běloruska a Ukrajiny. Dalším cílem aktivity je postavit do kontrastu humanitární katastrofu a lež tehdejšího establishmentu, který se jí pokoušel utlat i za cenu tisíců zmařených lidských životů a zdraví

minimálně 1 vyučovací hodina

Pojmy: jaderná elektrárna, Černobyl, manipulace

Vzdělávací oblasti: Člověk a příroda, Člověk a společnost, Člověk a zdraví

promítací technika, videoukázka

● Popis aktivity

Pustíme prvních deset minut filmu „Zažili skutečnou katastrofu“.

Následují otázky (lze je pojmout jako kvíz – na všechny otázky mohou děti odpovědět na základě filmu nebo dovození z toho, co se ve filmu dozvěděli) k dovysvětlení dokumentu a události v Černobylu.

Lektorka doplňuje své fotky z oblasti a vypráví o vlastních zážitcích z té doby.

● Kvíz o Černobylu

- V jakém státě leží Černobyl? Proč se o něm bavíme v souvislosti s Běloruskem?

- ▶ Na Ukrajině. Radioaktivitou bylo zasaženo především Bělorusko.

- Co se stalo v elektrárně v Černobylu v roce 26. 4. 1986?

- ▶ Výbuch jaderného reaktoru.

- Čím se hasil požár elektrárny?

- ▶ Prvních 10 hodin se snažili hasit oheň vodou, ale bezvýsledně. Z vrtulníků zkoušeli shazovat tisíce tun olova a písku, ani to nezabralo. Naopak pod shozeným materiálem teplota uvnitř reaktoru začala znovu stoupat. Nakonec byl použit dusík a 6. května radioaktivní záření pokleslo

- Co je nemoc z ozáření?

- Jak působí zvýšená radioaktivita na lidský organismus?

- Jak reagovala na události v Černobylu tehdejší sovětská vláda?

- ▶ Mlčela, mlžila, tajila – a obětovala přitom lidi, lež o vlastní dokonalosti pro ni byla nad životy a zdraví lidí.
- ▶ Během 10 dnů po výbuchu bylo evakuováno na 130 000 lidí a území v okruhu 30 km od reaktoru bylo prohlášeno za pásmo zákazu vstupu, dalších zhruba 100 000 lidí bylo přesídleno v roce 1989.
- ▶ Sovětská vláda o tragické události informovala veřejnost až po dvou dnech. Po měsíci nařídila užívání jódivých přípravků, což nemělo ze zdravotnického hlediska žádný smysl, protože radioaktivní jód po 10 dnech se rozpadá, a již se stačil uložit ve štítné žláze obyvatel zamořených oblastí. Nevhodným krokem bylo zapojení takového počtu lidí do odklízecích prací, převážně vojáků základní služby, i volba způsobu odstranění – když nestačila technika, museli lidé radioaktivní palivo odklízet ručně. Do prací na likvidaci havárie se během tří let zapojilo celkem 800 tisíc mužů, 300 tisíc z nich dostalo vysoké dávky záření (nad 0,5 Sievertu), mezi nimi i 134 hasičů, kteří dostali dávky od 1 do 13 Sv. (Pozn.: V EU maximální přípustná efektivní dávka ozáření, kterou může dostat člověk od působení atomové elektrárny za rok, je 1 miliSievert, a podle Černobylského fóra dávka do 500 mSv není smrtelná). Do dnešního dne zemřelo v důsledku ozáření zhruba 25 tisíc osob, které se podílely na likvidaci katastrofy.
- ▶ Vytvořená vládní komise prošetřila příčiny výbuchu a dospěla k závěru, že důvodem havárie byla nedokonalost projektu spolu se selháním některých pracovníků elektrárny.

- Kolik obyvatel Běloruska bylo postiženo událostmi v Černobylu?

- ▶ Během několika dní se v zamořeném pásmu ocitlo 2,2 milionu obyvatel Běloruska, tj. čtvrtina Běloruska;
- ▶ 2000 dětí z okolí onemocnělo rakovinou štítné žlázy;
- ▶ Více než 11 242 osob je zdravotně postižených následkem havárie;
- ▶ Více než 107 810 osob má status likvidátorů následků havárie na Černobylské atomové elektrárně;
- ▶ Více než 137 600 vystěhovalých.

- Za jak dlouho se vyčistí zamořené území (to, které je více než 30 km od elektrárny)?

- ▶ Celkem byla zamořena oblast o rozloze 125–146 tisíc km² (více než 1,5násobek rozlohy dnešního Česka), může se vyčistit za 300 let.

- Jak dlouho zůstane radioaktivní spečené palivo, které zůstalo v reaktoru?

▶ 100 000 let

• Rizika:

Ve filmu jsou poměrně tvrdé záběry ozářených osob.

• Závěr, vyhodnocení

Výbuch Černobylu byl katastrofa, která ovlivnila životy milionů lidí a ukázala povahu tehdejšího režimu. Je také jedním z důvodů, proč lidé v zamořené zemi nechtějí žít. Je dobré propojit lež tehdejšího režimu se hrou na volby (aktivita Běloruské volby) – tedy se lží establishmentu, která stále přetrvává. Můžeme tak nastavit u žáků větší citlivost na to, když s nimi někdo manipuluje nebo jim vysloveně lže. Můžeme také podpořit postoje, kdy odmítnou být obětí manipulace, což podporuje správné občanské postoje.

• Poznámka pro vedoucí

Žáci jsou obvykle filmem výrazně zasaženi, nejen proto, že některé záběry jsou skutečně drastické, ale také proto, že jsou upřímně šokováni ochotou tehdejších mocných obětovat tisíce lidí, aby nemuseli přiznat katastrofu, důvody, které k ní vedly, a její následky. Otázky kladené po filmu, zejména počty obětí, jsou pak pro žáky dalším šokem. Hodina s tímto tématem je pro žáky silným zážitkem a je třeba jim pak umožnit přestávku a uvolnění napětí.

• Pomůcky

Začátek filmu (nebo celý film) BBC „Zažili skutečnou katastrofu - Černobyl“.

• Zdroje

Dokument Zažili skutečnou katastrofu: Černobyl. Film BBC Experience: Chernobyl, 2006, 51 minut. Dostupný například na Youtube, pod názvem „Černobyl rekonstrukce“ (<http://www.youtube.com/watch?v=xHM3qbBHQqc&feature=related>)
<http://www.belorusko.cz/rservice.php?akce=tisk&cislocianku=2006042601>

24. Dílna Čečensko

Čečensko – skupinová práce s využitím pracovního listu

Cíl: Motivace žáků na téma dílny – poznávání islámské kultury v Evropě, případně opakování znalostí o islámu

20 minut

Pojmy: Čečensko, islám**Vzdělávací oblasti:** Člověk a příroda, Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Osobnostní a sociální výchova

pracovní list s tajenkou

• Popis aktivity

Žáky rozdělíme do skupin max. po 5 členech a rozdáme jim role – vedoucí skupiny, zapisovatel, časoměřič a další. Následně dostane skupina pracovní list, který společně vyplňuje. Na základě správných odpovědí žáci vylouští tajenku (islám) a pokusí se vypsát pět pilířů islámu.

Je-li aktivita použita na začátku hodiny, mohou žáci dále vypsát, co vše vědí o čečenské kultuře. Aktivitu lze také umístit před probírání tématu islámu nebo jako opakování.

• Závěr, vyhodnocení

Pedagog se žáků zeptá, jestli byla nějaká otázka, která je zaujala, jestli zjistili něco, co nevěděli, a co by se chtěli dozvědět. Žáci se pokoušejí vyjmenovat další evropské země, národy nebo etnika, kde je vyznáván islám jako hlavní nebo významně zastoupené náboženství.

<p>1. Čečensko je součástí:</p> <p>a) Ruska (I) b) Evropské unie (A)</p> <p>2. Maršo je:</p> <p>a) čečenské národní jídlo (R) b) čečenský taneční soubor (S)</p> <p>3. Tejpy je pojmenování pro:</p> <p>a) horská jezera (K) b) rodinné klany, do nichž spadají čečenské rodiny (L)</p>	<p>4. Mezi oblíbená čečenská jména patří:</p> <p>a) Ibragim (Á) b) Mireček (O)</p> <p>5. Pokud v čečenské rodině chybí otec, hlavou rodiny se stává:</p> <p>a) matka (B) b) nejstarší syn (M) c) nejstarší dcera (K)</p>
--	--

Tajenka:

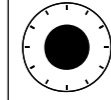
Co je vyluštěný pojem? Jak se vztahuje k Čečensku? Zkus vypsát piliře, které se váží k uvedenému pojmu (je jich 5).

Prezentace učitele nebo lektora o Čečensku

Cíl: Seznámení se zemí, historií, kulturou, zvláštnostmi společenského uspořádání, hodnotami

Pojmy: tradice, kultura, normy

Vzdělávací oblasti: Osobnostní a sociální výchova, Člověk a příroda, Environmentální výchova, Multikulturní výchova, Člověk a společnost

v závislosti na uspořádání celé dílny - na pokračování v průběhu dílny

PPT prezentace, promítací technika

• Popis aktivity

Rozpis slajdů:

- ▶ Úvodní slajd – hlavní témata dílny: hrdost, identita, válka, uprchlictví;
- ▶ Poloha Čečenska a základní zeměpisné informace;
- ▶ Národní symboly;
- ▶ Původ Čečenců;
- ▶ Čečenská společnost a tradice – zejména důraz na velko-rodinné uspořádání společnosti;
- ▶ Horská etika a adaty (tradiční pravidla a příkázání);
- ▶ Kultura – jazyk, hudba, tanec (Čečenský tanec není jen pohybem, který doprovází hudbu, ale je plný symboliky. Ukazuje kulturu a historii. Prostřednictvím tance vyprávějí své legendy. I při párových tancích platí pravidlo nedotknutelnosti ženy. Žena tančí na špičkách a znázorňuje svými pohyby labuť. Muž představuje orla, který ji ochraňuje. Tento tanec ukazuje respekt muže k ženě. Skupinové tance většinou zobrazují legendy. Muži v nich vystupují jako džigitové. Ukazují svoji sílu a mužnost. Ženy naopak svoji jemnost a cudnost.);
- ▶ Náboženství – islám;
- ▶ Historie Čečenska – SSSR a deportace Čečenců, války za nezávislost;
- ▶ Uprchlíci;
- ▶ Terorismus;
- ▶ Současné Čečensko.

• Závěr, vyhodnocení

Probíhá v průběhu dílny adekvátně probíraným tématům.

Identita: kdo všechno jsem a co mě ovlivňuje?

Cíl: Uvědomění si, co vše tvoří součást identity

Pojmy: identita

Vzdělávací oblasti: Osobnostní a sociální výchova, Člověk a společnost

15-30 minut

psací potřeby

• Popis aktivity

Nejprve vhodným způsobem uvedeme žáky do tématu identity. Můžeme společně dát dohromady, co má vliv na náš život?

Co ovlivňuje, jací jsme? Co má vliv na to, jak se chováme? Co je ve vašem životě stěžejní? Např.:

- ▶ místo, kde jsme se narodili (např. stát, město, vesnice, chudinská čtvrt...);
- ▶ místo, kde žijeme;
- ▶ pohlaví;
- ▶ náboženství;
- ▶ rodinné zázemí (např. rodina úplná/neúplná, počet sourozenců, nejmladší/nejstarší, další příbuzní...);
- ▶ naše úloha v životě (např. syn, dcera, matka, otec, babička, dědeček...);
- ▶ příslušnost k profesní skupině (např. učitel, makléř, uklízečka, dělník, novinář, humanitární pracovník...);
- ▶ příslušnost k zájmové skupině (např. hudebník, fotbalový fanoušek, cestovatel, ochránce přírody...);
- ▶ předchozí zkušenosti a klíčové události v životě;
- ▶ výchova;
- ▶ ekonomická situace (např. dostatečné finanční zabezpečení, chudoba, luxus...).

Žáci dostanou za úkol napsat, jak by se charakterizovali, kdo jsou oni osobně (jakou mají identitu, kdo jsou). Pak napíšou, co je v životě ovlivňuje (pomohou si shora uvedenými vlivy). Nakonec uvedou nějakou skupinovou identitu, kterou sdílejí. Mohou také zkusit napsat, zda si myslí, že mají i nějakou připsanou identitu, se kterou třeba nejsou spokojeni.

Jako pomůcku můžeme využít obrys ruky, který si každý nakreslí, a do prstů a na dlaň píše to, kým se cítí být, co je v tom ovlivňuje nebo ovlivnilo.

Upozorníme žáky, že si budeme o jejich charakteristikách a identitách povídat a pokud tedy nechtějí něco z toho, co napíšou, zveřejňovat, ať si udělají jen nějakou značku, aby ji nikdo kromě nich nemohl rozklíčovat, a tuto věc pak neuvádějí nahlas. O ostatních by však měli být připraveni hovořit.

Když žáci své záznamy napíšou, ptáme se, co vše napsali, můžeme psát jejich odpovědi i na tabuli. Tím vytvoříme velký přehled, co všechno tvoří naši identitu, kdo všechno lidé mohou být, jak se mohou cítit. Podle výsledků můžeme s žáky diskutovat o tom, jak jsou lidé odlišní nebo naopak podobní, a co všechno může mít vliv na to, kým se cítí být.

• Několik slov o identitě

Stručně naznačená témata: pro člověka je důležité si uvědomit, kdo je, jaký je, jaký být chce a jaký být třeba taky nemůže, a proč. Člověk si pak může lépe porozumět a být jistý a sebevědomou osobností. Ne všechny výše zmíněné faktory nás ovlivňují, naopak, vliv může mít na nás to, co zde zmíněno není, například konkrétní životní zkušenosti.

Identita, která je nám připsána druhými na základě určitých znaků či kritérií členství (**tzv. připsaná identita vs. pocíťovaná**), může být v rozporu s identitou pocíťovanou (kým se cítím být). Pokud nám přisuzuje okolí identitu, se kterou nejsme ztotožnění, může dojít k nedorozumění či ke konfliktu.

Uvedeme si se žáky příklady pocíťované identity a identity připsané – ať té, která může být pro člověka výhodná, i té nevýhodné (například dítě z „dobré“ rodiny, které má všude dveře otevřené, a dítě ze „špatné“ rodiny, nebo ze sociálně znevýhodněného prostředí, od kterého nikdo neočekává nic dobrého, a tak může být na základě svého sociálního původu diskriminováno a například zařazeno rovnou do speciální školy). Klasickým příkladem tragických důsledků připsané identity je holocaust, při kterém byli postiženi i lidé, kteří do té doby nijak svou židovskou identitu nežili či neprezentovali.

Pomocí pojmu připsaná identita můžeme popisovat i stereotypy, které máme vůči cizincům nebo některým národům. Zároveň je to důležitý nástroj po pochopení pocitu Čečenců, kteří jsou často označováni za teroristy, přestože drtivá většina příslušníků tohoto národa teroristy přirozeně není.

• Závěr, vyhodnocení

Žáci si zkusili uvědomit, co vše tvoří jejich „já“. Dále v hodině můžeme pracovat s tím, do jaké míry jsou součástí naší identity pravidla společnosti, jak jsou pro nás důležitá, a srovnávat je s identitou čečenskou, která je daleko více fixována právě na člověka jako člena určité společnosti, který se v ní chová podle daných a explicitně respektovaných pravidel. Identity žáků budou pravděpodobně výrazně individuální (fotbalista, tanečnice, žák, Jablonečák).

• Zdroj

Hra je převzata a upravena z: Machová, B., Šimečková, V., Tušková, M. Cvičení pro multikulturní výchovu. CEGV Cassiopeia, 2009.

Na co jsem hrdý?

Cíl: Uvědomění si vlastních pocitů hrdosti

Pojmy: hrdost

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Osobnostní a sociální výchova, Výcho-
va k občanství

20 minut

psací potřeby

● Popis aktivity

Žáci napíší (a mohou k tomu využít své záznamy a nákres z aktivity Identita: kdo všechno jsem a co mě ovlivňuje?), na co jsou hrdí. Na co jsou hrdí u sebe osobně, ale také třeba ve skupině, ke které patří.

Společně pak jejich záznamy probíráme a diskutujeme o tom, na co všechno jsou hrdí. Diskutujeme také o hrdosti samotné – je k něčemu užitečná? K čemu? Může být i škodlivá? Je třeba ji nějak pěstovat, nebo kultivovat? Jakou roli hraje hrdost pro nějakou skupinu?

● Rizika

Pro žáky je tato aktivita obtížná, také se u ní mohou stydět. Aktivita může vést k pesimismu ohledně toho, nač být hrdý, například jako Čech nebo jako příslušník místní společnosti. Učitel musí být připraven i na situaci, kdy žáci projevují až nacionalistickou hrdost („Čechy Čechům“). Vytvořte klima, kdy žáci budou ochotni své názory vyslovit a pak s nimi pracujte.

● Závěr, vyhodnocení

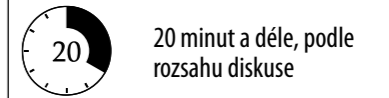
Mnoho národů, o kterých se v projektu učíme, se definuje jako národy hrdé (Čečenci, Afghánci), patří to k jejich identitě. Na čečenských adatech (nepsaných pravidlech) si ukážeme, na čem Čečenci staví svou hrdost. Můžeme srovnávat, zda máme podobné společné vlastnosti či pravidla, na které jsme hrdí a pomůžeme žákům najít, pokud jim to samotným nejde, nač mohou být oni hrdí. Na příkladu Čečenců dále můžeme ukázat, jak národ, který je ohrožen ztrátou svébytnosti, má tendenci posilovat národní hrdost.

Maršo, to je svoboda

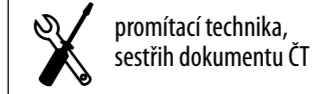
Cíl: Seznámit žáky prostřednictvím příběhů dětí z tanečního souboru Maršo s okolnostmi čečenských válek a s životem lidí v jejich průběhu

Pojmy: válka

Vzdělávací oblasti: Osobnostní a sociální výchova, Člověk a společnost

20 minut a déle, podle rozsahu diskuse

promítací technika,
sestřih dokumentu ČT

● Popis aktivity

Promítneme dokument a diskutujeme s žáky o jeho obsahu. Dokument můžeme využít jak k informacím (kolik bylo v Čečensku válek, o co v nich šlo), tak také k přiblížení prožitků dětí za války, k získání představy o tom, co všechno válka znamená, tedy nejen přímé ohrožení a smrt, ale také dlouhodobé následky, mnohaletou absenci vzdělání, neznalost života v míru a pro nás zcela běžných volnočasových aktivit, a podobně.

● Rizika:

Pro lektora z Čečenska, který válku zažil, může být osobně nepříjemné se na dokument dívat. Je tedy nutno před aktivitou lektora s dokumentem seznámit, aby byl připraven na to, že situace pro něj může být emocionálně náročná.

● Závěr, vyhodnocení

Některé národy v Evropě dosud musí válčit, aby obhájily svoji svobodu. V průběhu aktivity si žáci, kteří válečné zkušenosti naštěstí nemají, uvědomí, jak rozsáhlé důsledky pro život všech lidí válka může mít.

● Pomůcky:

Dokument o dětské taneční skupině z Čečenska „Berkat a Maršo - Štěstí a Svoboda“

● Zdroj

Dokument ČT Berkat a Maršo - Štěstí a Svoboda, režisér David Čálek, 2007, dostupný na <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10173307917-berkat-a-marso-stesti-a-svoboda/20756226827/>.

Co si vezmeš s sebou do neznáma?

Cíl: Možnost zakusit si, jak je těžké opustit oblíbené věci a prostor, na které jsme zvyklí

 15 15 minut

Pojmy: uprchlíci, emigrace

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Osobnostní a sociální výchova

 psací potřeby

• Popis aktivity

Aktivitu lze provést ve více variantách. V principu jde o to, aby si děti uvědomily, co každý den používají, co mají rády, a zkusily si představit, že se toho musejí vzdát.

Lze například napsat na tabuli okruhy a z každého okruhu žák napíše jednu věc, bez které se běžně neobejdou. Okruhy:

- ▶ vlastní pokoj,
- ▶ kamarádi, rodina,
- ▶ škola,
- ▶ svůj šatník,
- ▶ koníčky, sporty,
- ▶ domácí mazlíček.

Nebo vyzveme žáky, aby napsali seznam věcí, bez kterých se běžně neobejdou nebo nechtějí obejít. Necháme je zamyslet se nad předměty denní potřeby i nad tím, kam třeba rádi docházejí – posilovna, kroužky atd. Necháme je přečíst svoje seznamy věcí a pak na tabuli napíšeme seznam 1–6. Žáci ze seznamu vyberou 6 věcí, které považují za důležité.

Když jsou seznamy nezbytných lidí a věcí (lze mít jeden nebo dva seznamy) hotovy, oznámíme žákům, že jsou uprchlíci, kteří musejí rychle odejít ze země. Pracujeme dále se seznamy a žáci v nich začnou škrkat: to, co s sebou nelze vzít, protože to je nepřemístitelné; pak to, co je příliš těžké nebo rozměrné pro transport; dále to, co se zkaží nebo je pro to transport nemožný. Můžeme přidat situaci, že člověk si něco vezme, ale ztratí to, někdo mu to ukradne, nebo to musí prodat.

• Závěr, vyhodnocení

Pokud by žáci zemi, kde žijí, museli opustit – co by nemohli vzít s sebou z uvedeného seznamu? Co dalšího by postrádali? Mohou seznam doplnit. S jakými ztrátami se musí vyrovnat člověk, který nedobrovolně opustí svoji zemi? Žáci, i když jen škrtají na papíře, si uvědomí, jak těžko se s vybranými věcmi loučí i jen takto hypoteticky. Mohou se tedy vžít do příběhů dětí z dokumentu nebo uprchlíků, o kterých slyšeli, nebo které reprezentuje lektor-cizinec.

• Poznámka pro vedoucí

Aktivitu lze využít i například k reflexi hodnot žáků a toho, co je pro ně důležité (objevuje se často facebook, počítačové hry atd.)

25. Dílna Demokratická republika Kongo

Pozdravy Afriky

Cíl: Zábavná aktivita, motivace pro poznávání konžské kultury, ovládnutí základních frází v jazyce lingala

 20 10 minut

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova

 žádné

• Popis aktivity

Aktivitu vede lektor-cizinec. Předáme mu slovo s tím, že se žákům sám představí.

Lektor začne mluvit jazykem lingala – představí se, řekne, odkud je, jak se mu líbí ve škole, proč dnes přišel, že má jinou barvu kůže než my, o čem se dnes budeme bavit, co dělá ve volném čase... Vyprávění doplňuje gesty, aby žáci trochu pochopili, o čem mluví. Atraktivní je, když lektor mluví dlouho, chodí mezi žáky, vezme je za ruku, ukazuje na svou barvu ruky a dětskou ruku a mluví lingala.

Za chvíli jeho proud řeči učitel zastaví a zeptá se žáků, jestli mu rozuměli. Žáci obvykle rozeznají jméno, slovo Kongo, Afrika a další slova, tipují, že se lektor představil.

Vyzveme lektora, aby žáky naučil základní fráze v jazyce lingala:

- ▶ Jak se máš? – Ndenge nini?
- ▶ Mám se dobře – Naza malam
- ▶ Kolik je ti let? – Oza na mbula nini
- ▶ Dneska je hezky – Lelo eza kitoko
- ▶ Rád jsem se s vámi viděl – Nasepeli mingi komona yo

• Závěr, vyhodnocení

Vysvětlíme žákům, že v DR Kongu je úřední jazyk francouzština, obvykle se ale mluví místními jazyky, kterých je zhruba 250. Lingala je africký jazyk zavedený prezidentem Mobutu jako společný jazyk Konžanů. Téma jazyků v Kongu a Africe lze rozvinout do samostatné aktivity.

Demokratická republika Kongo a migrace

Cíl: Motivace, zjištění aktuálních znalostí žáků o DR Kongo, stručné seznámení s obchodem s otroky z Konga

20-30 minut

Pojmy: Kongo, nucená migrace

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Člověk a příroda, Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

pracovní list s tajenkou, prezentace

● Popis aktivity

Žáky rozdělíme do skupin maximálně po 5 členech a rozdáme jim role – vedoucí skupiny, zapisovatel, časoměřič a další. Následně dostane skupina pracovní list, který společně vyplňuje. Na základě správných odpovědí vyluští tajenku (nucená migrace). Následně má za úkol vytvořit společně definici tohoto pojmu a domluvit se, zda a jak se pojem týká Demokratické republiky Kongo.

Pedagog se žáků zeptá, jestli byla nějaká otázka, která je zaujala, jestli zjistili něco, co nevěděli, a co by se chtěli dozvědět.

Pak žáci přečtou své definice nucené migrace, které napsali po vyplnění pracovního listu. Pedagog případně definice zpřesní – budou se zřejmě týkat migrace uprchlíků, zejména politických nebo lidí vyhnaných válkou či živelnými katastrofami. Učitel dále objasní žákům, že na příkladě DR Kongo si můžeme ukázat ještě další podobu nucené migrace, a tou bylo obchodování s otroky. S využitím prezentace a lektora učitel seznámí žáky s dějinami obchodu s otroky z Afriky. Oblast Guinejského zálivu a zejména území Konžského království bylo ve třech stoletích, kdy kulminoval obchod s otroky, nejvýznamnějším zdrojem otroků.

● Závěr, vyhodnocení

Může následovat i diskuse o současné situaci v DR Kongo, kdy jsou lidé nuceni migrovat kvůli vleklé občanské válce. Lektor-cizinec doplňuje výklad pedagoga.

● Poznámka pro vedoucí

Pedagog během skupinové práce nad pracovním listem obchází jednotlivé skupiny a zaměřuje se na to, jaké otázky jsou pro žáky složité. Poznátky z tohoto pozorování následně využije během dílny.

PRACOVNÍ LIST S TAJENKOU

1. Demokratická republika Kongo leží

- a) v srdci Asie (P)
- b) v srdci Afriky (N)

2. DR Kongo má

- a) 10 milionů obyvatel (A)
- b) 71 milionů obyvatel (U)

3. Nejdůležitější řekou DR Kongo je

- a) Kongo (C)
- b) Červená řeka (P)

4. Pygmejové jsou

- a) přírodní národ žijící v Kongu (E)
- b) původní evropští obyvatelé Konga (A)

5. Úředním jazykem je:

- a) francouzština (N)
- b) španělština (D)
- c) ruština (P)

6. V DR Kongu se těží

- a) koltan (Á)
- b) hliník (E)

7. Konžský deštný prales je

- a) největší na světě (F)
- b) nejmenší na světě (N)
- c) 2. největší na světě (M)

8. Neznámějším zvířetem v Kongu je

- a) kapustňák (E)
- b) gorila horská (I)
- c) buvol bílý (O)

9. Portugalci využívali Kongo v 17. století jako zdroj

- a) medu (K)
- b) hliníku (R)
- c) otroků (G)

10. Fufu je

- a) hudební nástroj u nás známý jako foukací harmonika (A)
- b) konžské jídlo (R)

11. Nejoblíbenější konžský hudební nástroj je

- a) fufu (E)
- b) buben (A)
- c) kytara (Y)

12. Může dát černochovi krev bělochovi, pokud mají stejnou krevní skupinu?

- a) ano (C)
- b) ne (P)

13. Mezi největší problémy současného Konga patří

- b) malé nerostné bohatství (A)
- a) občanská válka a kácení deštného lesa (E)

Tajenka:

Napište definici vyluštěného pojmu. Týká se vyluštěného pojmu i Konga?

Jazyky v DR Kongo a Africe

Cíl: Seznámení s jazyky v Kongu a Africe, uvědomění si jazykové diversity a pronikání evropských jazyků do Afriky

10 minut

Pojmy: diverzita, kolonialismus

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Člověk a příroda, Jazyk a jazyková komunikace

politická mapa Afriky

• Popis aktivity

Lektor naváže na informace o jazyce lingala, který, vedle úřední francouzštiny, má být z rozhodnutí státu společným jazykem Konžanů. Ptáme se žáků, jakými jazyky se ještě mluví v Africe a zajímají nás nejprve ty evropské, pak další. Žáci vyjmenovávají jazyky a ujasňujeme si, kde se tím jazykem mluví a proč. Uvedeme si příklady zemí, kde se mluví jakými evropskými jazyky (francouzština, angličtina, portugalština, němčina, italština, španělština) a kde dalšími (arabština).

Žáci uvedou (vymyslí, s pomocí učitele a lektora odvodí), proč jsou právě tyto evropské jazyky úředními jazyky v daných zemích. Toto může být úvodem k vysvětlení kolonialismu a vlivu Evropy na vývoj afrických zemí.

• Závěr, vyhodnocení

Shrneme, které evropské státy ovlivnily svými politikami africké země, poukážeme na dělení Afriky, často zcela bez ohledu na původní kultury a státní útvary. Zároveň vyzdvihneme úlohu evropských jazyků jako prostředku, který mnoha Afričanům umožňuje získání vzdělání na evropských středních a vysokých školách.

Poznáš, na co se tě ptají?

Cíl: Vyzkoušení si vlastní schopnosti uvažovat a komunikovat při setkání s odlišnými kulturami

25 minut

Pojmy: lingala, integrace, komunikace

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova, Jazyk a jazyková komunikace

sada karet s otázkami v jazyce lingala

• Popis aktivity

Každá trojice žáků si vylosuje čtyři karty. Úkolem skupiny je vybrat tři otázky z karet a navrhnout způsob, jak se na ně zeptat na ulici v cizí zemi, obvykle žáci secvičí pantomimickou scénku. Skupina může odložit stranou otázku, kterou považuje za nejobtížnější. Skupiny pak ostatním po řadě předvádějí svá řešení a srovnávají jednotlivé přístupy, hovoří o těžkostech, se kterými se při hledání řešení setkaly. Nakonec skupina přečte otázku, které se vyhnula, a prozradí, proč ji považuje za nejhůře sdělitelnou.

Alternativně mohou skupiny žáků dostat každá pouze jednu otázku, předvést ji, a ostatní skupiny hádají, na co se ona skupina chtěla zeptat.

• Pomůcky:

Sada karet s otázkami, které mohou žáci položit lidem na ulici v cizí zemi. Karty budou v jazyce lingala, ale zároveň tam bude i drobným písmem překlad do češtiny. Aby hra byla zábavnější, můžeme použít rekvizity – klobouk, deštník, apod.

- ▶ Tangu nini sikoyo? (Kolik je hodin?)
- ▶ Epayi wapi ezali poste? (Je zde v okolí pošta?)
- ▶ Epayi wapi ezali pembeni Hopital? (Je zde někde blízko nemocnice?)
- ▶ Tangu nini okokende bus ya suka? (Kdy odjíždí poslední autobus?)
- ▶ Epayi wapi akoki kokende na WC? (Kde bych našel toalety?)
- ▶ Oyebe te,epayi wapi akoki kozuwa hotel? (Nevíte, kde tady můžu sehnat ubytování?)
- ▶ Bayibi ngai eloko, Oyebe te, epayi yakokende na Police? (Okradli mě, nevíte, kde najdu policii?)

• Závěr, vyhodnocení

Pedagog se žáky diskutuje o těžkostech, které mohou mít cizinci po příchodu do nové země, pokud neznají jazyk nebo pokud ovládají pouze jeho základy a chtějí se domluvit.

• Zdroj

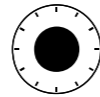
Hra je převzata a upravena z: Pike, G., Selby, D. Cvičení a hry pro globální výchovu 1. Praha: Portál, 2000

Prezentace o DR Kongo

Cíl: Seznámení žáků s vybranými informacemi podle cílů učitele

Pojmy: Demokratická republika Kongo, prales, otroctví, kultura a tradice, životní styl

Vzdělávací oblasti: Člověk a příroda, Environmentální výchova, Multikulturní výchova, Člověk a společnost

průběžně

PPT prezentace, promítací technika

● Popis aktivity

Prezentace je zařazována průběžně po celou dílnu podle zvolených témat a didaktických cílů učitele, střídají se výklad, diskuse a úkoly pro žáky podle připravených slajdů:

- ▶ Úvodní slajd evokující témata, o kterých můžeme při dílně o Kongu hovořit a přemýšlet;
- ▶ Politická mapa Afriky;
- ▶ Řeka Kongo – řeka, prales, dobývání a objevování Konga;
- ▶ Zvířata v Kongu;
- ▶ Život lidí v Kongu – děti a jejich škola a hry, oblečení, hudba;
- ▶ Pygmejové – přírodní národ;
- ▶ Kolonie a obchod s otroky;
- ▶ Krev v mobilech – problematika těžby minerálů z oblasti válečných konfliktů;
- ▶ Buben – jazyk Afriky.

● Závěr, vyhodnocení

Na závěr dílny žáci vytvoří plakát s názvem KONGO a zapíší na něj heslovitě, co zjistili o způsobu života v Kongu. Následně mohou srovnat způsob života v Kongu a v ČR. Při činnosti lze využít skupinových forem práce.

● Poznámka pro vedoucí

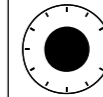
V průběhu skupinových činností je třeba tolerovat výměnu názorů mezi členy skupin.

Příběh a zkušenosti lektora/lektorky

Cíl: Seznámení žáků s příběhem a zkušenostmi lektora jako konkrétního Afričana

Pojmy: podle zvolených témat příběhu

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Environmentální výchova,

Průběžně, závisí na výřečnosti lektora a podle formy, která bude pro aktivitu zvolena

podle potřeb lektora-cizince

● Popis aktivity

Zvolíme způsob prezentace podle zkušeností a jazykových schopností lektora-cizince.

- ▶ Lektor-cizinec může vyprávět svoje zkušenosti s životem v ČR (zážitky s příjezdem, učení se jazyku, zvládnání běžných věcí jako nakupování, cestování, studium, práce atd.) a s odchodem z DR Kongo (důvody pro odchod, vyprávění o dětství v Kongu, popis rodiny a společenství, ve kterém žil). Žáci mohou klást otázky.
- ▶ Lze také zvolit metodu hry na novináře nebo rozvinout toto téma po videoukázkách z dokumentů ČT.

● Závěr, vyhodnocení

Učitel se pokouší zobecňovat či aktualizovat témata, o kterých lektor hovoří.

Novináři: rozhovor ve studiu

Cíl: Zjištění informací o životě lektora v DR Kongo a v ČR

Pojmy: podle zvolených témat příběhu

Vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková komunikace, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova,

30 minut

psací potřeby

• Popis aktivity

Žáci se rozdělí na dvě skupiny. Jsou skupinami novinářů. Jedna skupina má za úkol sepsat otázky, kterými zjistí co nejvíce o životě lektora v DR Kongo (jak vypadala rodina lektora, kam chodil do školy, co tam prožil, proč a jak odešel...), druhá pak zjišťuje co nejvíce o životě v ČR (život a práce/studium v ČR, přijetí ze strany české společnosti, kamarádské a rodinné vazby, srovnání života v obou společnostech...). Z každé skupiny pak po přípravě jeden novinář provede s lektorem, svým hostem v televizním studiu, rozhovor.

Alternativně lze pak nechat žáky, aby na základě rozhovoru ještě napsali novinovou zprávu, případně lze inscenovat něco jako televizní zprávy se živým vstupem reportéra a jeho hosta.

• Zkušenosti a rizika

Je dobré nechat žáky předložit otázky k „autorizaci“, tedy ke kontrole jejich obsahu, nebo být aspoň zhruba seznámen s jejich obsahem. Pokud má lektor nějaké specifické téma, které je důležité probrat, otázky na toto téma žákům poradíme.

Pokud víme, že v případě nějaké země či konkrétního migranta existují bolestná témata, na která se žáci mohou zeptat, je třeba je předem s lektorem předjednat a třeba požádat žáky-novináře, aby se na ně neptali, nebo odpovědět místo lektora. Jde hlavně o válečné zážitky, zranění či úmrtí příbuzných, osobní příkoří, které lektor utrpěl. Lektor je často ochoten o daném tématu hovořit, ale konkrétně položená otázka mu nemusí „sednout“, může být položena necitlivě, protože žáci si například vůbec nedovedou představit dosah svého dotazu.

Při realizaci aktivity se ukázalo, že je třeba počítat s emocemi lektora, učitel musí být schopen na ně reagovat, např. slovy „vidím, že jste i nyní smutný/á...“, a žákům je vysvětlit, např. „vidíte, jak silně vzpomínka na útek do hor před válkou působí na paní lektorku i po tolika letech...“. Zážitek žáků ze setkání s lektorem to může zintenzívnit, zároveň je velmi obtížné zvládnout situaci, kdy například lektor/ka začne plakat po položení zdánlivě rutinní či z našeho pohledu nevinné otázky.

• Závěr, vyhodnocení

Ptáme se žáků, zda se chtějí ještě na něco zeptat, zda je vše jasné, pomůžeme jim doplnit místa v životě lektora, na která se neptali.

• Poznámka pro vedoucí

Tuto aktivitu lze zařadit jak do úvodní části dílny, tak do závěrečné části. Na počátku toho žáci o lektorovi mnoho nevědí a ptají se tedy na základní věci, mohou se tedy pokusit zmapovat co nejvíce o lektorovi; na konci naopak otázkami spíše budou navazovat na to, o čem se v průběhu dílny mluvilo a na co se chtějí doptat. V závěru dílny splní tato aktivita účel volné diskuse.

Lidé a život na konžském venkově

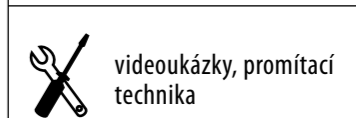
Cíl: Získání vizuální představy o životě na konžském venkově s pomocí komentáře učitele či lektora.

Pojmy: tradice a kultura, společenské normy, životní styl

Vzdělávací oblasti: Člověk a příroda, Environmentální výchova, Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Výchova ke zdraví

30 a více minut

videoukázky, promítací technika

• Popis aktivity

Zhlédneme a rozebíráme ukázky dokumentů ČT a komentujeme předkládaná témata:

- ▶ Na cestě po Jižním Kivu (minuty 10:02 – 17:00) – podnebí, příroda, ochrana přírody a goril, život na vesnici, potraviny a kuchyně;
- ▶ Na cestě za Aderem z Jižního Kivu (celý) – na základě filmu lze ukazovat život dětí v Kongu, školu a školství, hry, zábavu a práci, odlišnosti ve společenském životě v Kongu a v Evropě.

• Závěr, vyhodnocení

Lektor může filmy komentovat, pokud má osobní zážitky ze života na vesnici, pokud ne, věnuje se spíše školství a vzdělání v Africe a odlišnostem společenského či komunitního života v Kongu a ČR.

• Poznámka pro vedoucí

Na dokumentu Na cestě po Jižním Kivu lze dobře pracovat také s tématem mediální prezentace Afriky, neboť zde komentář mnoho ze způsobů afrického života shazuje a označuje za méněcenný nebo podivný. Dokument je zároveň tematicky neuspořádaný a vlastně chaotický – i to pak přispívá k celkově nejistému vyznění celého filmového dokumentu i divákově stereotypnímu pocitu o chaosu v Africe.

• Zdroje

Dokument ČT Na cestě po Jižním Kivu: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185966822-na-cestech/210562260120017-na-cestech-po-jiznim-kivu/>

Dokument ČT Na cestě za Aderem z Jižního Kivu: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267533580-na-cestech-za-detmi/210562260140017-na-cestech-za-aderem-z-jizniho-kivu/>

Buben – jazyk Afriky

Cíl: Seznámení s africkou hudbou a její důležitostí, odpočinek, pobavení

Pojmy: mbunda, kultura

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Umění a kultura

30 minut

Buben, barvy na obličej

• Popis aktivity

Lektor vezme buben a naučí žáky písničku Koymbiko, eventuelně jim pomaluje tváře, naučí africké taneční kroky. Vysvětlí význam hudby v africké společnosti a hlavně význam bubnu, který je hlavním komunikačním i rituálním nástrojem.

Žáci si mohou vyzkoušet zahrát na buben.

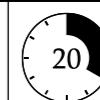

Jennifer z Angoly

Cíl: Seznámení s osobním příběhem dítěte, které žije v ČR, ale pochází z Afriky

Pojmy: integrace

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

20 minut

film, promítací technika

• Popis aktivity

Vysvětlíme žákům, že náš lektor cizinec není jediný Afričan v ČR a pustíme film o holčičce z Angoly (Angola sousedí s DR Kongo a mají mnohdy společnou historii i osudy); ta nám řekne, jak se jí žije a studuje v Liberci.

Pustíme film Jennifer z Angoly, dostupný v online archivu České televize.

• Závěr, vyhodnocení

Diskuse o životě dítěte, které není z České republiky.

• Zdroje:

Film ČT: Tak to vidím já II: Jennifer (<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10211828584-tak-to-vidim-ja/20955211333-jennifer/titulky/>)

Předsudky: jací jsou Afričané?

Cíl: Uvědomit si, jaké předsudky máme vůči Afričanům a jak mohly vzniknout

Pojmy: předsudky

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

30 minut

kartičky s předsudky

● Popis aktivity

Co jsme se zatím o DR Kongo dozvěděli? A co jste se dozvěděli, když jste vyhledávali informace o Kongu? Kongo je opravdu daleko, jeho kultura je hodně odlišná od naší, a tak informace, které o Africe běžně máme a získáváme, jsou útržkovité a náhodné, a často zjednodušené či předsudečné. Zahrajeme si proto hru na předsudky.

Rozdáme kartičky s předsudky (nebo je položíme textem dolů na zem nebo lavici a necháme žáky losovat) a postupně požádáme žáky, aby přečetli, co je na kartičce, kterou si vylosovali, a řekli, zda si myslí, že jde o předsudek. Na základě výroky na kartičce se mohou i zeptat na něco o Afričanech, co je zajímavé.

Reakci žáka nejprve komentují ostatní, pak odpověď dotáhne lektor-cizinec, což se může přerodit v poměrně dlouhou, ale zajímavou diskusi.

● Závěr, vyhodnocení

Hru uzavřeme diskusí o předsudcích a rasismu. Už samotné nastavení hry (hovoříme o „Afričanech“, kteří už sami o sobě nejsou homogenní skupinou, o které by bylo možno v naprosté většině případů takto obecně hovořit) upozorní na běžné užívání stereotypů a přehnaného zobecňování.

● Pomůcky:

Kartičky s předsudky:

- ▶ Afričané se víc potí.
- ▶ Afričan nemůže dát krev bělochovi a naopak.
- ▶ Afričané mají bělejší a kvalitnější zuby.
- ▶ Děti ze smíšených manželství jsou roztomilejší a zábavnější.
- ▶ V Africe se jezdí na slonovi.
- ▶ V Kongu neexistují domy jako v Evropě, lidé bydlí v chýších ze slámy.
- ▶ Celou Afriku sužuje hladomor, lidé v Kongu nemají co jíst.
- ▶ Lidé v Africe jsou hloupí, všechno kopírují od Evropanů, protože sami nedokáží nic vymyslet.
- ▶ Afričané v ČR se žijí hlavně prodáváním drog nebo lákáním turistů do drahých podniků.
- ▶ Afričanům, kteří žijí v ČR, je pozornost okolí nepříjemná.
- ▶ Afričané hodně kouří a pijí alkohol.
- ▶ V Kongu je to hodně nebezpečné, protože tam bydlí šamani, kteří ovládají černou magii a můžou nás začarovat.
- ▶ V Kongu se jedí opice, krokodýli a hadi.
- ▶ Lidé v Kongu nemají oblečení jako my, chodí zahalení jen do kusů látek a nemají boty.

Krev v mobilech

Cíl: Využití videoklipů k seznámení žáků s okolnostmi konžské občanské války, podpora porozumění složitosti tamního konfliktu, vznesení otázek, kdo vše může nést za konflikt odpovědnost

Pojmy: občanská válka, globalizace, mezinárodní obchod, dětská práce, otroctví, globální odpovědnost

Vzdělávací oblasti: Osobnostní a sociální výchova, Člověk a příroda, Jazyk a jazyková komunikace (anglický jazyk), Člověk a společnost

25 minut

videoukázky, promítací technika

● Popis aktivity

Žáci budou spolu s učitelem rozebírat filmové ukázky a pokusí se vystopovat cestu minerálů vytěžených v Demokratické republice Kongo do elektronických součástek, které denně používají. K tomu lze využít dokument o minerálech z oblasti konfliktu (Conflict minerals). Dokument je v angličtině, ale je doprovázen dokumentárními záběry a animacemi, které osvětlují, k čemu se minerály využívají, jak se s nimi dále obchoduje a jak se dostávají do našich elektronických zařízení.

Žáci mohou zkusit dokument převyprávět, přestože komentáři v dokumentu nerozuměli. Co z dokumentu pochytily, o jakém problému dokument hovoří, co se v DR Kongo děje a co je na tom špatné? Učitel žákům pomůže obsah dokumentu rekonstruovat.

Následně pustíme šot ČT24 o dokumentu z festivalu Jeden svět „Krev v mobilech“. Zde režisér snímku vysvětluje princip války v Kongu a klade otázku, jak je možno rozjetý obchod s minerály, který je postaven na dětské otročské práci a provázen humanitární katastrofou, zastavit. Pedagog vysvětlí žákům neznámé pojmy.

Dáme žákům za úkol, aby se pokusili převyprávět či vlastními slovy vysvětlit, na jaký problém režisér ukazuje. Pokusíme se jim problém vysvětlit, i když je to velmi těžké, protože konflikt v DR Kongo je složitý.

Nad dokumenty můžeme diskutovat o dětské práci a dětských vojácích, o mechanismech, díky kterým se válka udržuje, o vlivu firem a evropských zemí na tuto válku a o eventuální odpovědnosti vyspělého světa za situaci v Africe.

● Rizika

Dokument „Conflict minerals“ je v angličtině, učitelé se tedy nemusejí rozhodnout jej použít. I kdyby ale sloům nerozuměli, grafiky a animace v něm jsou velmi srozumitelné a žáci je podle našich zkušeností správně interpretují.

Problém konžské občanské války je velmi složitý a minerály nejsou jeho jediným důvodem. Nelze tedy na ně válku redukovat. Místo obecného výkladu o tamní válce ale lze tyto dokumenty využít a aspoň částečně žákům přiblížit, co a jak se tam děje.

Občanská válka i život v dolech v Kongu jsou doprovázeny mimořádnou brutálností. Učitel musí být připraven s žáky o tomto tématu hovořit – žáci na ně totiž velmi rychle na internetu narazí, zejména na masové znásilňování žen a dívek. Někdy mají žáci o tato témata zájem proto, že jsou pro ně svou násilností a zakázaností svým způsobem atraktivní. Diskusi je proto třeba zaměřovat na příčiny a důsledky těchto násilností, nikoliv na násilí samotné.

● Závěr, vyhodnocení

S žáky diskutujeme o globálním světě, ve kterém rozhodnutí jedné silné skupiny může (negativně) rozhodnout o osudu mnoha osob či celé země na opačné straně světa. Konflikty v Africe jsou také do jisté míry dědictvím kolonialismu, kdy byla mnohá území využívána pouze jako zdroj surovin pro vyspělé země, zcela bez ohledu na to, jak negativní dopady mělo toto využívání na místní společnost a životy Afričanů.

Lze diskutovat i o osobní odpovědnosti a o možnostech, které má jedinec, který se chce proti uvedeným negativním jevům postavit (například fair-trade, prosazování biopotravin).

● Dokumenty a videoukázky

Krev v mobilech – Horizont ČT24 (<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10316155327-horizont-ct24/211411058050010/obsah/150886-krev-v-mobilech/>)

Conflict minerals (<http://www.youtube.com/watch?v=aF-sJgcoY20>)

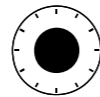
26. Dílna Sýrie

Prezentace o Sýrii

Cíl: Poskytnout informace o zemi pomocí map, fotografií lektora cizince, krajiny, zvířat, měst, kultury, jazyka, historie a gastronomie

Pojmy: Sýrie, geografie, kultura a tradice, historie, politika, válka, populace

Vzdělávací oblasti: Člověk a příroda, Člověk a společnost, Jazyk a jazyková komunikace

v průběhu celé dílny

projekční technika, prezentace

• Popis aktivity

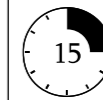
Lektor cizinec využívá prezentace k představení země původu, obrázky i fotografie komentuje s přispěním vlastních zážitků a zkušeností.

Hádej, kdo jsem

Cíl: Seznámit žáky s lektorem cizincem zábavnou odlehčenou formou pomocí kartiček slavných osobností, které mají rodinné kořeny v Sýrii. Mezi kartičkami se skrývá i karta lektora cizince. Žáci získají část informací o lektorovi s tím, že bude podpořena jejich zvědavost ohledně života lektora.

Pojmy: xenofobie, rasismus

Vzdělávací oblasti: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova

15 min.
(s hrou na novináře 25 min.)

životopisy Steva Jobse, Teri Hatcher a lektora-cizince

• Popis aktivity

Hra skýtá tři kola. V každém kole je vybrán jeden žák (většinou dobrovolník), který předstoupí před tabuli, kde od učitele dostane kartičku. Na kartičce je medailonek – krátký profil slavné osobnosti, která má kořeny v Sýrii anebo ze Sýrie přímo pochází (např. Steve Jobs, Teri Hatcher, ...). Ostatní žáci pokládají otázky, žák s kartičkou odpovídá pouze ano/ne. Po uhádnutí profese a země původu se odkryje i jméno slavné osobnosti (uhádnout jméno by bylo moc obtížné, proto stačí pouze profese a země původu). V posledním kole žák obdrží kartu s medailonkem o životě lektora cizince. Po uhádnutí lektor přichází o učebny.

• Závěr

Žáci neformálním a hravým způsobem zjistí informace o lidech syrského původu včetně lektora-cizince, čím se otevře prostor pro další otázky. Vhodné je tedy navázat hrou na novináře (žáci pokládají sami otázky lektoru cizinci)

Wentworth Miller

(2. června 1972 Chipping Norton, Anglie)

Je americký filmový herec. Je znám především díky účinkování v seriálu Útěk z vězení. Za roli získal nominaci na Zlatý glóbus v kategorii nejlepší herecký výkon v hlavní roli. V roce 2013 napsal scénář k thrillerovému snímku Stoker. Má ruský, francouzský, holandský, **syřský** a libanonský původ z matčiny strany.

Teri Lynn Hatcher

(8. prosince 1964, Palo Alto, Kalifornie, USA)

Je americká herečka, která ztvárnila roli Bond girl po boku Jamese Bonda ve filmu Zítřek nikdy neumírá z roku 1997. Ovšem ještě známější se stala díky seriálu Zoufalé manželky z roku 2004, kdy se v roli rozvedené Susan stala v Americe nejoblíbenější zoufalou manželkou tohoto seriálu. Za tuto roli vyhrála Zlatý Glóbus pro nejlepší herečku. Má **syřské** kořeny. Její matka Ester byla na půl Syřanka a na půl Irka a Češka.

Steve Jobs

(24. února 1955 San Francisco, USA – 5. října 2011, Palo Alto, USA)

Spoluzakladatel, předseda a generální ředitel společnosti Apple. Jedna z nejvýraznějších osobností počítačového průmyslu posledních čtyřiceti let. Založil také firmu NeXT a pod jeho vedením se proslavila i filmová studia Pixar (Hledá se Nemo, Auta).

Jobsův biologický otec Abdul Fattah Jandali byl **syřský** imigrant.

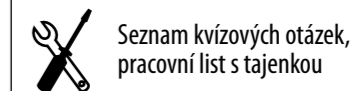
Sýrie – skupinová práce s využitím pracovního listu

Cíl: Motivace žáků na téma dílny – poznávání syřské společnosti prostřednictvím kvízu

Pojmy: Sýrie, uprchlíci

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a příroda, Člověk a společnost, Jazyk a jazyková komunikace

• Popis aktivity

Žáci se rozdělí do skupinek a rozdělí si role. Jeden žák zapisuje, jiný je časoměřičem, další vedoucím skupiny. Na základě správných odpovědí žáci vylouští tajenku („uprchlíci“). Následuje analýza pojmu a diskuse nad tím, koho se uprchlictví týká – i v souvislosti se současným stavem v Sýrii.

1. Území Sýrie bylo ve starověku součástí?

- a) Číny (A)
- b) Mezopotámie (U)
- c) Indie (O)

2. Co je Aleppo?

- a) jedno z nejstarších obývaných míst na světě (P)
- b) jeden z největších chrámů na světě (H)
- c) tradiční náboženský svátek (I)

3. Hlavní město Sýrie je?

- a) Damašek (R)
- b) Bejrút (C)
- c) Káhira (D)

4. Která řeka protéká Sýrií?

- a) Eufrat (C)
- b) Rýn (K)
- c) Mississippi (F)

5. Kolik počet obyvatel má Sýrie?

- a) 8 mil. (E)
- b) 12 mil. (U)
- c) 18 mil. (H)

6. Co je to Dabkka?

- a) jídlo (P)
- b) tanec (L)
- c) oděv (M)

7. Jak se nazývá typické syrské jídlo?

- a) Falafel (Í)
- b) Kung-pao (U)
- c) Pizza (O)

8. Do jaké země odjízděli mladí Syřané v 80. letech na studentské výměnné pobyty?

- a) Portugalsko (S)
- b) Československo (C)
- c) Saudská Arábie (V)

9. Jaké je jméno současného syrského prezidenta?

- A) Bašár al-Asad (I)
- B) Ruholláh Chomejní (A)
- C) Muhammad Ali (T)

Pohádka 0 princi Júsufovi a ifrítce Lajlabí

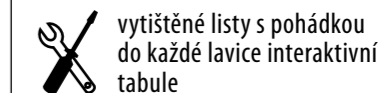
Cíl: Žáci si na základě lidového vyprávění (pohádek) uvědomují podobnosti ve vytváření příběhů napříč různými kulturami včetně základní morálních prvků (dobro X zlo). Mohou si uvědomovat i vnitřní emoční podobnost a identifikovat se tak skrze pohádky s dětmi z jiných kultur.

25 minut

Pojmy: kultura, lidová moudrost

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a společnost, Umění a kultura

vytištěné listy s pohádkou do každé lavice interaktivní tabule

• Popis aktivity

Žáci dostanou listy, na nichž je úryvek pohádky. Žáci postupně po odstavcích čtou pohádku. Na konci jsou žákům položeny otázky: „Znáte podobnou českou (nebo jinou) pohádku?“/“Co má pohádka podobného s našimi pohádkami?“ (láska X nenávisť, dobro zvítězí nad zlem, králové, kouzelné bytosti), „Objevuje se v pohádce něco pro vás neobvyklého“ (džinové, ifrítky, ...). Poté je třeba žákům dané mytologické postavy popsat a vysvětlit, že jsou podobné našim postavám (čert, víly, ...). Následovat může i zdůraznění použitého výrazu „uprchlíci“ a vysvětlení v dané kontextu či rozbor stereotypního postoje samotné ifrítky vůči lidem (lidé „...lžou a jsou proradní.“)

• Závěr, vyhodnocení

Následovat může doplňující aktivita, při níž žáci přiřazují názvy pohádek tak, jak je známe v češtině (Tři čuníci, Sněhurka a sedm trpaslíků, ...) k názvům tak, jak je znají v Sýrii. Závěrem může být, že nejenže mají v Sýrii podobné pohádky, ale znají i pohádky, které jsou typicky evropské.

Tajenka:

Úryvek z pohádky **O princí Júsufovi a ifrítce Lajlabí**

(Král světla – Arabské mýty, legendy a pohádky. Jiří Tomek, Argo – 2015):

(…) Když se princ vrátil do královského zámku, řekl matce, že se zamiloval do Lajlabí a že se s ní chce oženit. „Drahá matko, prosím, jdi a požádej mým jménem rodinu Lajlabí o ruku jejich dcery.“ „Není v mé moci, drahý synu, abych tě zasnoubila s ifrítkou, která žije daleko od lidí v poušti na hradě ifrítů,“ odpověděla královna lítostivě. „Budeš se muset za Lajlabí vypravit sám, chceš-li se s ní oženit. Nikdo jiný tě zastoupit nemůže.“

Hned druhého dne si princ Júsuf nechal osedlat koně a vyjel do pouště hledat Lajlabí. Již putoval mnoho dní a nocí, když v tom se před ním objevil strašlivý mohutný džin. „Mír s tebou, bratře,“ pozdravil princ džina. „I s tebou, mladíku,“ odpověděl džin. „Co hledáš v téhle pustině?“ „Chci najít mladičkou ifrítku Lajlabí a oženit se s ní. Znáš cestu k jejímu hradu?“ „Jelikož umíš zdravit, jak se na bratra sluší, doletím s tebou k Lajlabí,“ džin si položil prince mezi lopatky a vyletěl vysoko do nebe.

Dlouho, předlouho letěl džin s princem v nekonečném prostoru, než začali pomalu klesat dolů. Nakonec přistáli uprostřed pouště nedaleko od nádherného hradu ifrítky Lajlabí. „Jdi k hradu, postav se pod jeho hradby a třikrát zavolej: ‚Lajlabí, Lajlabí, ó Lajlabí. Rozprostři svůj dlouhý vlas a spusť ho z hradby ke mně dolů,‘“ radil princovi džin. „Jestliže se Lajlabí ozve, nezahyneš. Neodpoví-li však na tvoje volání, pohltní tě země a ty zemřeš.“ (…)

I vydal se Júsuf k hradbám hradu, a když k nim přišel, zvolal přesně to, co mu džin poradil. Lajlabí spustila z hradby svůj dlouhý vlas, princ po něm k ní vyšplhal nahoru a pohlédl krásné ifrítce do očí. A je to jako požár na moři, když mladé srdce láskou zahoří. Hlasem plným horoucí vášně zarecitoval: „Lajlabí, drahá Lajlabí, věz, že tě neskonale miluji a že ani nejkrásnější ženy světa či spanilé dívky ráje mě lásky k tobě neznaví, ty jsi moje nade všechno milované prokletí.“ „Také tě mám ráda, princí,“ odpověděla Lajlabí. „Moc se mi líbíš. Proto jsem tě nenechala pod hradbami zahynout. Jen je škoda, že jsi z lidí.“ „Bojíš se lidí?“ divil se princ. „Ne. Ale bojím se jim uvěřit. Lžou a jsou proradní. Není v nich lásky ani věrnosti.“ „Mýlíš se. Nejsme všichni takoví,“ hájil se princ. „Snad máš pravdu. Ale já se přece jenom bojím. Neměj mi to za zlé, princí. Budu šťastna, jestli se přesvědčím, že jsem se mýlila.“

Princ přistoupil k Lajlabí blíž, velmi blízko, blizoučko, a chtěl ji obejmout. „Ne, princí, na objímání teď není čas,“ řekla Lajlabí a Júsufa jemně odstrčila. „Za chvíli přijde moje matka, a kdyby tě tu spatřila, snědla by tě. Musím tě hned schovat.“ Nato na Júsufa dýchla a ten se rázem proměnil v granátové jablko. Lajlabí jablko pohládila a položila ho na okno.

Vtom odněkud shůry přiletěla strašlivá ifrítka a hrozným hlasem zaskřehotala: „Čichám, čichám člověčinu, dcero.“ „Kde by se tady vzal člověk, matko,“ odpověděla udiveně Lajlabí. „Létáš celý den po světě a pach lidí ti uvízl v nose. Pojd, posad se tady. Odpočineš si a já ti upravím vlasy. Už dlouho jsem je nečesala, už drahý čas jsem je nevískala.“ Při česání stará ifrítka spokojeně usnula. Probudila se až druhého dne ráno, vznesla se do výše a odlétla do pouště. Lajlabí nemeškala, vzala prince do náruče a odletěla s ním opačným směrem. Její matka se však nečekaně brzo vrátila, a když svou dceru nikde nenašla, dovtípila se, že v hradu přece jen byl člověk a že s ním její dcera uprchla. Strašlivě se na uprchlíky rozzlobila, vznesla do výše a vykřikla z plných sil: „Drahá Lajlabí, tvého milého stihne moje prokletí! Čtyřicet dní na tebe nevzpomene, podobu malého ptáčka na sebe vezme!“ Lajlabí beze slova letěla s princem dál a snesla se s ním k zemi, až když se přiblížila k jeho královskému hradu. „Odpočiň si trochu, drahá Lajlabí,“ řekl princ. „Půjdu do hradu sám a povím o tobě rodičům, aby tě mohli s patřičnou slávou přivítat.“

Lajlabí čekala dlouho, ale princ se nevracel. Uběhl jeden den, uplynuly dva dny, třetí den se už přehoupl přes poledne a po princí Júsufovi ani vidu ani slechu. Ubohá Lajlabí nemohla vědět, že se kletba její matky naplnila a že se princ proměnil v malého vrabce.

A jak tak Lajlabí trpělivě seděla a čekala na prince, šla kolem ní mladá černoška. Lajlabí černošku požádala, aby si s ní vyměnila šaty. Ta s radostí souhlasila, i když zprvu nevěřila, že to ta krásná dívka myslí vážně. Kdo by chtěl vyměnit hedvábný šat vyšívaný zlatem a zdobený diamanty za potrhané a ušmudlané šaty černé služebné? Lajlabí si oblékla služčiny šaty, natřela si tváře černou hlínou a vydala se do města. Chodila dům od domu a žádala lidi, aby ji zaměstnali jako služebnou. Práci našla až v královském hradu. Měla štěstí. Přijal ji sám král a kupodivu ji zaměstnal jako svou osobní kuchařku.

Druhého dne, právě když Lajlabí připravovala králi polední jídlo, přiletěl odněkud malý vrabec, usedl na okno a zaštěbetal: „Lajlabí, ó Lajlabí, jak se máš v domě mého otce? Našla jsi v něm štěstí a skvělé bydlení?“ „Nenašla. Pod sebou mám v noci jen rohožku a pod hlavou tvrdou slaměnou podušku. Špatně se mi na nich samotné spí, můj z nejmilejších miláčku,“ odpověděla Lajlabí a dala se do pláče. A jak naříkala, zapoměla na jídlo a to se jí v kotlíku připálilo. Král se rozzlobil a vyhuboval jí. Když druhého, třetího i čtvrtého dne Lajlabí opětně připálila jídlo, řekl si král: „To není samo sebou, že kuchařka jídlo vždycky připeče. Musím celé té podivné záležitosti přijít na kloub.“ A tak se pátého dne před polednem král tajně ukryl v kuchyni a sledoval, co se bude dít. Lajlabí se chvíli nato pustila do vaření. Vtom opět přiletěl malý vrabec a spustil jako předešlé dny. Nato král vystoupil z úkrytu a řekl: „Všechno jsem viděl a slyšel, kuchařko. Je to vskutku zvláštní ptáček, tenhle čiperný vrabčáček. Až se zítra opět objeví, vyzvi ho, ať na podlahu přiletí.“ „Ptačího šatu tě pak zbavím, v člověka, prince Júsufa, zpět navrátím. Oprostím tě od matčina prokletí a spočineme spolu v láskyplném objetí,“ pomyslela si Lajlabí. A tak následujícího dne sledoval král, jak na kuchařčino vyzvání sletěl vrabčák z okna na podlahu kuchyně a jak ho kuchařka chytila, jednou rukou ho pak pevně držela a druhou mu z tělíčka vytrhávala pírko za pírkem, až ubohého ptáčka úplně oškubala.

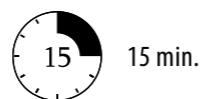
V tom se holé tělíčko vrabčáka proměnilo v krásného mládence, prince Júsufa. Lajlabí ho láskyplně objala, také král prince sevřel v objetí, a když mu oba vypověděli svůj podivný příběh, vystrojil jim svatbu. Nevěště cop havraních vlasů, který byl velice dlouhý, přistříhli, aby byl kratší, tuze krátký, snad kousíček pouhý. A oblékli ji do šatů, které stály tisíc a tisíc dinárů. A sedm dní a sedm nocí všichni drazí hosté, co na svatbě byli, vesele u krále tancovali, zpívali a pili.

Hra s příslovími

Cíl: Žáci si na základě ústní lidové slovesnosti uvědomují podobnost myšlení a uvažování napříč rozdílnými kulturami.

Pojmy: kultura, lidová moudrost

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a společnost

15 min.

vytištěné listy

- **Popis aktivity**

Žáci dostanou ve skupinkách rozstříhané proužky s příslovími. Jejich cílem je vytvořit logické dvojice mezi českými a syrskými příslovími s tím, že je třeba se zaměřit na jejich obsah. Závěrem je, že ačkoliv v jazyce se píše a zní každé přísloví jinak, většinou má velice podobný nebo stejný význam.

„Trpělivost přináší růže.“

„Není vše koláč, co je kulaté.“

„Dělá z komára velblouda.“

„Vzdálený oku – nikoli drahý srdci.“

„Nemaluj čerta na zed’.“

„Dostává ten, kdo je trpělivý.“

„Není všechno zlato, co se třpytí.“

„Mluv o své zvěři a ona se ti objeví.“

„Sejde s očí, sejde z mysli.“

„Pohřeb je velký, ale pohřbívá se myš’.“

Jaké je mé náboženství?

Cíl: Uvědomit si nemožnost na základě vnějších znaků zjistit, k jaké nábožensko-etnické skupině daný člověk patří. Jedná se o střet s možnými stereotypy v praktické ukázce skrze ilustrace fotografií členů syrským náboženských skupin.

Pojmy: etnika, náboženství

Vzdělávací oblasti: Multikulturní výchova, Člověk a společnost

10 minut

projekční technika, prezentace

• Popis aktivity

Na tabuli jsou napsána následující náboženství, náboženské skupiny: křesťané, sunnité, drúzové, kurdové. Pomocí prezentace jsou poté žákům ukazovány jednotlivé slajdy, na nichž je vždy jeden obrázek/fotografie člena nebo celé rodiny z určité náboženské skupiny. Cílem žáků je hádat, ke které z na tabuli vypsanych skupin daní lidé patří. Fotografie ovšem mohou českého žáka mást, protože například ženy s šátky nepatří k muslimské, ale křesťanské skupině.

• Závěr, vyhodnocení

Žáci si uvědomují, že cílem kvízu nebylo správné přiřazení, ale naopak – že šlo o bourání stereotypů. Může následovat diskuse či představení Sýrie jako společnosti, která je etnicky i nábožensky velice rozmanitá.

PRACOVNÍ LIST

Drúzové**Křesťané****Kurdové****Sunnité**

Cesta uprchlíka – kudy se vydáš?

Cíl: Pomocí zážitkové pedagogiky si uvědomit a hlavně vnitřně na vlastní kůži prožít strasti, které jsou přítomné v životech prchajících lidí z místa, ve kterém jim hrozí nebezpečí.

45 35-45 minut

Pojmy: nucená migrace, pašeráci, bezpečí

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

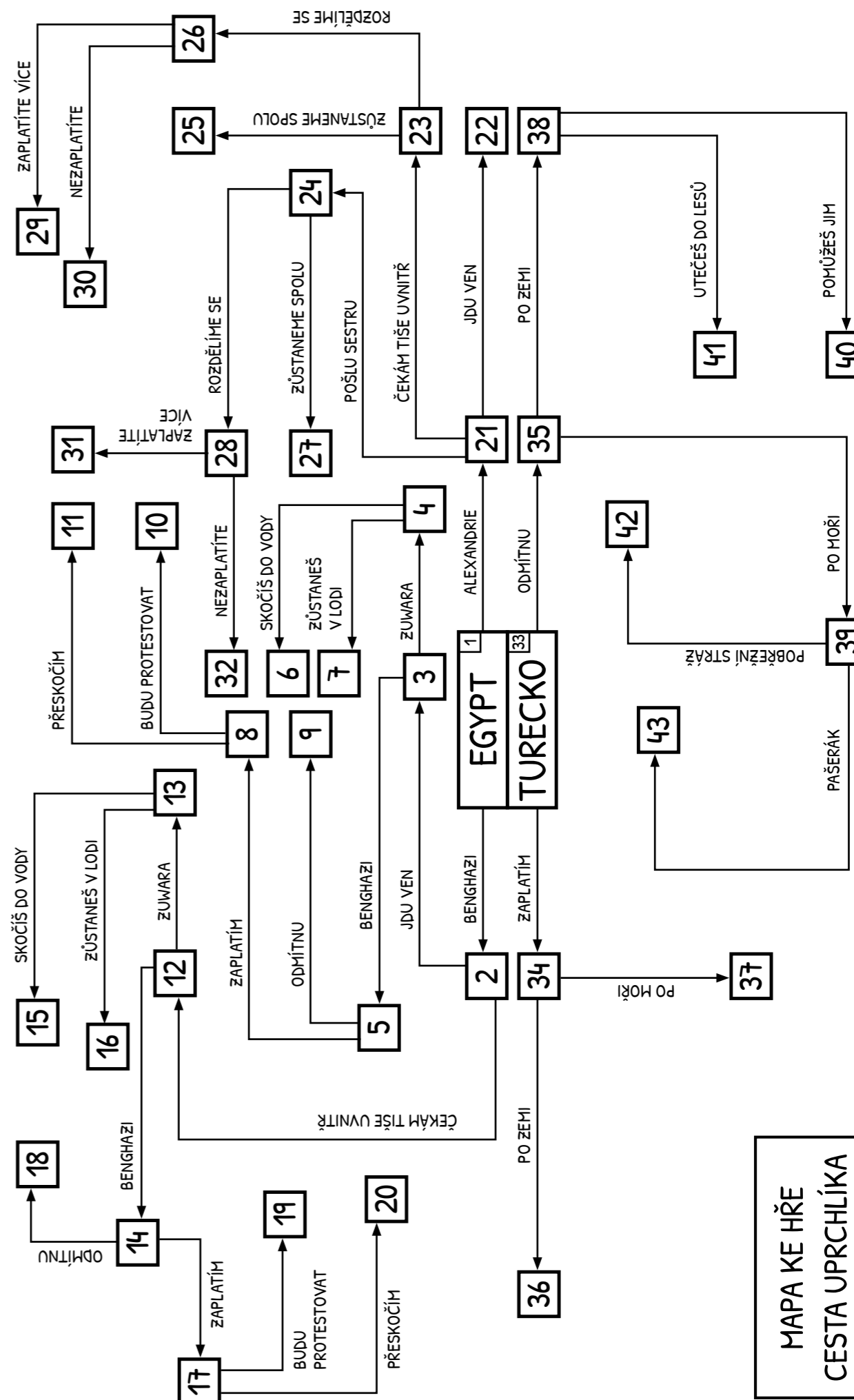
43 obálek s částmi příběhů, mapa ke hře cesta uprchlíka

• Popis aktivity

1. Pedagog si připraví 43 obálek, do kterých vloží 43 částí příběhu (viz.nadpis části příběhu, každá část příběhu má své číslo od 1 do 43, které bude odpovídat číslu na obálce)
2. Vytiskne si mapu ke hře cesta uprchlíka (žáci ji nesmí vidět)
3. Přečte žákům úvod hry a dá jim na výběr, zda zvolí cestu přes Egypt nebo Turecko
4. Na základě jejich rozhodnutí jim předá obálku s číslem (viz. mapa ke hře cesta uprchlíka)
5. Žáci rozhodují o pokračování příběhu na základě informací z obálek. Pedagog jim dle jejich rozhodnutí vydává další obálky s číslem dle mapy ke hře cesta uprchlíka
7. Hra končí ve chvíli, kdy žáci dostanou poslední obálku

• Závěr, vyhodnocení

Lektor s učitelem žákům vysvětlí, že nejde o fiktivní příběhy, ale skutečné reálné příběhy lidí, kteří toto zažili. Vhodné je navázat filmem Plavba, kde je skrze autentické záběry ilustrována jedna z cest, po níž se uprchlíci ze Sýrie mohou do Evropy vydávat.

Cesta uprchlíka

Hra vychází ze hry Syrian Journey: Choose your own escape route autorů Mamdouha Akbiaka a Eloise Dickera, ilustrace Gerry Fletcher.

Úvod hry

Syrský konflikt roztrhal zemi na kusy. Zanechal po sobě tisíce mrtvých a miliony lidí musely opustit své domovy. Mnoho lidí hledá útočiště v okolních zemích, ale další platí pašerákům, aby je dostali do Evropy. Riskují smrt, zajetí a zpětnou deportaci do Sýrie.

Pokud bys patřil k těm, kteří si mohou cestu do Evropy finančně dovolit, jak by probíhala? Vydejte se na cestu, abyste pochopili, jakým rozhodnutím musí čelit uprchlíci.

Všechna rozhodnutí a jejich pokračování mají reálný základ, který vychází z osobních zkušeností uprchlíků, kteří tuto cestu absolvovali.

Více než 9 milionů Syřanů bylo nuceno opustit své domovy a vy a Vaše rodina jste mezi nimi. Prodali jste svůj dům v Aleppu za 20 000 dolarů. Nyní jste v Libanonu v uprchlickém táboře, kde žijete už 3 roky. Vaše děti, které dříve chodily do školy, zde chodí do školy jen občas a jsou ve třídě s dalšími 100 dětmi ve věku 6-13 let. Nemůžete pracovat a jste závislí pouze na jídle a věcech, které dostanete od humanitárních organizací. Stále ještě Vám zbývá polovina peněz, které jste dostali za prodaný dům. Sníte o cestě do Evropy, kde by bylo možné začít pracovat, najít dětem školy a začít zase normálně žít někde, kde je bezpečno.

Abyste se dostali do Evropy, musíte riskovat nebezpečnou cestu. Buď přes moře, nebo po zemi, případně obojí. Jedinou možností, jak se dostat do Evropy, pokud jste Syřan, je vydat se buď do Turecka, nebo Egypta.

1. Domluvte se, jakou cestu zvolíte:

EGYPT

Život v Egyptě je levný, ale životní podmínky jsou velmi špatné. Následná cesta do Evropy musí být po moři.

TURECKO

Turecko je dražší, ale životní podmínky jsou lepší. Můžeš se do Evropy dostat po zemi.

EGYPT (1)

V Egyptě je více než 130 000 syrských uprchlíků. Není to stabilní a bezpečná země a najít práci je velmi složité.

Od roku 2013 je vstup Syřanům bez víz zakázán. Ale Vaše rodina má štěstí a získala vízum. Už jste v Káhiře týden a setkáváte se s Ahmedem, který je pašerák a slibuje Vám, že Vám pomůže. Nevíš, jestli mu můžeš věřit, ale všichni říkali, že se občas musí riskovat.

Ahmed ti vysvětlí, že máš na výběr dvě možnosti. Buď jet z Alexandrie do Itálie, nebo z Libye, odkud je cesta kratší.

2. Domluvte se, jakou cestu zvolíte:

BENGHAZI

Cesta z Benghazi je kratší, ale po cestě se vyskytují nebezpečné ozbrojené milice. Cesta může být velmi nebezpečná.

ALEXANDRIE

Cesta přes moře je mnohem delší a je tak větší pravděpodobnost, že Tě chytí a budeš deportován zpět do Sýrie.

BENGHAZI (2) (Egypt – Benghazi)

Z Káhiry v Egyptě Vás Ahmed veze na hranice s Libyí. Je to velmi nebezpečná desetihodinová jízda, kdy se musíte skrývat mezi pytlí s obilím na korbě nákladáku. Nakonec dorazíte do egyptského města El Salloum.

Ahmed Vás vezme do domu na konci slepé uličky a přikáže Vám: „zůstaňte tady, dokud se navrátím. Pokud Vás někdo uvidí, je po všem!“

Sedíte v opuštěném domě a hlavou se Vám honí, jaká asi bude cesta přes moře. Budeme mít dostatek vody? Dají nám záchranou vestu?

4. Co uděláte?

JDU VEN

Nejspíš je to jediná možnost, jak si opatřit dostatek vody a jídla na cestu. Chtěl by sis koupit i záchranou vestu, ale bojíš se, že je to příliš nápadné.

**ČEKÁM TIŠE
UVNITŘ**

Dělám to, co mi řekl Ahmed, protože se bojím prozrazení.

JDU VEN SHÁNĚT ZÁSObY (3) (Egypt – Benghazi – jdu ven)

Jdete ven shánět zásoby na cestu přes moře pro Vaši rodinu. Seženete malé lahve s vodou, občerstvení a pár nafukovacích kruhů. Večer za tmy se s velkým štěstím, ale v pořádku vracíte zpět do prázdného domu, kde na Vás čeká zbytek rodiny.

Ahmed se už 2 dny neozývá, začínáte se bát, že Vás podvedl.

Třetí den v noci se Ahmed vrátí: „Našel jsem kamion, který Vás ukryté převezme přes egyptsko-libyjskou hranici, ale musíte si pospíšet.“ Nestíháte si ani zabalit všechny věci a už Vás ženou po tmě do kamionu, kde to silně smrdí benzinem. Děti pláčou, protože se bojí.

V polovině cesty Vám dá řidič na výběr, zda chcete pokračovat do Zuwary (což bude stát 3000 dolarů za osobu) nebo má odbočit do Benghazí (za 4000 dolarů za osobu).

5. Kam se rozhodnete jet?

ZUWARA
3000 \$ / OSOBU

Cesta do Zuwary je kamionem delší a je velká šance, že Vás po cestě chytí ozbrojené milice, což může být nebezpečné. Ovšem cesta po moři je odtamtud kratší.

BENGHAZI
4000 \$ / OSOBU

Cesta do Beghazi je kamionem kratší, ale vzdálenost na moři je mnohem delší, takže je vyšší riziko utonutí.

ZUWARA (4) (Egypt – Benghazi – jdu ven – Zuwara)

Po dlouhé jízdě se konečně dostáváte do Zuwary. Jste všichni velmi vyčerpaní a unavení. Řidič kamionu Vás seznámí s dalším pašerákem, který Vás vezme do bytu na noc. Jste tak vyčerpaní, že všichni usnete během 10 minut na zemi. Za pár hodin, v průběhu noci, Vás opět budí, že je nejlepší čas vyrazit.

Odvezou Vás k pláži, kde už čeká nafukovací člun, na kterém se tísni cca 25 lidí. Společně s Vaší rodinou je tam ještě trochu místa, ale pohodlné to rozhodně není. Cestou tam jste nesli děti ve vzduchu a namočili jste se do pasu, jeden batoh Vám spadl do vody. Je tma, takže ho ztrácíte.

Po 15 minutách přijíždí další člun, na kterém je zhruba stejné množství lidí. Pašeráci se zbraněmi na Vás gestikulují, ať si přestoupíte. Sedí hlava na hlavě. Nemůžete dýchat a děti hystericky brečí. Pašeráci vám vyhrožují, že jestli se děti nezklidní, musíte si vystoupit.

Najednou přijíždí další loď, na které jsou ozbrojení rebelové. Střílí ze zbraní a chtějí část pašeráckých peněz. Někteří lidé skáčou v panice do vody a plavou na břeh.

6. Co uděláš?

**SKOČÍŠ
DO VODY**

**ZŮSTANEŠ
V LODI**

BENGAZÍ (5)

(Egypt – Benghazi – jdu ven – Benghazi)

Rozhodl jsi za rodinu, že pojedete do Benghazi, odkud by měla být cesta po moři bezpečnější. Po cestě Vás zastavuje skupina Libyjských ozbrojenců na kontrolním stanovišti. Vyžadují další peníze od všech cestujících.

Máte u sebe poslední peníze, které jste měli připraveny do Evropy, abyste mohli začít nový život. Ozbrojenci na Vás a Vaše děti míří zbraněmi a vyhrožují, že pokud nezaplatíte, nesmíte jet dál.

SKOČÍŠ DO VODY (6)

(Egypt – Benghazi – jdu ven – Zuwara – skočíš do vody)

Bojíš se o život své ženy a dětí, a tak rozhodneš za celou rodinu, že jedinou záchranou je skok do vody a návrat ke břehu. Po cestě ztrácíte většinu věcí, na pláž se dostanete živí, ale bez peněz a dokumentů.

Nemáte moc možností. Musíte zůstat v Libyi a snažit se se protlouct životem, začít zde od nuly. Utekli jste z jednoho konfliktu do druhého a po cestě přišli o všechny své peníze i doklady. Nemáte prostředky na cestu zpět ani do Evropy.

5. Co uděláte?

ZAPLATÍM

Pokud nezaplatíš, je zde šance, že muži zabijí tebe i tvou rodinu, nebo v lepším případě nebudete moci pokračovat v cestě.

ODMÍTNU

Pokud zaplatíš, přijdeš o všechny úspory, které jsi měl, což bude problém, pokud někdo další bude chtít další peníze. Nezbyde ti nic na nový život v Evropě.

ZŮSTANEŠ V LODI (7)

(Egypt – Benghazi – jdu ven – Zuwara – zůstaneš v lodi)

Lod' s ozbrojenci se připoutá s Vaší a pašeráci si vzájemně vyřizují účty. Chtějí peníze buď od nich, nebo od vás. Pašerák jim vyplácí nějaké peníze a vy doufáte, že se snad konečně budete moci dostat do Itálie.

Když se konečně dostanete do mezinárodních vod, lod' začne nabírat vodu. Musela se poškodit, když ozbrojenci stříleli. Po krátké době se lod' plní vodou a převrací. Naštěstí máte nafukovací kruhy, v kterých jsou děti, vy se jich můžete držet. Doufáte, že přežijete co nejdéle. Voda je studená a kolem Vás již plují mrtvá těla lidí, kteří s vámi byli na lodi. Snažíte se co nejvíce hýbat, abyste se zahřáli.

Po chvíli jede kolem velká italská lod'. Snažíte se ze všech sil mávat, křičet a upoutat pozornost, což se vám daří. Lod' si Vás všimla, nalodí Vás a odveze do Itálie. Ještě nemáte zdaleka vyhráno, ale vy i vaše děti žijete.

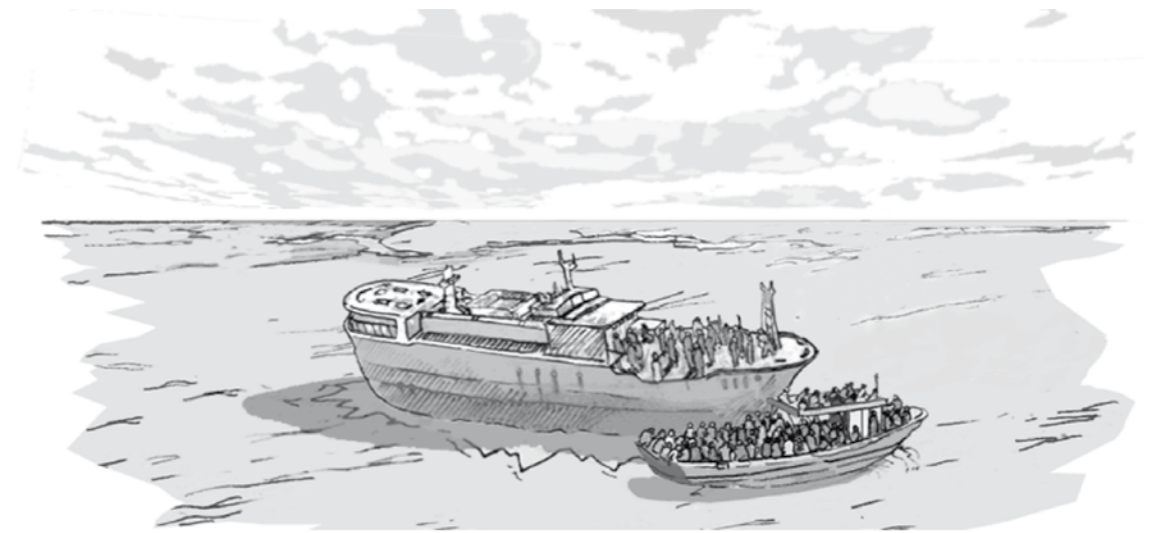

ZAPLATÍM (8)

(Egypt – Benghazi – jdu ven – Benghazi – zaplatím)

Ozbrojenci Vám seberou všechny peníze, ale nechají Vás na živu. Nemáte ani korunu. Pašeráci Vás vezou na pobřeží, kde vidíte malý nafukovací člun. Je ale příliš malý pro tolik lidí. Bojíte se, že se převrátíte a utopíte. Děti neumí plavat a člun je totálně přeplněný lidmi, ale nemáte na výběr a nastupujete. Pašeráci Vás ubezpečují, že v mezinárodních vodách čeká větší lod', kam pak přestoupíte.

Po pár hodinách uvidíte větší lod', která také praská ve švech. Jedete chvíli vedle sebe a pak vám pašerák říká, že musíte přestoupit na větší lod'. Obě lodě se houpou a všude jsou obrovské vlny. Někteří lidé neumějí plavat a odmítají skočit. Stále více lidí na člunu začíná protestovat. Někteří při přestupu na větší lod' ztrácejí zavazadla.

5. Co uděláš?

PŘESKOČÍM

**BUDU
PROTESTOVAT**

ODMÍTNU (9)

(Egypt – Benghazi – jdu ven – Benghazi – odmítnu)

Snažíš se vyjednávat s ozbrojenci, snažíš se jim vysvětlit situaci, že nemáš moc peněz, že ta tu trochu peněz, co ti zbyla, potřebuješ na život v Evropě.

Donutí tě vystoupit z kamionu, za rohem tě zbijí a okradou o všechny peníze. Tvá žena i děti musí vystoupit taky a jste ponecháni osudu někde v poušti. Pašeráka Ahmeda ani své peníze už nikdy nevidíte.

Utekli jste z jednoho konfliktu do druhého, nyní jste v Libyjské poušti a nevíte jak dál, přišli jste o všechny úspory.

BUDU PROTESTOVAT (10)

(Egypt – Benghazi – jdu ven – Benghazi – zaplatím – budu protestovat)

Odmítáš přestoupit na větší loď, protože je to příliš nebezpečné. Máš strach o sebe i svou rodinu, děti jsou malé a ještě neumí plavat.

Přidají se další pasažéři, kteří také nechtějí přestoupit, protože se bojí, že spadnou do rozbouřeného moře.

Pašeráci začnou křičet a dochází k chaosu. Do protestujících bijí holemi a shazují je přes palubu do vody.

Není žádná možnost, jak se na loď vrátit, voda je příliš studená a pašeráci střílí do vody pokaždé, když se přiblížíš k lodi. Topíš se, zatímco zbytek tvé rodiny má šanci, že se dostane přes Středozemní moře. Bez otce a peněz to však budou mít velmi těžké.

PŘESKOČÍM DO DRUHÉ LODI (11)

(Egypt – Benghazi – jdu ven – Benghazi – zaplatím – přeskočím do druhé lodi)

Přestup byl náročný, ale usedli jste na druhou loď, kde je Vás opět strašně moc. 3 dny se plavíte Středozemním mořem a zásoby vody i jídla už všem téměř došly. Vypadá to, že jste se ztratili.

S blížícím se večerem se vlny začínají zvyšovat a při jedné obzvláště vysoké začn člun nabírat vodu a nakonec se převrhne. Už ale vidíte pobřeží. Nevíte přesně, kde jste, ale za pomoci nafukovacích kruhů se vám podaří upoutat pozornost rybářské lodi jedoucí kolem.

Ta vás vysadí na italském břehu, kde může začít Váš nový život v Evropě. Cestou jste ovšem při snaze doplatit ke břehu ztratili všechna zavazadla, máte pouze mokré doklady, které měl otec u sebe pod košilí.

ČEKÁME TIŠE UVNITŘ (12)

(Egypt – Benghazi – čekáme tiše uvnitř)

Ahmed se už 2 dny neozývá, začínáte se bát, že Vás podvedl.

Třetí den v noci se Ahmed vrátí: „Našel jsem kamion, který Vás ukryté převezde přes egyptsko-libyjskou hranici, ale musíte si pospíšet.“ Nestiháte si ani zabalit všechny věci a už Vás ženou po tmě do kamionu, kde to silně smrdí benzinem. Děti pláčou, protože se bojí.

V polovině cesty Vám dá řidič na výběr, zda chcete pokračovat do Zuwary (což bude stát 3000 dolarů za osobu) nebo má odbočit do Benghazí (za 4000 dolarů za osobu).

5. Kam se rozhodnete jet?

ZUWARA
3000 \$ / OSOBU

Cesta do Zuwary je kamionem delší a je velká šance, že Vás po cestě chytí ozbrojené milice, což může být nebezpečné. Ovšem cesta po moři je odtamtud kratší.

BENGHAZI
4000 \$ / OSOBU

Cesta do Beghazi je kamionem kratší, ale vzdálenost na moři je mnohem delší, takže je vyšší riziko utonutí.

ZUWARA (13)

(Egypt – Benghazi – čekám tiše uvnitř – Zuwara)

Po dlouhé jízdě se konečně dostáváte do Zuwary. Jste všichni velmi vyčerpaní a unavení. Řidič kamionu Vás seznámí s dalším pašerákem, který Vás vezme do bytu na noc. Jste tak vyčerpaní, že všichni usnete během 10 minut na zemi. Za pár hodin, v průběhu noci, Vás opět budí, že je nejlepší čas vyrazit.

Odvezou Vás k pláži, kde už čeká nafukovací člun, na kterém se tísní cca 25 lidí. Společně s Vaší rodinou je tam ještě trochu místa, ale pohodlné to rozhodně není. Cestou tam jste nesli děti ve vzduchu a namočili jste se do pasu, jeden batoh Vám spadl do vody. Je tma, takže ho ztrácíte.

Po 15 minutách přijíždí další člun, na kterém je zhruba stejné množství lidí. Pašeráci se zbraněmi na Vás gestikulují, ať si přestoupíte. Sedí hlava na hlavě. Nemůžete dýchat a děti hystericky brečí. Pašeráci vám vyhrožují, že jestli se děti nezklidní, musíte si vystoupit.

Najednou přijíždí další loď, na které jsou ozbrojení rebelové. Střílí ze zbraní a chtějí část pašeráckých peněz. Někteří lidé skáčou v panice do vody a plavou na břeh.

6. Co uděláš?

**SKOČÍŠ
DO VODY**

**ZŮSTANEŠ
V LODI**

BENGAZÍ (14)

(Egypt – Benghazi – čekám tiše uvnitř – Benghazi)

Rozhodl jsi za rodinu, že pojedete do Benghazi, odkud by měla být cesta po moři bezpečnější. Po cestě Vás zastavuje skupina Libyjských ozbrojenců na kontrolním stanovišti. Vyžadují další peníze od všech cestujících.

Máte u sebe poslední peníze, které jste měli připraveny do Evropy, abyste mohli začít nový život. Ozbrojenci na Vás a Vaše děti míří zbraněmi a vyhrožují, že pokud nezaplatíte, nesmíte jet dál.

5. Co uděláte?

ZAPLATÍM

Pokud nezaplatíš, je zde šance, že muži zabijí tebe i tvou rodinu, nebo v lepším případě nebudete moci pokračovat v cestě.

ODMÍTNU

Pokud zaplatíš, přijdeš o všechny úspory, které jsi měl, což bude problém, pokud někdo další bude chtít další peníze. Nezbyde ti nic na nový život v Evropě.

SKOČÍŠ DO VODY (15)

(Egypt – Benghazi – čekám tiše uvnitř – Zuwara – skočíš do vody)

Bojíš se o život své ženy a dětí, a tak rozhodneš za celou rodinu, že jedinou záchranou je skok do vody a návrat ke břehu. Po cestě ztrácíte většinu věcí, na pláži se dostanete živí, ale bez peněz a dokumentů.

Nemáte moc možností. Musíte zůstat v Libyi a snažit se se protlouct životem, začít zde od nuly. Utekli jste z jednoho konfliktu do druhého a po cestě přišli o všechny své peníze i doklady. Nemáte prostředky na cestu zpět ani do Evropy.

ZŮSTANEŠ V LODI (16)

(Egypt – Benghazi – čekáš tiše uvnitř – Zuwara – zůstaneš v lodi)

Lod' s ozbrojenci se připoutá s Vaší a pašeráci si vzájemně vyřizují účty. Chtějí peníze buď od nich, nebo od vás. Pašerák jim vyplácí nějaké peníze a vy doufáte, že se snad konečně budete moci dostat do Itálie.

Když se konečně dostanete do mezinárodních vod, loď začne nabírat vodu. Musela se poškodit, když ozbrojenci stříleli. Po krátké době se loď plní vodou a převrací. Bohužel nemáte vesty ani nafukovací kruhy. Šlapete vodu a snažíte se držet děti nad hladinou. Snažíte se co nejvíce hýbat, abyste se zahřáli.

Bohužel, nikdo z vás nemá štěstí a topíte se.

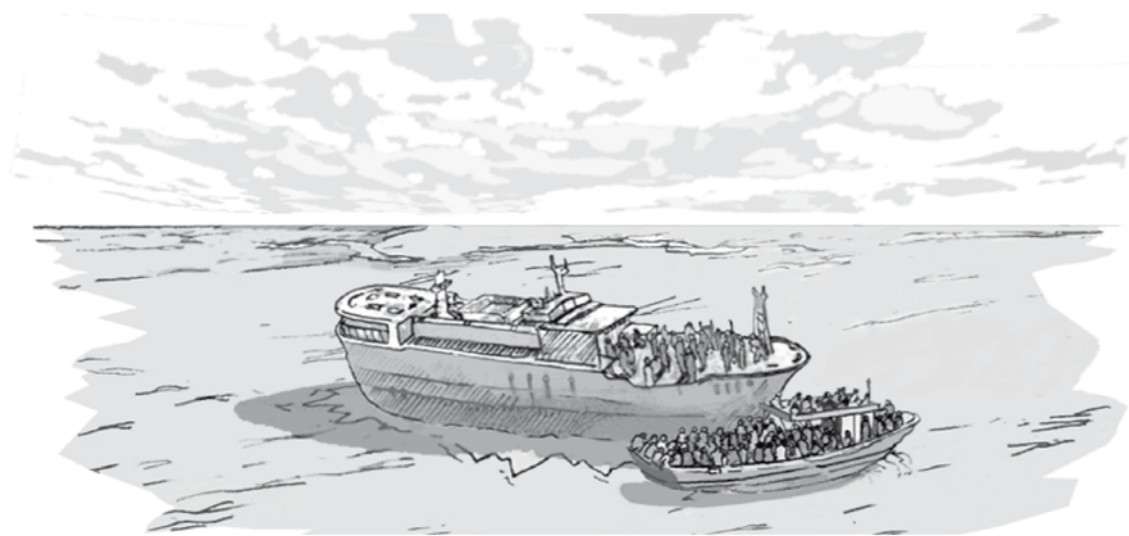

ZAPLATÍM (17)

(Egypt – Benghazi – čekám tiše uvnitř – Benghazi – zaplatím)

Ozbrojenci Vám seberou všechny peníze, ale nechají Vás na živu. Nemáte ani korunu. Pašeráci Vás vezou na pobřeží, kde vidíte malý nafukovací člun. Je ale příliš malý pro tolik lidí. Bojíte se, že se převrátíte a utopíte. Děti neumí plavat a člun je totálně přeplněný lidmi, ale nemáte na výběr a nastupujete. Pašeráci Vás ubezpečují, že v mezinárodních vodách čeká větší loď, kam pak přestoupíte.

Po pár hodinách uvidíte větší loď, která také praská ve švech. Jedete chvíli vedle sebe a pak vám pašerák říká, že musíte přestoupit na větší loď. Obě lodě se houpou a všude jsou obrovské vlny. Někteří lidé neumějí plavat a odmítají skočit. Stále více lidí na člunu začíná protestovat a snaží se vás přesvědčit, abyste protestovali také. Někteří při přestupu na větší loď ztrácejí zavazadla.

5. Co uděláš?

PŘESKOČÍM

**BUDU
PROTESTOVAT**

ODMÍTNU (18)

(Egypt – Benghazi – čekám tiše uvnitř – Benghazi – odmítnu)

Snažíš se vyjednat s ozbrojenci, snažíš se jim vysvětlit situaci, že nemáš moc peněz, že ta tu trochu peněz, co ti zbyla, potřebuješ na život v Evropě.

Donutí tě vystoupit z kamionu, za rohem tě zbijí a okradou o všechny peníze. Tvá žena i děti musí vystoupit taky a jste ponecháni osudu někde v poušti. Pašeráka Ahmeda ani své peníze už nikdy nevidíte.

Utekli jste z jednoho konfliktu do druhého, nyní jste v Libyjské poušti a nevíte jak dál, přišli jste o všechny úspory.

BUDU PROTESTOVAT (19)

(Egypt – Benghazi – čekám tiše uvnitř – Benghazi – zaplatím – budu protestovat)

Odmítáš přestoupit na větší loď, protože je to příliš nebezpečné. Máš strach o sebe i svou rodinu, děti jsou malé a ještě neumí plavat.

Přidají se další pasažéři, kteří také nechtějí přestoupit, protože se bojí, že spadnou do rozbouřeného moře.

Pašeráci začnou křičet a dochází k chaosu. Do protestujících bijí holemi a shazují je přes palubu do vody.

Není žádná možnost, jak se na loď vrátit, voda je příliš studená a pašeráci střílí do vody pokaždé, když se přiblížíš k lodi. Topíš se, zatímco zbytek tvé rodiny má šanci, že se dostane přes Středozemní moře. Bez otce a peněz to však budou mít velmi těžké.

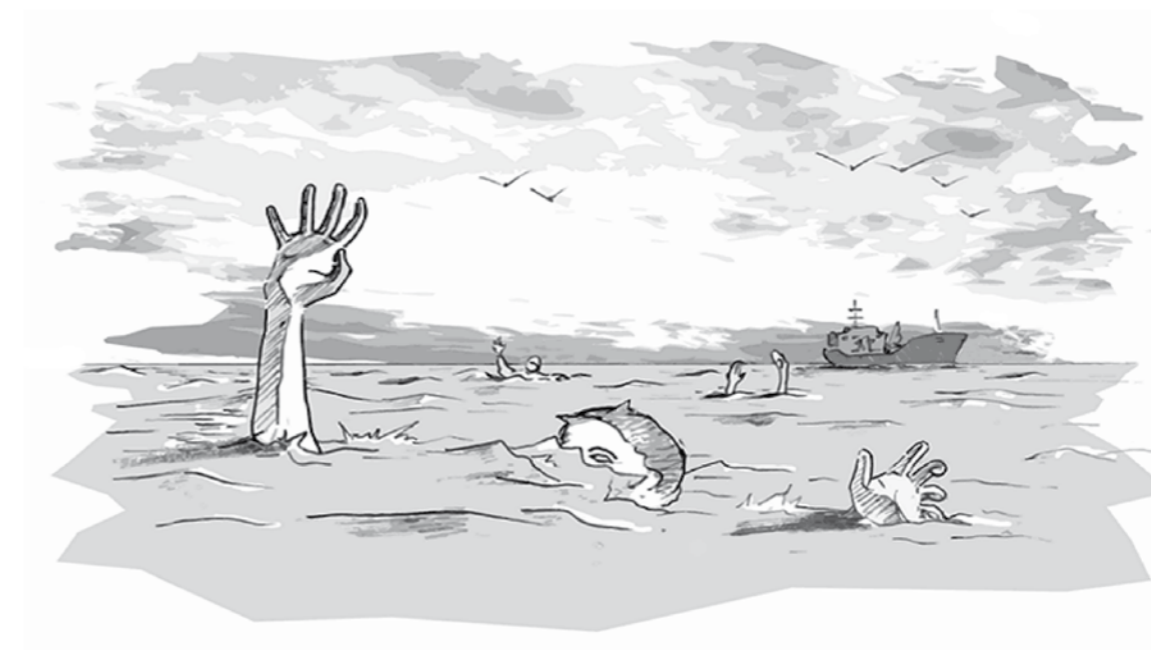
PŘESKOČÍM DO DRUHÉ LODI (20)

(Egypt – Benghazi – čekám tiše uvnitř – Benghazi – zaplatím – přeskočím do druhé lodi)

Přestup byl náročný, ale usedli jste na druhou loď, kde je Vás opět strašně moc. 3 dny se plavíte Středozemním mořem a zásoby vody i jídla už všem došly. Vypadá to, že jste se ztratili.

S blížícím se večerem se vlny začínají zvyšovat a při jedné obzvláště vysoké se člun převrhne. Vy ani Vaše rodina nevydržíte plavat příliš dlouho, protože voda je příliš studená, vy jste kvůli nedostatku jídla vyhladověli a nemáte plovací vesty.

Bohužel, nepřichází žádná záchrana a topíte se ve vlnách. Vaše těla jsou nalezena na italských březích.

ALEXANDRIE (21) (Egypt – Alexandrie)

Jedete 4 hodiny autobusem do Alexandrie. Pašerák Ahmed Vás zavede do přeplněného, ošuntělého bytu.

„Zůstaňte tady, dokud se nevrátím! Nechci, aby si Vás někdo všiml!“ řekne. Pokud chceme pokračovat v cestě, vyžaduje zálohu 7000 amerických dolarů za nás všechny. Odejde s téměř všemi penězi, které jsme měli.

Byt je nechutný, je nás tu více než 20, ale pouze jedna toaleta. Děti mají střevní potíže kvůli nedostatku stravy a špatné vodě. Snažíte se dovolat Ahmedovi, který odešel už předchozí den, ale neúspěšně.

Zmizel s našimi penězi? Měli jsme mu méně věřit?

Děti brečí hlady a Vám se honí hlavou, kde seženete na cestu vše potřebné (vodu, jídlo a záchranné vesty).

JDU VEN (22) (Egypt – Alexandrie – jdu ven)

Procházíte čtvrtí, ve které se nachází byt a snažíte se sehnat něco k jídlu a záchranné vesty. Prodavač v potravinách se na vás divně dívá, když promluvíte s jiným dialektem, ale vše proběhne bez problémů. Koupíte balenou vodu, trvanlivé sušenky a pro děti nafukovací kruh, aby se v případě potopení lodi neutopili. Koupíte vše potřebné a pospícháte zpět do bytu.

Po cestě potkáte sousedy, kteří se netváří přátelsky. Vzápětí před domem zastaví několik policejních aut a vás i všechny, kteří v bytě čekali na pašeráka, zatknou. Peníze, které jste dali pašerákovi, už nikdy neuvidíte.

Na policejní stanici Vám oznámí, že Vás propustí pouze pod podmínkou, že se na vlastní náklady vrátíte zpět do válkou zmítané Sýrie. Bohužel Vaše rozhodnutí jít ven z bytu, bylo pro Vás i dalších 20 lidí, špatné.

4. Co uděláte?

JDU VEN

Je zde velké riziko, že tě někdo uvidí. Jako nelegální imigrant bys byl okamžitě celou rodinou deportován zpět do Sýrie.

**ČEKÁME
TIŠE UVNITŘ**

Pokud zůstanete uvnitř, za chvíli Vám dojde poslední jídlo.

**POŠLU
SESTRU**

Poslat sestru je stejně riskantní jako jít ven sám, navíc je žena, a tak bude v tradičním syrském oblečení poutat více pozornosti.

ČEKÁME TIŠE UVNITŘ (23)

(Egypt – Alexandrie – čekáme tiše uvnitř)

Došlo Vám všechno jídlo, ale máte obrovský strach jít ven, aby Vás nechytili a neposlali zpět do Sýrie.

Ahmed se po západu Slunce konečně vrací. „Lodě jsou připravené, odjíždíte teď hned!“

Veze Vás pod plachtou nákladáku na pláž, kde udělá něco, o čem zatím vůbec nemluvil. Celou skupinu lidí se snaží rozdělit na dvě skupiny. Křičí, že ženy a děti mají jít do jedné lodi a muži do druhé. Prosíte ho, že chcete zůstat spolu, ale neposlouchá Vás. Ženy a děti brečí, nastává obrovský chaos.

5. Co uděláte?

**ZŮSTANEME
SPOLU**

Pokud zůstanete spolu, pravděpodobně přijdete o všechny peníze, které jste již pašerákům dali a nevíte, jak pokračovat dál.

**ROZDĚLÍME
SE**

Pokud se rozdělíte, budete pokračovat v cestě, možná přežijete, ale nebudete spolu.

POŠLU SESTRU (24)

(Egypt – Alexandrie – pošlu sestru)

Jako nejbezpečnější variantu jste vybrali, že pošlete ven sestru, aby se podívala po Ahmedovi a také sehnala nějaké zásoby. Ahmeda bohužel nenašla, ale přinesla zpět nějakou vodu a trochu jídla. Jste rádi, že máte pro děti něco k snědku, ale stále se bojíte, zda se Ahmed znovu ukáže.

Ahmed se pod rouškou noci konečně vrací, děti už spí, ale to ho nezajímá. Potichu rozkazuje, že odjede teď hned.

Veze Vás pod plachtou nákladáku na pláž, kde udělá něco, o čem zatím vůbec nemluvil. Celou skupinu lidí se snaží rozdělit na dvě skupiny. Křičí, že ženy a děti mají jít do jedné lodi a muži do druhé. Prosíte ho, že chcete zůstat spolu, ale neposlouchá Vás. Ženy a děti brečí, nastává obrovský chaos.

5. Co uděláte?

**ZŮSTANEME
SPOLU**

Pokud zůstanete spolu, pravděpodobně přijdete o všechny peníze, které jste již pašerákům dali a nevíte, jak pokračovat dál.

**ROZDĚLÍME
SE**

Pokud se rozdělíte, budete pokračovat v cestě, možná přežijete, ale nebudete spolu.

ZŮSTANEME SPOLU (25)

(Egypt – Alexandrie – čekáme tiše uvnitř – zůstaneme spolu)

Absolutně odmítáte, aby Vás rozdělili. Vaše rodina je pro Vás vše. Ahmed Vám nevrátí peníze a zmizí se skupinou lidí, kteří souhlasili, že se rozdělí.

Vtom k Vám přichází další pašerák z jiné skupiny a nabízí, že Vás vezme na svou loď, ale pouze pod podmínkou, že mu zaplatíte znovu. Nemáte už ovšem 7000 dolarů, a tak souhlasí, že stačí méně. Dáte mu všechny své peníze a nalodíte se na menší, nafukovací loď s motorem, která je už úplně přeplněná lidmi. Po cestě k lodi se namočíte, protože děti neumí plavat, držíte je ve vzduchu. Ztrácíte zavazadlo s doklady.

Loď pluje již dva dny. Je strašné horko a Vám již před pár hodinami došla pitná voda. Děti nemají záchranné vesty, protože jste je nestihli koupit. Ostatní děti na lodi vesty mají, ale jak později zjišťujete, jsou falešné, naplněné molitanem. Na lodi panuje velká nervozita.

V podvečer, kdy jsou všichni vyčerpaní a hladoví, vidíte v dálce velkou nákladní loď. Na člunu se zvedne náhoda a všichni ze všech sil křičí a mávají, aby přilákali pozornost. Nákladní loď alarmuje italskou pobřežní stráž a za pár minut už přilétá vrtulník, který oznamuje všem na člunu, že pro ně jede od italských břehů pomoc.

Měli jste štěstí, nebezpečnou plavbu jste přežili, ale zdaleka nemáte vyhráno, protože Vás osud v Evropě je stále nejistý.

ROZDĚLÍME SE (26)

(Egypt – Alexandrie – čekáme tiše uvnitř – rozdělíme se)

Rozhodnete se, že se rozdělíte a budete doufat, že se u břehů Itálie znovu setkáte.

Ahmed ovšem přichází s dalším návrhem, že osobně zařídí, abyste mohli jet spolu, ale pouze pod podmínkou, že mu zaplatíte další peníze.

Už Vám skoro žádné peníze nezbyvají, pochybujete o Ahmedově pomoci a máte strach z cesty přes moře.

5. Co uděláte?

**ZAPLATÍTE
VÍCE**

Možná Ahmed říká pravdu a toto je poslední šance, jak zůstat spolu.

NEZAPLATÍTE

Možná Ahmed lže, ožebračí Vás o všechny peníze a stejně Vás nedají do jedné lodi.

ZŮSTANEME SPOLU (27)

(Egypt – Alexandrie – pošlu sestru – zůstaneme spolu)

Absolutně odmítáte, aby Vás rozdělili. Vaše rodina je pro Vás vše. Ahmed Vám nevrátí peníze a zmizí se skupinou lidí, kteří souhlasili, že se rozdělí.

Vtom k Vám přichází další pašerák z jiné skupiny a nabízí, že Vás vezme na svou loď, ale pouze pod podmínkou, že mu zaplatíte znovu. Nemáte už ovšem 7000 dolarů, a tak souhlasí, že stačí méně. Dáte mu všechny své peníze a nalodíte se na menší, nafukovací loď s motorem, která je už úplně přeplněná lidmi. Po cestě k lodi se namočíte, protože děti neumí plavat, držíte je ve vzduchu. Ztrácíte zavazadlo s doklady.

Loď pluje již dva dny. Je strašné horko a Vám již před pár hodinami došla pitná voda. Děti nemají záchranné vesty, protože jste je nestihli koupit. Ostatní děti na lodi vesty mají, ale jak později zjišťujete, jsou falešné, naplněné molitanem. Na lodi panuje velká nervozita.

V podvečer, kdy jsou všichni vyčerpaní a hladoví, vidíte v dálce velkou nákladní loď. Na člunu se zvedne nálada a všichni ze všech sil křičí a mávají, aby přilákali pozornost. Nákladní loď alarmuje italskou pobřežní stráž a za pár minut už přilétá vrtulník, který oznamuje všem na člunu, že pro ně jede od italských břehů pomoc.

Měli jste štěstí, nebezpečnou plavbu jste přežili, ale zdaleka nemáte vyhráno, protože Vás osud v Evropě je stále nejistý.

ROZDĚLÍME SE (28)

(Egypt – Alexandrie – pošlu sestru – rozdělíte se)

Rozhodnete se, že se rozdělíte a budete doufat, že se u břehů Itálie znovu setkáte.

Ahmed ovšem přichází s dalším návrhem, že osobně zařídí, abyste mohli jet spolu, ale pouze pod podmínkou, že mu zaplatíte další peníze.

Už Vám skoro žádné peníze nezbyvají, pochybujete o Ahmedově pomoci a máte strach z cesty přes moře.

5. Co uděláte?

**ZAPLATÍTE
VÍCE**

Možná Ahmed říká pravdu a toto je poslední šance, jak zůstat spolu.

NEZAPLATÍTE

Možná Ahmed lže, ožebračí Vás o všechny peníze a stejně Vás nedají do jedné lodi.

ZAPLATÍTE VÍCE (29)

(Egypt – Alexandrie – čekám tiše uvnitř – rozdělíme se – zaplatíte více)

Své úplně poslední peníze dáte Ahmedovi, který slíbil, že pokud zaplatíte, budete moci jet nakonec spolu. Ahmed odchází vyjednávat s ostatními pašeráky a ztrácí se vám z očí.

Žena a děti jsou v jedné z lodí a vy čekáte, až se Ahmed vrátí, aby zařídil, že můžete jet pohromadě. Mezitím loď s vaší ženou a dětmi začíná odplouvat. Křičíte, hledáte ve tmě Ahmeda, ale ten není nikde k nalezení. Snažíte se naskočit do lodi, kde je vaše žena, ale pašerák vás zasáhne do hlavy kovovou tyčí. Žádná další loď teď na pobřeží není k dispozici a vaše žena s dětmi odplouvá do tmy. Doufáte, že se s ní ještě někdy uvidíte.

Ahmeda už se vám nepodařilo nalézt. Zmizel ve tmě i s vašimi penězi. Nemáte tak ani korunu a žena a děti jsou neznámo kde. Veškeré doklady máte u sebe pod košilí vy, v tom zmatku a chaosu jste je nestihl ženě dát. Žena a děti dorazili k břehům Itálie. Vy jste bez peněz, takže dva měsíce dřeete jako dělník a spíte na ulici, abyste si mohl dovolit koupit něco k jídlu a občas zavolat rodině. Snažíte se šetřit, ale cesta do Evropy se zdá být nedosažitelná.

NEZAPLATÍTE (30)

(Egypt – Alexandrie – čekám tiše uvnitř – rozdělíme se – nezaplatíte)

Bojíte se dát své úplně poslední peníze Ahmedovi, protože myslíte na budoucnost a těžké začátky v Evropě. Rozhodli jste se rozdělít. Když ovšem přicházíte k lodím, žena a děti brečí, že sami nepojedou. Od ženy si půjčíte na hlavu šátek a zkusíte se v přestrojení s nimi dostat na jednu loď. Díky drobné postavě, tmě a mumraji všude kolem se vám to daří. Ovšem nejste asi jediní. Loď je strašně přeplněná. Doufáte, že se nezhorší počasí.

Cesta se zdá být nekonečná ale po téměř 3 dnech, kdy jste nejedli a skoro ani nepili, se konečně dostáváte k břehům Itálie. Máte u sebe trochu peněz, ale zjišťujete, že Evropa není zas takový ráj, jak jste si představovali. Nicméně jste v bezpečí a snažíte se začít nový život. Měli jste štěstí.

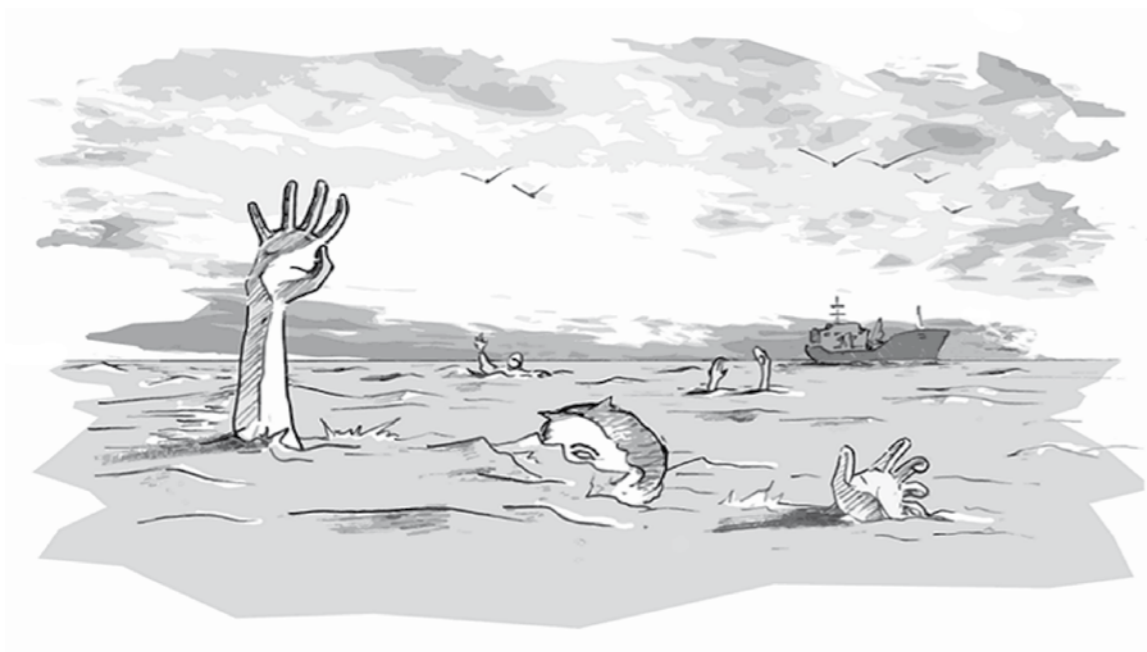
ZAPLATÍTE VÍCE (31)

(Egypt – Alexandrie – pošlu sestru – rozdělíme se – zaplatíte více)

Své úplně poslední peníze dáte Ahmedovi, který slíbil, že pokud zaplatíte, budete moci jet nakonec spolu. Ahmed odchází za ostatními pašeráky do tmy a ztrácí se vám z očí. Čekáte asi půl hodiny, ale nejhorší noční můry se naplnily. Podvedl Vás a už se nevrátil.

Snažíš se vyjednávat s ozbrojenci, snažíš se jim vysvětlit situaci, že všechny peníze jste dali Ahmedovi, že jste zaplatili za to, že můžete jet spolu. Ale nezajímá je to. Jsou nekompromisní a nechají nastoupit jen tebe a ženu s dětmi prý pojedou další lodí. Strašně se všichni bojíte, ale je to jediný způsob, jak se dostat do Evropy. Doufáte, že se setkáte v Itálii.

Lod', kde jsou muži je ovšem strašně přeplněná a při jedné obzvlášť velké vlně se převrací. Bohužel vzhledem k teplotě vody, otec od rodiny po několika hodinách ve vodě umírá. Matku s dětmi zachránilo to, že byla na jiné lodi. U břehu Vás zachraňuje italská loď. Ovšem bez peněz to bude mít matka samoživitelka v Evropě velmi těžké.

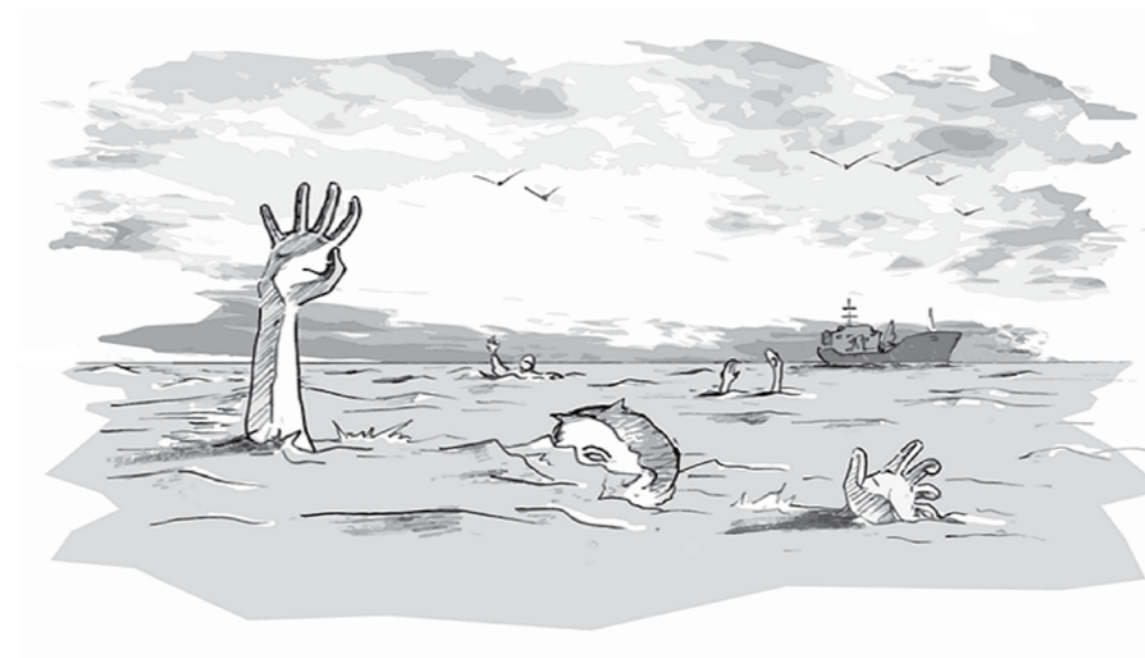

NEZAPLATÍTE (32)

(Egypt – Alexandrie – pošlu sestru – rozdělíme se – nezaplatíte)

Bojíte se dát své úplně poslední peníze Ahmedovi, protože myslíte na budoucnost a těžké začátky v Evropě. Rozhodli jste se rozdělít. Není žádný čas na loučení. Žena a děti odjíždí na jedné lodi, zatímco vy na menší, na které je natěsnáno snad ještě více lidí. Doufáte, že se v Itálii potkáte.

Počasí se ovšem zhoršuje a vy ani nikdo z rodiny nemáte plovací vesty ani kruh. Při bouři obě lodě ztroskotají, a protože jste již daleko ve Středozemním moři a počasí je velmi špatné, pomoci se bohužel nedočkáte. Neměli jste tak jako mnoho dalších štěstí.

TURECKO (33)

Let z Beirutu do Istanbulu Vás stál opravdu hodně peněz. Po týdnu v Istanbulu se setkáte s Abu Hassanem, který je pašerákem. Vezme Vás do rušné kavárny v centru města a nabídne, že Vás dostane do Řecka. Musíte mu ovšem složit ihned zálohu 3000 \$ za osobu.

3. Co uděláte?

**ZAPLATÍM
ZÁLOHU**

Týden strávený v Turecku a také letenky tě stály většinu tvých úspor. Pokud složíš zálohu, zbyde Ti jen pár stovek dolarů.

ODMÍTNU

Je zde mnoho podvodníků a je možné, že své peníze ani jeho už nikdy neuvidíš.

ZAPLATÍM (34)

(Turecko – zaplatím)

Abu Hassan se rozzáří, když vytahujete peníze a nadšeně vám říká, že teď máte dvě možnosti. Buď zaplatíte 7500\$ za osobu a oni Vás do Řecka dostanou po zemi přes Edirne nebo zaplatíte 5000\$ za osobu a pojedete po moři přes Izmir.

3. Co uděláte?

PO ZEMI

Cesta po zemi je méně nebezpečná, bezpečných cest vedou desítky, ale je větší pravděpodobnost, že Vás chytí.

PO MOŘI

Cesta přes moře je mnohem nebezpečnější. Lodě jsou přeplněné a často se převrací. Ale je zde menší šance, že vás během cesty chytí.

ODMÍTNU (35) (Turecko – odmítanu)

Rozhodneš se Abu Hassanovi nezaplatit zálohu, protože mu nevěříš.

Ale protože máš v Istanbulu známého, který zde provozuje prosperující kancelář, domluvíš se s Abu Hassanem, že peníze mu vyplatí za celou rodinu, až když dorazíte bezpečně do Řecka. Abu souhlasí.

Nyní Vám navrhuje dvě možnosti. Buď zaplatíte 7500\$ za osobu a oni Vás do Řecka dostanou po zemi přes Edirne nebo zaplatíte 5000\$ za osobu a pojedete po moři přes Izmir.

3. Co uděláte?

PO ZEMI

Cesta po zemi je méně nebezpečná, bezpečných cest vedou desítky, ale je větší pravděpodobnost, že Vás chytí.

PO MOŘI

Cesta přes moře je mnohem nebezpečnější. Lodě jsou přeplněné a často se převrací. Ale je zde menší šance, že vás během cesty chytí.

PO ZEMI (36) (Turecko – zaplatím – po zemi)

S Abu Hassanem jste se dohodli na datu, kdy se bude odjíždět.

Sraz měl být v malé kavárně za městem, těsně po setmění. I s celou rodinou tam čekáte už od odpoledne. Jste nervózní, protože doufáte, že vše dobře dopadne, ale zároveň se bojíte, že vás cestou chytí.

Čekáte již 4 hodiny, venku se setmělo už dávno a majitel kavárny pomalu sklízí stoly a dává vám najevo, že bude zavírat. Telefon, který Abu používal minulé dny, na který jste se dovolali, je od rána vypnutý.

Stále doufáte, že se jen něco stalo s autem a čekáte ještě dlouho po zavření kavárny. Bohužel Abu Hassan vás okradl. Jeho ani své peníze už nikdy nevidíte.

Zůstali jste s celou rodinou v Turecku a zbývá vám něco kolem 6000\$ s kterými musíte vyžít. Na další cestu do Evropy nemáte prostředky a v Turecku je pracovní povolení pro běžence nemožné.

PO MOŘI (37)

(Turecko – zaplatím – po moři)

S Abu Hassanem jste se dohodli na datu, kdy se bude odjíždět.

Sraz měl být v malé kavárně za městem, těsně po setmění. I s celou rodinou tam čekáte už od odpoledne. Jste nervózní, protože doufáte, že vše dobře dopadne, ale zároveň se bojíte, že vás cestou chytí. Cestou jste nakoupili dětem a ženě záchranné vesty.

Čekáte již 4 hodiny, venku se setmělo už dávno a majitel kavárny pomalu sklízí stoly a dává vám najevo, že bude zavírat. Telefon, který Abu používal minulé dny, na který jste se dovolali, je od rána vypnutý.

Stále doufáte, že se jen něco stalo s autem a čekáte ještě dlouho po zavření kavárny. Bohužel Abu Hassan vás okradl. Jeho ani své peníze už nikdy nevidíte.

Zůstali jste s celou rodinou v Turecku a zbývá vám něco kolem 5000\$ s kterými musíte vyžít. Na další cestu do Evropy nemáte prostředky a v Turecku je pracovní povolení pro běžence nemožné.

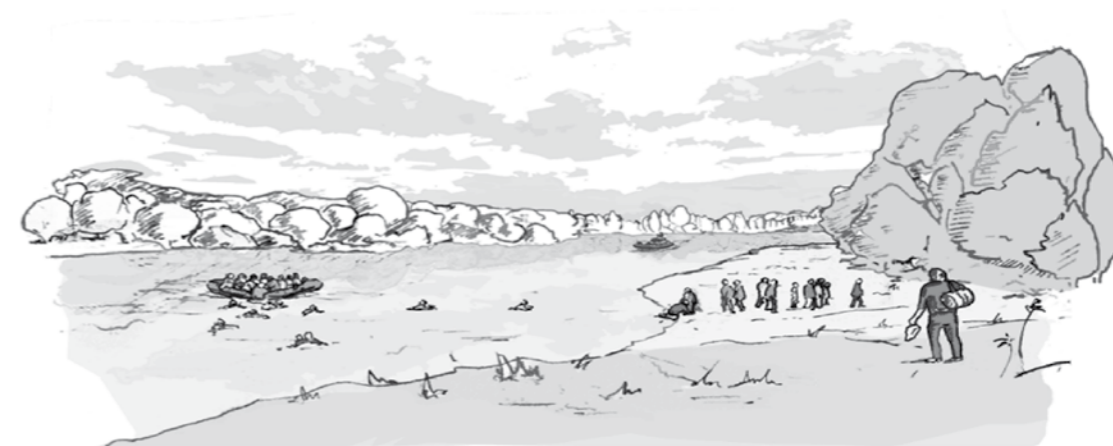

PO ZEMI (38)

(Turecko – odmítnu – po zemi)

Po velmi dlouhé jízdě autobusem z Istanbulu se za tmy konečně dostáváte téměř k hranici s Řeckem do Mericu, což je v provincii Edirne. S vámi je na cestě i 26 dalších Syřanů (2 rodiny s dětmi a zbytek mladých lidí). Řeka Maritsa tvoří přirozenou hranici mezi Řeckem a Tureckem a vy v dálce vidíte světélka pohraniční hlídky. Řeka je široká asi 50 metrů a je hluboká a plná kamenů. Netušili jste, že se bude překračovat řeka a tak pro děti nemáte záchranné vesty, žena neumí plavat a protože je noc a zima, všichni máte na sobě téměř všechno oblečení.

Abu Hassan má jednu nafukovací loď, na kterou se bohužel všichni nevejdete, takže váš rozdělí na dvě skupiny. Vy jedete jako první a bez problémů přejedete řeku, ale více lidí zůstalo na druhé straně. Vy z úkrytu sledujete, jak se loď při druhé várce převrací a lidé, se začínají topit. Nějaká žena se dvěma dětmi se topí. Jste kousek od vody za křovím, ale najednou vidíte, že se blíží pohraniční stráž. Co uděláte?

3. Co uděláte?

POMŮŽU JIM

Necháš je topit? Když víš, že jim můžeš pomoci? Je zde ale velká šance, že tě u toho chytí a ohroží svou rodinu na cestě do Evropy.

UTEČU

Pokud utečeš, neměl bys ohrozit svou rodinu, ale budeš žít s pocitem, že jsi jim mohl pomoci, ale neudělal to.

PO MOŘI (39)

(Turecko – odmítanu – po moři)

Jeden z mužů Abu Hassana vás vezme na loď, kde je už asi 300 lidí. Loď rozhodně není dostatečně velká pro tolik lidí, ale uklidňujete se, že to musíte tu chvíli vydržet.

Po dlouhém dni na moři lodi zničehonic zhasíná motor. Řidič má satelitní telefon, ale baterie se pomalu začíná vybíjet. Vystačí to nanejvýš na jeden hovor. Vlny se zdají vyšší a vyšší a proud Vás odnáší neznámo kam.

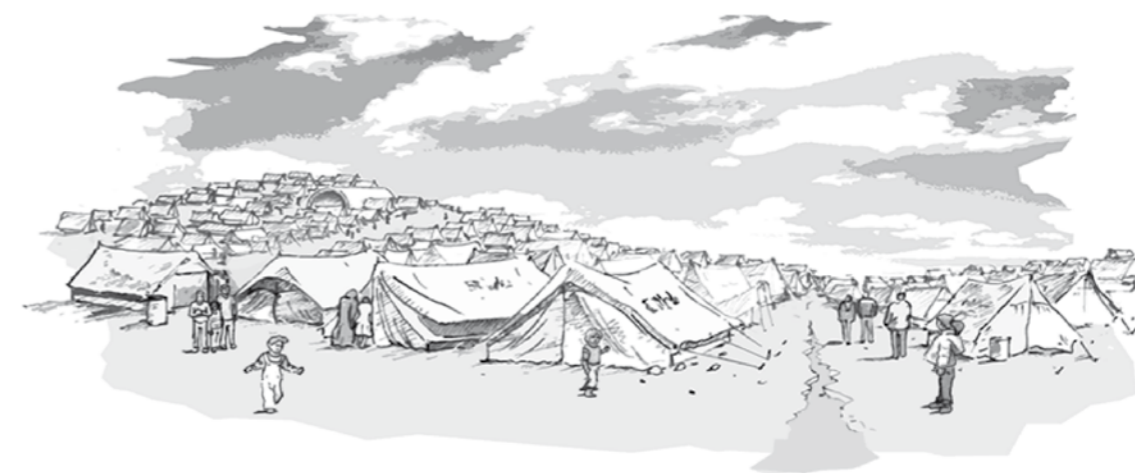
POMŮŽEŠ JIM (40)

(Turecko – odmítanu – po zemi – pomůžeš jim)

Skočíš neohroženě do řeky a snažíš se zachránit ženu a její dvě děti. To se ti nakonec podaří, ale musíš je vytáhnout na Turecký břeh, kde křik přilákal pohraniční stráž.

Zbytek tvé rodiny je nyní v Řecku, ale Tebe a další Syřany z potopené lodi zajali turečtí vojáci. Odvezli vás do obrovského uprchlického tábora.

Žena a děti jsou v Řecku, bez peněz a Tobě nezbývá než doufat, že nějak těžké začátky zvládnou.

3. Koho zavoláte, než se telefon vybije?

**POBŘEŽNÍ
STRÁŽ**

Řecká pobřežní stráž Vás může zachránit, ale slyšet jsi také příběhy o tom, jak tlačí lodě zpět do tureckých vod, kde by vás patrně zatkli.

PAŠERÁKA

Pašerák by se mohl snažit sehnat tureckou loď, na kterou přestoupíte. Ale bude to nebezpečné a nikde není jistota, jak dlouho to bude trvat.

UTEČEŠ DO LESŮ (41)

(Turecko – odmítnu – po zemi – utečeš do lesů)

Abys nevystavil svou rodinu nebezpečí, rozhodl ses nechat matku s dětmi napospas svému osudu ve vodě. Doufáš, že to nakonec zvládli, ale stále se Ti vrací myšlenka, jak asi dopadli.

Nyní jste konečně s celou rodinou v Řecku. Chcete požádat o azyl, ale víte, že nechcete zůstat v Řecku, proto nesmíte žádat o azyl zde. Bratranec žije v Manchesteru, a proto se budete snažit dostat za nimi. Peněz už moc nezbyvá a víš, že u něj můžete nějaký čas bydlet zadarmo.

Ty se scházíš po pár dnech s mužem, který umí zařídit falešný britský pas. Bohužel peníze nestačí na pasy pro celou rodinu, a tak se rozhodneš, že pojeděš sám, ve Velké Británii zažádáš o azyl a budeš se snažit o sloučení rodiny. Žena s dětmi zatím najde útočiště v Athénách u spolehlivých lidí, v jednom pokoji jejich bytu a snaží se ven příliš nevycházet.

Hned po příletu do Manchesteru voláš na policii na letišti: „Jsem ze Sýrie, chtěl bych požádat o azyl.“

POBŘEŽNÍ STRÁŽ (42)

(Turecko – odmítnu – po moři – pobřežní stráž)

Snažili jste se dovolat Řecké pobřežní stráž, což se vám podařilo, ale žádná loď vám naproti nepřijela. Namísto toho vás jako první našla turecká pobřežní stráž, která loď odtáhla zpět k území Turecka.

Vás i všechny ostatní poslali do tureckého uprchlického tábora. Nezbylo Vám už moc peněz, takže další pokud dostat se do Evropy je pro všechny téměř nemožný.

PAŠERÁK (43)**(Turecko – odmítanu – po moři – pašerák)**

Dovolali jste se pašerákovi, který si vezme Vaše souřadnice a slíbí, že sežene loď, kterou vás vyzvedne. Bohužel nejspíš lhal, protože nikdy žádná jeho loď nedorazila.

Mezitím vlivem dobrého větru byla loď proudy odnesena blíže k Řecku, kde po strašných 2 dnech narážíte na řeckou obchodní loď, která když vidí zoufalé lidi s dětmi, vás odtáhne k řeckým břehům.

Žádáte o azyl v Řecku, ale víte, že chcete pokračovat dál. Peněz už ovšem moc nezbývá.

Promítání filmu Plavba

Cíl: Pomocí dokumentárního filmu přiblížit žákům cestu uprchlíků ze Sýrie, podpora porozumění složitosti a náročnosti takovéto cesty ve všech jejích fázích.

25 25 minut

Pojmy: migrace, uprchlictví, životní překážky

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Člověk a zdraví

projekční a zvuková technika

• Popis aktivity

Pustíme žákům úryvek z filmu Plavba (15.40-26.40: jedná se o úryvek, v němž se skupina Syřanů plaví s Egypta směrem do Libyjských vod na lodi, která byla odkoupena od pašeráků a již řídí syrský mladík bez řidičských dovedností). Poté s žáky diskutujeme, ptáme se „Co bylo pro tyto lidi náročné?“/„Jak byste se v takové situaci zachovali vy?“/„Jak myslíte, že příběh pokračoval?“ apod. Následuje diskuse o překážkách v novém světě, pokusíme se s žáky vyjmenovat další překážky, které uprchlíky v Evropě mohou potkávat.

Film je k dispozici zde:

<https://www.promitejity.cz/detail-filmu/56-plavba>

• Závěr, vyhodnocení

S žáky přemýšlíme nad tím, jaká v případě šťastného konce při plavbě může být integrace do nové evropské společnosti. Následovat může aktivita Made by...

Made by...

Cíl: Představit žákům život některých slavných uprchlíků. Cílem je zbourání některých stereotypů (nejde o správné vyřešení aktivity).

Pojmy: slavné osobnosti, uprchlíci

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Multikulturní výchova

 sada obálek s vytištěnými kartičkami osobností a děl viz. příloha Made by.

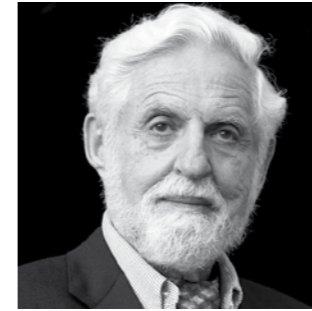
● Popis aktivity

Žáci dostanou do skupinek kartičky, které musí spojovat do dvojic. Na některých jsou fotografie osobností, na jiných produkty/vynálezy/díla, jejichž jsou tyto lidé autory. Mezi produkty je například omáčka Sriracha, automobil MiniCooper, antikoncepce aj. Učitel a lektor-cizinec chodí mezi žáky a pomáhají sestavovat správné dvojice.

● Závěr, vyhodnocení

Lektor a lektor-cizinec poté vysvětlují, že se jedná o uprchlíky. Může následovat diskuse o tom, co vše může ovlivňovat to, aby se člověk stal slavným nebo něco vynalezl.

Carl Djerassi, chemik

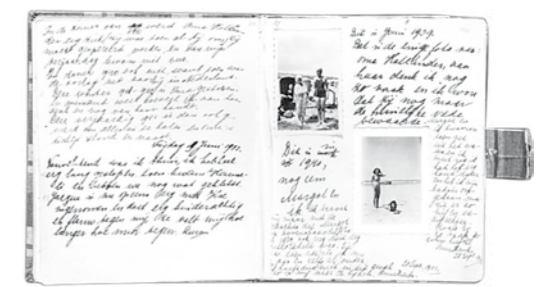
antikoncepce

Anne Frank, spisovatelka

deník

Felix Salten, spisovatel

Bambi

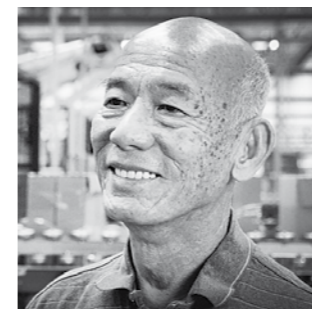
K'Naan, zpěvák

Coca-cola znělka

David Tran, podnikatel

omáčka Sriracha

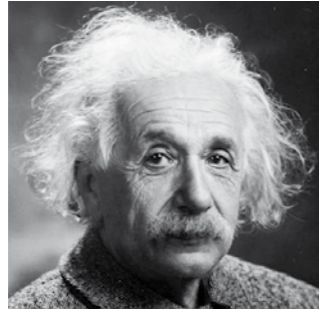
Bob Marley, zpěvák

album Uprising

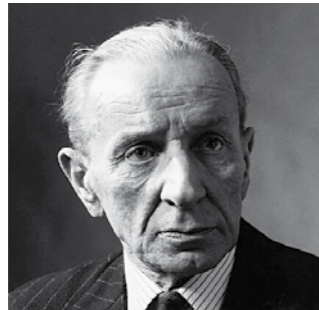
Albert Einstein, fyzik

teorie relativity

$$E=MC^2$$

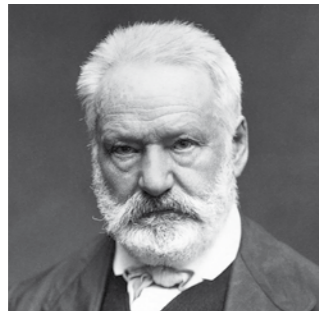
Alec Issigonis, designer

Mini Cooper

Victor Hugo

Zvoník od Matky Boží

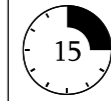

Tanec Dabbka

Cíl: Seznámení se syrským tancem a jeho významem pro odpočinek a pobavení

Pojmy: Dabbka, kultura

Vzdělávací oblasti: Umění a kultura, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova

10-15 minut

projekční a zvuková technika

• Popis aktivity

Lektor-cizinec pozve žáky do kroužku, kde se všichni chytanou za ruce, lektor-cizinec nejprve tanec předvede a poté v pohybu po směru hodinových ručiček všichni zkouší na jednu z tradičních písní tančit Dabbku, kterou lze pustit jako podklad k tanci.

Odkazy na písně:

<https://www.youtube.com/watch?v=ehMvdvXpaP8>

<https://www.youtube.com/watch?v=VN8g8q3awtA>

27. Média kolem nás a svět novinových titulků

Mediální analýza

Cíl: Žáci si vyzkouší analýzu mediálního textu a zaměří se na obraz, který média vytvářejí o lidech, o kterých píš

 45 45 minut

Pojmy: mediální analýza

Vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková kultura, Mediální výchova

 vybrané články z médií

● Popis aktivity

Učitel požádá žáky, aby vyhledali co nejvíce novinových článků, zpráv a publikací informujících o dané zemi. Zároveň definuje pojmy: předsudek, migrant, diskriminace. Žáci se vyjadřují, proč asi uvedená slova definujeme. Učitel sděluje, že texty budou žáci analyzovat a uvedená slova používat při analýze textu. Před analýzou článků z médií je možné otázky k textům pročíst a uvádět možné odpovědi nebo předpoklady – co uvedenou otázkou sledujeme?

- ▶ Četba textu
- ▶ Jaké je téma textu?
- ▶ Co víš o tématu Ty?
- ▶ Kdo článek píše?
- ▶ Zmiňuje se o skupině lidí nebo jednotlivcích? Je podstatné uvádět státní příslušnost nebo původ migranta – souvisí s textem?
- ▶ Kdo v textu mluví? Je v textu uveden jeden rozhovor nebo několik rozhovorů? Jedná se o rozhovory se státními organizacemi, úředníky, migranty...?
- ▶ Je zpráva státních orgánů nebo jednotlivců citována nebo převyprávěna / komentována?
- ▶ Je tvrzení autora nebo dalších osob podloženo argumenty či protiargumenty?
- ▶ Jsou ve zprávě využity expresivní výrazové prostředky vyjadřující porozumění a nezáúčastnost?
- ▶ Jaký je záměr textu: komentovat, informovat, vyjadřovat stanovisko, lákat a bavit, hrát na naše předsudky a návyky...?
- ▶ Je článek vůči migrantům laděn pozitivně nebo negativně?
- ▶ O čem tě text přesvědčil/ informoval? Jaké jsou tvoje nové poznatky?

● Závěr, vyhodnocení

Na základě analýzy textu lze články rozdělit na skupiny podle analyzovaných témat (například Média píšící o migrantech pozitivně / negativně; Texty s pojmy: předsudek, migrant, diskriminace...) nebo vytvořit koláž s tématy podle výsledků analýzy.

Kolážovou prezentací tematicky zaměřená výuková lekce končí.

Rozbor fiktivních článků – rozlišení seriózního a bulvárního textu

Cíl: Analýza tisku, rozlišení bulvárního a seriózního pojetí totožné zprávy

 25 25 minut

Pojmy: seriózní a bulvární média

Vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková kultura, Mediální výchova

 vybrané články z médií

● Popis aktivity

S žáky probereme charakteristiku seriózního a bulvárního tisku, věrohodnost informací, které poskytuje, a způsob, jak lze věrohodnost z textu poznat. Krátce okomentujeme hlavně tyto oblasti: objektivita (věrohodnost, nezkreslenost, uvádění jmen, uvádění zdroje, bránění se jednostrannosti), zdroje informací a jejich ověření, autorská práva, získávání informací z internetu, respektování soukromí, apod.

Rozdělíme třídu na dvě skupiny: skupina žáků dostane ukázkou č. 1, skupina žáků ukázkou č. 2. Skupiny svůj text přečtou, následuje brainstorming se zapisováním na tabuli – jak se jeví cizinci po přečtení ukázky jedné skupině, a jak se jeví cizinci skupině druhé? Žáci volí adjektiva. Texty pak přečteme nahlas a rozdáme tak, aby každý měl obě ukázky před sebou.

Žáci dále odpovídají na otázky: Jaké výrazové prostředky jsou v textech užity? Jsou v textu užity nějaké expresivní výrazy, a které? Proč autor zvolil tato slova (snaha vytvořit senzací, jítit emoce apod., vytvořit zajímavou kauzu)?

● Závěr, vyhodnocení

Shrňme charakteristiky seriózního a bulvárního tisku a diskutujeme o obrazu, jaký poskytuje svým čtenářům o tématech, o kterých informuje, a jak rozdílný obraz o totožné zprávě mohou vytvořit.

● Texty k rozboru

(na následující straně)

Ukázka č. 1

Lstiví cizinci policii na hranicích neunikli

I přes zrušení celních kontrol na státních hranicích se nestává z České republiky holubník. Díky bystrému oku našich občanů policie skupinku cizinců bez platných pasů a bez viz lapila a vsadila do vězení.

Ze soboty na neděli měla cizinecká policie ČR hodně práce. Kolem páté hodiny ráno se jí podařilo při kontrole v Mikulově zajistit tři cizince z Bangladéše, kteří u sebe neměli platné dokumenty. Cizinci se schovali do plastových pytlů v nákladním prostoru dodávky tak pečlivě, že kdyby na tyto podezřelé živly neupozornil obyvatel Mikulova, s velkou pravděpodobností by se jim podařilo propašovat se až do Rakouska.

Mluvího cizinecké policie se nám nepodařilo do uzávěrky najít, ale jeden z bývalých celníků nám k tomu řekl: „Někdy se stávalo, že nám lidi z Mikulova zavolali, že se asi něco chystá. To když třeba přijel nějaký černocho nebo šikmookej s taškama, nerozuměl česky a pár dní se poflakoval po městě. Někdy se cizinci snažili hranici projet jako spolujezdci, někdy se zabarikádovovali třeba za náklad v kamionu a někdy utíkali zadem přes les.“

Přesto, že se říká, že počet zadržených cizinců bez dokladů za poslední dobu výrazně klesl, přesto zde problém nelegální migrace je, a ne malý.

Občanka z Mikulova venčíci venku svého psa se k případu vyjádřila: „Nikdy nevíte, co od těchto lidí můžete čekat. Když je potkáte, nic nerozumí, někdy smrdí po alkoholu, nedivila bych se, kdyby měli nemoci, beztak berou i drogy. Nedodržují pravidla, a i kdyby měli platné doklady, proč by tady měli zůstat? Aby brali našim lidem práci?“

Ukázka č. 2

Špatná informovanost cizinců přispívá k nelegální migraci

Špatná informovanost cizinců již v zemích původu je jedna z příčin nelegální migrace. Dokazuje to zadržení rodiny z Bangladéše v Mikulově.

Dne 5. listopadu cizinecká policie ČR zajistila v Mikulově dodávku s českou poznávací značkou přepravující v nákladním prostoru čtyři cizince. Jednalo se o dvě ženy a jednoho muže státní příslušnosti Bangladéš, kteří u sebe neměli platné doklady. Cizinci byli zavázáni do neprodyšných rybářských pytlů, přičemž jedna žena se nacházela pro nedostatek kyslíku v bezvědomí. Protože nemluvili česky, policie na místo přizvala tlumočnicka Romana Yakara, který nám k případu řekl: „Jde o rodinu, která přijela do České republiky s platným pracovním povolením, avšak firma pracovní místo zrušila. Mezitím jim vízum vypršelo a agent, který rodině vyřizoval úřední náležitosti už v Bangladéši, jim řekl, že v Rakousku je situace lepší, a tak zajistil přepravu do Vídně. Bangladéšani se po vypršení víza nechtěli vrátit zpátky domů, protože je celá cesta přišla na cca 450 000 Kč, a to jsou pro ně opravdu velké peníze. Zadlužili se, ale věřili, že se jim obnos podaří v Evropě vydělat zpět.“

Cizinci jsou nyní umístěni v detenci pro cizince v Poštorné. Sociální pracovník Petr Nový z občanského sdružení Organizace pro pomoc uprchlíkům se nám pokusil v praxi celkem běžnou situaci vysvětlit: „Nejde o ojedinělý případ. Lidé doma prodají dům, vypůjčí si peníze a pak přijedou do Evropy. Víza, doklady i letenku za ně vyřizuje většinou nějaký prostředník. Často se stane, že doklady nemají potřebné náležitosti nebo že lidé jedou třeba do Německa a agent je zanechá na letišti v Praze zcela bez prostředků a dezorientované. Způsob, kterým lze podobným situacím předcházet, vidím hlavně v dobré informovanosti už v zemi původu. Pokud se ale cizinec ocitne v situaci, která je pro něho obtížná, může navštívit naši anebo jinou organizaci, kde mu bezplatně pomůžeme nalézt řešení, pokud to ovšem lze.“

Inzerát

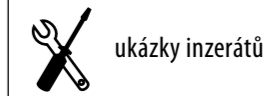
Cíl: Uvědomění si rizik pracovní migrace, schopnost rozpoznat nebezpečí zneužití pracovní pozice

30 minut

Pojmy: inzerát, seriózní a manipulativní publicita

Vzdělávací oblasti: Člověk a společnost, Mediální výchova

ukázky inzerátů

● **Popis aktivity**

Častým tématem je nelegální migrace za prací do ČR a její nebezpečí. Myslíte si, že vás se tento problém dotknout nemůže? Jak poznáte věrohodný inzerát?

Rozdáme ukázky inzerátů – individuálně nebo skupinám. Žáci si přečtou inzerát a rozmyslí si, jestli by nabídky využili, či nikoliv. Před třídou prezentují svoje názory.

Pak se pokoušejí, například na základě uvedené tabulky, charakterizovat spolehlivého zaměstnavatele, agenturu, důvěryhodný inzerát, uvádějí, co by si museli zajistit před odjezdem na cestu do zahraničí za prací, a jak by pak museli postupovat tam, aby dodrželi všechna pravidla a nehrázily jim problémy nebo nelegalita.

Dále je možno diskutovat o zkušenostech, které jsou žákům dostupné: Znáte někoho, kdo v zahraničí pracoval? Jakou má zkušenost? Jak se připravil před cestou?

● **Jak rozpoznat důvěryhodného zaměstnavatele?**

1. VĚROHODNÝ INZERÁT	2. AGENTURA	3. ZAMĚSTNAVATEL	4. PŘED CESTOU	5. V ZAHRANIČÍ
název agentury	ověření registrace (portál MPSV, obchodní rejstřík)	přesný popis práce	pracovněprávní podmínky v zemi	nedávat pas z ruky, občanský průkaz nosit odděleně
adresa poštovní nebo e-mailová	telefonická domluva schůzky	kontaktní údaje do zaměstnání	pojištění na cesty	ukládání peněz na účet
telefon do agentury	reprezentativní sídlo	zajištění ubytování	vízum, cestovní doklady	nosit telefonní kontakty u sebe
jméno kontaktní osoby	na schůzku s doprovodem	sepsání pracovní smlouvy (místo, náplň, pracovní doba, plat)	kontakty na ambasády a helpcentra	pravidelně kontaktovat rodinu
popis nabízené práce	kontakt na zaměstnavatele	ověření smlouvy právníkem	kopie dokumentů a jízdenek nechat doma	mít s sebou pracovní smlouvu
výše výdělku	doporučení klientů	dobu platnosti smlouvy, odstoupení od smlouvy	domluvit si pravidelný kontakt s rodinou (heslo)	pozorovat změny v chování zaměstnavatele

● Inzeráty k rozboru

Ukázka č.1

BALENÍ POTRAVIN, pro ženy - PRÁCE V HOLANDSKU**Jazyky**

angličtina – začátečník

Popis práce

PRO NAŠEHO ZAHRANIČNÍHO PARTNERA HLEDÁME PRACOVNÍKY NA balení ryb, masa a jiných potravin, balení do krabic a jiných materiálů
Dlouhodobý kontrakt

Plat: 5,22 eur/ hod. + přesčasy

První výplata po 2 týdnech

Doprava do zaměstnání zajištěna

8 hod. směny, až 50 hod. týdně (přesčasy)

Ubytování: 40 eur/týdně na osobu

po 2 os./na pokoji, ubytování bude strháváno z platu.

Požadavky:

Dívky do 25 let

Mírně pokročilá znalost angličtiny

Nástup IHNEDE

Samostatnost, pracovitost

Kapesné cca 150 eur s sebou

V případě zájmu zasílejte vaše strukturované životopisy v ANGLIČTINĚ S FOTOGRAFIÍ na uka@job.cz, do předmětu uveďte SBĚR TULIPÁNŮ - HOLANDSKO, budou vám zaslány bližší informace.

Ukázka č.2

Práce v Německu – Rubena s.r.o.**Popis:**

Hledáme schopné lidi (18–27 let) pro práci v Německu. Práce s lidmi, projekty v podnicích. Znalost NJ na úrovni rodilého mluvčího nebo blízká – podmínkou. Dobré platové podmínky.

Informace o pozici:

Místo pracoviště: Německo

Typ pracovního poměru: Brigáda

Benefity: Příspěvky na mobilitu/ubytování, Notebook, Mobil, Manažerské odměny, Vzdělávání, Ubytování**Požadované vzdělání:** Středoškolské nebo odborné vyučení s maturitou**Požadované jazyky:** Němčina

Pozice je vhodná pro absolventy.

Ukázka č.3

Práce v Anglii – sběr jahod na ekologické farmě

Velká Británie cca 40 000 CZK /měsíc

Jazyky

angličtina – středně pokročilý

Popis práce

Pro síť ekologických farem Macra farme UK hledáme sběrače jahod.

HLEDÁME PRACOVNÍKY PRO PRÁCI NA FARMÁCH V BRITÁNII - CARDIFF, GUILDFORD, NORWICH. (Můžete si zvolit farmu, pokud bude víc volných míst)

Nabízíme:

- možnost volby místa práce (Cardiff, Guildford, Norwich...)

- PLAT: PRŮMĚRNĚ 330–600 GBP/týdně. Mzda hodinová – 5,75 GBP/hod. – záleží na množství natrhaných plodů.

Zaměstnavatel odvádí zdravotní a sociální pojištění.

- PRACOVNÍ NABÍDKA. **NA 3 měsíce** (červen, červenec, srpen) – zaměstnavatel s vámi uzavře pracovní smlouvu.

- ZAJISTÍME UBYTOVÁNÍ na farmě (65 GBP/týden) - PRVNÍ TÝDEN UBYTOVÁNÍ ZDARMA!! - SHARE HOUSE - 3–6

pokojů, 1 až 2 lidi na pokoji

- PRACOVNÍ DOBA: 9:00-18:00; jeden den v týdnu je volno

- POČET VOLNÝCH MÍST: 10

Požadujeme:

- VĚK NAD 18 LET

- KOMUNIKATIVNÍ ÚROVEŇ ANGLIČTINY

- PŘÍJEMNÉ VYSTUPOVÁNÍ

Pokud máte zájem o tuto pracovní nabídku, tak zasílejte vaše strukturované životopisy v anglickém jazyce na uvedený email. Do předmětu uveďte – sběr jahod

Kontakt: Eva Vybíralová Tel: 604010120, adresa: Leitnerova 15, Brno; Email: eva.vybiralova@job.cz

Pro osobní schůzku v naší kanceláři je nutné si ji domluvit telefonicky dopředu.

Ukázka 4

Jste atraktivní dívka, je vám 18–27 let? Chcete si vydělat peníze větší než vaši rodiče? Nabízíme skvělou práci v zahraničí. 604534571

● Informace o obchodování s lidmi

Jak se člověk může stát obchodovanou osobou? (zdroj: <http://old.rvp.cz/clanek/283/418>)

Příběhy lidí, kteří byli obchodováni, jsou různé. Člověk může například přijmout nabídku práce v zahraničí či ve velkoměstě, a to jak přes agenturu, tak od někoho ze svého okolí (známý, kamarád, partner, někdo z rodiny). Podepíše neúplnou či nesrozumitelnou pracovní smlouvu, nebo smlouva není uzavřena vůbec. I když z domova lidé odjíždějí nejčastěji dobrovolně, v cizině pak dají doklady další osobě (např. pod příslibem vyřízení pracovního povolení). Místo pravých dokladů mohou dostat zpět falešné, nebo jim obchodníci doklady nevrátí vůbec. Zprostředkovatelé také často nabízejí, že zajistí vše, co je spojeno s cestováním (např. víza, dopravu, ubytování), a to buď za úplaty, nebo na „dluh“. O výši vznikuvšího dluhu se však obchodované osoby dozvědí obvykle až na místě. Dluh často neúměrně rychle narůstá (k částce se připočítává ubytování, ošacení, strava ...) a je pak používán jako prostředek nátlaku či vydírání. Tak vzniká dlužní otroctví.

Teprve na místě, což bývá často v cizině, se lidé dozvědí, že budou vykonávat jinou práci, než bylo dohodnuto, nebo že ji budou vykonávat za úplně jiných podmínek než se kterými původně souhlasili. V cizí zemi jsou lidé zranitelnější, protože např. neznají jazyk a často ani nevědí, kde se nacházejí. Obchodníci také mohou vyhrožovat tím, že policie v místě je uplacená, že pokud se pokusí utéci, někdo ublíží jejich blízkým, apod.

Pracovní list Lidská práva

Slovníček

Všeobecná deklarace lidských práv je úmluva, která označila všechny lidské bytosti za svobodné a rovnoprávné bez ohledu na pohlaví, rasu, národnost a náboženství.

Respektovat – brát ohled na něco, uznávat

Xenofobie – strach z cizinců

Dobrovolná migrace – stěhování lidí za něčím, do zvolené země. Lidé odcházejí, protože chtějí bydlet studovat, pracovat někde jinde.

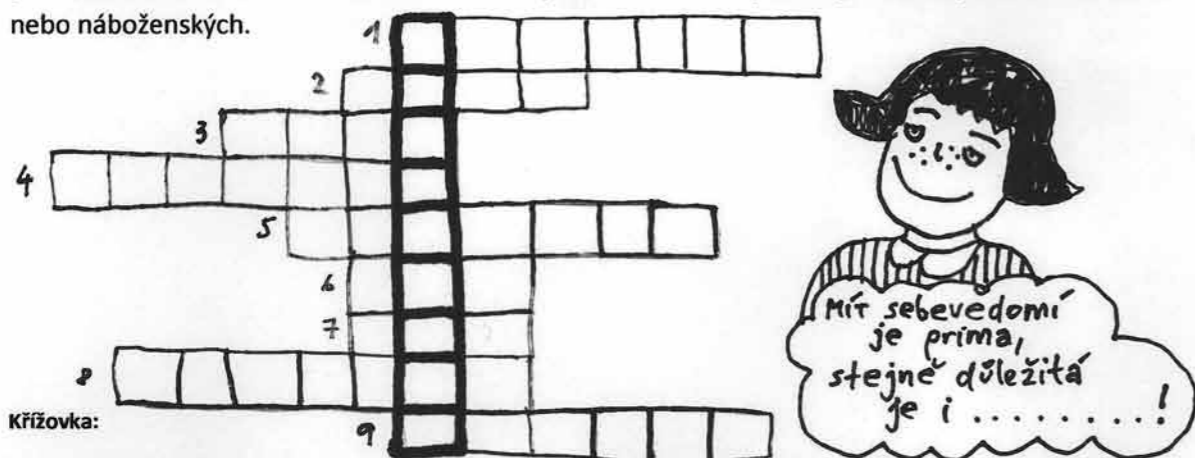
Migrant – člověk, který odešel (přestěhoval se nebo uprchl) do jiné země, nebo který pravidelně dojíždí do jiné země (například za prací).

Nedobrovolná migrace – většinou útěk před něčím, lidé jsou nuceni odejít, protože je někdo pronásleduje z politických důvodů, z důvodů rasových, národnostních nebo náboženských.

Uprchlík – člověk, který je na útěku ze své země z důvodu pronásledování, ale i z důvodů ekonomických či kvůli živelné katastrofě.

Azyl – ochrana, útočiště, bezpečí, které mohou státy poskytnout uprchlíkům, pokud prokážou, že ve svém státě byli pronásledováni z důvodů politických, rasových, národnostních či náboženských.

Azylant – člověk, kterému stát, do něhož uprchl, poskytl ochranu před nespravedlivým pronásledováním, které zakusil v zemi svého původu z důvodů politických, rasových, národnostních nebo náboženských.

Křížovka:

1. Člověk cestující za poznáním, oddechem, sportem, rekreací, odpočinkem;
2. Stavba spojující například dva břehy;
3. Ochrana uprchlého cizince, který má ve státě, jehož je občanem, obavu z pronásledování.
4. Stěhování.
5. Osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních nebo z důvodů zastávání určitých politických názorů;
6. Cestovní dokument;
7. Opak slova NE;
8. Myšlená čára oddělující od sebe dva státy;
9. Jeden ze sedmi světadílů, na kterém se nachází Česká republika.

Albert Einstein je pravděpodobně nejslavnější uprchlík. Zakroužkuj, kdo je z této skupiny rovněž uprchlíkem?

Jaromír Jágr, hokejista

Miloš Forman, filmový režisér

Madeleine Albrightová, první ministryně zahraničí USA

Victor Hugo, spisovatel

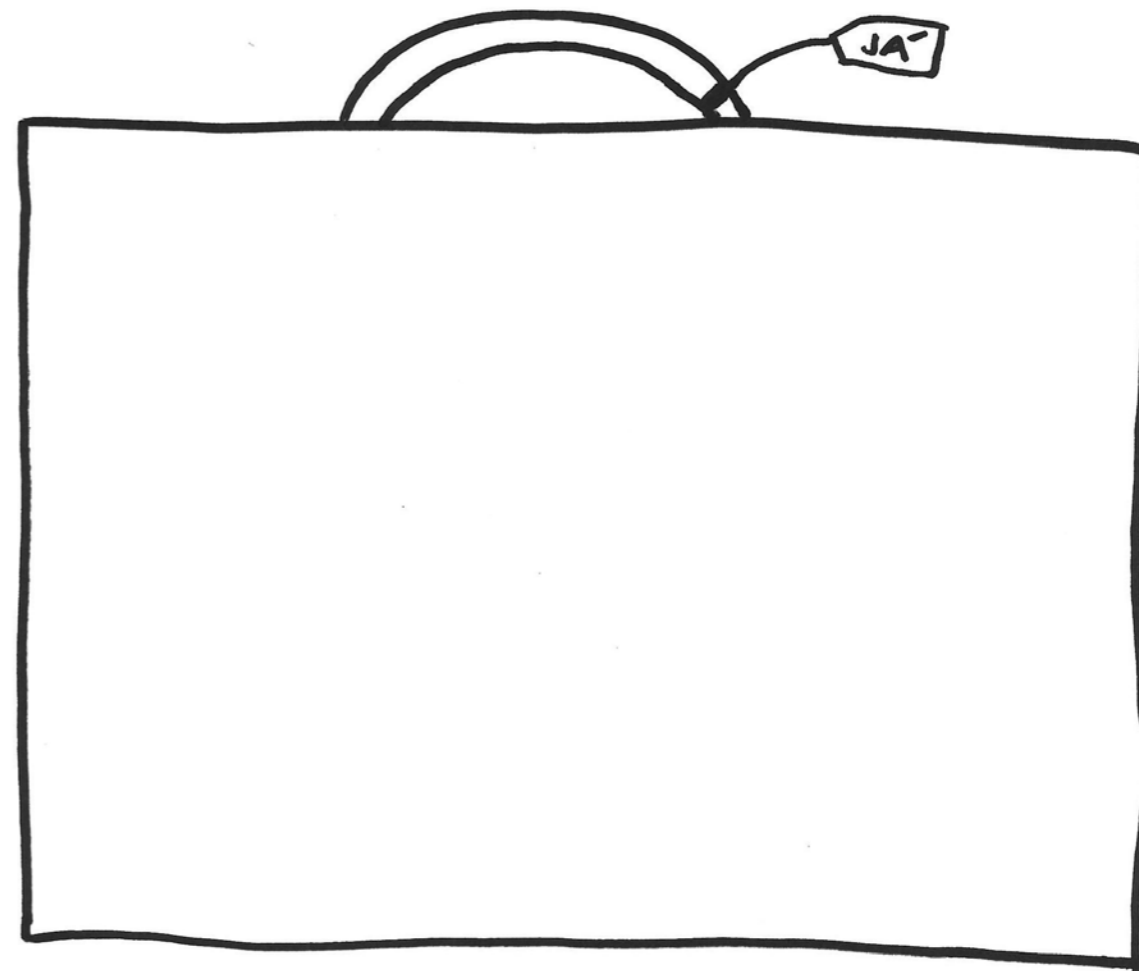
Pracovní list Nucená migrace

Slovníček

Uprchlíky tábor – v ČR označení pro zařízení, které je zřízeno Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR za účelem poskytnutí přístřeší a základních potřeb žadatelům o azyl (uprchlíkům).

- **Přijímací středisko** – první místo, které musí člověk, který chce žádat o azyl navštívit. Provádí se zde preventivní zdravotní vyšetření, identifikace žadatele a první pohovor o důvodech, které jej vedou k žádosti.
- **Pobytové středisko** – sem obvykle přichází žadatelé po přijímacím středisku. Je ho možné opustit na základě povolení policie trvale nebo na „propustku“, což znamená až na 30 dní.
- **Integrační azylové středisko** – Slouží k ubytování lidí s uděleným azylem.

Úkol: Zkuste si představit, že máte jeden kufr, do kterého si musíte zabalit ty nejnnutnější věci. Pak odcházíte s rodiči do jiné země. Modře nakreslete, co byste si vzali s sebou a zeleně, čeho byste se museli vzdát.

Podívejte se na stránky Správy uprchlických zařízení ministerstva vnitra ČR <http://www.suz.cz/>.
Vypište, kde jsou na území České republiky

- a) Pobytová střediska.....
- b) Přijímací středisko.....
- c) Integrovaná azylová střediska.....

Vypište občanská sdružení, která migrantům pomáhají.....

Úkol: Dovedete si představit, co všechno musí člověk překonat, když přijde do jiné země? Nejtěžší bývá na začátku komunikace, a proto se například v uprchlických táborech důležitá místa označují obrázky (piktogramy). Navrhněte piktogramy pro vaši školu (pro ředitelnu, jídelnu, vaši třídu).

Pracovní list Dobrovolná migrace

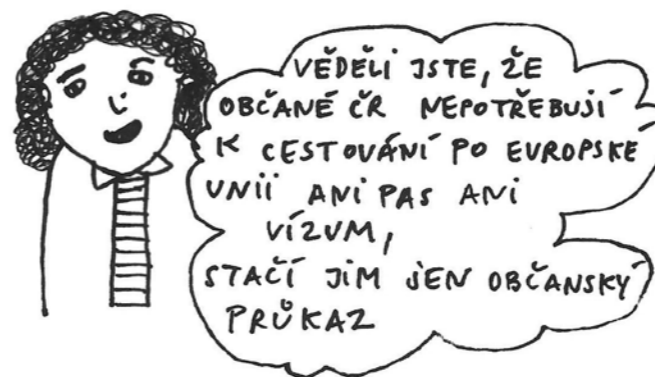

Úkol: Charakterizuj postavy na obrázku. Napiš o nich krátký příběh.

Co obvykle potřebujete k cestování?

Cestovní pas – dokument, který je potřeba pro vstup a projíždění jinými státy

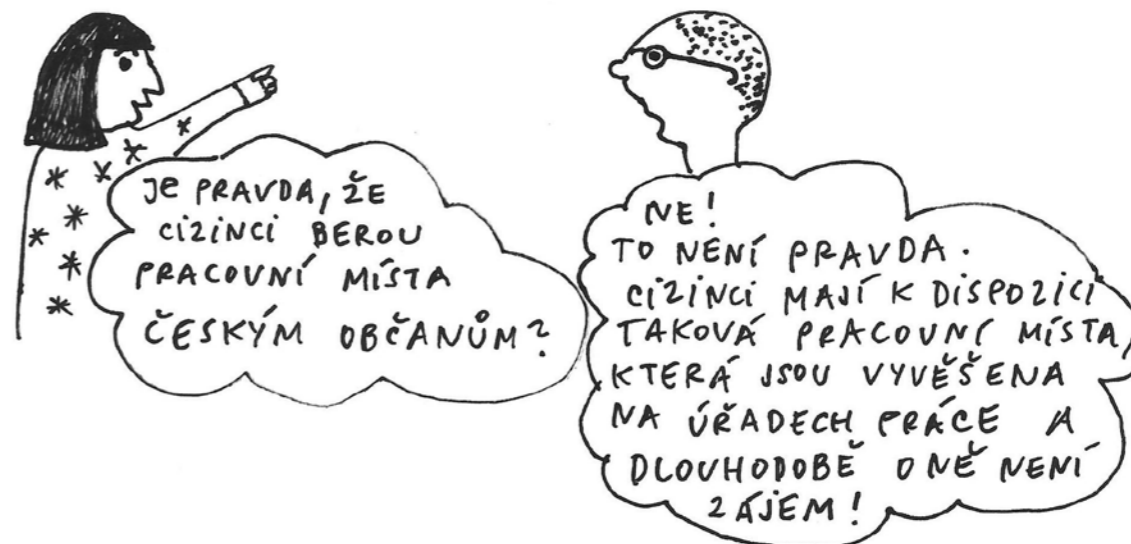
Vízum – dokument povolující vstup v určitém období do země, která vízum vydala. Vízum bývá vymezeno důvodem pobytu. Má podobu razítka nebo formuláře, který je vlepený do pasu.

Typy víz:

Krátkodobá: jde o vízum k pobytu do 90 dnů udělované za účelem turistiky, návštěvy

Dlouhodobá: Jde o vízum nad 90 dnů, které se uděluje člověku za účelem zaměstnání, podnikání, studia, sloučení rodiny

Pracovní list Dobrovolná migrace

Nakresli nebo vytiskni z PC a nalep, jak vypadá ukrajinská vlajka. ↗

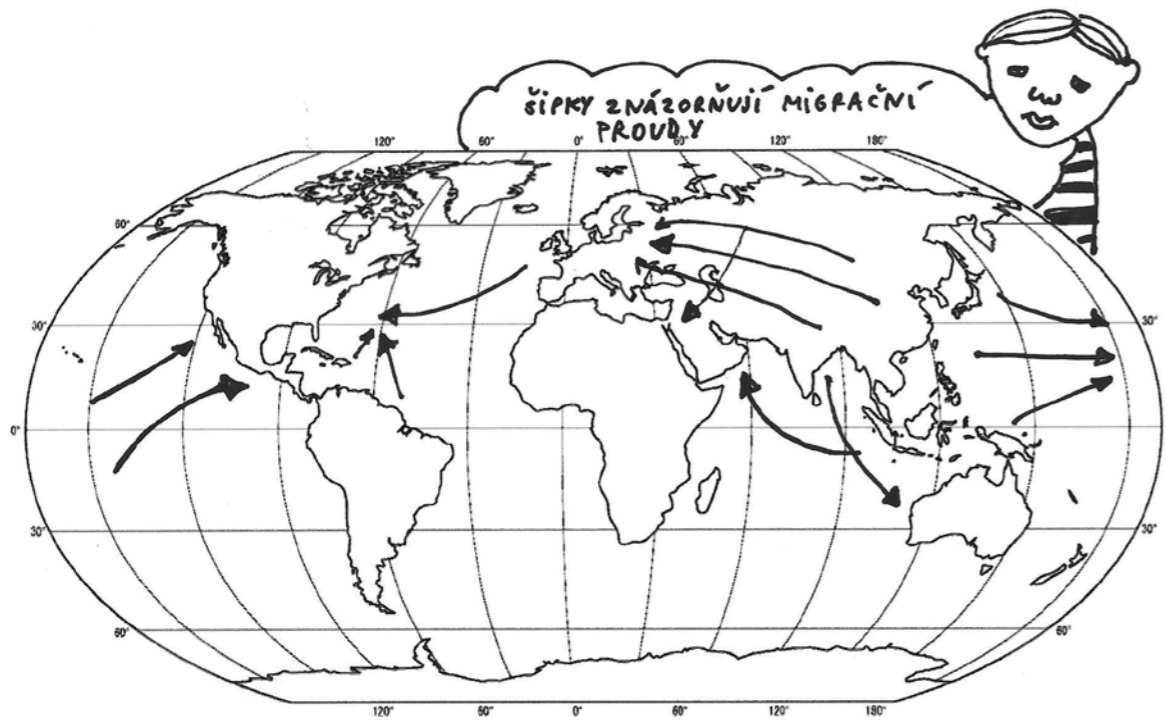
Jaké je hlavní město Ukrajiny?..... Na jakém kontinentě leží?..... Jakým jazykem se mluví na Ukrajině?.....

Slovníček

Klientský systém - V kontextu ukrajinské migrace označuje tento termín člověka, který organizuje ukrajinskou pracovní sílu a za účelem vlastního výtěžku ji nabízí na českém pracovním trhu.

Představte si, že by se vám v cizině stalo něco podobného jako panu Borisovi nebo paní Leně. Na koho byste se obrátili?

Úkol: Představte si, že se chystáte na brigádu do zahraničí. Uvažujte o tom, co byste měli zařídit před cestou, kam byste chtěli jet, zkoumejte vzájemné působení různých důsledků.

Když se budu učít, bude mě to stát roční čas

Když chci mít jazyk, musím se učít

Když chci brigádu, potřebuji mít jazyk

VEK ↴

JMÉNO ↴

ZEMĚ, KAM BYS CHTĚL JET

Přítomnost osob ukrajinské národnosti na území ČR je zaznamenána již v době **Rakousko-Uherska**. V období vzniku samostatného Československa byla Zakarpatská Ukrajina (tehdy Podkarpatská Rus) součástí tohoto státního celku. Obyvatelstvo přirozeně migrovalo po území ČSR, mnozí se usadili v Praze. Ve dvacátých letech tohoto století se ČR stala útočištěm pro mnohé politické emigranty z **Východní Ukrajiny**, kteří zde našli svůj druhý domov.

Úkol: S pomocí mapy vyberte místo, kam byste se na Ukrajině chtěli podívat. Zjistěte, co byste potřebovali, abyste mohli podniknout takovou cestu (pas, vízum, peníze, zdravotní pojištění). Jakými dopravními prostředky byste cestovali? Jak dlouho by vám asi cesta trvala? Co byste chtěli vidět?

Nejspolehlivější informace o různých státech najdete na stránkách Ministerstva zahraničních věcí ČR <http://www.mzv.cz/jnp/>

Část III.

Informace pro učitele o zemích původu

Rozdělte se ve třídě do skupin a vyhledejte informace k těmto tématům : Černobyl, Ivan Olbracht, Zakarpatská rus, Andrej Ševčenko, Oranžová revoluce, Děda Mráz, kozáci

29. Vietnam

• Vietnamci a Vietnam: tradiční, ale neznámí příchozí a spoluobčané

Migranti z Vietnamu přicházejí do České republiky od 50. let 20. století, kdy byly podepsány první smlouvy mezi tehdejší Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o studiu dětí a studentů z Vietnamu v ČSSR. V současné době je vietnamská komunita druhou nejvýznamnější skupinou migrantů žijících v ČR, ke konci dubna 2010 čítala 60 000 osob. S migranty z Vietnamu se většina z nás denně potkává, ale málo toho o nich víme, často o nich máme zkreslené představy a nechápeme je. Přítomnost Vietnamců v ČR a jejich výrazná oddělenost od většinové společnosti je hlavní motivací pro zařazení Vietnamu do našeho projektu. Tradice migrace z Vietnamu je tak silná, že se postupně Vietnamci a jejich potomci stanou nedílnou součástí společnosti České republiky – a k tomu by mělo dojít způsobem, jenž bude pro obě strany přijatelný, prospěšný a dlouhodobě udržitelný.

Lekce o Vietnamu by měla přinést odpovědi na otázky: Odkud přicházejí vietnamští spoluobčané? Jaký je Vietnam a jeho dynamická ekonomika? Jak ovlivnila současnost Vietnamu dlouhotrvající válka? Jaké mají Vietnamci zvyklosti a tradice? Jaké byly jejich důvody pro odchod ze své země a pro příchod do ČR?

Není jednoduché v kostce shrnout hlavní sdělení, které bychom o Vietnamu chtěli předat. Na to je Vietnam moc velký, různý a bohatý. V myslí většiny dospělých české populace je obraz Vietnamu ovlivněn společnou historií, ve které jsme MY, socialistické Československo, byli tím, kdo pomáhal velmi chudým lidem odněkud z dálky. Pro nás byli Vietnamci bezejmenní a nerozlišitelní ONI, ti, kdo potřebují pomoc, kdo jsou slabí a na koho hledíme trochu svrchu. Přijížděli sem jako studenti nebo stážisté, nesměli téměř nic, byli kontrolováni, chovali se velmi slušně, skromně až upjatě, žili pouze sami se sebou, protože kontakty s Čechy nebyly podporovány, často byly zakázány. Ale také obchodovali, dováželi a vyváželi zboží, v tom ukázali mnohdy velkou podnikavost.

Situace ve Vietnamu se ale od té doby změnila. Vietnam se ekonomicky dostal na podstatně lepší úroveň, než byl v době RVHP. Už to není země strhaná mnohaletými válkami, ale země, která obchoduje s celým světem, má nadstandardní obchodní vztahy s USA i s asijskými tygry v regionu. Vietnamci jsou sebevědomí lidé, hrdí na svou kulturu, na svou zemi a její pokroky. Přestože se mnohé oblasti ve Vietnamu nezměnily mnoho desítek let, nová města, obchodní centra a průmysl ukazují na rychlý rozvoj.

Mnoho Vietnamců žije v zahraničí, protože je tam vyhnala buď některá z válek, poválečná chudoba, nebo odešli za příbuznými. Díky tradici mnoha náboženství na území přijímají Vietnamci do svých kulturních tradic nové prvky – například i lidé, kteří nejsou křesťané, začínají v Evropě slavit Vánoce a jiné svátky. Pokud mají potíže se začleněním, pak je hlavní bariérou jazyk, nikoli neochota či úmyslná uzavřenost vůči hostitelské společnosti. Vietnamština a čeština jsou totiž – pokud bychom oba jazyky hodnotili co do jejich odlišností – na opačných pólech pomyslného spektra.

Máte v rukou materiál se základními informacemi, který by měl sloužit pouze jako pomůcka pro učitele, nikoliv jako suma poznatků pro žáky. Tyto podklady by vám měly dát oporu v informacích, ale také podnítit diskusi o mnoha tématech: vliv kolonialismu na bývalé kolonie, dobrovolná a plánovaná migrace, možnosti začlenění migrantů jiných etnik do české společnosti, výhody a problémy druhé generace migrantů, xenofobie, rasismus, veřejné mínění. V mnoha školách mají učitelé i žáci dlouholeté zkušenosti s vietnamskými spolužáky, což umožňuje vznik pravidelných kontaktů a přátelských vazeb, zároveň to vyvolává potřebu pracovat na vytváření tolerantního a otevřeného klimatu školy a třídy.

Text je doplňujícím materiálem k lekcím e-learningového kurzu pro žáky. Návrhy pro konkrétní využití e-learningu uvádíme v metodice k projektu.

• Geografie – základní údaje

Názvy

Vietnamská socialistická republika (Vietnam)

Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam (Việt Nam)

Poloha

Vietnam se rozkládá na poloostrově Zadní Indie při pobřeží Jihočínského moře. Sousedí s Čínou, Laosem a Kambodžou. Vietnamci o své zemi říkají, že její tvar připomíná draka, písmeno S nebo vahadlo, na jehož koncích visí koše s rýží.

Rozloha Vietnamu je 331 000 km², což je asi čtyřikrát více než rozloha ČR. Na severu a na jihu je země rozlehlá, ale ve středu je velice úzká. V nejužším místě má pouze 50 km. Pokud bychom chtěli Vietnam přejít autem ze západu na východ právě v tomto místě, trvalo by to hodinu, zatímco přejezd ze severu na jih trvá asi 30 hodin.

Podnebí

Vietnam leží v monzunovém pásmu jihovýchodní Asie a vzhledem ke své rozloze zasahuje jak do tropického, tak do subtropického pásma. Proto zimní a letní monzuny ovlivňují počasí severní a jižní části Vietnamu odlišně. Zimní monzun přichází od severovýchodu v období mezi říjnem a březnem a do severního Vietnamu přináší chladnou a vlhkou zimu. Do jižního Vietnamu zimní monzun přináší suché a teplé počasí. Druhý, letní monzun vane z jihozápadu a ovlivňuje klima ve Vietnamu od února do května. Jeho větrné proudy vanou přes Indický oceán, přičemž nasají tuny vlhkosti, kterou pak nechají spadnout na celém území Vietnamu. Vietnamské léto je velmi horké a vlhké. Na jihu jsou časté záplavy, sever a střed Vietnamu zasahují tajfuny.

Počet obyvatel

Vietnam je s 86 miliony obyvatel čtrnáctou nejlidnatější zemí světa. Země je ze tří čtvrtin hornatá, většina obyvatel však žije v nížinách, zejména v deltách velkých řek. Ve městech žije asi 30 % obyvatel Vietnamu, ale zejména velká města jako Hanoj nebo Ho Či Minovo město zažívají v současnosti velký nárůst obyvatelstva.

Většinu obyvatel tvoří etnikum Vietů (Vietové či Kinhové), v zemi ale žije celkem více než 50 etnik (například Hmong, Thai, Tay, Lo Lo, San Chi a Dao). Obyvatelstvo Vietnamu je tradičně etnický i kulturně rozmanité. Dobré vztahy mezi etniky a jejich společný původ jsou tradovány v nejedné prastaré legendě, na kterých stojí vietnamská kultura a identita.

• Přírodní podmínky

Rudá řeka a Mekong

Řeky hrály odjakživa v životě země zásadní úlohu. Pro Vietnamce představují zdroj obživy v podobě zemědělství a rybolovu, vody, elektřiny a jsou důležitými dopravními tepnami.

Rudá řeka pramení v Číně, protéká severním Vietnamem a vlévá se do Tonkinského zálivu. Protože se do ní stékají všechny ostatní menší toky, je lidově nazývána Velká řeka. Delta Rudé řeky se rozkládá na ploše 15 000 km². Její půda je tvořena úrodnými naplaveninami a tvoří tak ideální podmínky pro zemědělství, především pěstitelství vodní rýže.

Při povodních s sebou řeka strhává i hlínu a barví se do červenohněda – odtud také pochází její název. Před povodněmi se lidé vždy museli chránit, a tak za tisíce let vznikly na Rudé řece tisíce hrází. Hlavní město Vietnamu **Hanoj**, které leží právě v deltě Rudé řeky, je chráněno více než 1600 km hrází. Při povodních se zde hladina řeky zvedá až do výše 14 metrů!

Delta **Mekongu**, která se rozkládá na ploše 70 000 km², je co do významu pro obyvatele jižního Vietnamu obdobou delty Rudé řeky na severu. Mekong pramení v Tibetu, protéká Laosem, Thajskem, Kambodžou a svou 4800 km dlouhou cestu končí obrovskou deltou ve Vietnamu. V deltě Mekongu se vyprodukuje nejvíce rýže z celého Vietnamu, protože zdejší podnebí umožňuje tři sklizně do roka. Leží zde také největší a nejlidnatější vietnamské město, **Ho Či Minovo Město**, dříve **Saigon**.

Přírodní bohatství

Na severu Vietnamu se nacházejí neprostupné pralesy a džungle. Velkým problémem minulosti Vietnamu však bylo jejich ničení za války a kácení a z toho vyplývající mizení vzácných druhů zvířat i rostlin. Situace se však v posledních letech zlepšuje. Ve vietnamských pralesích žije velké množství vzácných zvířat. Například antilopa Sao la byla viděna pouze dvakrát za posledních 50 let, a vždy ve Vietnamu. Pralesy nejsou dosud zcela prozkoumané a skrývají ještě mnohá tajemství. Například 30. 7. 2009 byla objevena největší jeskyně na světě Son Doong. Jeskyně je dlouhá 6,5 km, protéká jí podzemní řeka a některé tamní stalagmity jsou delší než 70 metrů. Jeskyně zatím nebyla prozkoumána celá.

Ve Vietnamu je 13 národních parků a jedná se o ustavení dalších. Přírodní rezervace zabírají 3,5 % území státu. Jsou tedy patrně snahy o zachování místní přírody a její ochranu. Tyto snahy jsou však omezovaly převažujícími ekonomickými zájmy.

Životní prostředí Vietnamu je zejména v okolí velkých průmyslových měst poměrně silně znečištěné, továrny produkují velké množství emisí a chybějí jim systémy, které by jejich množství omezovaly. Těžba nerostných surovin, rozšiřování zemědělské půdy a pastvin, zmenšování zalesněného území a stoupající počet obyvatel vedou k ekologickým problémům.

• Historie Vietnamu

Vietnam má bohatou starobylou kulturní tradici. Oblast dnešního severního Vietnamu byla osídlena již na počátku doby bronzové.

Po celé první tisíciletí našeho letopočtu byl Vietnam pod čínskou nadvládou, což vedlo k různým způsobům odboje a povstání, ale také k významnému vzájemnému kulturnímu obohacení. Číňané se naučili nové techniky pěstování rýže, Vietové zase začali vyrábět papír, porcelán, a hlavně z Číny přijali buddhismus, taoismus a konfucianství. Čínské kulturní vlivy provázejí celou vietnamskou historii, systém hodnot i společenské zřízení. Již v roce 1076 byla v Hanoji v Chrámě literatury založena Královská akademie, obdoba univerzity. Byly zavedeny úřednické zkoušky po čínském vzoru a vznikala paralelně buddhistická a konfucianská literatura (v čínštině, která byla jazykem vzdělavců podobně jako latina v Evropě).

Vietnam (tehdy oblast kolem delty Rudé řeky) postupně odrazil mongolskou invazi i další vojenské pokusy Číny a naopak postupoval na jih, kde vojensky i diplomaticky získával další území, takže byl až do příchodu kolonizátorů uznávaným a mocným státem. Jako stát však nebyl nikdy jednotný, mnohokrát v historii se různě dělil, rody získávaly nad sebou moc, organizovaly povstání, intrikovaly s pomocí Evropanů; vždy existovalo jakési dělení na několik částí, nebo na severní a jižní část – a každý ambiciózní vládce chtěl zemi sjednotit. Současné územní rozlohy nabyt Vietnam zhruba na počátku 19. století.

Od 15. století přicházejí do Vietnamu a celé Indočíny evropští misionáři a obchodníci, kteří mimo jiné vypracovali zápis vietnamštiny do latinky, což dnes Vietnamcům zjednodušuje učení se evropským jazykům.

Od poloviny 19. století začínají všechny starobylé civilizace Indočíny, a tedy i Vietnam, kolonizovat Francouzi a přinášet sem civilizaci evropskou. V 80. letech se tři vietnamská území, Annam, Kočičína a Tonkin, staly součástí tzv. Francouzské Indočíny. Francouzští diplomaté tehdy využili obrovského zadlužení vietnamského dvora, převzali některé závazky a s nimi také moc nad zemí – někde v podobě protektorátu, kdy císaři oficiálně vládli dál, ale obvykle jimi byli snadno manipulovatelní jedinci nebo dokonce děti; Kočičína byla přímou kolonií.

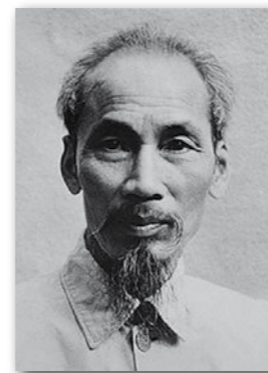
Dějiny Vietnamu po 2. světové válce

Během 2. světové války byl Vietnam okupován Japonskem, které ze země masově vyváželo potraviny pro své vojáky a obyvatele. Také proto v severním Vietnamu vypukl hladomor, který významně ovlivnil další vývoj země. Během let 1943–45, kdy hladomor trval, zemřel jeden až dva miliony obyvatel. Viet Minh, politická strana vedená Ho Či Minhem, která usilovala o osvobození Vietnamu od koloniální nadvlády, využila nepřehledné politické situace v koloniích na konci války, ale také zoufalé situace lidí a jejich nespokojenosti k tomu, aby vyhlásila v srpnu 1945 nezávislost severního Vietnamu.

S tím se však Francie nesmířila a svou kolonii chtěla uhájit. **Válka Vietnamu za nezávislost** trvala od roku 1946 až do roku 1954, a přestože měla Francie americkou podporu, byla nucena kapitulovat. Na základě mírové dohody uzavřené v Ženevě se Francie vzdala svých mocenských nároků v regionu a Vietnam byl rozdělen podél 17. rovnoběžky na severní a jižní Vietnam. Demarkační linie měla být hranicí, kterou mohli směrem na jih překročit všichni, kdo chtěli zůstat s Francouzi. V severním Vietnamu začali své pozice budovat komunisté. Centrem severního Vietnamu se stala Hanoi, hlavním městem Jihu byl Saigon, pozdější Ho Či Minovo město.

Podle dohody se obě části země měly spojit po demokratických volbách, které se měly uskutečnit do dvou let. Volby však nikdy nebyly vyhlášeny, protože se prezident jižního Vietnamu obával vítězství komunistů v celém Vietnamu (a následného znárodnování, státního řízení a rozšiřování silné ideologie), a pro severní Vietnam zase bylo jedinou cestou sjednocení země pod vládou komunistů. Místo sjednocení tak vypukla mezi jižním a severním Vietnamem válka. Tato válka byla silně ovlivněna mocenskými zájmy velmocí. USA se snažily zabránit rozmáhání komunistického hnutí v Indočině, a proto podporovaly jižní Vietnam. Severní Vietnam, který chtěl obě země spojit pod vládou komunistů, byl zas podporován Čínou a Sovětským svazem.

Vietnamská válka trvala až do roku 1975 a stala se jedním z nejdiskutovanějších problémů 20. století. Americká armáda nebyla vůbec připravena na partyzánskou válku a na mimořádný odpor Vietnamců. K úspěchu nevedlo systematické

masivní bombardování (na Vietnam spadlo více bomb než na celý svět během druhé světové války) ani použití chemických zbraní. Zemřelo téměř 60 tisíc amerických vojáků, přes 200 tisíc vietnamských vojáků a 4 miliony vietnamských civilistů, což představovalo 10 % všech obyvatel Vietnamu. Ke stažení americké armády přispěl i do té doby nevídaný odpor americké a světové veřejnosti, která válku tak říkajíc sledovala v televizi a byla přesvědčena o její nespravedlnosti a nesmyslnosti.

Použití chemických zbraní nezasahovalo pouze vojáky a tehdejší obyvatele vesnic, ale také dlouhodobě negativně ovlivnilo životní prostředí ve Vietnamu. Při bojích byly používány nové chemické zbraně, které zabíjely zvířata a zničily množství lesů v zemi. Například herbicid Agent Orange způsoboval, že opadaly listy stromů, aby bylo vidět z letadel na zem a aby američtí vojáci mohli sledovat partyzány a snaže zaměřit stanoviště Viet Congu. Chemické zbraně obsahovaly i karcinogenní látky a jejich široké použití tak způsobilo nárůst počtu lidí s rakovinou, a to nejen ve Vietnamu, ale i u amerických vojáků, kteří s těmito zbraněmi přišli do styku. Po válce se ukázalo, že účinky válečných chemických zbraní vedou k nárůstu počtu dětí narozených s postižením. Válečná nebezpečí zůstala aktuální i v dnešním Vietnamu; nevybuchlé miny jsou na mnoha místech pro civilní obyvatelstvo stálou hrozbou.

Vojáci Viet Congu, partyzánského hnutí, jež v jižním Vietnamu působilo ve prospěch komunistického severu, byli vycvičeni v severním Vietnamu, odkud byli i zásobováni tzv. Ho Či Minovou stezkou. Ta vedla ze severu země na jih, procházela i Kambodžou a Laosem. Jednalo se o ucelený systém komunikací, který mohla používat auta, ale i kola, motorky či pěší. Denně se po ní přesouvaly mnohatunové náklady i vojenské jednotky. I přes snahy o její přerušení se nikdy zcela nepodařilo stezku uzavřít nebo ohrozit její průchodnost.

Po stažení amerických vojsk byly obě části Vietnamu v roce 1976 spojeny. Od konce Vietnamské války se stal Vietnam spojencem bývalého Sovětského svazu, ve studené válce stál na straně východního bloku a i hospodářsky se na něj orientoval. Od roku 1976 se Vietnam účastnil ještě dvou válek – s Kambodžou a Čínou, které na Vietnamskou válku v podstatě navazovaly. Komunistický Vietnam se snažil podporovat prokomunistické vlády i v okolních zemích. Vietnamská vojska proto na přelomu let 1978 a 1979 vtrhla do Kambodže, kde svrhla vládu Rudých Khmerů (jejich vůdce a tyran Pol Pot tuto válku fakticky vyprovokoval) a k moci prosadila provietnamskou vládu. Čína chtěla moc Vietnamu omezit, navíc jí nevyhovovala primární orientace Vietnamu na SSSR, a tak se snažila na počátku roku 1979 vojensky donutit Vietnam, aby Kambodžu opustil. To se jí nepodařilo, a čínská vojska byla asi po měsíčních bojích z Vietnamu stažena. Vietnam ukončil okupaci Kambodže až v roce 1989.

Současná politika

Vietnam je dnes jednou ze čtyř posledních komunistických zemí na světě. Vedoucí silou ve státě je podle ústavy Komunistická strana Vietnamu, jiné politické strany v zemi neexistují. Nejvyšším státním orgánem a jediným orgánem, majícím zákonodárnou moc, je Národní shromáždění, které volí prezidenta státu a premiéra.

Režim se však více než na politiku zaměřuje na hospodářství. Vietnam neudrhuje vztahy pouze se zeměmi s podobným politickým systémem, ale i s dalšími státy, zejména proto, aby podpořil příliv zahraničních investic. Stát vytváří průmyslové zóny, podporuje podnikání svých občanů, Vietnamci mohou relativně svobodně cestovat a díky internetu mají přístup k informacím z celého světa. Mnoho Vietnamců cestuje za prací do zahraničí a podporuje finančně své rodiny ve Vietnamu.

Je však mylné se domnívat, že Vietnam je dnes naprosto svobodnou zemí. Stále funguje ideologická cenzura, lidé se potýkají s korupcí, byrokracií apod. Dá se říci, že komunistická vláda k věci přistupuje prakticky; dává lidem právě tolik svobody, aby se jejich ekonomická situace postupně zlepšovala, nezačali se bouřit, a ona se tak udržela u moci.

• Hospodářství

Hospodářství Vietnamu trpělo problémy, které si Vietnamci většinou sami nezavinili: za koloniální nadvlády bylo hospodářství a jeho produkty využíváno pro Francii, za druhé světové války potraviny a suroviny spotřebovávalo Japonsko (prostřednictvím Francie), do roku 1954 Vietnam válčil za nezávislost, pak vypukla Vietnamská válka, ze které sice Vietnam vyšel vítězně, ale zubožen po stránce hospodářské, ekologické i zdravotní. Ekonomika se v podstatě desítky let soustředila pouze na válečnou výrobu, což zemi vyčerpalo. Navíc, po skončení válek zemi v 80. letech postihly mimořádně ničivé tajfuny. Vláda se tehdy rozhodla pro vstup do RVHP a pro pokračování státního plánování ekonomiky, původně podřízeného válečné výrobě.

V roce 1986 pak vláda přistoupila k rozsáhlým ekonomickým reformám, zvaným Doi Moi („nový směr“), jejichž cílem bylo vyřešit ekonomickou krizi v zemi a zvýšit životní úroveň obyvatel. Jádrem politiky bylo zrušení zemědělských výrobních družstev, snížení státních zásahů do sféry obchodu a otevření země zahraničním investicím. Byl přijat zákon o zahraničních investicích, který stimuloval investory ke vstupu na vietnamský trh, reformoval se bankovní systém, došlo také k uvolnění zahraničních devizových omezení. V roce 1995 byl Vietnam přijat do společenství ASEAN, což znamenalo, že se země rozhodla propojit svou ekonomiku s ostatními zeměmi jihovýchodní Asie a světovým hospodářstvím. Od 90. let se i o Vietnamu hovoří jako o „asijském tygru“.

Vietnam se tak otevřel ostatním zemím a využívá jejich zkušeností a potenciálu. Přesto v zemi stále přetrvávají problémy jako korupce, nedokonalá legislativa, ve státních podnicích pak nízká efektivita výroby, zejména zastaralé stroje, nekvalifikovaný management a nedostatek kapitálu na modernizaci.

Zemědělství

Základem vietnamského hospodářství je zemědělství. Živí se jím zhruba 70 % obyvatel Vietnamu.

80 % zemědělské půdy tvoří **rýžoviště**. Vietnam je třetím největším exportérem rýže po Indii a Thajsku. Ve Vietnamu se pěstuje několik druhů rýže, které mají různou kvalitu a jsou vhodné pro odlišné způsoby úprav a použití. Nejčastěji jsou pěstovány různé odrůdy rýže seté, která má velké výnosy, vyžaduje však zavodnění nebo náročné zavlažování. V horských oblastech se pěstuje rýže horská. Nemá sice tak vysoké výnosy, zato však nepotřebuje zavlažovací systém, a tak může být na poli střídána jinými plodinami, což na zavodněném poli možné není. Vybudování zavlažovacího systému je poměrně náročné, pole musí mít pevnou hráz a zavodňovací a odvodňovací kanály. Rýže setá je na vodu velmi náročná, sazenice se sázejí na zavodněné pole a z vody se i sklízí. V některých oblastech Vietnamu se zavodňovaná rýžoviště využívají i pro chov ryb či vodní drůbeže. Většina práce spojené s pěstováním rýže se provádí ručně – sázení, ošetřování rostlinek, sklizeň, mlácení i sušení. Na 1 hektar pole je potřeba asi 300 až 400 tisíc sazenic rýže.

Vietnam je kromě rýže významným vývozcem kávy (druhý největší vývozce kávy po Brazílii) a čaje (vývoz do USA či Austrálie). Významnými produkty jsou i kukuřice, maniok, kešu oříšky, které tvoří 1/3 celosvětové produkce, či bavlna. Potravinářský průmysl se dále zaměřuje na obchodování s čerstvými i mraženými mořskými produkty, ovocem a zeleninou.

Průmysl

Další významnou oblastí hospodářství Vietnamu je především textilní a oděvní průmysl, který je zároveň jedním z vedoucích exportních odvětví ve Vietnamu. V textilním a oděvním průmyslu dnes pracuje více než 2200 podniků, ze kterých je 76 % vietnamských a 24 % je vlastněno zahraničním kapitálem. Řada dalších zahraničních firem využívá spolupráce s vietnamskými firmami formou tzv. výrobní kooperace. Jedná se v podstatě o zakázkovou výrobu určitého druhu a značky oděvů či obuvi, kdy jsou výrobky vyrobeny ve Vietnamu podle přesně stanovené technologie zahraničního zadavatele. Zadavatel pak výrobky nechá opatřit příslušnou značkou (např. Adidas) a tímto způsobem profituje z výhody levné místní pracovní síly.

Dalším významným průmyslovým odvětvím s velkým exportním potenciálem je výroba obuvi. V obuvnickém průmyslu pracuje ve Vietnamu více než 400 podniků. Celková produkce obuvnického průmyslu přesáhla v roce 2 009 600 milionů párů obuvi a Vietnam se tak stal čtvrtým největším světovým výrobcem. Více než 85 % produkce je exportováno a obuv je dnes třetí nejvýznamnější komoditou vietnamského exportu za ropou a textilem. Hlavními vývozními trhy textilu a obuvi jsou USA, EU a Japonsko.

• Společnost, kultura, rodina

Duchovní směry a náboženství

Tradiční vírou Vietnamců je víra v posmrtný život, ze které vyplývá **uctívání předků**. Uctívání předků je neodmyslitelnou součástí života rodiny. Vedle uctívání předků vlastní rodiny je pro Vietnamce důležité uctívání mytických i historických hrdinů. Uctívání předkové nebo hrdinové jsou totiž něco jako ochránci, kteří nyní dlí ve světě duchů. Každá rodina udržuje vlastní oltářik, kde duším zemřelých obětuje dary, modlí se a pálí vonné tyčinky.

Další učení a duchovní směr, u kterého nacházíme prvky náboženství a který podstatně ovlivnil život, hodnoty a tradice Vietnamců, je **konfucianství**. Mezi konfucianské zásady patří úcta ke starším, povinnost rodičů pečovat o své děti a povinnost dětí pečovat o své rodiče, uctívání učenců, učitelů a vzdělání. Mezi další morální zásady patří velký důraz na společenské postavení člověka, které se odvozuje od věku, generační příslušnosti a od vztahu k hlavě rodiny.

Vedle konfucianství jsou součástí každodenního života Vietnamců i zásady vycházející z **taoismu**, jako je například láska k přírodě.

Nejvíce obyvatel Vietnamu (60–85 %) vyznává **buddhismus mahájánového typu**. Buddhismus je čtvrté nejrozšířenější náboženství světa. Buddhisté věří, že smrt znamená nový začátek, že se neustále pohybujeme v koloběhu života, kdy umíráme a znovu se rodíme.

V zemi je díky misionářům a francouzské kolonizaci rozšířen i **křesťanství**, ke kterému se hlásí asi 10 % obyvatel. I vietnamští křesťané udržují tradici úcty k předkům a další tradiční hodnoty, které se svým náboženstvím propojují. Vietnam je zemí několika náboženství, která se nejen nevylučují, ale naopak se vzájemně doplňují a inspirují. Podstatným rysem víry obyvatel Vietnamu je propojování náboženství tradičních a velkých světových náboženství. Komunistický režim

nikdy proti kultu uctívání předků nevystoupil, naopak jej jako lidovou tradici podporuje. Ústavou mají Vietnamci zaručenu svobodu náboženství.

Vietnamská rodina – úcta k rodičům, poslušnost, kult předků

Vietnamskou rodinu lze charakterizovat několika typickými základními vlastnostmi: poslušnost dětí, pevný řád uvnitř rodiny, široká solidarita s blízkými i vzdálenými příbuznými, vzájemná pomoc v rámci široké rodiny. Tyto principy dodržují – i když v oslabenější podobě – i rodiny, kde generace dětí odešla z Vietnamu v útlém věku nebo se narodila v zahraničí. Mezilidské vztahy ve Vietnamu byly jak v rámci rodiny, tak i v celé společnosti odedávna významně ovlivněny čínským společenským a morálním systémem – konfucianismem.

Konfucianská tradice

Konfuciani považovali vztah mezi rodiči a dětmi za zcela primární, protože v jejich očích se od něj odvíjelo veškeré další jednání jedince. Vycházeli z předpokladu, že bude-li se syn chovat ke svému otci a matce uctivě a zdvořile, bude se později chovat stejným způsobem i k ostatním lidem, a ve společnosti tak bude vládnout pořádek a klid.

Základním rysem přísné podoby konfucianismu bylo zdvořilé a uctivé chování. V době, kdy děti žily ve společné domácnosti s rodiči, se očekávalo, že budou projevovat vůči rodičům respekt a bezpodmínečnou poslušnost. Děti nesměly hovořit první, pokud nebyly vyzvány, o rodičích musely hovořit za všech okolností uctivě a pouze v dobrém, a to v jejich přítomnosti, nepřítomnosti i po jejich smrti. Všichni potomci byli povinni ochraňovat dobré jméno svých rodičů a museli se chovat tak, aby je ani sebe svým jednáním nezostudily. Děti byly povinny vynaložit veškeré prostředky a úsilí, aby svým rodičům poskytl veškerou péči a pohodlí, a to i na úkor svého osobního štěstí.

Závazky dětí vůči rodičům přesahovaly hranici života rodičů. Vietnamci odpradáva vyznávají kult předků, tedy věří, že duše zemřelých se vrací na náš svět a aktivně ovlivňují v dobrém či zlém osudy žijících lidí. Duše, které se nedostalo náležitého pohřbu nebo uctívání, bloudí po světě, mstí se a škodí. Proto je nezbytné, aby byl každému zajištěn správný pohřeb a následně dodržování všech rituálů spojených s uctíváním předků. Důraz byl kladen nejen na provedení všech obřadů, ale také na to, aby potomci vše dělali s hlubokým upřímným zármutkem. Dodržování pravidel tříletého smutku se považovalo za mimořádně důležité, a proto se jejich zachovávání objevuje i v zákoně. Např. pokud truchlící odložil v období smutku předeepsaný oděv a oblékl se do barevných šatů, mohl počítat s přísným fyzickým trestem (bití holí, vypálení znamení hanby). Během smutku byla zakázána účast na veškerých oslavách a svatbách, poslech hudby, pití alkoholu; dále se potomci držící smutek nesměli ženit a vdávat. Tyto přísné zákony a nařízení platily až do 19. století. Úcta k rodičům a jejich uctívání se tak stalo během staletí pevnou součástí výchovy dětí a zachovává se i dnes. (Nováková, 2005)

Z konfucianské tradice vychází i patriarchální model rodiny. V přísné podobě to znamená, že manželka je podřízena manželovi a mimo manželství žijí muži a ženy odděleně (podobně je tomu v přísně islámských kulturách). Většina rodičů si přeje syna, někoho, kdo o ně bude pečovat ve stáří. O dceři se totiž říká, že je dcerou cizích rodičů, protože až se vdá, ze své rodiny odejde a bude patřit rodině manžela. Navíc dle starých zvyklostí může předky uctívat pouze syn, a tak má-li být tradice uctívání předků naplněna, musí mít rodina syna.

Dnes se dá říci, že vietnamská společnost je spíše patriarchální, ale ženy jsou pomyslným krkem, který hýbe hlavou. Ve 20. století došlo ke zrovnoprávnění žen v manželství, a jejich pozice se celkově zlepšila zejména během válek, kdy si muži vážili jejich těžké práce pro zemi. Ženy pracovaly v továrnách, účastnily se všech týlových činností (i asfaltování silnic) a přitom se staraly o domácnost. I nyní se starají o rodinná pole, prodávají na trzích, zajišťují odbyt mořských plodů. Ženy mají stejný přístup ke vzdělání jako muži, studují i na vysokých školách, kde tvoří 50 % studentů, ale následně se špatně uplatňují na pracovním trhu. Ve Vietnamu neexistuje podpora rovnosti šancí mezi muži a ženami. Vysoké státnické funkce i posty v podnicích obsazují ve většině případů muži.

Vietnamské rodiny v zahraničí

Výše popsaná konfucianská tradice rodiny nám může pomoci porozumět tomu, proč se například vietnamské rodiny v ČR zdají uzavřené a žijící pouze pro sebe: je to jejich dlouhodobý kulturní a hodnotový vzorec, že členové rodiny si navzájem pomáhají, zajímají se o sebe, radí si, společně podnikají, navzájem velmi ovlivňují své životy. Vedle jazykové bariéry, která ovlivňuje zejména Vietnamce, kteří do ČR přišli ve starším věku, je tu tedy ještě silně propojený rodinný život. Vietnamci tedy nejsou primárně uzavření vůči okolní společnosti: žijí rodinným pospolitým životem stejně jako mnoho českých rodin, a tento rodinný život není jejich reakcí na život v cizím prostředí, ale je to přirozené chování Vietnamců, kteří se takto chovají, ať žijí kdekoliv.

Svatky a tradice

Mnoho z vietnamské kultury je ovlivněno čínskou kulturou, vedle celého konfucianského hodnotového systému je to například

literatura (před zavedením latinky měla vietnamština velmi složité znakové písmo inspirované klasickou čínštinou, tzv. jižní znaky), tradiční estetika a zdobnost, ale i například kalendář. Vietnamské svátky se řídí čínským kalendářem. Roky nemají čísla, ale jsou pojmenované jmény zvířat. Každé zvíře má určitou charakteristiku, ze které se usuzuje, jaký nový rok bude.

Jedním z nejdůležitějších svátků je **Nový rok**. Slaví se začátkem jara, mezi 21. 1. a 20. 2., podle toho, kdy je měsíc v novu. Lidé nakupují různé pochutiny na novoročních trzích, zdobí si domy květy a navštěvují se s příbuznými. Do nového roku musí vstupovat čistí a to nejen na těle, ale i na duchu. Neměli by mít dluhy, spory apod. O tomto svátku se hrají společenské hry a připravuje se sláný rýžový bochánek z lepkavé rýže, vepřového masa a fazolí.

Dalším velkým svátkem je **Tết Trung thu**, tedy svátek středu podzimu, který patří především dětem. Vietnamský dětský den se slaví za úplňku 15. dne 8. měsíce dle lunárního kalendáře. V tento den, kdy je měsíc nejkulatější a nejjasnější, oslavovali kdysi lidé ve Vietnamu sklizeň, předpovídali příští úrodu a obětovali dárky předkům a nejrůznějším božstvům. Traduje se, že v době odpočinku po sklizni měli rodiče více času se dětem věnovat. Během svátku děti se Vietnamci obdarovávají různými druhy sladkostí, zejména pak „koláčky Středu podzimu“ – bánh Trung thu. Koláčky jsou různě barevné, sladké i slané, hranaté (pak symbolizují zemi podle staré čínské představy) i kulaté (symbol měsíce a jednoty rodiny). K oslavám dětského dne patří neodmyslitelně barevné lampiony a lucerny a tzv. lví tanec (tanec v masce lva a lovce), které jsou založeny na významných legendách.

Mezi oblíbené svátky patří **Svátek ducha rodinného krbu**. Každá rodina má svého ducha, který ji celý rok pozoruje a zaznamenává události, které se v rodině staly. 23. dne posledního lunárního měsíce odchází tento duch do nebe k Nefritovému císaři, nejvyšší bytosti taoistického nebe, a informuje ho o rodině. Rodina obětuje rodinným duchům různé pochutiny a snaží se je přesvědčit, aby o ní informovaly dobře. Modlitební obřad začíná zapálením vonných tyčinek a končí jejich dohořením. Jejich dým má přenášet přání a modlitby rodiny do nebe. Vykonává ho většinou otec, po jeho smrti nejstarší syn. Tento svátek je příkladem splnutí vietnamských lidových pověr a představ s filozofií a náboženstvím.

Ve Vietnamu se slaví i **výročí úmrtí rodičů**. Každá rodina má doma oltář předků, na kterém jsou nádoby s obětinami, svíčky, vázičky a fotografie předků. Na výročí smrti se skutečná hostina, rodina navštíví hřbitov a projevuje tak svou vděčnost a věrnost zesnulým.

Pohřební barva je ve Vietnamu bílá. Pohřeb je důležitou společenskou událostí každé rodiny. Probíhá podle přesně daných pravidel a účastní se ho mnoho lidí. Pohřeb se neoznamuje, je povinností každého zjistit si, kdy a kde bude. Lidé tak dávají najevo svůj zájem o zemřelého. Zemřít domů přijíždějí i ti, kteří Vietnam opustili. „Umírající liška obrací vždy hlavu k domovu“, je jedno z přísloví, kterými Vietnamci rádi doplňují svá vyprávění. Smrt je v buddhismu chápána jako nový začátek a pohřeb je tedy chápán jako obřad na začátku nové cesty.

Důležitým obřadem je ve Vietnamu **svatba**. Žena se po svatbě stává hospodyní v domě svého manžela. Dříve první setkání budoucích manželů domlouvali sjednávači. Na zasnubení přináší rodina snoubence dárky zabalené do červené látky v červených kulatých krabicích. Rodiny přinášejí dárky a oběti předkům, čímž se rodina snaží přesvědčit duchy, aby budoucí manžele chránili. Po obřadu je část darů vrácena snoubencovým rodičům. Svatba následuje jeden až tři roky po zasnubách. Před svatbou si rodiny vyměňují dopisy. Rodina nevěsty stanovuje, kolik musí mít snoubenec zlata, rýže, alkoholu..., aby si mohl vzít jejich dceru. Datum a čas svatby se stanovuje na základě horoskopů partnerů, především nevěsty. Tchyně určí čas, kdy pro nevěstu přijede se svou rodinou. Svatba se koná před rodinným oltářem, po kterém následuje hostina v domě manžela. I když se v dnešní době dodržuje celý obřad především na vesnicích, jeho důležitou součástí, která je dodržovaná i ve městech, je souhlas rodin se sňatkem. Žena si po sňatku nechává své příjmení, děti získávají otcovo.

Narozeniny slaví většinou jen mladí Vietnamci, jmeniny se ve Vietnamu neslaví vůbec.

Vzdělávání a výchova

Vedle rodiny má pro Vietnamce vysokou hodnotu vzdělání. To určuje opět konfuciánská tradice, která vzdělance staví na vrchol společenské hierarchie. Zároveň je vysoká hodnota vzdělání posílena zkušeností válek ve 20. století, kdy bylo vzdělání pro některé generace zcela nedostupné.

Vzdělávání ve školách je založeno na memorování a jednostranném naslouchání. Výuka je pro děti náročná, zcela běžné je každodenní odpolední doučování, zejména na výběrových školách. Důležitou součástí vzdělávání je i morální výchova, výchova k humanismu, sebevzdělávání. Důraz je kladen i na vlastenectví a zodpovědnost za rodinu. Výchova i vzdělávání probíhá v duchu hesel nezávislost – svoboda – štěstí.

Děti se věnují především škole, pokud mají nějaké mimoškolní aktivity, jde o nějakou formu vzdělávání, například jazykový kurz. Po škole děti chodí domů pomáhat rodičům, na vesnici na pole, ve městech například do obchodu, potom si teprve dělají domácí úkoly.

Vzdělávací systém

Vietnamské děti začínají chodit do školy v šesti letech. Stejně jako u nás absolvují první a druhý stupeň. Po absolvování druhého stupně (6.–9. třída) skládají zkoušku a nastupují na různé typy škol. Mohou nastoupit na třetí stupeň škol (s obecným zaměřením) nebo na střední odborné školy a střední odborná učiliště. Po absolvování těchto škol mohou nastoupit na vyšší odborné školy, kde lze získat bakalářské vzdělání, nebo na vysoké školy, po jejichž absolvování získávají magisterské vzdělání.

Problémem vietnamského vzdělávacího systému je špatná dostupnost vzdělání pro vesnické děti a finanční náročnost studia. Vesnické děti proto často končí školu již po absolvování druhého stupně, protože není ve finančních možnostech rodičů, aby je podporovali na školách ve větších a vzdálenějších centrech. Na venkově totiž chybí infrastruktura a zatím zde není rozvinuta hromadná doprava. Stát si však tento stav uvědomuje a vesnické děti výrazně podporuje, takže počet vesnických dětí na třetím stupni škol stoupá. Docházka do školy je pro rodiče finančně náročná, protože škole musí přispívat na různé pomůcky, přístavby apod. Vietnamské školy jsou často přeplněné, obvykle je ve třídě 35–50 dětí, vyučování probíhá dopoledne i odpoledne, aby se v malých školách vystřídal všechny děti.

Sociální zabezpečení

Zdravotní a sociální péče je založena na pomoci rodiny. Zdravotnictví ve Vietnamu prošlo také reformou Doi Moi. Před reformou bylo zdravotnictví plně dotované státem. Nově byly zavedeny poplatky pacientů, byla legalizována soukromá zdravotnická praxe a došlo k deregulaci trhu s léky a lékařskými potřebami. Vláda ovšem není připravena regulovat a monitorovat kvalitu poskytovaných služeb. Neschopnost zajistit kvalitu péče spolu s celkově podfinancovaným veřejným zdravotnictvím má negativní důsledky v přístupu Vietnamců ke zdravotnické péči a její kvalitě. Zdravotnický personál přijímá úplatky za zcela banální zákroky a za to, že se k pacientovi bude chovat slušně. Kvalitní nebo aspoň slušná zdravotní péče je tedy dostupná hlavně těm, kdo si ji mohou zaplatit. Často se na operaci člověka skládají celé rodiny. Ti, kdo peníze nemají, jsou odkázáni na domácí léčbu.

Mateřská dovolená trvá ve Vietnamu 4 měsíce. Poté se ženy znovu zapojují do práce a o děti se většinou starají prarodiče, kteří žijí s rodinou. Porodnost se v současné době snaží regulovat stát, rodiny ve městech mívají dvě děti, ale rodiny na vesnicích přesto mají dětí více. Většina populace (65 %) je mladší čtyřiceti let.

Rodiny jsou často podporovány příbuznými, kteří žijí v zahraničí. Ti svým rodinám posílají část vydělaných peněz, jednak aby splatili případné půjčky na svou cestu do zahraničí, a dále hlavně jako podporu. Peníze ze zahraničí jsou používány jak na běžnou spotřebu, tak hlavně na finančně náročnější účely jako je studium dětí, lékařská péče, léky, nákup půdy či nemovitosti. Příjemci peněz od příbuzných ze zahraničí však někdy tuto pomoc zneužívají, přestávají pracovat a žijí jen z ní – což není pouze vietnamský rys, ale stává se to ve všech zemích u některých rodin, které získávají peníze od příbuzných ze zahraničí.

Kuchyně, folklór, řemesla

Vietnamci jsou známi svou řemeslnou dovedností. Pracují s bambusem, proutím a dalšími přírodními materiály. Malují na hedvábí, vyrábějí keramiku a věnují se loutkářství. Velmi známé a originálně vietnamské je vietnamské vodní loutkové divadlo. Herci stojí po pás ve vodě, vodí loutky po hladině a vypravěči k tomu zpívají předváděný příběh. Toto divadlo vzniklo v 11. století, při jedné monzunových záplavách na Rudé řece.

Důležitou roli má ve vietnamské kultuře folklór. Vietnamská kultura má velmi vyvinutou ústní slovesnost (mimo jiné proto, že před zavedením přepisu vietnamštiny do latinky bylo psaní a čtení mimořádně náročné i pro vzdělance a lidé tedy byli zcela odkázáni na svou paměť a ústní vyprávění), Vietnamci běžně používají mnoho citátů, přísloví a ustálených obrazných přirovnání.

Kuchyně

Vietnamská kuchyně je založena zejména na rýži, ale i s tímto základem dokáže být velmi různorodá a využívat různé druhy surovin. Ve Vietnamu naleznete více jak 500 národních jídel. Základem většiny z nich je rýže, popřípadě ovoce či zelenina. Známá je vietnamská rýžová polévka pho či nem, což je vepřové maso s nudlemi, vejci a houbami zabalené v rýžovém papíru. Zajímavý je i banh chung, rýže s vepřovým masem a cibulí zavinutá do velkých zelených listů a vařená až 48 hodin. V domácnostech se obvykle dvakrát či třikrát denně připravuje čerstvé teplé jídlo, které je nutno hned zkonsumovat, protože jej není možnost v horkém počasí dlouho uchovat.

Nejmladší člověk u stolu vyzve všechny starší, aby začali jíst. Ti pak začínají jíst postupně od nejstaršího po nejmladšího. Jídlo se nenakupuje v supermarketech, ale na trzích, kde je zvykem smlouvat. Pokud člověk na trhu nesmlouvá, prodavač si myslí, že je ten člověk hloupý a nechá se napálit na vyšší cenu.

• Vietnamská migrace do ČR

Vietnamská migrace do ČR má silnou tradici, kterou zahájil československý stát v polovině 20. století. Zatímco někteří migranti v ČR zůstali, většina se jich vrátila do Vietnamu. Proto se také odhaduje, že ve Vietnamu dnes hovoří česky asi 100 000 lidí. Jsou to často vysoce postavení politici, lékaři či vědci, kteří vystudovali v Československu vysokou školu.

Generace migrantů z Vietnamu v ČR

Vietnamci přicházeli do Československa a České republiky v několika vlnách. V první vlně přišli **váleční sirotci**, kteří byli v 50. letech umístěni v dětském domově Chrástavě (celkem zde žilo 100 dětí, z nichž se většina vrátila do Vietnamu).

Na základě dalších dohod mezi Vietnamem a Československem začali do republiky přicházet vietnamští **vysookoškolsí studenti**, kteří studovali většinou na technických oborech. Jejich život zde byl vázán velmi přísnými pravidly chování, kontaktu s veřejností i mezi sebou, žili pod dozorem politických pracovníků a jakýkoliv prohřešek mohl vést k nucenému návratu do vlasti. O studium v ČSSR byl veliký zájem a poptávka převyšovala nabídku.

Od 70. let byly mezivládní dohody rozšířeny na odbornou přípravu na učilištích, na tzv. výrobní praxi a na dočasné zaměstnávání vietnamských občanů. **Učňů, praktikantů a stážistů** byly v ČSSR tisíce, zejména po skončení Vietnamské války potřeboval Vietnam rychle vyškolit pracovníky v mnoha oblastech mírového lehkého průmyslu. Mezi roky 1980–1983 se v ČSSR učilo a pracovalo 30–35 000 vietnamských občanů. Délka jejich pobytu byla v rozmezí 3 až 7 let. Na konci 80. let byla možnost vzdělávání v ČSSR často zneužívána. Do programu byli vybíráni vietnamští studenti na základě protekce a Československo je využívalo v neatraktivních oborech. Po roce 1989 byly smlouvy o vzdělávání rušeny, studenti a stážisté měli odjet domů. To se však často neuskutečnilo a mnoho Vietnamců zůstalo na našem území. Někteří pak odjeli, ale v 90. letech se zase vrátili.

Další migranti z Vietnamu začali přicházet po roce 1989. Nejčastěji jde o drobné **podnikatele a obchodníky** – část z nich přijela za členy rodiny, kteří již byli v ČR, jiní přijeli na základě vlastní předchozí zkušenosti nebo na doporučení příbuzného či známého. Také se do ČR přistěhovalo mnoho Vietnamců z (bývalého východního) Německa, kde také skončily smlouvy o vzdělávání a které dávalo migrantům z Vietnamu finanční podporu, pokud Německo opustí. Mnoho Vietnamců se tehdy z Německa odstěhovalo pouze do ČR a zde začali své podnikání orientovat na německou klientelu. Podnikatelům z Vietnamu se na počátku 90. let podařilo využít díru na českém trhu: nedostatek moderního a přitom levného oblečení, bytového textilu a drobného zboží (hodinky, galanterie, bižuterie). Byli schopni toto zboží rychle dovést a pak prodat, většinou v tržnicích.

Podnikatelská komunita Vietnamců se postupně proměňuje – v posledních letech ubylo drobných prodejců ve stáncích s textílem a drobným zbožím. Mnoho obchodníků má větší kamenné obchody, kde najdeme daleko častěji zeleninu, ovoce, potraviny, květiny, restaurace. Moderní jsou dnes i nehtová studia. Mnoho Vietnamců podniká v oborech, které využívají další Vietnamci: cestovní kanceláře, právní kanceláře, kadeřnictví, finanční služby, tlumočnictví. Tyto služby jsou dostupné ve větších velkoobchodech, které se tak stávají i společenskými centry. I díky této tzv. etnické ekonomice někdy Vietnamci působí jako uzavřená komunita, která žije pouze pro sebe a se sebou. O uzavřenosti však zřejmě daleko více rozhoduje jazyková bariéra než nechota Vietnamců podnikat i v jiných oborech.

Poslední skupinou migrantů z Vietnamu, která přicházela do ČR zejména před vypuknutím ekonomické krize, byli **zaměstnanci najatí zprostředkovatelskými agenturami**. Tito lidé přicházeli zejména do velkých montoven a továren, byli ve Vietnamu zaškoleni a dovezeni za prací do ČR. Po vypuknutí hospodářské krize byly tisíce těchto zaměstnanců nuceny odejít, což pro mnoho z nich bylo katastrofou: zprostředkovatelé zaplatili vysoké sumy (8–13 tisíc dolarů) za to, aby mohli v ČR pracovat, a na místě často zjistili, že nemají řádnou smlouvu, že byli po zkušební lhůtě propuštěni, nebo že se stali obětí neekonomické krize, ale podvodu nebo vykořisťování.

Vietnamci tvoří třetí nejpočetnější skupinu cizinců v České republice – v březnu 2010 jich v ČR pobývalo přes 60 000, z toho více než polovina s trvalým pobytem. Vietnamské děti tvoří 39 % ze všech dětí cizinců v českých mateřských školách a 32 % na základních školách. Pro Vietnamce je vzdělání velice důležité. Své děti v něm podporují, shánějí jim doučování, jazykové kurzy. Pro rodiče je hlavním životním cílem, aby se jejich děti měly lépe než oni sami a klíčem k této lepší budoucnosti je pro ně právě dobré vzdělání, pro které často do ČR přijeli. Učitel je pro ně velmi důležitý, chovají k němu úctu. Často mu nosí dárky, které nechápou jako úplatky, ale jako projev vděčnosti a úcty.

Odlišnosti v chování a kulturních zvyklostech

Vietnamská kultura je velmi odlišná od české či evropské, proto se při setkání s Vietnamci můžeme setkat se situacemi, kdy

Vietnavec jedná jinak, než jak bychom očekávali podle zásad naší kultury a společenského chování. Vietnamské zásady jsou v mnoha situacích jiné – chovají se jinak než my, pokud vyjadřují protest nebo mají hovořit o nepříjemné události, podávají jinak ruku na pozdrav, mají jiná pravidla přímého pohledu z očí do očí. Často vyjadřují úctu něčím, co podle našich pravidel vyjádřením úcty není. Následující přehled stručně ukazuje některé vietnamské kulturní vzorce, které jsou odlišné od našich. Doufám, že nám umožní porozumět tomu, jak se někdy Vietnamci chovají, a vidět, že jejich chování rozhodně neznamená nic negativního.

Vzhled: Z tělesného vzhledu Vietnamci často usuzují na některé sociální charakteristiky lidí. Např. silnější vzhled druhého je ve Vietnamu považován za projev dobrého životního zabezpečení, bohatství. Světlá pleť a dlouhé nehty jsou považovány za znaky vysokého postavení a vzdělání, protože tito lidé nemusí pracovat venku na slunci a nehty jim nepřekážejí při práci.

Pohled do očí: Vietnamci často při rozhovoru sklápí oči a dívají se do země. Toto chování je pro Vietnamce znakem slušného skromného chování. Často bývá spojeno s mírným sklopením hlavy. Dlouhé a přímé pohledy do očí chápou jako příliš sebevědomé chování a urážku. Vietnamci, kteří žijí dlouho v Evropě jsou již na pohledy do očí zvyklí a opětuji je, nově přichází se však chovají spíše tradičně.

Úsměv: Úsměv má ve Vietnamu více významů. Vedle radosti a veselí se Vietnamci smějí i při nepříjemných situacích, smutku, rozhořčení, nepochopení nebo při oznamování nepříjemných zpráv. Nechtějí být neslušní a zatěžovat partnera svým smutkem.

Podání ruky na pozdrav: Vietnamci podávají obě ruce. Pravá ruka se podává a stiskne stejně jako u nás, levá ruka přikrývá již spojené ruce obou osob. Aktivita obou rukou symbolizuje úctu k druhému. Ze stejného důvodu jsou předávány oběma rukama i dary.

Ruce zkřížené na prsou, ruce v bok: Tato dvě gesta jsou Vietnamci chápána jako pozastavení se nad nějakou skutečností nebo rozčilení.

Kapesník: Ve Vietnamu není slušné smrkat na veřejnosti do kapesníku.

Stolování: Ve Vietnamu je dovoleno nahlas mlaskat, je to znamená, že lidem jídlo chutná. U jídla je dovoleno i mluvení, protože se často tento čas využívá pro řešení rodinných i pracovních záležitostí.

Vyjádření záporu: Vietnamci nepoužívají NE často. Spíše než NE použijí věty jako Musíme si to ještě promyslet, atp. ANO často používají i jako znamení, že partnera poslouchají a také pokud nerozumějí a chtějí slovo zopakovat.

Text byl sestaven na základě následujících podkladů a zdrojů. Údaje jsou aktuální k srpnu 2011.

Použitá literatura:

Brouček, Stanislav. *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003.
 Černík a kol. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Praha: H a H, 2006.
 Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války*. Praha: Paseka, 2003.
 Koudelka, Viktor. *Vietnam – země rýže a hor*. Praha: Akcent, 2004.
 Nováková, Kateřina. *Vietnamská rodina - synovská oddanost*. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na: <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocclanku=2005011301>.
 Uherek, Zdeněk; Korecká, Zuzana; Pojarová, Tereza. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008.
 Varianty – Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Praha: Člověk v tísni, 2002.
http://cs.wikipedia.org/wiki/Francouzská_Indočína
<http://www.rimini-protokoll.de/materialbox/vung-bien-gioi/28-1-Francouzsko-vietnamsk+vlka.html>
www.cia.gov
www.cizinci.cz
www.migraceonline.cz
www.strada.cz
www.klubhanoi.cz
www.wave.cz/crossings
www.odcestuj.cz/vietnam
www.vietnam-info.cz

30. Ukrajina

• Ukrajina: země mezi Ruskem a Evropou

Obraz Ukrajiny je možná pro pohled z České republiky nejednoznačný. Na jedné straně obrovská země se strategickou polohou, velkým množstvím nerostných surovin a důležitým plynovodem, který je pro některé státy Evropy jediným zdrojem zemního plynu. Tedy silný hráč. Na straně druhé země, o které máme představy dané hlavně tím, že v ČR pracuje mnoho Ukrajinců na nejnižších a nekvalifikovaných pozicích – a i to je pro ně zlepšením jejich ekonomických možností. Tedy obraz slabosti a ekonomických problémů.

Tento text přináší podrobnější informace o zemi, která je důležitá a strategická jak pro Rusko, tak pro EU. Prorusky orientovaný je především industriální východ země, rusky mluví většina obyvatel měst. Propojení s Ruskem je silné i proto, že hodně Ukrajinců má v této zemi své příbuzné, jejichž předkové kdysi odjeli na Sibiř a do jiných částí Ruska nedobrovolně v důsledku represí, anebo dobrovolně za práci, a odjíždějí tam i dnes. Vedle vlivů Ruska jsou dále pro současný život Ukrajiny důležité i demokratické politické reformy a snaha velké části společnosti o zařazení Ukrajiny mezi rozvinuté a demokratické evropské země.

• Základní údaje – geografie

Ukrajina je největším státem Evropy (pokud nebereme v úvahu evropskou část Ruska). Často je považována za zemi východní Evropy, ale její západní část leží v geografickém středu Evropy. Sousedí se Slovenskem, Polskem, Moldávií, Běloruskem, Ruskem, Rumunskem a Maďarskem.

Východ země sestává převážně z nížin, západní částí prochází část pohoří Karpaty a na Krymu se nacházejí Krymské hory.

Podnebí na většině území je mírné kontinentální a střídají se tedy čtyři roční období. Na Krymu je podnebí subtropické.

Na Ukrajině se nachází jedna čtvrtina veškeré černozemě světa, také proto se Ukrajině přezdívalo „obilnice Evropy“.

Název, správní členění a jazyky

Oficiální název: Ukrajina

Ukrajinsky: Україна

Pojmenování Ukrajina se vysvětluje různě. Může znamenat „rodný kraj“, anebo dokonce „ukrájená země“. Název byl poprvé písemně zmíněn v roce 1187, během existence východoslovanského impéria Kyjevská Rus, ve kterém se pojem Ukrajina používal pro několik knížectví na současném ukrajinském území.

Ukrajina má 24 oblastí, 2 města se zvláštním statusem (Kyjev a Sevastopol) a autonomní republiku Krym.

Na Ukrajině se mluví rusky a ukrajinsky. Na severu a východě Ukrajiny se vedle ruštiny mluví tzv. suržykem, což je směs ruštiny a ukrajinštiny. Převládá v něm ruská slovní zásoba, která se ale používá podle pravidel ukrajinské gramatiky a výslovnosti. Městská mládež k tomu ráda přidává sprostá a vulgární slova, vězeňský dialekt, tzv. fěňu, schválně nesprávná slova. Na venkově a v malých městečkách se mluví ukrajinsky (pokud nejde o obci kompaktně žijících národnostních menšin). Na Zakarpatí se mluví zvláštním dialektem, rusínsky.

• Historie

Kyjevská Rus

Prvním slovanským státem na území dnešní Ukrajiny byla Kyjevská Rus, která vznikla v druhé polovině 9. stol. V době největšího rozkvětu se rozkládala mezi Dněprem, Volhou, Dunajem a Baltským mořem. Kyjevská Rus byla důležitým státem středověké Evropy a tvořila bariéru mezi evropskou civilizací a kočovníky z východu. V roce 988 bylo na Rusi zavedeno pravoslavné křesťanství.

Říše se po dvou staletích rozpadla na jednotlivá soupeřící knížectví. Část území se po dlouhodobých nájezdech dostala pod nadvládu mongolské Zlaté hordy.

Zlatá Horda

Zlatá horda se začala rozpadat v 15. století a postupně na území dnešní Ukrajiny zbyl pouze jeden chanát, a to na území Krymu. Krymský chanát, připadl časem pod Tureckou říši. Krymští Tataři podnikali výpady na polská, ukrajinská a ruská území až do 18. století. V roce 1783 ale Rusové dobyli Krym a od té doby nastaly Krymským Tatarům zlé časy. Nejhůře na tom byli za Stalinových etnických čistek, kdy jich byla většina deportována na Sibiř. V devadesátých letech 20. století se ti, co přežili, začali pomalu vracet zpět na Krym.

Ukrajina jako součást Litvy a Polska

Po rozpadu Kyjevské Rusi se knížata Haličsko-Volyňského knížectví pokoušeli udržet rozpadlá knížectví jako následnický stát. Od počátku 14. století však litevští a polští králové postupně anektovali nebo jinak připojovali ukrajinské území. Protože zachovávali jednotlivým knížectvím relativní autonomii, byli většinou respektováni. Po spojení Polska a Litvy do jednoho státu však byly různé projevy nezávislosti (soudní, správní, jazyková) ukrajinských bojarů spíše nežádoucí. Postupně začaly převažovat snahy o katolizaci území, což vyvolávalo u Ukrajinců odpor.

Kozáci

V odporu hráli důležitou roli kozáci, o kterých jsou doklady již od 15. století. Kozáci se zřejmě rekrutovali z nevolníků, kteří utíkali na východ, nebo z místního obyvatelstva a zakládali osady kolem řeky Dněpru. Kozáci byli svobodní lidé s právem vlastnictví majetku. Zakládali vojenské posádky, jejichž smyslem bylo ochraňovat hranici Ukrajiny před nájezdy Turků a Tatarů. Kozáci sehráli v historii významnou úlohu – jak vojenskou, tak úlohu vzoru svobodného člověka, který chce mít svá privilegia a možnosti, a ne být závislý na šlechtě a povinnostech vůči ní. Příběhy o hrdinných kozácích pomohly upevnit ukrajinské národní sebevědomí.

Od počátku 16. století začali být kozáci dobře organizovanou vojenskou silou, podporovanou ukrajinskou šlechtou. Na řece Dněpr vybudovali legendární pevnost, Záporožskou Seč, ve které fungovala samospráva a demokratické předpisy. Nejvyšším orgánem Seče byla rada, která si volila vojenskou radu starších (tzv. staršinu). Nejvyšší autoritou byl hetman.

Kozáci bojovali proti polské nadvládě a snažili se osvobodit města a knížectví. Díky tomuto tlaku byla na území Ukrajiny uznána pravoslavná církev. Na druhé straně bylo polským státem mnoho privilegií kozáků zrušeno, zejména vlastní zákonodárství a samospráva. V roce 1648 vypuklo povstání kozáků pod vedením Bohdana Chmelnického proti polské nadvládě. Po počátečních úspěších se však kozáci dostali do bezvýchodné situace. Pozornost Chmelnického se obrátila k rodící se velmoci – carskému Rusku. Dohodl s Ruskem připojení Ukrajiny k Rusku se zachováním plné autonomie. Po smrti Chmelnického však ruští carové odmítli akceptovat podmínky dohody a autonomie byla postupně likvidována. Ukrajinské území bylo pro Rusko důležité z hospodářského hlediska kvůli přístupu k Černému moři i pro své přírodní bohatství a zemědělský potenciál.

Během 18. století provedly ruské úřady postupnou likvidaci ukrajinské samosprávy. Roku 1775 byla na příkaz ruské carevny Kateřiny II. zbořena Záporožská Seč. Část Záporožských kozáků se usídlila v povodí Dunaje, jiní našli svůj nový domov ve východním Černomoří.

Hnutí za osvobození

V 19. století probíhalo na území dnešní Ukrajiny národně-osvobozenecké hnutí. Východní Ukrajina byla pod správou Ruska a západní části pod nadvládou Rakouska-Uherska. Hnutí mělo jak sociální prvky (snaha zprostit se nevolnictví), tak prvky politické (získání maximální autonomie nebo samostatnosti) a kulturní (vypracování dějin Ukrajiny, rozšiřování ukrajinské literatury a kodifikace jazyka).

Samostatnost a Sovětský svaz

Po první světové válce a po rozpadu carské ruské monarchie byla v roce 1918 v Kyjevě vyhlášena Ukrajinská národní republika a ve Lvově Západní ukrajinská národní republika. V letech 1918–1920 probíhala na území Ukrajiny občanská válka, během které proti sobě bojovalo celkem pět armád: Rudá armáda, Bílá armáda, Poláci, Ukrajinci, spojenci a do toho prováděli anarchické nájezdy kozáci. Na Západní republiku vzneslo nároky Polsko. Obě ukrajinské republiky se spojily do první ukrajinské republiky (UNR), která byla vzápětí anektována Sovětskou armádou. Představitelé samostatné Ukrajiny emigrovali a v roce 1919 se Ukrajina dostala pod nadvládu Sovětského Ruska.

Podstatnou, a nevídanou, hospodářskou změnou se stala rozsáhlá kolektivizace a státní plánování, proti kterým se stavěli jak rolníci, tak další obyvatelé. Postupně byla z nespokojených občanů (rolníků a dezertérů z Rudé armády) založena Bílá garda, která bojovala proti bolševickému zřízení. V roce 1920 však byla Ukrajina definitivně „osvobozena“ Rudou armádou. Na území v té době probíhalo více vojenských operací, do kterých dále zasahovaly jak polská, sovětská, tak ukrajinská nacionalistická armáda.

V zimě v letech 1920–1921 vypuklo hromadné povstání ukrajinských rolníků proti sovětské moci. Zamožní rolníci povstali proti zákazu obchodování a zavedení plánovitého systému zásobování. Na jaře roku 1921 byl V. Lenin donucen odmítnout plánovací systém a obnovit volný obchod. Nová ekonomická politika (NEP) dočasně nahradila starou komunistickou. Přejít na NEP byl bolestivý a na Ukrajině byl provázen hladem. V tomto suchém roce Lenin přikázal zásobovat Moskvu a další velká města, aby v nich zabránil projevům nespokojenosti.

V roce 1922 byl oficiálně založen Sovětský svaz a Ukrajina se stala Ukrajinskou sovětskou socialistickou republikou. Každá svazová republika, která byla součástí federace, měla formálně značná práva, přestože reálně vládla pouze centrální komunistická strana a od roku 1927 Stalin. Hospodářství začalo plánovat pětiletky a v roce 1928 byl zrušen volný obchod.

Kolektivizace přivedla v letech 1932–1933 Ukrajinu k dalšímu hladomoru, který ovšem nabyl rozměrů genocidy, a mnozí Ukrajinci jej také za genocidu považují. Odhaduje se, že zemřelo až 10 milionů obyvatel, jednak kvůli relativní neúrodě, ale hlavně kvůli kolektivizaci, likvidaci kulaků (v podstatě statkářů, kteří byli schopni efektivně organizovat zemědělské práce) a drastickému přerozdělování v neprospěch Ukrajiny. Na konci 30. let pak následovaly rozsáhlé čistky a deportace do pracovních táborů, které zasáhly další miliony obyvatel Sovětského svazu.

2. světová válka

2. světová válka na Ukrajině byla pro zemi velmi krutým a krvavým obdobím. Během války přišlo o život okolo šesti milionů obyvatel Ukrajiny, z toho 2,5 milionu Židů. Mnoho měst a vesnic bylo zcela zničeno. V roce 1939 zabral Sovětský svaz polskou Ukrajinu a v roce 1941 napadli nacisté Sovětský svaz. Ukrajina byla od té doby zhruba dva roky pod nadvládou Třetí říše. Většina Ukrajinců bojovala v Rudé armádě po boku Sovětského svazu. Někteří Ukrajinci, zejména na západě země, považovali Němce za osvoboditele od Stalinovy krutovlády. Jiní partyzáni bojovali zároveň proti Německu i Sovětskému svazu. Po roce 1945 byly k území připojeny části západní Ukrajiny, Severní Bukovina a Podkarpatská Rus. V roce 1945 byl k Ukrajině administrativně připojen i Krym.

Nezávislost

Ukrajina získala nezávislost v roce 1991. Prvních 5 let nezávislosti se země potýkala s velkým ekonomickým propadem a hyperinflací. Přechod ke kapitalismu začala zvládat až kolem roku 2000. Do té doby měla velké ekonomické problémy způsobené rozkladem plánovaného hospodářství a neschopností politiků prosadit hospodářské a politické reformy. V současné době se Ukrajina snaží dokončit reformy, snížit korupci a přilákat do země zahraniční investory.

Ty však odrazuje nestabilní politická situace, která v zemi panuje i po Oranžové revoluci. Oranžová revoluce vypukla v roce 2004 po zfalšovaném druhém kole prezidentských voleb. V těch proti sobě stáli proruský orientovaný premiér Viktor Janukovyč, kterého podporovala východní část země a ruský prezident Putin, a proevropsky orientovaný představitel opozice Viktor Juščenko (jehož příznivci nosili oranžovou barvu). Na základě stížností opozice i mezinárodních pozorovatelů na machinace s výsledky bylo vyhlášeno nové druhé kolo voleb, ve kterém zvítězil Juščenko. Během protestů bylo přívržencům opozice bráněno v příjezdu do hlavního města – například pruhy s hřebíky na silnicích nebo zákazy nastupovat do vlaků. Protestům však nebylo možno zabránit a na Náměstí nezávislosti se shromažďovaly desítky tisíc lidí, kteří toužili po demokratických změnách.

Oranžová revoluce hodně zviditelnila Ukrajinu ve světě. Ukrajinci dokázali, že jsou schopni ovlivnit státní moc a že se nechtějí smířit s neuspokojivým stavem své země. V zemi od roku 2005 není cenzura médií, byl zrušen vízový režim pro turisty z EU a dalších demokratických států.

V zemi nadále hrají důležitou roli oligarchové, kteří mají díky svým penězům i politickou moc. Prostřednictvím svých zdrojů totiž ovlivňují postoje politiků, kteří pak prosazují jejich zájmy bez ohledu na zájmy zbytku obyvatel. V zemi navíc nechce ztratit svůj vliv Rusko a vnímá proto negativně snahy Ukrajiny o vstup do EU a hlavně NATO.

• Hospodářství

Nerostné bohatství a průmysl

Ukrajina má velké nerostné bohatství: největší zásoby železné rudy v Evropě, nejvíce manganu na světě, velké zásoby černého uhlí. Centrem těžby černého uhlí je oblast Donbasu, která je také hlavním průmyslovým centrem země. Současný

způsob využívání nerostných zdrojů je často neefektivní. Na Ukrajině se zpracovává vytěžené uhel, je zde množství sléváren a hutí, vyrábějí se stroje a traktory. Hutnický a zbrojní průmysl se soustřeďuje ve městě Dněpropetrovsk. Ukrajinská ekonomika je zaměřena převážně na těžký průmysl s vysokou energetickou zátěží, především na metalurgii, obory s vyšší přidanou hodnotou nejsou příliš rozvinuty.

Vlajka Donbasu se „zlatem“ pod zemí

Po rozpadu SSSR přišla Ukrajina o odběratele, se zastaralými výrobními postupy nemohla konkurovat ostatním zemím. Navíc probíhaly rychlé privatizace za nejasných podmínek, po kterých byly často továrny zavírány a zaměstnanci masivně propouštěni. Nezaměstnanost v zemi se pohybovala okolo 25, někdy i 40 procent. Pro mnoho lidí byla situace řešitelná pouze odchodem za prací do zahraničí, zejména do Ruska, ale i mimo země bývalého SSSR.

Vedle zastaralých technologií a neefektivního řízení podniků je brzdou rozvoje i značné rozšíření stínové ekonomiky, tedy ekonomických aktivit na hraně a za hranou zákona. Udává se, že stínová ekonomika dosahuje až 50procentního podílu HDP v zemi. Kromě toho, že ze stínové ekonomiky stát nezískává žádné daně, nebo získává jen daně neadekvátní skutečné výrobě, odrazuje takový stav i zahraniční investory. Problémem ekonomiky jsou tedy i dnes časté nekonceptní zásahy státu, vysoké daně, korupce, organizovaný zločin a neschopnost státu zaručit dodržování zákona.

Zemědělství

Ukrajinské nížiny jsou bohaté na úrodnou černozem, na které se pěstují především obiloviny, brambory a cukrová řepa. Obděláváno je 57 % půdy. Chová se skot a prasata, důležitý je rybolov, na Krymu, u Oděsy a na Zakarpatí je rozvinuto i vinařství.

Ukrajinci na venkově často chovají hospodářská zvířata, pěstují ovoce a zeleninu. Jde nejen o tradici mít vlastní hospodářství, ale i o nutnost; hodně obyvatel je kvůli nízkým a nepravidelným mzdám závislých na samozásobitelství.

Nezaměstnanost a chudoba

Na Ukrajině je poměrně vysoká nezaměstnanost. Oficiální čísla sice udávají velmi nízkou míru (1,5–3 %), způsob výpočtu ale neodpovídá mezinárodním standardům, navíc nejsou započítáni lidé, kteří pracují v neformální ekonomice. Neoficiální odhady tedy hovoří o minimálně desetiprocentní nezaměstnanosti. Situace mnoha zaměstnaných se navíc moc neliší od situace nezaměstnaných, protože mzdy jsou velmi nízké. Více zaměstnání má na Ukrajině 35 % pracovníků (zatímco v EU jsou to 3 % pracovníků). Okolo 20 % obyvatel Ukrajiny žije pod hranicí chudoby.

• Životní prostředí

Území Ukrajiny je na mnoha místech silně znečištěno. Jde jednak o průmyslové zóny, kde se však postupně začínají uskutečňovat různé ekologické projekty zaměřené jak na odstranění škod, tak na optimalizaci výroby, aby nepřispívala k dalšímu znečišťování. Velmi silné znečištění přetrvává v prostoru zasaženém radiací po výbuchu jaderné elektrárny v Černobyli. Po výbuchu v roce 1986 je radiací znečištěno 10 % země. A nejen toto znečištění představuje neustálý vliv tragédie na život na Ukrajině.

Černobyl

Černobylská elektrárna, která se nachází pouhých sedm kilometrů od běloruské hranice a 100 km od ukrajinského hlavního města Kyjev, byla uvedena do provozu v roce 1978 a byla ukázkovou jadernou elektrárnou v tehdejším Sovětském svazu. Osudový čtvrtý blok byl otevřen tři roky před havárií, v roce 1983. SSSR v té době veřejně deklaroval potřebu zajištění jiného zdroje elektrické energie než hydro- a tepelné elektrárny. Dalším důvodem provozování jaderné elektrárny byla snaha být a zůstat jadernou velmocí, která má přístup k jaderným materiálům a dokáže je plně ovládat a využívat. Z důvodu splnění plánu byla elektrárna uvedena do provozu i přesto, že nebyly uskutečněny všechny testy v dostatečné míře. Výbuch způsobil experiment, který měl ve svém důsledku zvýšit bezpečnost elektrárny, protože se měla testovat reakce v krizové situaci. Pracovníci při experimentu nedodrželi množství bezpečnostních předpisů, zároveň neměli informace o fungování reaktoru, protože byly považovány za státní tajemství, a tak se reaktor v průběhu zkoušky postupně dostal do neovladatelného stavu. Černobylský typ reaktoru se dnes již nepoužívá právě pro mnoho nevýhod v oblasti bezpečnosti. V době stavby elektrárny byl vybrán, protože v podstatě dodával materiál pro jaderné zbraně; často v něm bylo nutno měnit palivo, které bylo následně využíváno ve zbrojním průmyslu.

Další informace o katastrofě v Černobyli jsou uvedeny v informacích o Bělorusku.

Katastrofa bezprostředně zasáhla přes dva miliony lidí – obsluhu elektrárny, likvidátory havárie (celkem přes 800 000 osob) i obyvatelstvo postižené různou mírou ozáření (přes 200 000 evakuovaných nebo postupně přesídlených osob). Bylo

evakuováno čtyřicetitisícové město Pripjat. Kdyby byla jiná povětrnostní situace a byl zasažen například Kyjev, bylo by nutno najednou evakuovat statisíce osob. 28 osob zemřelo na nemoc z ozáření a dalších 203 se na tuto nemoc léčilo. Ozáření u desetitisíců osob způsobilo další nemoci: leukémii, nádorová onemocnění či nemoci oběhového systému. Prokazatelně vzrostl i výskyt rakoviny štítné žlázy u dětí (asi 4000 případů). Podle některých domněnek se během příštích sedmdesáti let zvýší počet lidí s rakovinou v zasažené oblasti o 2 %. Jiné výzkumy však upozorňují na to, že nepřímé důsledky výbuchu jsou značně diskutabilní a špatně prokazatelné, což však nijak neoslabuje šíři humanitární katastrofy, ke které došlo. Je nutno si stále uvědomovat, že tehdejší režim o katastrofě úmyslně neinformoval, aby si nekazil pověst; lidé proto nevěděli, jak se mohou chránit, čeho se mají vyvarovat, evakuace začala až poté, co byly desetitisíce osob několik dní vystaveny tisícínásobně zvýšené míře radioaktivity.

Postupem času byly odstaveny všechny reaktory. Poslední byl odstaven 15. 12. 2000. Následky výbuchu trpí nejen Ukrajina, ale i část Ruska a především Bělorusko, na něž dopadla největší část radioaktivního spadu (60–70 %). Část půdy je i dnes zamořena a nedá se využívat.

• Sociálně-právní systém Ukrajiny

Vzdělávací systém

Na Ukrajině fungují jesle a mateřské školy stejně jako v České republice. Před nástupem do školy v 6 letech musí dítě zhodnotit komise, která se skládá z psychologů, pedagogů, psychiatrů a dalších odborníků. Pokud tato komise uzná, že je zralé na vstup do školy, vstupuje dítě na první stupeň základní školy, který trvá čtyři roky. V první třídě se neznámkuje, k hodnocení se používají symboly. Znamky mají děti až od druhé třídy. Nemají známky od 1 do 5 jako my, ale od 12 do 1, kdy je jednička nejhorší. Po absolvování prvního stupně nastupují na druhý stupeň. Toto sekundární vzdělávání navazuje na první stupeň a děti na něm pokračují do deváté třídy. Škola začíná v září a končí v květnu, v červnu jsou závěrečné a postupové zkoušky, které musí děti splnit, aby mohly postoupit do dalšího ročníku.

Střední škola je dvouletá (10. až 11. třída) a končí jí povinná školní docházka, která je tedy jedenáctiletá. Tyto dva roky mohou absolvovat i na gymnáziích, lyceech, technických odborných školách či odborných učilištích. Všechny tyto školy jsou zakončeny povinnou státní zkouškou, maturitou. Ta se skládá z matematiky, ukrajinštiny a dalších dvou předmětů, které jsou volitelné. Během střední školy jsou žáci bodováni. Čím více mají bodů, tím větší mají šanci na přijetí na vysokou školu. Vedle těchto bodů jsou důležité i přijímací zkoušky.

Po 4 letech studia na vysoké škole a složení zkoušky dostává absolvent titul bakalář, po 5 letech specialista a po 6 magistr. Ukrajina má čtvrtý nejvyšší počet vysokoškolských absolventů na světě.

Ukrajinské školství prošlo během posledních let velkými modernizačními změnami, ale ještě v 90. letech bylo normální, když například děti nosily do školy dřevo na topení. Materiální vybavení škol v různých regionech se liší, často je nekvalitní, děti mají nedostatek učebnic a musejí si je vzájemně půjčovat, pomůcky jsou zastaralé nebo žádné. Ve vesnických školách chybějí kroužky, vzdělávací metody jsou zastaralé, učí staří učitelé, kteří nemají zájem zavádět do výuky nové metody a neumějí pracovat s výpočetní technikou. Ukrajina trpí nedostatkem učitelů, který je způsoben malými platy v tomto oboru – učitelé totiž raději odcházejí za lépe placenými zaměstnáními mimo své obory.

Sociální zabezpečení

Mateřská dovolená je na Ukrajině dlouhá tři roky, měsíční příspěvek je v přepočtu 300 Kč. Kvůli špatné demografické situaci vyplácí vláda od roku 2005 příspěvek při narození dítěte, který nyní činí v přepočtu kolem 25 tisíc korun a více, v závislosti na počtu dětí. Po 3 letech se může mateřská dovolená prodloužit až do 6 let dítěte, ale už bez nároku na příspěvek.

Do důchodu chodí ženy v 55 letech a muži v 60. Do důchodu mohou po 25 letech práce u jedné firmy odejít i mladší lidé. Ženy, které mají tři a více dětí, odcházejí do důchodu v 50 letech. Důchod je v přepočtu 1200 Kč měsíčně.

Zdravotnictví

Na Ukrajině neexistuje zdravotní pojištění, zdravotnictví je státní, je financováno z rozpočtu, ale financování není dostačující. Lidé si platí ošetření i léky, i když to příslušný zákon nepředpokládá; praxe u lékařů a v nemocnicích se ale tak vyvinula.

Muži a ženy

Na Ukrajině je tradice patriarchálního uspořádání rodiny. Sociálně-ekonomické zajištění rodiny je na mužích, ženy se starají především o domácnost. Většinu nejvyšších státních funkcí zastávají muži. Nicméně podíl žen v politice a byznysu postupně roste.

• Kultura

Pravoslaví

Na Ukrajině se dodržuje množství svátků a tradic, které jsou velice pestré a často se váží k náboženským svátkům. Na Ukrajině převládá pravoslavné křesťanské náboženství, v němž hraje důležitou roli dodržování rituálů (modlitby, půst, ikonografie). Pravoslaví vyznává základně křesťanská dogmata, ale odmítá inovace, dogmata a obyčeje zavedené v církvi po sedmi prvních ekumenických koncilech. Pro křesťana je důležitá modlitba a účast při svaté liturgii. V průběhu liturgie věřící zapalují svíčky, což je znamením jejich víry a symbolem oběti.

Hlavním výrazem pravoslavného liturgického umění jsou ikony. Ikony zobrazují Ježíše Krista, svatě a výjevy biblických událostí. Lidé věří, že ikony mají různé poslání nebo konají zázraky. Posvěcená ikona má svatou moc chránit, uzdravovat, přinášet bohatství. Věřící se chodí modlit do kostelů, ale ikony si umísťují i doma a to do vzdálenějšího rohu naproti dveřím, odkud ikony zehňají rodinnému prostoru a chrání jej.

Pravoslavné kostely (církve) jsou postavené ve tvaru řeckého kříže. Každou neděli se v kostelech slouží mše, která trvá kolem dvou a půl hodiny. Při návštěvě kostela mají muži sundat čepici a ženy si mají na hlavu vzít šátek.

Nový rok a Vánoce

Na Nový rok, který se slaví v noci z 31. prosince na 1. leden, nosí dárky Děda Mráz. Vánoce se slaví od 6. ledna do 9. ledna. 6. 1. je Den svatých večerů, který se podobá našemu Štědrému dnu. Váží se k němu různé zvyky. Lidé vstávají brzy ráno, aby celý rok nezaspali. Na vánočním stromečku nechybějí jablka a ořechy, které přinášejí zdraví, krásu, rodinné štěstí a nové potomky. Rybí šupina pověšená v červeném pytlíku nad dveřmi přináší celý rok lásku. Sláma pod bílým ubrusem na stole zase bohatství. Mladé dívky z ní hádají i svůj osud. Pokud si vytáhnou dlouhé a zelené stéblo, brzy se vdají. Vždy se počítá s osamělým poutníkem, pro kterého se chystá talíř navíc. Po večeři se část jídla nechává duchům předků. Hospodyně po večeři sebere lžice, sváže je a nechá přes noc neumyté, aby rodina zůstala pohromadě.

Na slavnostním stole je dvanáct jídel. Mezi ně patří kuřa, což je sladká obdoba českého kuby, která se dělá se z pšenice nebo krupek, rýže, máku, medu, ořechů, rozinek. Na stole nechybějí ani pirohy, houby, uzvar, což je odvar ze sušeného ovoce a další pochutiny.

14. ledna se slaví Nový rok podle juliánského kalendáře. Na Ukrajině se tento den nazývá Starý nový rok. V tento den se obětuje prase a je zabíjačka. Vánoční čas končí až 19. ledna svátkem Svěcení vody. V tento den se svěťí voda, kterou si věřící odnášejí domů, protože věří, že chrání před nemocemi. Na den Svěcení vody se otužilci koupou v řekách.

Během oslav Vánoc se hraje vertep (betlem). Je to vánoční představení, které vypráví příběh Ježíškova narození, ale i veselé příběhy ze života a různé legrační historky.

Nejdůležitějším svátkem na Ukrajině jsou Velikonoce. Jejich datum je pohyblivé, počítá se podle úplňku a pohybuje se mezi 22. březnem a 25. dubnem. Někdy pravoslavné Velikonoce probíhají ve stejnou dobu jako katolické, jindy činí rozdíl až 5 týdnů. Slaví se od neděle do úterka. Ženy pečou rituální chléb – pasku, který odnášejí do kostela, aby byl požehnán a mohla začít velikonoční snídaně. Ženy by při jeho pečení měly být klidné a nemyslet na starosti, aby je nepřenesly na chléb. Při přípravě chleba nesmí být hluk, aby se těsto nesrazilo.

Mikuláš chodí na Ukrajině v noci z 18. na 19. 12. a dává dětem dárky do bot, které si připravily za oknem.

Další svátky

- ▶ 1. 1. Nový rok
- ▶ 7. 1. Vánoce
- ▶ 8. 3. Mezinárodní den žen
- ▶ Velikonoce
- ▶ 1.–2. 5. Den práce
- ▶ 9. 5. Den osvobození
- ▶ Svatá trojice
- ▶ 28. 6. Den konstituce
- ▶ 7. 7. Den Ivana Kupála se vyvinul z pohanského svátku slunovratu. Děvčata pletou věnečky a pouštějí je po vodě,

ze směru kam věneček plave, přijde jejich ženich. V podvečer se zapalují ohně, které mladí muži přeskakují, aby se očistili.

- ▶ 24. 8. Den nezávislosti se slaví na počest získání nezávislosti 24. 8. 1991. Konají se různá politická shromáždění, ale i koncerty a jiné společenské akce.

Folklór

Na Ukrajině je velmi rozvinutý folklór. Lidé rádi zpívají, tančí, nosí se kroje, vyšívané košile, tzv. vyšyvanky, hlavně o svátcích, třeba během dne nezávislosti 24. srpna. Písňe se zpívají svatební, kozácké, kolomyjky. Pro Ukrajinu jsou typické výrobky ze dřeva, vydláhané ovčí kůže či dřevěné nebo kožené náramky.

Jídla

Tradičních jídel je na Ukrajině množství. Známý je boršč či zelňačka, kapustňák, což je jídlo podobné našim palačinkám, či pelmeně, varěniky, což jsou škvábnky s různou náplní (masovou, bramborovou, sýrovou, ovocnou), holubci, což je ryže s masem zabalená v listech zelí, medové dorty i pirohy, které nesmějí chybět na žádné oslavě. Ukrajinské kuchyni ovšem kraluje špek – na západě zemi uzený, na východě solený.

Rodinné svátky: svatby, křtiny

Svatby jsou obrovské, počet hostů se obvykle pohybuje mezi 200 až 400. Je na ní hodně jídla a je zakončena velkým ohňostrojem. Na západní Ukrajině bývá zvykem, že budoucí nevěsta s kamarádkami obchází dům od domu a zve na svou svatbu. Dívky jsou oblečeny v národních krojích, zvou a zpívají lidové písničky. Tradiční ukrajinská svatba se koná mimo období půstu a probíhá v kostele.

Mnoho tradic a rituálů se váže také k narození dítěte. V dávných časech se novorozený chlapec dával do vody, v které byla dubová větévka, aby byl silný a odolný jako dub. Dívka se naopak ponořila do vody, v které byla větev kaliny, která přináší krásu. V dnešní době jsou velkou rodinnou událostí křtiny. Kněz ponoří nemluvně do svěcené vody a po křtu dítě dostane přívěsek s křížkem, který ho ochraňuje celý život. Když dítěti naroste první zub, jde si jeho matka koupit něco hezkého.

Narozeniny se slaví doma s rodiči a velkým kruhem příbuzných. Nechybí dort, šampaňské a dárky. Nejdražší dárky se dávají právě k narozeninám. Jmeniny se na Ukrajině neslaví.

Oblíbené sporty a hudba

V zemi je velice oblíbený fotbal. Ukrajina spolu s Polskem bude v roce 2012 pořádat mistrovství Evropy ve fotbale. Zájem o fotbal se ještě zvýšil, když se začalo dařit Andreji Ševčenkovi. Tento ukrajinský fotbalista, který se musel v deseti letech stěhovat kvůli výbuchu Černobylu, začal hrát v Kyjevě, odkud přestoupil do AC Milán. V roce 2004 získal Zlatý míč a v roce 2002–2003 vyhrál se svým klubem Ligu Mistrů. Je oporou ukrajinské reprezentace.

Nejznámější zpěvačkou na Ukrajině je Ruslana Lyžyčko. Tato zpěvačka se vedle zpěvu věnuje i dirigování, dva roky byla poslankyní ukrajinského parlamentu, účastní se projektů na potírání obchodování s lidmi. Její hudba je velice pestrá, propojuje pop s ukrajinskými lidovými motivy. Známými interprety jsou také Oleh Skrypka se skupinou VV, Sofie Rotaru, Iryna Bilyk, Věrka Serdučka a další. U nás často koncertuje skupina Hajdamáky.

Turistika

Na Ukrajině není příliš rozvinuta turistická infrastruktura. Od návštěvy odrazuje nedostatek hotelů střední třídy, ale i ubytoven a kempů a málo spojů mezi velkými městy. V posledních letech se pomalu začala rozvíjet agroturistika a bioagroturistika. Ukrajina těží z nedotčené přírody Karpat a dalších míst, které nejsou turisticky vytižená a lákají především nezávislé cestovatele.

Ukrajina má však co nabídnout i ve městech. V zemi je 200 památek zařazených na seznam UNESCO. Mezi nejznámější ukrajinské pamětihodnosti patří Kyjevopečerská lávra, klášter, v jehož podzemí je síť katakomb s uloženými balzamovanými těly mnichů. Za shlédnutí stojí i Kamjanec-Podilská pevnost se starobylým mostem.

Hojně navštěvovaný je Krym, který má vedle množství pláží i zajímavou historii. Je převážně ruskojazyčný (50 % obyvatel jsou Rusové), žije na něm více jak dva miliony lidí. Již od 19. století se na Krym jezdí za rekreací. Vedle množství pláží je možné navštěvovat i antické, byzantské i novodobé památky. V Jaltě v Livadijském paláci, který byl letní rezidencí již pro cara Alexandra II, rozhodovali Stalin, Churchill a Roosevelt o poválečném rozdělení Evropy a vzniku OSN. Sevastopol je veřejnosti přístupný až od roku 1990, předtím ho mohli navštěvovat jen vojáci a jejich rodiny. Dnes v přístavu sídlí flotila ukrajinské i ruské armády. Blízko leží zbytky antického města Chersones.

Oblíbeným dopravním prostředkem na Ukrajině jsou maršrutky. Je to kombinace taxíku a MHD. Je to převážně mikrobus, který málokdy jezdí podle jízdního řádu, ale podle potřeby po předem stanovených trasách. K dopravě mezi městy a regiony se jezdí vlakem. Vagony v něm jsou většinou určené ke spaní, jelikož je země velická a cesta tedy trvá dlouho. Třeba cesta z Užhorodu do Kyjeva trvá 17 hodin, na Krym se jede 33 hodin. V poslední době se objevují denní rychlíky podobné těm českým.

• Migrace v historii a současnosti Ukrajiny

Migrace byla vždy součástí života na Ukrajině a je jí i dnes. Hledáme-li její historické kořeny, zjišťujeme, že do sousedních států – na Slovensko, do Polska, Rumunska, Ruska, Běloruska či Moldávie – se Ukrajinci stěhovali natrvalo nebo nakrátko odedávna. Z Ukrajiny lidé odcházeli již během vlády Kateřiny Veliké, která chtěla území dnešní Ukrajiny rusifikovat. Na konci 19. století odcházeli Ukrajinci, podobně jako například obyvatelé Čech, za prací za oceán do Kanady, USA a Jižní Ameriky.

Do emigrační historie Ukrajiny se významně zapsal stalinský režim, který řídil přesouvání lidí v rámci celého Sovětského svazu – nuceně se stěhovali odborníci, vězni, vojáci i celé národy. Pro emigraci z Ukrajiny byla typická zejména emigrace kvalifikovaných pracovníků do nynějších pobaltských států, regionů Sibiře, Uralu a za polární kruh. Po rozpadu Sovětského svazu se mnoho Ukrajinců vrátilo zejména ze středoasijských republik zpět na Ukrajinu.

Po pádu SSSR začalo docházet k dalším odchodům ze země převážně z ekonomických důvodů. Odhady počtu obyvatel Ukrajiny, kteří žijí v zahraničí, se liší a pohybují se mezi 7 a 20 miliony osob. Ukrajinci odcházejí za prací zejména do Ruska a zemí Společenství nezávislých států (zhruba dvě třetiny všech migrantů), dále do zemí Evropské unie, Kanady a USA. Problémy současné ukrajinské migrace do ČR: klientský systém

Od 90. let fungují na Ukrajině a v ČR zprostředkovatelé, kteří zajišťují práci a pobyt migrantů v České republice a za to pobírají poplatek nebo procento z výdělku migrantů. Jedná se buď o samostatně pracující osoby, nebo o firmy a agentury. Zprostředkování práce v zahraničí je typický předmět zprostředkovatelství například pro personální agentury. Odhaduje se, že téměř polovina migrantů z Ukrajiny využívá či pracuje pro specifický typ zprostředkovatele. Pro tohoto zprostředkovatele práce pro migranty z Ukrajiny se používá pojmu „klient“, celý systém je pak nazýván klientským systémem.

Klientský systém má tři patra. Na spodním patře jsou pracovníci, kteří celý systém financují svou mzdou, nad nimi jsou zprostředkovatelé („klienti“), a v průběhu doby se nad tato patra přidalo ještě patro třetí, organizovaný zločin, tedy mafie (podobně viz článek M. Nekorjaka).

Roli „klientů“ přijímali často předáci part či obyčejní dělníci, kteří se dokázali v novém prostředí zorientovat a chopit se nových příležitostí. Postupně se role „klientů“ profesionalizovala a institucionalizovala skrze legálně provozované firmy. Ti nejméně úspěšní dnes obstarávají práci pro stovky imigrantů. Kontrolují je pomocí tzv. podklientů, manažerů, kteří jsou částečně samostatní a vykonávají dohled na místě práce.

Podoba nižších dvou úrovní klientského systému je zřejmě výsledkem adaptační strategie imigrantů na podmínky českého trhu práce a na právní postavení cizinců. Pro zaměstnavatele je jednodušší uzavírat smlouvu se zprostředkovatelem práce než s každým zaměstnancem zvlášť. I proto jsou nakloněni spolupracovat s „klienty“. Navíc tak nemají závazky v rámci pracovního práva, nemají náklady na odvody z mezd, nejsou za své zaměstnance odpovědní. Mnoho migrantů pracujících pro klienta tak nemá zajištěny například ochranné pracovní prostředky, není dodržována pracovní doba nebo přestávky, nejsou dodržovány bezpečnostní předpisy, nedostávají pravidelně mzdu nebo nemají žádnou smlouvu o její výši, nemají nárok na dovolenou.

Vztahy mezi „klienty“ a jejich pracovníky jsou různé. Buď se jedná o klasický pracovní vztah, to však nastává až v případě větších společností, které jsou schopny práci zajistit. Častěji jsou migranti členy různých společností, společníci nebo živnostníci je najímají na konkrétní práci. Migranti jsou klienty vypláceni – nedostávají tedy celou výši vydělané mzdy, ale platí klientovi určitý podíl ze své mzdy.

Klienti při své práci využívají sítě známostí – přes ně shánějí práci pro své pracovníky, ale také přes ně své pracovníky kontrolují, posílají je na jiná pracovní místa a zajišťují mnoho dalších věcí, například povolení k pobytu, posílání peněz domů, ubytování, stravování, urovnávají konflikty. Těmito aktivitami si nadále upevňují svou pozici mezi pracovníky i ostatními klienty.

Vedle právní podoby vztahu mezi klientem a pracovníkem je také důležitý aspekt nerovnosti tohoto vztahu. S některými klienty pracovníci spolupracují dobrovolně a platí jim ze své mzdy za to, že klient všechno zařídí, a když nejsou spokojeni, najdou si jiného klienta. Jiní klienti ale udržují své pracovníky ve velmi nevýhodném postavení – platí jim málo peněz, udržují je v závislosti (například systémem poplatků a půjček, zadržováním pasu, úmyslným udržováním v nelegálním postavení, vyhrožováním). Mnoho migrantů se tak dostalo do koloběhu, ze kterého nedokážou vystoupit a zůstávají u klienta, i když jsou pro ně jeho podmínky naprosto nevýhodné a někdy i nelidské.

Migrace a obyvatelstvo

V roce 2009 měla Ukrajina 46 milionů obyvatel, což je o 6 milionů méně, než v roce 1989. Pokles počtu obyvatel je způsoben migrací a nižší porodností. Rodiče si na Ukrajině nemohou z ekonomických důvodů dovést více dětí. Mladí lidé z Ukrajiny odcházejí za prací do ciziny, kde se jim pak narodí děti, které na Ukrajině nežijí.

Cestování za prací má negativní vliv i na stávající rodiny. V 90. letech odcházeli za prací především muži, a ženy s dětmi zůstávaly doma. Jednalo se o tzv. kyvadlovou migraci, kdy pracovníci zůstávali v České republice, dokud si nevydělali dostatek peněz, a domů jezdili jen na dovolenou. Postupně za prací začaly odcházet i ženy a o děti se často starají prarodiče, nebo do České republiky přicházejí celé rodiny. Rodiče vnímají, že v České republice je více možností pro vzdělávání dětí i jejich budoucí pracovní uplatnění.

V ČR je ukrajinská komunita největší komunitou cizinců ze třetích zemí. Práce, které migranti z Ukrajiny vykonávají, jsou často nekvalifikované a pobírají za ně minimální mzdu (30 až 60 Kč/hod.), protože neumějí jazyk a nemohou využít kvalifikaci nebo vzdělání, kterého dosáhli v rodné zemi. Většina těchto pracovníků má vyšší vzdělání než je pro pozici, na které pracují, nutné. Není výjimkou, že se manuální práci věnují i vysokoškolsky vzdělaní lidé.

V současné době se uznávání vzdělání zlepšuje a pracovníci se mohou uplatnit i v kvalifikovaných oborech. Nastupují například na volná pracovní místa ve zdravotnictví, kde nahrazují nižší zdravotnický personál, který odešel za prací do jiné země. Problémem Ukrajiny je tedy odliv mozků lidí s vysokoškolským vzděláním, kteří pak zemi chybí při jejím rozvoji.

Text vznikl na základě podkladů zpracovaných paní Larysou Vurstou a následujících zdrojů. Údaje jsou aktuální k srpnu 2011.

Použitá literatura:

Bednářová, Marta. *Ukrajina (kde se zastavil čas)*. Praha: Adonai, 2001.
 Ukrajina: ekonomická charakteristika země. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/ukrajina-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000905/#sec2>
 Nekorjak, Michal. *Klientský systém a ukrajinská pracovní migrace do České republiky*. Praha: MKC, 2009. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2197596>
 Vančurová, Tatjana: Černobyl a Bělorusko 20 let poté. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na: <http://www.belorusko.cz/view.php?cislocianku=2006042601>.
<http://www.pravoslavi.cz/>
<http://www.pravoslavnacirkev.cz/pravoslavi.htm>
www.cernobyl.cz
www.cernobyl.info
www.cizinci.cz
www.dzerele.cz
www.ukraine.estranky.cz
www.ukrajina.orbion.cz
www.ukrajinci.cz
www.ukrajinstika.upol.cz
www.wikipedia.cz

31. Afghánistán

• Afghánistán – země neznámá

Pro Evropany je Afghánistán zahalen jistou dávkou tajemství. Víme, že afghánská společnost je odlišná od společností evropských, hlavně svým náboženstvím, které určuje podobu veškerého osobního i společenského života, a uspořádáním do kmenových společenství. V Afghánistánu navíc žije několik etnik, která k sobě navzájem chovají výraznou nedůvěru. Paštuni, jichž je většina, Tádžikové, Uzbekové a další skupiny. Za vlády krále Záhira se národnostní a náboženské třenicemi neprojevovaly tak ostře. Po pádu monarchie ale začaly střety mezi kmeny narůstat a se sovětskou invazí dále sílit. Afghánistán je v novodobých dějinách územím bojů a válek: od obrany proti imperiálním snahám Ruska a Velké Británie, přes boje o vliv mocností v regionu v průběhu studené války, až po vládu a pád islámského fundamentalistického hnutí Tálibán, proti kterému bojovaly jak některé místní kmeny, tak mezinárodní společenství.

Afghánistán je zmiňován ve sdělovacích prostředcích několikrát týdně, ale i přesto o této zemi mnoho informací nemáme. Mediální zprávy se soustřeďují na informování o teroristických útocích či o práci českých vojáků v této zemi, ale o situaci obyvatel či o zemi samotné nám informace chybějí, nebo jsou na základě mediálních zpráv zkreslené.

Afghánistán je často líčen jako stát zaostalých a negramotných obyvatel, kteří znají jen touhu válčit. Afghánistán je skutečně chudou zemí, kterou kvůli velkému suchu často sužují hladomory, dostupná voda je často jen užitková, čímž se zvyšuje riziko onemocnění, které se v této zemi bez dostatečně rozvinuté infrastruktury může stát fatálním. Neustálé války zemi i její obyvatele vyčerpávají a tlumí normální běh života i rozvoj. V důsledku válek, hladomoru či nedostatečné lékařské péče v rozmezí let 1981–2001 zemřelo 2,5 milionů obyvatel. Více než 7 milionů obyvatel bylo nuceno ze své země uprchnout ze strachu z pronásledování či kvůli nepříznivé situaci a hladomorům.

Afghánistán je charakterizován jako země lidového až fundamentalistického pojetí islámu. Téměř vůbec se v novinách nepíše o rozdílném pojetí islámu, o tamní kultuře, o občanských organizacích, o představách, jaké mají Afghánci o žádoucím vývoji v zemi, o pestrosti a rozličných motivacích povstaleckých skupin ani o hospodářském významu země pro celý region.

V současné době Afghánistán zejména využívá finančních, technických, organizačních i vzdělávacích zdrojů mezinárodního společenství; nezastupitelnou roli v rozvoji země hrají i nevládní organizace, mimo jiné i česká organizace Člověk v tísni.

Tento text nemůže zacetit naznačené informační mezery, zejména proto, že v mnoha ohledech je situace v Afghánistánu velmi složitá a nelze ji jednoduše a rádoby objektivně popsat. Chceme aspoň upozornit čtenáře, aby si byli vědomi toho, že o mnoha věcech se v televizi nemluví a že o Afghánistánu je třeba se neustále co nejvíce, co nejotevřeněji a pokud možno nezkráceně dozvídat.

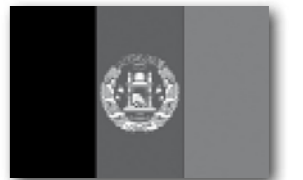
• Geografie – základní údaje

Názvy

Islámský stát Afghánistán (Afghánistán)

paštunsky: دولت اسلامی افغانستان (De'Afghánistán islámí daulat)

darijsky: دولت اسلامی افغانستان (Doulate eslámíje Afghánestán)

Afghánská vlajka

Poloha, geografie

Afghánistán je vnitrozemský stát s rozlohou 647 500 km². Sousedí s Pákistánem, Tádžikistánem, Íránem, Turkmenistánem, Čínou a Uzbekistánem. Velká města Afghánistánu jsou hlavní město Kábul (4 000 000 obyvatel), dále Kandahár (225 000), Herát (170 000) a Mazáre Šaríf (118 000). Afghánistán je rozčleněn na 34 provincií.

Afghánistán je vyloženě horskou zemí s velmi členitým povrchem. Celých 33 % plochy státu leží mezi 1 800 – 3 000 metry nad mořem a 10 % země přesahuje nadmořskou výšku 3 000 metrů. Od severovýchodu k jihozápadu se táhne horská soustava Hindúkuše, nejvyššího pohoří v Afghánistánu, jehož vrcholy přesahují 7 000 m n. m. (nejvyšším bodem je Nowšak/Noshaq – 7 492 m.n.m.). Pohoří Hindúkuš tak tvoří ohromnou přírodní hranici, díky které je Afghánistán zčásti geograficky izolován. Nemalou důležitost má proto pro stát Chajbarský průsmyk, kterým vede cesta do Pákistánu a je odtud přístup také do bývalých sovětských republik – Tádžikistánu, Uzbekistánu či Kazachstánu.

Většina území Afghánistánu je hornatá, velmi suchá a neúrodná. Nejúrodnější místo země leží na severu podél řeky Amudar'ji, která pramení na ledovcích Pamíru a zde tvoří hranici s Uzbekistánem a Tádžikistánem. Z řek je dále důležitý

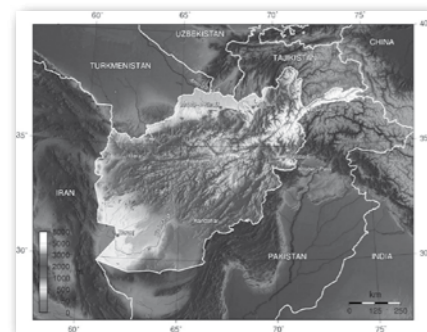
Kabul, který vtéká do Indu, a Helmand, Hari či Farrahud, které končí svou poutí, stejně jako většina afghánských řek, ve vnitrozemských jezerech, nebo vysychají v písečných pouštích či v solných oblastech. Řeky jsou v místech, kterými protékají, významným dárcem života.

Podnebí

Podnebí je vnitrozemské, suché a velmi proměnlivé. Velké rozdíly panují hlavně mezi severem a jihem. Klima severovýchodu je díky velké nadmořské výšce subarktické, což přináší obyvatelům velmi tvrdé, studené a suché zimy. Pohoří na hranici s Pákistánem je silně ovlivněno indickými monzunami, které přicházejí pravidelně v období června až září. Ty přinášejí do oblasti velkou vlhkost a také tolik chybějící déšť.

Průměrné srážky na většině území se pohybují mezi 40–400 mm za rok. Pro srovnání, průměrné srážky v ČR se pohybují mezi 600–800 mm. Srážky v Afghánistánu jsou tedy řídké a většina srážek zde navíc spadne mezi březnem a květnem. Maximálních hodnot dosahují srážky právě v horských oblastech hraničících s Pákistánem.

V roce 2004 mělo přístup k pitné vodě 24 až 25 % Afghánců, k sanitaci (sprcha/koupele) pak zhruba 12 až 13 %.

Velké rozdíly jsou také v teplotách. V místech, kam ještě zasahuje vliv monzunu, se průměrná letní teplota pohybuje od 25 do 32 stupňů a v zimě od 0 do -8 stupňů Celsia. Horské oblasti pak znamenají pro obyvatele nesrovnatelně drsnější podmínky, kde v létě nepřekročí teplota často ani 10 stupňů a v zimě se zde mohou dočkat až 35stupňových mrazů.

Na jihu země se rozkládají převážně pouště. Život v této oblasti ztěžují časté velmi prudké větry, které vyvolávají písečné bouře. V zemi jsou navíc častá zemětřesení. V roce 2008 zde nastalo extrémní sucho, po kterém následovala potravinová krize.

Obyvatelstvo: etnika, jazyky, náboženství

Počet obyvatel Afghánistánu je přibližně 30 milionů (údaje sčítání uvádějí 26–28 milionů s tím, že některé části území nebyly sečteny a počty uprchlíků a vnitřně vysídlených osob lze jen odhadovat).

Obyvatelstvo Afghánistánu se skládá z mnoha etnických skupin. Největší skupinou jsou Paštunové, další nepoččetnější jsou Tádžikové, Uzbekové a Hazárové. Mezi další skupiny patří například Ajmakové a Turkmeni.

Hlavními jazyky Afghánistánu jsou paštu (nebo paštština) a darí (dariština, což je místní název pro perština). Dalšími jsou uzbečtina, turkmenština a dalších asi 30 jazyků a nářečí.

99 % obyvatel jsou muslimové, naprostá většina z nich jsou sunnité, asi 10–19 % pak šíité.

• Historie Afghánistánu

Díky archeologickým vykopávkám je zřejmé, že lidé obývali tuto oblast už před 50 000 lety. První městské civilizace se zde začaly rozvíjet kolem roku 3000 př. n. l., patří tedy k nejstarším na světě. Vládly tu středoasijské i indické dynastie, země měla styky s okolními kulturami, vzkvétala buddhistická centra, rozvíjelo se umění a celá oblast byla ve své době centrem vzdělání.

Když v roce 642 Arabové dobyli Perskou říši, pronikli na afghánské území a přinesli islám. Ten je od té doby převládajícím náboženstvím. Afghánistán se ve 13. století stal součástí Mongolské říše. V 16.–18. století se rozčlenil, přičemž každou část spravovaly různé kmeny; až od poloviny 18. století Afghánci ovládli celé území. Základ moderního Afghánistánu položil v roce 1747 Ahmad Chán Abdalí. Tehdy zabírala oblast dnešního Afghánistánu území severní Indie, většinu Pákistánu a východního Íránu.

V devatenáctém století se stala celá tato strategická oblast cílem politických zájmů Ruska a Británie. Snaha Británie ovládnout toto území vyústila ve válečné konflikty mezi Británií a Afghánistánem, z nichž každý znamenal pro Británii porážku, mimo jiné i proto, že afghánské síly se mohly opřít o materiální podporu ruského cara. V roce 1919 Afghánci Brity definitivně porazili a Afghánistán se stal svobodným státem.

Mezi lety 1919–1929 vládl v Afghánistánu Amanullah Chán, který provedl důležité sociální i politické reformy a navázal styky se západními zeměmi. Mezi lety 1933–1973 v zemi vládl král Záhir Šáh. V roce 1973 zahájil Záhirův švagr Muhammad Dáúd

Chán nekrvavý puč. Dáúd a celá jeho rodina byli zavražděni v roce 1978, kdy v zemi uspořádala převrat a převzala vládu afghánská komunistická strana.

Sovětská okupace Afghánistánu a podpora mudžáhidů ze strany USA: 1979–1989

Po nástupu socialistického režimu se zvedla vlna odporu, která se projevovala lokálními útoky na místní úřady státní správy a vzpourami vojenských posádek. Jednalo se o lokální nekoordinované útoky a konflikty, které vedly jednotlivé kmeny proti vládě i mezi sebou navzájem a které byly průběžně vládou potlačovány. Vláda žádala při každém podobném útoku o vojenskou pomoc SSSR. Několikrát bylo i tajně vyhověno.

25. prosince 1979 přistál na kábulském letišti sovětský kontingent, byl zavražděn dosavadní prezident Hafizullah Amín a místo něj byl Sovětským svazem dosazen Babrak Karmal. Tím začal vojenský konflikt trvající 10 let (1979–1989), ve kterém SSSR bojoval o své zájmy v oblasti a potlačoval při tom sektářské násilí uvnitř vládnoucí strany i islamistické povstalce.

Sovětskému svazu se nepodařilo Afghánistán natrvalo ovládnout. Neúspěch SSSR v Afghánistánu je někdy uváděn jako jeden z důležitých faktorů rozpadu sovětské moci v roce 1991. Rozhodně je tento konflikt jedním z významných konfliktů studené války, kdy proti sobě stály SSSR a USA.

Od vypuknutí bojů v roce 1979 zahájila americká vláda financování a výcvik protisovětských jednotek mudžahedínů. Vláda USA tento projekt dotovala jako součást boje proti rozpínání moci Sovětského svazu. Pro tento účel bylo zbudováno několik výcvikových táborů, hlavní z nich nazvaný Al-Kajdá (základna). Američané nejenže dotovali výcvik materiálně, ale zároveň pomohli vyvolat snahu udržení islámských tradic muslimů. Natuto výzvureagovali nejen okupovaní Afghánci, ale i bojující muslimové zejména z Blízkého Východu a Střední Asie. S vládou USA a zejména CIA v té době úzce spolupracovala pákistánská koordinující zpravodajská služba ISI; samotný Pákistán pak zajišťoval přesun mudžahedínů na bojiště.

Stejně jako v Maďarsku v roce 1956 a v ČSSR v roce 1968 očekávali představitelé SSSR, že po nedlouhých protestech Afghánců se život vrátí do starých kolejí. Namísto toho však byl SSSR zatažen do vleklé války ve velice náročném a obtížně dostupném terénu, kterou nevyhrál.

Spolu s koncem války a stahováním sovětských vojsk ustala mezi lety 1988 a 1989 i podpora mudžahedínů ze strany Spojených států. Náhle nastalé mocenské vakuum nad zpustošeným Afghánistánem vyplnily různé jednotlivé (a bohatě vyzbrojené) mudžahedínské frakce, mezi kterými se následně rozpoutal boj o moc, který postupně přerostl do rozměrů občanské války. Neutěšená situace v zemi vyústila přibližně v roce 1994 ve vznik Tálibánu.

Dějiny Tálibánu: 1996–2001

Počátky Tálibánu spadají do afghánské post-sovětské éry devadesátých let. První členové hnutí se rekrutovali ze studentů. Po skončení sovětské okupace Afghánistánu začal počet stoupenců Tálibánu rychle narůstat. Přidávali se k němu i islámští fundamentalisté z okolních zemí a Tálibán postupně získával moc nad jednotlivými částmi Afghánistánu, až v roce 1996 dobyl hlavní město Kábul. Tálibové přejmenovali Afghánistán na Islámský emirát Afghánistán. Do čela emirátu se postavil samozvaný fundamentalista Mulla Muhammad Umar.

Mulla Umar nastolil v zemi velmi tvrdý režim. Ve snaze vymýt v emirátu zločin obnovil i za menší provinění tresty bičováním, kamenováním, sekání rukou i veřejné popravy. V rámci fundamentálního islámu začal v zemi praktikovat přísné obrazoborectví, které zašlo tak daleko, že v celé zemi zakázal televizi i fotografování. Snad největším vrcholem jeho obrazoborecké snahy bylo zničení prastarých soch bamjánských Buddhů. Tálibán zakázal dívkám chodit do škol a ukazovat se na veřejnosti, zakázal veškeré druhy zábavy a různými způsoby porušoval základní lidská práva v celé zemi. Situace uvnitř emirátu tehdy vyvolala odpor nejen u západních států a mezinárodních organizací, ale i u samotných Afghánců.

I přes snahu Tálibánu se emirát nikdy nerozšířil na celé afghánské území. Severní výběžek země stále zůstával pod správou místních kmenů, které utvořily tzv. Severní alianci. Jedinými státy, které uznaly svrchovanost a nezávislost Islámského emirátu Afghánistán se staly Saúdská Arábie, Pákistán a Spojené arabské emiráty. Islámský emirát v Afghánistánu neměl dlouhého trvání. V roce 2001 byl ukončen operací Trvalá svoboda, která byla odezvou na teroristické útoky z 11. září a při níž Spojené státy a jejich spojenci vojensky vpadli do Afghánistánu a tálibánskou vládu svrhli.

Průběh operace Trvalá svoboda

Za původce teroristických útoků z 11. září označila americká vláda Usámu bin Ládina a jeho organizaci Al-Káida. USA daly afghánské vládě ultimátum, aby vydala bin Ládina a přestala podporovat teroristy, zejména jejich výcvikové tábory. Tálibán žádal předložení důkazů o tom, že bin Ládin skutečně stojí za útoky.

Operaci Trvalá svoboda (anglicky Operation Enduring Freedom, OEF) zahájily USA 7. října 2001 bombardováním pozic Tálibánu. Vláda Tálibánu na celostátní úrovni padla, nějakou dobu se však ještě držela zejména v jižních provinciích v okolí Kandaháru. V Afghánistánu zůstali působit partyzáni věrní Tálibánu. Tálibánem vyhnáný prezident Burhanuddin Rabbání se dočasně vrátil do úřadu, v prosinci 2001 byla sestavena nová vláda. Její premiér Hamíd Karzái se od roku 2004 stal řádným prezidentem. Vláda převzala moc nad většinou území vyjma jihu, řadu oblastí však ovládá víceméně formálně na základě dohod s místními vůdci.

Od roku 2006 sílí nepokoje a bombové útoky i přímé přepady armádních konvojů a základen. Pořádek v oblasti Kábulu pomáhá udržet mise ISAF (International Security Assistance Force). Armáda České republiky se účastní ISAF zejména provinčním rekonstrukčním týmem v provincii Lógar, kam vyslala 601. skupinu speciálních sil podřízenou americkému velení v rámci OEF v letech 2004, 2006 a 2008. Na konci roku 2008 se prodloužení mandátu misi v Afghánistánu, v jejímž rámci měl být i posílen kontingent v OEF, stalo předmětem ostrých bojů v Poslanecké sněmovně ČR.

Současná politická situace

Západem podporovaná vláda v čele s prezidentem Hámidem Karzáim, získala moc v srpnových volbách 2004, které provázela mnohá obvinění z korupce a nepřipustné manipulace. Vláda tak nemá příliš velkou autoritu a nedaří se jí svou moc prosadit mimo hlavní město Kábul. Základní problém spočívá v tom, že v zemi zbrzděné horskými masivy mají lidé daleko větší loajalitu ke svým rodinám, obcím, klanům a etnikům než k afghánskému národnímu státu.

Po zvolení Baracka Obamy západní země zvažovaly, jak v boji proti Tálibánu pokračovat: zda podstatně zvýšit množství vojáků a riskovat nový Vietnam, anebo se snažit rychle zaškolit afghánské bezpečnostní síly. Na začátku prosince 2009 Obama oznámil, že vyšle třicet tisíc dalších jednotek do Afghánistánu. Zároveň dodal, že by chtěl začít opouštět zemi v červnu 2011. Definitivní konec přítomnosti vojáků však americký prezident neoznámil.

• Hospodářství

Afghánistán je velmi chudý – patří mezi nejchudší země světa a jeho hospodářství je zaměřeno především na zemědělství a chov dobytka. Ekonomika velmi utrpěla politickými a vojenskými konflikty v posledních třiceti letech, mezi lety 1998 a 2001 navíc zasáhlo Afghánistán ničivé sucho. Dá se říci, že ekonomika je v troskách. Většina obyvatelstva trpí nedostatkem potravy, oblečení, bydlení, lékařské péče a jinými problémy způsobenými vojenskými operacemi a politickou nejistotou.

Velkým problémem pro obyvatele Afghánistánu z minulých a současných konfliktů jsou nášlapné miny a nevybuchlá munice. Každý jediný den 10 až 20 lidí ztratí končetinu nebo život, nejvíce děti a zemědělci.

Celý stát je závislý na zahraniční finanční pomoci. Vláda vybere na daních maximálně 10–15 % státního rozpočtu, zbytek dostává od mezinárodního společenství. Jen mírně lepší to bylo například v šedesátých letech, kdy vláda vybrala na daních maximálně dvě třetiny vlastního rozpočtu. Vážným problémem zůstává i inflace. Roční rozpočet Afghánistánu v dolarech je přibližně stejný jako měsíční výdaje armády USA na vojenské operace v této zemi. Navzdory odhadovanému růstu HDP v roce 2008 na 11 % nedává neschopnost vlády nastolit vládu práva žádný solidní základ ani vyhlídky afghánskému hospodářství.

Hlavními hospodářskými odvětvími jsou zemědělství – pěstuje se zejména obilí, chovají se kuřata a ovce – dále výroba koberců a výroba sušeného ovoce. Hlavním vývozním artiklem jsou koberce a sušené ovoce, dále drobné řemeslné výrobky, kůže zvířat a zejména nelegálně obchodované opium.

Po válce proti Tálibánu začalo mnoho farmářů pěstovat na export místo na výživu domácího obyvatelstva a vrátili se k pěstování máku na výrobu opia. Afghánistán je zdaleka největším výrobcem heroinu na světě – mezi lety 2004 a 2007 se podíl Afghánistánu na světové produkci zvýšil z 87 na 93 procent.

Hospodářství prochází rekonstrukcí, která je ovšem velmi problematická a je problémem celé mezinárodní přítomnosti v Afghánistánu. Rekonstrukce se zaměřuje jen na malé a nenáročné projekty, na vytváření lepších životních podmínek, ale už nedochází ke skutečnému nastartování hospodářství, nevznikají téměř žádná pracovní místa. Rozvoj se jen minimálně týká klíčové infrastruktury, jako je doprava a energetika. Bez nich ale žádná obnova není možná.

Zemědělství

Zemědělství je zdrojem obživy pro 80 až 90 procent obyvatel. V obtížném terénu a v daných přírodních podmínkách je však zemědělství poměrně chudé, navíc mají Afghánci velmi obtížný přístup k mechanizaci a moderním technologiím. Zemědělcům chybí technika, osiva apod. Velice známé jsou afghánské ořechy a grepy. Melouny jsou na světě proslaveny díky velké sladkosti. Jsou pěstovány hlavně na jihozápadě země – severně od Hindukúše a v oblastech okolo Heratu.

Zásadní roli v afghánském zemědělství hraje živočišná výroba. I ta se ale potýká s problémy, zejména s nemocemi zvířat; pravidelně se tu vyskytují nemoci jako slintavka a kulhavka, případně mor skotu, který Evropa nezná už sto let. Neexistuje koncepční přístup, který by vedl k omezení nemocí. Nejčastěji se chovají ovce, oslové a speciální typ ovcí – tzv. karakulské ovce. Ovce jsou chovány pro vlnu, maso i pro mléčné výrobky. Oslové se chovají jako tažná a nosná zvířata.

Afghánistán se řadí mezi největší producenty drog na světě. Především narkotika vyráběná ze surového opia jsou hlavním vývozním artiklem této země. Zemědělci pěstující mák na opium, představují pouze první článek řetězce při výrobě a obchodu s vlastní drogou, a tak zůstávají – i přes závratné ceny heroinu na trhu – velice chudí.

Nerostné bohatství

Nerostné bohatství je jednou z velkých šancí Afghánistánu do budoucna. Na území se nacházejí poměrně velké zásoby uhlí, dále měď, stříbro, zlato, sůl, velké naleziště ropy a zemního plynu, malé zásoby chromu, železné rudy, zinku a uranu. Naleziště jsou ale povětšinou v těžko dostupných oblastech, kde je obtížné uskutečnit patřičné geologické průzkumy.

Druhé největší známé naleziště mědi na planetě se nachází v provincii Logar, kde působí český provinční rekonstrukční tým. Těžbu tohoto ložiska připravuje čínská státní společnost a spojenecké jednotky v oblasti jí de facto zajišťují bezpečné prostředí.

Doprava

Pozemní komunikace v Afghánistánu měří celkem asi 21 000 km, z toho jen asi 3 000 km mají pevný povrch. Velmi členitý terén ztěžuje výstavbu nových silnic či zkvalitnění těch stávajících. Veřejnou dopravu zajišťují v Afghánistánu především autobusy nebo nákladní vozy. V nich se převážejí lidé i náklady uvnitř dopravního prostředku nebo na jeho střeše. Nejsou zde vybudovány prakticky žádné železnice, možnost lodní dopravy poskytuje pouze řeka Amudarja v délce přibližně 1 200 km podél hranice s Tádžikistánem. Afgánská letecká přeprava je také slabě rozvinutá. V prostředcích hromadné dopravy cestují ženy vždy odděleně od mužů (převážně v přední části vozidla). Obyvatelé měst velmi často využívají k dopravě kolo.

Po cestách se přesto pohybuje pestrá směs dopravních prostředků všeho druhu, od dodávek, přes hřmotné a kouřící nákladní vozy, na kterých jsou místní lidé schopni doputovat do míst, kam si Evropan netroufne s terénním vozem, až po nablýskané nové vozy, které působí uprostřed místních bídných podmínek jaksí nepatřičně. Je neuvěřitelné, že téměř všechna osobní auta jsou značky Toyota Corolla, díky čemuž se někdy osobnímu autu jako takovému říká „corolla“. Nejčastějším a možná i nejspolehlivějším dopravním prostředkem zejména v horských oblastech však zůstává osel.

• Islám

Islám je monoteistické abrahámovské náboženství (monoteismus je víra, že je jeden a pouze jeden Bůh). Vznik islámu se nerozlučně spojuje se jménem proroka Muhammada (570–630 n. l.), jenž měl v pouštích Arábie mnoho náboženských vidění, která přednášel svým prvním posluchačům. Tyto pokyny od jediného nejvyššího boha (arabské slovo Alláh znamená česky Bůh) přednášel svým následovníkům. Islám se postupně z Arábie rozšířil do celého světa. Mohammed vždy jasně prohlašoval, že je pouhým člověkem, přinášejícím sice „vzkazy“ od Boha, ale přesto je jen prorokem, jehož život se pokládá za příkladný a hodný napodobování, on sám však bohem není (není tedy podoben například Ježíši Kristu, který je křesťany považován za božího syna). Muslimové věří, že Bůh Muhammadovi zjevil Korán, který společně se Sunnou (Muhammadovy činy a slova) považují za základní prameny islámu. Muslimové nepovažují Muhammada za zakladatele nového náboženství, ale za obnovitele původní monoteistické víry Abraháma, Mojžíše, Ježíše i dalších proroků islámu. Podle islámské tradice Židé a křesťané zkeslili zjevení daná Bohem skrze proroky, a to buď změnou textu, nesprávnou interpretací nebo obojím.

Slovo islám arabsky znamená „odevzdání se (do vůle Boží)“ a ten, kdo přijal islám se nazývá muslimem (tj. odevzdávající se do vůle boží). Islám tvrdí, že mezi Bohem a člověkem není třeba prostředníků, člověk a jeho Bůh jsou v přímém vztahu.

Obecně jsou muslimové povinni dodržovat pět pilířů islámu, tedy pět povinností, které muslimy spojují ve společenství. Islámské právo (šaría) dále vyvinulo tradici různorodých pravidel, která se dotýkají prakticky všech aspektů života muslima i celé společnosti.

Pět pilířů víry

SHAHADA	Víra:	Alláh je jediný opravdový Bůh
SALAT	Modlitba:	Modli se pětkrát denně směrem k Mekce
ZAKAT	Almužna:	Pomáhej těm, kteří to potřebují
SAWN	Půst:	v měsíci Ramadánu dodržuj půst od úsvitu do soumraku
HADŽ	Pout:	Pout do Mekky v Saudské Arábii

10 etických zásad muslima

1. Vyznávat pouze jediného boha Alláha
2. Ctít rodiče a být laskavý k rodině a příbuzným
3. Nezabíjet děti před strachem z chudoby
4. Nedopouštět se cizoložství
5. Nezabíjet neoprávněně
6. Dávat správné míry a váhy
7. Nedotýkat se jmění sirotků
8. Dodržovat smlouvy
9. Nenásledovat něco, o čem nemáš vědění
10. Nechodit pyšně a domýšlivě po zemi

Právo šaría a konzervatismus islámu

Islámský právní řád je velmi komplikovaný. Právo šaría má totiž v různých státech a oblastech různou podobu, neboť existuje několik škol, které je vykládají odlišným způsobem. Některá ustanovení, která jsou dnes tímto právem upravena, pocházejí z Koránu, jejich konkrétní podoba je však primárně dána konkrétním výkladem. Například jde typicky o zahalování žen, které je v Koránu řešeno několika verši, které zdůrazňují hlavně zdrženlivost, cudnost, zahalování ňader a skrývání ozdob. Konkrétní islámská tradice zahalování je v různých islámských společnostech odlišná – od přísného důsledného zahalování (burky, naprosté zahalení ženského těla včetně obličeje, o kterém Korán nehovoří), přes důsledné zakrytí zejména vlasů a krku, až po víceméně symbolické zakrytí hlavy či dlouhých rukávů a kalhot, které ovšem křivky ženského těla důsledně nezakrývají.

Dalším zdrojem práva šaría pak jsou tzv. hadísy, příběhy ze života proroka Muhammada, které se později staly součástí jak islámského náboženství, tak i jeho právního systému.

Rozdílné názory na interpretaci islámského práva se začaly objevovat už před více než tisíce lety. Někteří lidé tvrdili, že se starými normami nemůže současné islámské právo vystačit a je nutné začít vysvětlovat i věci, které za Muhammada ještě neexistovaly. Postoje k uchopení celé problematiky se začaly v některých bodech výrazně lišit a došlo k dělení na liberálnější a konzervativnější skupiny. Proces návratu ke konzervativní podobě náboženského práva šaría můžeme v současnosti pozorovat u některých států, kde do této doby převládaly volnější poměry. Pro Evropany je to obdoba navrácení se do časů temného středověku, muslimové tak možná chtějí vyjádřit nesouhlas s jevy, které doprovázejí západní společnost a s nimiž si ne každá kultura dokáže jednoduše poradit, jako je mravní úpadek a ztráta tradičních hodnot.

• Společnost

V Afghánistánu je prozatím velmi těžké naučit lidi rozumět demokracii, natož například občanské odpovědnosti. Je to hlavně z toho důvodu, že několik desetiletí zmítají zemí válečné konflikty a pro lidi, kteří se už narodili do nestability, je například korupce něčím zcela přirozeným. Obchoduje se téměř se vším – se založením živnosti, s přejezdem dálnice, kde je nutné najmout si ochránce, ale i s volbami. Svým objemem téměř 2,5 miliardy dolarů tvoří úplatky podle odhadů cca čtvrtinu afghánského hrubého domácího produktu.

Rodina

Společnost v Afghánistánu, hlavně na venkově, kde žije téměř osmdesát procent populace, je pod silným vlivem tradic. Tradicemi je řízen i život rodiny.

Rodina hraje v afghánské kultuře velký význam. Hlavou rodiny je muž a musí se proto postarat o vše, co rodina potřebuje. Role mužů a žen jsou striktně rozděleny dle starých tradic. Ženy se většinou výlučně starají o domácnost, přesto existují i vzdělané ženy, které mají zaměstnání mimo domácnost nebo se věnují kariéře. Při výběru budoucího manžela či manželky obvykle rozhodují rodiče, přičemž hlavními určujícími faktory jsou společenské postavení, rod, majetek. Tradičně začínají novomanželé žít pod jednou střechou s rodiči manžela. Celá rodina pak vytváří významný celek s úzce provázanými vztahy. Rodina je pro muslima velmi důležitá, je středem úcty, loajality a vážnosti. Rodina zaujímá zásadní stanoviska za všechny své členy a ti se jim podřizují. Rodinu tvoří několik generací, hlavou rodiny je vždy nejstarší muž. Afghánci prokazují velkou úctu starým lidem.

Muslim může mít až 4 manželky, musí je však všechny stejně zabezpečit materiálně i svou pozorností. Většina mužů má jen jednu ženu.

Afghánci jsou velmi pohostinný národ. Každá, i ta nejchudší rodina, cizince pohostí a dá mu třeba i to, co by sami sobě odepřeli. Dokud člověk respektuje zvyky, je přítelem hostitele a ten ho zahrne veškerou přízní, kterou mu může věnovat. Afghánci se rádi scházejí a diskutují v čajovnách a dokonce do nich častou zvou své návštěvy.

Postavení žen

Afghánistán má za sebou svobodné prezidentské volby. Od pádu fundamentalistické vlády Tálibánu již uplynulo mnoho let a v Afghánistánu se leccos změnilo. Přesto stále zůstává téměř nezměněné postavení žen. Problematika prosazování ženských práv je v Afghánistánu složitá už tím, že v mnoha oblastech je až 80 % negramotných žen, zcela odkázaných na svého manžela. Přestože prvním výnosem Karzáiho vlády bylo zrušení povinnosti nosit burku zahalující ženám obličej, mnohé ženy ji dosud neodložily. Tradice je silnější než kterýkoliv zákon. Kvůli pokračující nebezpečné situaci v Afghánistánu ženy nemohou realizovat práva svá ani svých dětí.

Hlavními problémy jsou stále útoky na dívčí školy, znásilňování žen a vysoká úmrtnost žen při porodu. I přesto všechno se situace žen v Afghánistánu stále zlepšuje. Ve volbách kandidovalo přes 400 žen, což je nejvíc v celé historii Afghánistánu. Představitelka ženských organizací v Afghánistánu ve svém vystoupení poukázala na velký pokrok dosažený v zemi od začátku roku 2001 v oblasti vzdělávání žen.

Největší senzací po skončení vlády hnutí Tálibánu bylo vystupování žen v televizi v rolích moderátorek i v zábavních programech, což bylo do té doby nemyslitelné. Ženy měly v roce 2004 poprvé možnost se účastnit Olympijských her. A v roce 2012 na Olympijských hrách v Londýně budou mít své zástupkyně v boxu. Dnes ženy pracují ve státní správě, ve školství a zdravotnictví, což je velká změna. Nicméně se to týká pouze hlavního města Kábul, kde se situace po pádu Tálibánu zlepšila.

Naopak na venkově, kde žije téměř 80 % populace, jsou rodinné vztahy stále pod silným vlivem tradic. Muž je hlavou rodiny a musí se postarat o vše, co rodina potřebuje. Muž také rozhoduje o životě ženy, a to ve všech ohledech – zda bude žena studovat, chodit do práce, kolik bude mít dětí, co bude nosit na sobě. Ženy jsou proto většinou zavřené doma a starají se o svou rodinu.

Život afghánských žen ovlivňují tradice a hluboce zakořeněné zvyky. Nesmíme porovnávat postavení žen v Afghánistánu s postavením žen v Evropě, musíme porovnávat postavení žen v Afghánistánu v současnosti s dobou před rokem 2001, kdy vládl Talibán. A když to porovnáváme, vidíme velký rozdíl. V posledních několika letech v zemi působí místní organizace, které si kladou za cíl vylepšit postavení žen ve společnosti.

Vzdělání

Vzdělání v Afghánistánu se výrazně zlepšilo v letech 1933–1973 za vlády krále Záhira Šáha, který zpřístupnil základní školy polovině obyvatelstva, rozšířil střední školy a národní univerzitu v Kábulu. Navzdory těmto zlepšením obrovské procento populace zůstalo negramotným. Mnoho učitelů opustilo zemi během válek, v polovině devadesátých let fungovalo jenom 650 škol.

V roce 1996 Talibán znepřístupnil vzdělání ženám a církevní školy se staly hlavním zdrojem základního a středoškolského vzdělávání. Po převratu v roce 2001 přijala nová vláda podstatnou mezinárodní pomoc na obnovu vzdělávacího systému.

V roce 2003 se odhadovalo, že asi 57 % mužů a 86 % žen je negramotných. V té době fungovalo v zemi asi 7000 škol, ve dvaceti z třiceti čtyř provincií učilo asi 27 000 učitelů, do školy chodilo asi 4,2 milionu dětí (včetně 1,2 milionu žen). Z tohoto počtu bylo asi 3,9 milionu dětí na základní škole. Od konce vlády Tálibánu se měnila vzdělávací kurikula. Hlavní náplní ve vyučování na veřejných školách už nejsou pouze náboženské předměty jako tomu bylo za Tálibánu. Nyní má náboženství rovněž prostor, ale je podrobně vyučováno v hodinách náboženství, a školy se věnují i jiným předmětům.

Po roce 2006 se čtyři miliony mužů a žen zapsali do školy. V té samé době školní znalosti, dovednosti a požadavky vzrostly, a tento trend pokračuje i nadále. Ačkoliv se stále vyskytují významné překážky na cestě za vzděláním, mnoho z nich spočívá především ve financování. Plánování kurikula a školních programů je pro ministerstvo školství velmi obtížné, protože jeho rozpočet je financován z externích zdrojů, částka se mění každý rok a úředníci nevědí dopředu, o jakou částku půjde – může se stát, že se některé plány do rozpočtu prostě nevejdou. Afghánský ministr Hanif Atmar v roce 2007 řekl, že 60 % studentů se učilo ve stanech anebo jiných provizorních podmínkách a někteří rodiče proto odmítli své dcery za takových okolností pustit do školy. Nedostatek učitelů je také jedním z důvodů, proč rodiče, zvláště v konzervativních oblastech, znemožňují svým dcerám vzdělání.

Pravidla při setkání

Nejobvyklejší formou pozdravu je podání ruky. Můžete také spatřit, jak si lidé pokládají ruce na srdce a mírně přikývnu. Je zdvořilé zeptat se na zdraví, práci, na to, jak se daří rodině, atd. Muž a žena si nikdy nepodávají ruce, rovněž se vyhýbají očnímu kontaktu. Mezi muži je oční kontakt samozřejmě dovolen, ovšem neočekávají se dlouhé pohledy. Nejlepší je podívat se příležitostně svému protějšku do očí. Odstoupení, nebo odklonění se od Afghánce při komunikaci je považováno za urážku. Stejně jako ukazování prstem, nebo ukazování podrážek bot při sezení. Pravá ruka na srdci znamená projev respektu

nebo díky. Dlaně obou rukou drženy v oblasti hrudníku, směřující vzhůru znamenají žádost o pomoc Boží. Za neslušné se považuje podávat věci levou rukou, levá ruka je totiž považována za nečistou.

Pokud chceme darovat dar, nikdy ne alkohol. Pokud nás rodina pozve do svého domu, je vhodné přinést malý dárek. Pokud jsme pozváni na oběd nebo večeři, je hezké, jestliže přineseme ovoce nebo sladkosti. Při návštěvě je radno projevit svůj důvtip a nepředávat dárky hned při setkání, jako u nás, ale je vhodnější položit dárek někde, kde budeme sedět, nebo někde u dveří.

Pro Afghánce je typický sed na zemi se zkříženýma nohama (turecký sed) nebo sed v podřepu. V této pozici často probíhají i několik hodin trávající jednání. V domech nebývá nábytek, ale koberce, na kterých se sedí.

Nomádi

Velkou skupinu obyvatel tvoří místní kočovní pastevci – tzv. nomádi, kterých je dle odhadů přibližně 2,6 mil. Tyto kočovné kmeny mají ve zvyku vždy před zimou sestupovat z horských pastvin do teplejších nížin. Při této cestě je velmi častým jevem, že lidé ve vesnicích dovolí nomádům, aby se stáda těchto kočovných pastevců pásala na jejich (před zimou již sklizených) polích. Spokojeni jsou nejen nomádi, ale také vesničané, neb jim zvěř velmi dobře svými výkaly pozemky pohnou. Nomádi pak pochopitelně ve vesnici nakoupí zásoby na další léto v horách – především čaj, pšenici a petrolej ke svícení. Obchod je však oboustranný, neboť vesničané zase nepohrdnou výrobky z vlny či z mléka, které nabízejí nomádi. Velmi zajímavé je, že ženy jsou v komunitě nomádů mnohem svobodnější a mají podstatně více práv než ženy ve vesnicích či městech.

• Kultura

Údolí Bamján a sochy Buddhů

Afghánistán má velmi bohatou historii, nicméně některé historické památky byly poškozeny nebo zcela zničeny. Památky v údolí Bamján představují velké umělecké a náboženské dědictví ve Střední Asii. V oblasti se nachází řada buddhistických klášterů a svatyní a také opevněné stavby z období příchodu islámu [http://cs.wikipedia.org/wiki/Bamj%C3%A1n]. Bamján v minulosti ležel na křižovatce tras Hedvábné stezky, která zajišťovala obchodní spojení mezi Čínou a Indií na jedné straně a Centrální Asií, Středním východem a Evropou na straně druhé. Již od prvních století našeho letopočtu se zde usídlili poutníci, kteří si ve skalách hloubili jeskynní příbytky. Ty sloužily jako stálé obydlí až několika tisícům mnichů i jako dočasné příbytky poutníků.

Sochy Bamjánských Buddhů na nákrese z roku 1832

Dvě obrovské sochy Buddhů vznikaly postupně v rozmezí 3. a 6. století, v období rozkvětu buddhismu v oblasti, byly od sebe vzdáleny 850 metrů a dívaly se směrem k místům, kde stávalo město a kudy procházeli poutníci a karavany. V červenci 1999 vůdce Tálibánu Muhammad Umar prohlásil, že souhlasí se zachováním kulturního dědictví země, do něhož patřily i sochy Buddhů. S množstvím návštěvníků, kteří přijížděli z celého světa, představovali totiž Buddhové velký zdroj příjmů. Brzy na to však začali afghánští radikální duchovní prosazovat rázná opatření, jejichž cílem bylo odstranit z afghánské společnosti vše neislámské. Sochy byly zničeny v roce 2001, v roce 2003 byly přidány na seznam UNESCO.

V bamjánském údolí je kolem 1000 vyhloubených jeskyní, od malých cel až po rozsáhlé svatyně vyzdobené freskami, http://cs.wikipedia.org/wiki/Reli%C3%A9f reliéfy a sochami. Vědci zjistili, že některé jeskynní malby ze 7. století byly malovány barvami na bázi oleje. Jeho zdrojem zřejmě byly vlašské ořechy a máky, které v oblasti rostly. Vynález olejových barev se dosud připisoval evropským malířům, ovšem bamjánské kresby je předešly o šest století, a staly se tedy nejstaršími známými olejomalbami.

Údolí bylo zahrnuto mezi památky UNESCO stejně jako šedesát pět metrů vysoký minaret Jam z dvanáctého století. Horní část minaretu zdobí modré kachličky a za pozornost stojí i kvalita jeho architektury a výzdoby, která je považována za vrchol umělecké tradice v provincii Ghór.

Poezie

Ačkoliv většina lidí je negramotných, klasická perská poezie se těší velké oblibě. Poezie byla vždy jedním z hlavních vzdělávacích pilířů v Íránu a Afghánistánu natolik, že to obě kultury vzájemně propojilo. Perská kultura dosáhla obrovského rozmachu a přesáhla i hranice Afghánistánu. Dodnes se pořádají soukromé recitační soutěže známé jako mushaera a jsou dokonce oblíbeny i mezi obyčejnými lidmi. Téměř každý má doma jednu nebo více básnických sbírek.

Věda

V době rozmachu starověkých civilizací a velkých středověkých říší žilo a pracovalo na území dnešního Afghánistánu mnoho vědců, lékařů, astrologů a filozofů. Zajímavou osobností byl lékař Avicenna (Abu Ali Hussain ibn Sina), některými učenými nazýván otcem současné medicíny, který založil lékařskou školu a napsal mnoho odborných spisů.

Hudba

Před vládou Tálibánu, byl Kábul domovem mnoha hudebníků, kteří byli mistry tradiční i moderní afghánské hudby. Mimo tradiční hudby si lze poslechnout jak afghánské folkové skladby, tak například i afghánský pop (jeho představitelem je například asi nejznámější skupina v Afghánistánu Kayahan Music Band). Zřejmě nejoblíbenější je však tradiční afghánská hudba. Využívá se při ní nespočet hudebních nástrojů, které nelze spatřit nikde jinde. Jde hlavně o různé druhy bubínků, bubnů a strunových nástrojů.

Sport

Národním sportem je tzv. Buzkazhi (buzkaši). Hrají ho pouze muži. Prohánějí se na velkém prostranství na koních, jsou rozděleni na dva týmy a každý tým se snaží dostat do protivníkovi branky zpravidla ostatek mrtvého telete. Vítězí ten tým, kterému se podaří mršinu do branky umístit nejčastěji. V Afghánistánu existuje více verzí této hry, které se liší obtížností pravidel, kam je třeba umístit „míč“. Přesné umístění do vymezeného prostoru i doprava mršiny po hřišti jsou velmi obtížné a muži, kteří to dokáží, jsou ve svém okolí uctíváni.

Oficiální sporty v zemi jsou provozovány Afghánskou sportovní federací, která propaguje fotbal, kriket, basketbal, volejbal, házenou a jiné rovněž u nás populární sporty.

Dalšími národními sporty jsou například Tent-pegging, Kite-fighting (pouštění draků a jejich boj, tento sport je oblíben především u mládeže) a Topay-Danda. Afghánce baví kriket i silové sporty jako wrestling (afghánský Palwani), box či judo.

Oblečení

Tradiční afghánský oděv pro ženy sestává z dlouhého barevného kusu látky a kolové sukně. Tálibán však po ženách vyžadoval, aby se kompletně zahalovaly do charadí, afghánské verze burky. Burka, dlouhý hábit, který ženy zahaluje od hlavy po paty včetně obličeje, byla povinným oblečením pro ženy během této přísné vlády. Není pravda, že tento oděv přinesl Tálibán, jak se říká, ten ho pouze požadoval nosit. Afghánská verze burky je oděv, který se nosil již před islámem a skládá se z čepičky, čádoru a sítky přes obličej. Burky jsou zřídka ozdobené. Barvy záleží na náboženství a místě. Ženy z Kábulu nosí například středně modrou, velmi věřící ženy můžou nosit černou.

Ženský tradiční oděv	Burka	Čádor	Mužský oděv	Pakul

Ženy nosí i čádor, což je dlouhý splývavý kus oděvu z černé nebo tmavě vzorované látky, který se převážně nosí v Íránu. Odhaluje ženinu tvář, ale zakrývá zbytek jejího těla až po kotníky. Někdo si myslí, že i čádor je příliš odvážný. Ženy, převážně v hlavním městě, kde mají možnost volby, jak se oblékat, si často berou i dlouhý plášť nošený přes kalhoty šalvár. Vždycky ho doplňuje šátek nebo šál zakrývající hlavu a pevně uvázaný pod bradou.

Afghánské koberce

Tradiční afghánské koberce jsou ručně tkané, charakteristický je pro ně tmavě červený základ, na kterém mohou být znázorněny výjevy a ornamenty. Nejčastější jsou rovnoběžné řady geometrických obrazců. Koberce jsou většinou vyráběny z vlny a výroba jednoho trvá tři až pět měsíců. Na výrobě koberců se podílejí celé rodiny, nejčastěji ženy a větší děti, které ovšem většinou vůbec neznají jejich hodnotu a cenu v Evropě a tak nevědí, že za svou práci dostanou zapláceno jen zlomek ceny, za kterou je koberec nakonec prodán.

• Pomoc České republiky

Česká republika dává na rozvojové projekty v afghánské provincii Lógar ročně 80 milionů korun. Český Provinční rekonstrukční tým (PRT) působí v provincii Lógar od března 2008. Jeho civilní část tvoří deset civilních odborníků vyslaných ministerstvem zahraničí, vojenská složka pak čítá 275 vojáků Armády ČR. Rekonstrukční projekty odpovídají rozvojovým prioritám stanoveným afghánskou vládou, jimiž se český PRT v Lógaru řídí. Seznam oblastí, ve kterých se Češi v Lógaru snaží pomáhat, čítá více položek; kupříkladu opravují jezy, aby místní zemědělci měli dostatek vody, která je tady poměrně vzácná.

V Afghánistánu dále působí česká nevládní organizace Člověk v tísni. Ta se zaměřila na zlepšení životních podmínek komunit ve venkovských oblastech. Vybraní farmáři prostřednictvím školení a seminářů získávají nové znalosti o pěstování netradičních zemědělských plodin, dozvědí se o marketingových metodách i nových zdrojích příjmů. Člověk v tísni chce také vytvářet odborné síť farmářů (obdoba družstev), kteří tak lépe využijí znalostí a dovedností získaných v těchto školeních. Místní zemědělci by pak měli být schopni začít vlastní podnikání, začít prodávat nové produkty za spravedlivé ceny, a tím zlepšit svou životní úroveň.

České občanské sdružení Berkat se pokusilo pomoci ženám, které tkají tradiční koberce, ale jsou často negramotné a za svou práci dostávají naprosto minimální odměnu. Sdružení zakoupilo v roce 2003 tkalcovské stroje a dalo tak místním ženám šanci rozvinout tradiční řemeslo a postavit se na vlastní nohy. Jednorázový projekt se jmenoval Šťastné létající koberce a byl realizován ve vesničce Fakiro asi hodinu cesty od Kábulu.

Text byl sestaven na základě podkladů Evy Kaličinské a dále uvedených zdrojů. Údaje jsou aktuální k srpnu 2011.

Zajímavé odkazy:

<http://www.orientalni-koberce.cz/afghanistan.html>

Použitá literatura:

- Češi v Lógaru učí afghánské včelaře dosahovat vyšších zisků. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na: [http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/udalosti_a_temata/archiv_zprav/rok_2009/x2009_09_17_cesi_v_logaru_uci_afghanske_vcelare\\$2548.html?action=setMonth&year=1993&month=2](http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/udalosti_a_temata/archiv_zprav/rok_2009/x2009_09_17_cesi_v_logaru_uci_afghanske_vcelare$2548.html?action=setMonth&year=1993&month=2)
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Afghánistán>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Dějiny_Afghánistánu
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Sovětská_válka_v_Afghánistánu
- http://en.wikipedia.org/wiki/Geography_of_Afghanistan
- http://en.wikipedia.org/wiki/Population_of_Afghanistan
- <http://ireferaty.lidovky.cz/316/4800/Afganistan>
- http://www.4brn.army.cz/logar/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=76
- http://www.4brn.army.cz/logar/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=76
- <http://www.bedekr.cz/staty/Asie/Afghanistan?det=hymna.html>
- <http://www.guardian.co.uk/theguardian/gallery/2009/apr/10/afghanistan>
- <http://www.guardian.co.uk/world/afghanistan+content/video>
- <http://www.mzv.cz/jnp/>
- <http://www.pardis.cz/bustan27.pdf><http://www.priroda.cz/clanky.php?detail=650>
- <http://www.profimedia.cz/fotografie/afghanistan-ghor-kraj-12th-century-minaret-jam/profimedia-0010483601.jpg>

32. Bělorusko

• Bělorusko: poslední diktatura Evropy

V České republice žije mnoho emigrantů z Běloruska. Proč ze své země odcházejí a co očekávají od života u nás? Mohou být jejich zkušenosti pro nás poučné? K zodpovězení těchto i dalších otázek by měl přispět tento informativní text.

Bělorusko je nazýváno poslední diktaturou Evropy. Bělorusko je zemí v srdci Evropy, kterou lze charakterizovat pomocí pojmů: nesvoboda, autokratický prezidentský systém, cenzura, tresty za alternativní politické aktivity, pohrdání lidskými právy, ekonomická závislost na Rusku a málo rozvinutý průmysl. Obyvatelé Běloruska jsou v obtížné pozici; historie přinesla jejich zemi mnoho válek, pustošení, ekonomického vyčerpání a také diktatur, které se naučili akceptovat. Cesta k samostatnosti a aktivním občanům je pro ně tedy obtížnější než pro obyvatele jiných zemí střední Evropy nebo jiných zemí bývalého Sovětského svazu.

Po volbách v prosinci 2010 se nesvobodné podmínky v Bělorusku zjevně utvrdily. Volby podle pozorovatelů nesplnily podmínky demokratických voleb a byly manipulovány, aby opět zvítězil Alexandr Lukašenko. Po volbách následovaly rozsáhlé represe proti lidem, kteří proti průběhu a výsledkům voleb protestovali. Byly zatčeny stovky osob a téměř všichni opoziční kandidáti, na svobodě zůstali pouze ti, kteří demonstrace proti výsledkům voleb odsoudili. Zadržným kandidátům hrozí vysoké tresty odnětí svobody (až na 15 let). Podle dostupných informací byli někteří kandidáti zbiti, zraněni a není jim poskytována lékařská pomoc. Proti tomuto jednání protestují jak aktivisté, tak ministerstva zahraničních věcí některých států. Vedle kandidátů bylo KGB (běloruská tajná policie) zatčeno také mnoho studentů, aktivistů, vědců a literátů.

Česká republika je sídlem nejen mnoha emigrantů z Běloruska, ale také mnoha aktivit, které různými způsoby podporují běloruské snahy o zbavení se diktatury a nastolení demokracie.

• Geografie – základní údaje

Názvy

Běloruská republika (Bělorusko)
bělorusky: Рэспубліка Беларусь / Respublika Bělarus
rusky: Республика Беларусь / Respublika Bělarus

Oficiální vlajka Běloruska

Vlajka samostatné republiky do roku 1995

Poloha, geografie, podnebí

Bělorusko leží ve středovýchodní Evropě. Sousedí s Polskem, Ukrajinou, Ruskem, Lotyšskem a Litvou. Spolu s Ruskem a dalšími sedmi státy je Bělorusko součástí Společenství nezávislých států, kde je Ukrajina přidruženým členem. S Ruskem a Ukrajinou má tedy Bělorusko nadstandardní vztahy založené zejména na společné minulosti v rámci bývalého Sovětského svazu.

Bělorusko se rozkládá na části Východoevropské roviny. V zemi nejsou žádné hory ani větší výškové rozdíly, naopak jsou pro ni charakteristické roviny, velké řeky, jezera, mokřiny a bažiny. Jezera jsou většinou ledovcového původu a stejně jako řeky jsou bohatě sycena vodou ze zimního sněhu. Bělorusko pokrývá ze 45 % les.

Podnebí je v Bělorusku kontinentální, což hlavně znamená chladnější zimy s množstvím sněhu. Průměrné teploty se pohybují okolo -5 až -7 stupňů Celsia. Léta jsou chladná a vlhká.

Obyvatelstvo

Bělorusko má 10 milionů obyvatel, zhruba stejný počet jako Česká republika.

Do národnostního složení obyvatel Běloruska zasáhly Stalinovy čistky; do země se přistěhovalo mnoho Rusů a mnoho Bělorusů bylo přesídleno do Kazachstánu. Bělorusové tvoří asi 81 % obyvatelstva a Rusové 11 %. Dalšími výrazně zastoupenými etniky jsou Poláci, Ukrajinci a Židé.

Stejně jako zasáhla politika do národnostního složení země, zasáhla a stále zasahuje i do jazyků, kterými se v Bělorusku mluví. Úředním jazykem v Bělorusku je běloruština a ruština, nicméně v mnoha ohledech nejde o prosté užívání dvou jazyků;

jazyky totiž často reprezentují určité politické postoje nebo jsou důsledkem mocenských tlaků. Lze říci, že běloruština byla vždy vystavena tlaku ze strany ruštiny, ruština byla preferována státními úřady už za doby carství, a k rusifikaci dochází i dnes. Bělorusky mluví ve městech zejména opozice, inteligence a demokraticky orientovaná mládež. Na ulicích v hlavním městě však běloruština příliš slyšet není, veškerá konverzace se odehrává v ruštině. Na venkově a v západní části země, která se stala součástí SSSR až v roce 1939, je běloruština běžnější. Její užívání nutně neznamená opoziční postoj, přestože jej znamenat může a může to tak být ze strany policie chápáno. Používání obou jazyků má i své historické kořeny související s příslušností k náboženské obci. V místech s větší koncentrací katolíků (převážně západní část země) se mluvilo tradičně bělorusky, v oblastech s převahou pravoslavy převládala naopak tradičně ruština.

Příroda

V rozlehlých běloruských lesích žije středoevropská fauna – volně zde žijí losi, ryši, medvědi hnědí a v Bělověžském pralesě dokonce i zubři.

Příroda Běloruska je poměrně kontrastní – lze zde najít neporušené pralesy, průzračná jezera, řeky a malebné vesnické usedlosti. Pripjaťské bažiny jsou jedněmi z největších mokřadů na světě. Na druhé straně je značná část běloruské krajiny zcela zničena sovětským průmyslovým drancováním a hlavně černobylskou jadernou katastrofou.

• Historie Běloruska

Území dnešního Běloruska bylo po celá staletí až do konce 1. světové války součástí větších celků: Kyjevské Rusi, Velkoknížectví litevského, Polsko-litevského státu (Rzeczpospolita), Ruského impéria. Přestože po celá staletí neměli Bělorusové vlastní stát, uchovali si vlastní kulturu a sebeurčení. První samostatný běloruský stát vznikl po 1. světové válce, byl ale za několik měsíců anektován ruskou armádou a postupně připojen k Sovětskému svazu. Druhá nezávislá republika byla ustavena v roce 1991.

Území Běloruska je místem střetů Evropy a Ruska. Zatímco v průběhu historie nemělo Bělorusko vlastní stát a Bělorusové si v rámci různých státních celků udrželi pocit sebeurčení a společné identity, ve 20. století se stalinský tlak zasloužil o likvidaci elit a tím podryl kulturu a naději na nezávislost. Současný režim využívá značné apatie obyvatelstva a udržuje jak podřízenost autokratickému prezidentovi, tak nerovný vztah Ruska a Běloruska, které je podřízeno moskevské autoritě.

Kyjevská Rus

Bělorusové odvozují svůj původ ze tří slovanských kmenů, které osídlily území Běloruska mezi 6. a 8. stoletím u řek Daugavy (západní Dviny), Pripjatě a Sože. V 10. století zde vznikla knížectví Polatsk (Polock), Smolensk a Turov-Pinsk, která však byla záhy anektována Kyjevskou Rusí, státním útvarem, který se rozkládal na části území dnešní Ukrajiny, Běloruska i Ruska.

Velkoknížectví litevské a Polsko-litevský stát Rzeczpospolita

Kyjevská Rus se postupně začala rozpadat na menší knížectví, která nebyla schopna se bránit vpádům Tatarů. Po definitivním rozpadu Kyjevské Rusi ve 13. století se území dnešního Běloruska stalo součástí katolického Litevského Velikého knížectví, které nakonec, po dvou stoletích různě těsného spojenectví a po ztrátě některých východních území, vytvořilo v roce 1569 unii s Polskem. Litva včetně Běloruska v novém státě vojensky posílila a podařilo se jí vyhnat ruská vojska z území. Vlivem silné polonizace bylo území jednak silně katolizováno a v šlechtických kruzích byla také běloruština vytěsněna polštinou. Dosavadní úřední jazyk staroběloruština byl v 17. století změněn na polštinu. Polsko-litevský stát vedl několik strategických válek o jižní i severní území a přístup k Baltu. Války měly ovšem za následek velkou devastaci běloruských území – buď zde probíhaly boje, nebo byla země vyčerpávána válečným zásobováním, hladem a nemocemi.

Unie trvala až do konce 18. století, kdy došlo k trojímu dělení Polska (mezi Rakousko, Rusko a Prusko) a při tomto dělení bylo běloruské území připojeno k Ruskému státu, což podporovala a částečně připravovala běloruská pravoslavná šlechta v Polsku i Rusku.

Ruské impérium

Ani pod vládou ruského státu se běloruskému území neulevilo od války: například v roce 1812 se běloruské území stalo centrem protinapoleonského partyzánského odboje.

Běloruština byla v Ruském státě zcela zakázána a také bylo nařizováno přejít na pravoslavnou víru. Na začátku roku 1831 propuklo na běloruském území protiruské povstání, ale bylo potlačeno. Aby car neutralizoval západní vlivy, zakázal roku

1839 uniatskou (katolickou) církev a v roce 1840 bylo dokonce zakázáno používat název Bělorusko pro běloruské území. V průběhu 19. stol. tedy hovoříme o silné rusifikaci Bílé Rusi. Řada dalších povstání v 60. letech – i přes potlačování a popravu vůdce Kastuše Kalinowského – dosáhla nakonec jisté liberalizace a uznání běloruštiny, ve které směly vycházet knihy.

Za carské vlády se tato oblast spolu s Ukrajinou stala vlastí pro většinu ruského židovského obyvatelstva. Židům, kteří tu byli nuceni žít uvnitř přísně vymezených oblastí, byla odpírána řada základních lidských práv, která měli ostatní obyvatelé Ruska, včetně vyššího vzdělání a svobody pohybu.

Běloruská lidová republika – 1918

Po revoluci v Rusku a pádu monarchie (1917) chtěli Bělorusové využít situace a vymanit se z vlivu Ruska. Vyhlásili tedy na jaře roku 1918 samostatnou republiku. Její trvání však bylo velmi krátké. 1. ledna 1919 došlo k invazi Rudé armády do Běloruska a Bělorusko bylo vyhlášeno samostatnou sovětskou socialistickou republikou. V prosinci 1922 vytvořilo spolu s jinými republikami Svaz sovětských socialistických republik (SSSR).

SSSR

Pod Stalinovou vládou začalo od 30. let docházet v Bělorusku i jinde v SSSR k obrovským čistkám, byli likvidováni intelektuálové, duchovní i představitelé hospodářských, vojenských a lokálních elit.

V listopadu 1939 byla k Bělorusku připojena část polského území (Bialystok a okolí), které v září toho roku obsadila Rudá armáda. V roce 1941 do Běloruska vtrhla Hitlerova vojska a okamžitě nastolila velmi tvrdý režim. Díky tomu bylo již od roku 1942 běloruské území místem intenzivní partyzánské války proti německé okupaci. Země byla osvobozena Rudou armádou v roce 1944. Po 2. světové válce bylo v zemi o čtvrtinu méně obyvatel než před ní. Bylo vyvezeno množství cenností a poškozeno 80 % městské zástavby. Po válce došlo k obrovskému rozvoji průmyslu a Bělorusko se stalo jednou z nejrozvinutějších zemí SSSR. Od r. 1944 má Bělorusko právo navazovat mezinárodní vztahy a díky tomu se mohlo stát zakladatelským státem OSN.

Kurapaty a vznik Běloruské národní fronty (BNF)

Kurapaty je lesní komplex na předměstí Minsku, kde byly zastřeleny a pochovány oběti stalinských represí v Bělorusku. Odkrytí a exhumace ostatků v roce 1988 vedlo v Bělorusku k povstání nezávislého hnutí za suverenitu. Odhaduje se, že v Kurapatech v letech 1937–1940 zahynulo 200 až 300 tisíc představitelů běloruské a polské inteligence a pravoslavných, katolických, muslimských a židovských věřících. V jednom z hrobů byly nalezeny také ostatky polských důstojníků.

Článek „Kurapaty. Cesta smrti“, který vyšel 3. června 1988, vyvolal v Bělorusku politické změny. Redakční rada se rozhodla vydat materiál popisující zločiny NKVD (předchůdkyně KGB) na konci třicátých let minulého století i přes odmítavé stanovisko komunistické strany. Text článku byl publikován v časopisu, který vycházel v nákladu 8 tisíc kusů. Během několika dní se rozšířil mezi všechny obyvatele Běloruska. Přetisk se ocitl i v zahraničních médiích. Po více než roce speciální vyšetřovací komise prohlásila, že desítky tisíc lidských koster zakopaných v kurapatském lese jsou zlomkem obětí NKVD a blíže neurčené množství ostatků z kurapatských hrobů bylo po 2. světové válce odvezeno neznámo kam.

19. června 1988 se v Kurapatech konala manifestace proti stalinismu, které se zúčastnilo 25 tisíc lidí. Současně byla jmenována komise, která měla prozkoumat okolnosti zločinu. Nespokojenost s její prací vedla k založení „Výboru § 58 TZ“ (podle čísla paragrafu 58 trestního zákoníku Sovětského svazu, podle kterého byli odsuzováni „nepřátelé lidu“), jenž se zabýval shromažďováním informací a dokumentací všech zločinů spáchaných komunistickým režimem. Jeho aktivisté později spoluzaložili Běloruskou lidovou frontu (BNF), která se odvolávala na tradici Polackého knížectví, Velikého knížectví litevského a první Běloruské republiky z roku 1918. Všechny ostatní státní organizace v Bělorusku považovali za formy okupační vlády.

Mnoho negativních ohlasů vzbudil projekt prosazovaný režimem Alexandra Lukašenka, vybudovat dálnici středem území, kde jsou pochována těla obětí. Zločin v Kurapatech nebyl do dnešního dne administrativou prezidenta Lukašenka uznán za zločin proti lidskosti. V sovětských dobách z něj bylo obviňováno hitlerovské Německo. V současném Bělorusku se o něm mlčí.

Každý rok se zde během Dziadů (běloruský svátek zemřelých) shromažďují tisíce lidí, aby uctili památku zavražděných během masových čistek. První taková demonstrace byla v roce 1988 brutálně rozehnána milicí. Od té doby akce probíhá pokojně.

Samostatné Bělorusko v rámci Společenství nezávislých států

V r. 1990 vyhlásilo Bělorusko nezávislost, v září 1991 přijalo název Běloruská republika. Součástí nové ústavy bylo mimo jiné zavedení poloprezidentského systému. Dne 8. 12. 1991 podepsalo dohodu s Ruskou federací a Ukrajinou o vytvoření

Společenství nezávislých států (SNS). Touto dohodou, která byla podepsána v běloruském Bělověžském pralese, fakticky zanikl Sovětský svaz.

Běloruská lidová fronta (BNF) si díky Gorbačovským reformám a aktivitám při zveřejňování informací o obětech stalinských represí v Kurapatech získala mezi obyvateli státu značný vliv a již počátkem roku 1990 si vynutila přijetí zákona o oficiálním statusu běloruského jazyka. BNF však existovala pouze jako celonárodní hnutí za obrození a přeměnu společnosti jako celku, ale neměla vlastní politické priority. Nově vzniklé politické strany (demokrati, národovci, rolníci), které vznikly v letech 1990 a 1991, až na výjimky tzv. bělorusizaci BNF akceptovaly. Naproti tomu vládnoucí nomenklatura, poté co byla zastavena činnost Komunistické strany Běloruska (1993), nezaložila žádnou politickou stranu a ani její představitelé strategicky nevstoupili hromadně do jiných stran.

Pod tlakem opozičních poslanců sice došlo k výměně vedení státu, ale vláda změny ustála a faktická moc zůstala v rukou stranické „bezpartijní“ nomenklatury. Vnitropolitický systém zůstal i nadále uzavřený, ekonomické reformy se nekonaly, a na nejvyšší místa byly postupně opět dosazeny bývalé kádry. V zemi se dále rozšiřovala korupce, při privatizacích byly zneužívány nejasné zákony a docházelo k rychlému obohacování některých lidí, hospodářství se strukturou zděděnou ze SSSR se hroutilo.

• Alexandr Lukašenko a současná politická situace

Volby 1994

Přestože ve volbách v roce 1994 kandidovali za všechny významné strany poměrně silní kandidáti, nakonec uspěl nezávislý ambiciózní politik, nadaný populista a rétor vyhraněných názorů, poslanec a předseda parlamentního výboru pro boj s korupcí Alexandr Lukašenko. Atmosféru nespokojenosti a frustrace (Bělorusko bylo poslední mezi státy bývalého SSSR, které zahájilo reformy) využil dokonale. Ve svých projevech napadal jak vládu, tak opozici, stavěl se za obyčejného člověka, sliboval mu návrat bezpečných časů, dostatek práce a jídla. Ve druhém kole prezidentských voleb získal 80 % hlasů zúčastněných voličů. Ačkoli se ve vládě setkala celá řada liberálně smýšlejících lidí, museli vládu pro nesouhlas s Lukašenkovou politikou opustit a na jejich místa byli povoláni lidé spjatí s bývalým režimem. Prezident začal budovat své nekontrolované mocenské postavení, které drží dodnes.

Od roku 1994 pokračuje proces hospodářského a politického sblížení Běloruska s Ruskem: vznikla rusko-běloruská bezcelní měnová unie a v roce 1996 byla přijata dohoda o společenství Běloruska s Ruskem. Nezávislost a existence Běloruska mimo vliv Ruska se prezidentovi jeví jako překážka k dosažení vytčených cílů. V Moskvě nachází většinou podporu a pochopení. Vliv Ruska je patrný na každém kroku; ruština je v Bělorusku prosazovaným jazykem (na celém území je jen 9 běloruských škol), Rusko dodává Bělorusku suroviny za výhodných podmínek, což ovšem spíše oslabuje pozici Běloruska a činí jej ekonomicky závislým na Rusku.

Upevnění moci Alexandra Lukašenka

Během prvních dvou let svého funkčního období změnil prezident Lukašenko státní symboly – znak a vlajku, zastavil privatizaci, zestátnil bankovní sektor a za pomoci policie vyhnal opoziční představitele z parlamentu. Počet zaměstnanců policie dosáhl čísla 125 000, kurz národní měny klesl o 100 %.

Na podzim roku 1996 vyhlásil prezident referendum o otázkách přijetí změn v ústavě, o koupi a prodeji půdy, o systému státní správy a o financování státního aparátu. Ve skutečnosti si tímto referendem přisvojil všechny myslitelné pravomoci ve státě. Parlament a Ústavní soud sice zahájily proceduru k odvolání prezidenta, ale byly Moskvou donuceny s referendem souhlasit. Po těchto změnách měl prezident právo jmenovat třetinu poslanců parlamentu, předsedu a polovinu členů Ústavního soudu. A hlavně má právo vydávat dekrety, které mají platnost zákonů. S jejich pomocí fakticky vládne. Praktickým důsledkem těchto změn je, že celý parlament a členové Ústavního soudu jsou jmenováni prezidentem.

Současný stav

Do Běloruska se vrátil strach, vláda vyvolává v lidech ty horší vlastnosti – snahu zachránit jen sebe a celkovou podřízenost. Lidé se bojí změn a ztrát jistot, které mají. Obyvatelstvo doplácí na historický vývoj, kdy došlo ke ztrátě vlastní identity v důsledku kolektivizace a likvidace elit, jak vzdělanců, tak bohatých a vzdělaných sedláků během 20. století. Opozice je roztržštěná a dosud není schopna zesílit tak, aby dosáhla změny režimu. Odpůrci režimu jsou navíc systematicky zavražďováni, falešně obviňováni z korupce či daňových úniků, je jim zabraňováno ve shromažďování, někteří zmizeli, přibývá politických vězňů. Bělorusko bývá označováno za „poslední diktaturu v Evropě“.

I když řada postsovětských států se potýká s podobnými problémy, v případě Běloruska je to viditelnější, neboť jde o přímého souseda Evropské unie. Bělorusko je také jedinou evropskou zemí, která není členem Rady Evropy, jež sdružuje všechny evropské země včetně Ruska.

Aktivní v boji proti diktatuře je mládež, která má větší možnosti vycestovat do jiných zemí a hodně používá internet. Studenti jsou vyzýváni ke vstupu do provládních organizací. Ti, kteří nepodporují prezidenta nebo nahlas vyjadřují svůj odpor, mohou být potrestáni několika způsoby: zatčením, pokutou nebo propuštěním z koleje a vysoké školy. Cenzura je obrovská, 95 % médií v zemi je pod kontrolou režimu. Lidé jsou také pronásledováni za členství v neregistrovaných organizacích, i přes stálý zájem těchto organizací o registraci. Politicky aktivní členové opozice jsou zavražďováni, bezdůvodně propouštěni z práce, jejich dětem je zamezováno ve studiu na vysokých školách. Opoziční demonstrace jsou rozháněny násilnými zásahy milicí. Část opozice zemi ze strachu o své rodiny opustila a proti režimu se snaží bojovat ze zahraničí.

• Vztah České republiky a Běloruska, Čechů a Bělorusů

Česká republika a Bělorusko

Česká republika podporuje vysílání Evropského rádia pro Bělorusko, které je jedním z několika nezávislých zdrojů informací pro tamější obyvatele. Z České republiky také vysílá Rádio Svobodná Evropa zřízené americkou vládou. Komentátory jsou často právě političtí uprchlíci.

ČR také podpořila běloruské studenty, propuštěné ze školy z politických důvodů, a umožnila jim studium na českých vysokých školách. Ministerstvo zahraničních věcí též podporuje projekty na podporu běloruské občanské společnosti.

Bělorusové a Česká republika

Bělorusové mají srdečný vztah k České republice a Praze. Roku 1517 běloruský vzdělanec a knihtiskař Francisk Skaryna vydal v Praze překlad Žaltáře – první tištěnou běloruskou knihu.

Po první světové válce a nástupu bolševického režimu se do Prahy přestěhovala řada Bělorusů, Ukrajinců a Rusů, v Praze po nějakou dobu sídlila běloruská exilová vláda. V současnosti žije v Praze řada běloruských emigrantů. Praha a Česká republika je také oblíbeným cílem běloruských turistů.

• Hospodářství

Hospodářství Běloruska prochází v posledních letech hlubokou krizí. Bělorusko je chudé na nerostné zdroje. Těží se malé množství rašeliny, hnědého uhlí a ropy, dále draselné soli, fosfority a horniny. Ve zpracovatelském průmyslu jsou nejvýznamnějšími odvětvími strojírenský průmysl (výroba obráběcích a stavebních strojů, nákladních aut, říčních lodí, ledniček), chemický, dřevozpracující a potravinářský průmysl, zvláště lihovary. Obdobně jako průmysl také zemědělství zasáhly strukturální reformy a s nimi spojený pokles produkce. Běloruské zemědělství se specializuje na chov skotu a prasat, pěstují se obiloviny a brambory.

Bělorusko se nachází na dopravní tepně spojující západní a východní Evropu, přesto je dopravní síť řídká. Bělorusko udržuje obchodní vztahy téměř výlučně se svými sousedy a vyváží chemikálie, textilní výrobky, stroje a zařízení.

Platy jsou velice nízké, a proto si Bělorusové přilepšují často produkty vlastních hospodářství (chovají skot pro mléko, prasata, kozy, králíky, slepice) a zahrad, kde pěstují brambory, řepu, jablka. Přebytky prodávají státu nebo v tržnicích. Zahrady na venkově mají i lidé žijící ve městech. Jeden z běloruských vtipů říká, že to, jak jsou Bělorusové bohatí, se pozná na obsazenosti víkendových vlaků: o víkendu jezdí chudší lidé z měst obdělávat své zahrady na venkov, ti bohatší jdou nakoupit na trh do města, a vlak je tedy prázdnější.

• Černobyl

Život v Bělorusku byl a stále je ovlivňován jadernou havárií v Černobyli. Elektrárna se nachází na Ukrajině, 7 km od hranice s Běloruskem. V noci 26. 4. 1986 zde probíhal test reaktoru pro případ krizové situace. Při tomto testu byla porušena téměř všechna bezpečnostní pravidla a reaktor se dostal do stavu, kdy jej nešlo ovládat a došlo k výbuchu. Obsluha elektrárny byla při výcviku udržována v přesvědčení, že k žádným problémům nemůže dojít, a tak zpočátku ani nevěřila, že by mohl reaktor vybuchnout. Informace o výbuchu se i v oficiálních kruzích šířily jen postupně a nepřesně – v elektrárně například neexistovaly přístroje, které by byly schopny naměřit skutečnou míru radiace, čehož odpovědní funkcionáři chvíli využívali, aby katastrofu bagatelizovali.

Prvních 10 hodin se hasiči snažili hasit požár reaktoru vodou, ale bezvýsledně. Z vrtulníků zkoušeli shazovat tisíce tun olova a písku, ani to nezabralo. Naopak pod shozeným materiálem teplota uvnitř reaktoru začala znovu stoupat. Nakonec byl použit dusík a 6. května radioaktivní záření pokleslo.

Povětrnostní situace způsobila, že většina radioaktivního spadu (60–70 %) se dostala na území Běloruska, jehož část se stala neobyvatelnou. Mrak se dostal až do Švédska, kde byla radioaktivita naměřena a kde ze záznamů o počasí bylo spočítáno epicentrum výbuchu – a až po zveřejnění těchto informací světovými médii také Sovětský svaz jadernou havárií přiznal. Do té

doby se politikové snažili vše ututlat. Byla sice evakuována čtyřicetitisícová Pripjat, ale až po několik dnech, kdy byli všichni lidé vystaveni mnohonásobně vyšší radioaktivitě než je přípustné. Je ostudou tehdejšího režimu, že vyměnil životy a zdraví tisíců lidí za pár dnů, po které si ještě snažil udržet pověst bezchybné jaderné velmoci. Když po několika dnech evakuace začala, ukázalo se, že jde mimořádně rychle, bez paniky – a že tedy bylo možno jednat okamžitě a humanitární katastrofu zmenšit.

Sovětská vláda o tragické události informovala veřejnost po dvou dnech. Po měsíci nařídila užívání jódových přípravků, což bohužel nemělo ze zdravotnického hlediska žádný smysl, protože radioaktivní jód se po 10 dnech rozpadá a již se stačil uložit v štítné žláze obyvatel zamořených oblastí. Nevhodným krokem bylo i zapojení velkého počtu lidí do odklízecích prací: šlo převážně o vojáky základní služby, kteří navíc tam, kde nestačila technika, museli radioaktivní palivo odklízet ručně. Do prací na likvidaci havárie se během tří let zapojilo celkem 800 tisíc mužů, 300 tisíc z nich dostalo vysoké dávky záření, tisícnásobně vyšší než jsou evropské normy. Do dnešního dne zemřelo v důsledku ozáření zhruba 25 tisíc osob, které se podílely na likvidaci katastrofy.

Ze zamořeného území se lidé nakonec museli postupně stěhovat (byť někteří se do zakázané oblasti vrátili), kontaminováno bylo vše včetně zemědělské půdy, která se nedala využívat. Během 10 dnů po výbuchu bylo evakuováno na 130 000 lidí a území v okruhu 30 km od reaktoru prohlášeno za pásmo se zákazem vstupu, dalších zhruba 100 000 lidí bylo přesídleno v roce 1989. Kontaminováno bylo 23 % plochy státu, v zamořeném pásmu žilo 2,2 milionu obyvatel. Odhaduje se, že se zasažené území vrátí do původního stavu za 300 let, kromě 30kilometrového úseku kolem elektrárny, kde to bude trvat déle. Od roku 1986 do roku 2004 se zamořené území zmenšilo o 3 %.

Lidé, kterých se katastrofa nějak dotkla (postížení v důsledku havárie, pomáhající při odklizení škod...) jsou řazeni do kategorií, které se stát snaží nějak odškodnit: finanční podporou, léky zdarma či přednostním nárokem na bydlení a přijetí na vysokou školu.

• Turistika: kulturní a přírodní zajímavosti

Bělorusko není vzhledem k řídkému výskytu historických památek, malé propagaci a špatné infrastruktuře hlavním turistickým cílem. Přesto nezničená příroda, malebné vesničky plné starosvětské romantiky, průzračně čistá voda jezer i řek, lesy plné plodů a v neposlední řadě svým způsobem jistě zajímavá všudy přítomná absurdita pozůstatků sovětského impéria lákají k návštěvě této země.

Hlavní město Minsk bylo bohužel za 2. světové války zničeno a jen nepatrná část se dočkala obnovy. Běloruská metropole je tedy spíše než ukázkou historické architektury skvělou výstavou sovětského socialistického realismu a funkcionalismu: velké funkcionalistické budovy, rozsáhlé parky a široké prospekty jsou typickým obrazem Minska, vytvořeným v poválečných desetiletích. Minsk je také s osmi muzei a šesti divadly a operami kulturním centrem Běloruska.

Zajímavou a přitažlivou krajinou je známé Polesí na jihu Běloruska. Jde o zalesněnou nížinu podél řeky Pripjat, jejíž jižní část leží již na Ukrajině. Řeka se zde pohybuje s téměř nulovým spádem, což vedlo k vytvoření obrovských mokřin.

Proslavený je taktéž národní park Bělověžský prales na hranici s Polskem. Má rozlohu 1770 km². Je to jediné místo na světě, kde se vyskytuje zubr ve svém přirozeném prostředí. Vedle zubrů je tento prales znám i díky obřím stromům, které jsou staré až 600 let. Přestože je prales chráněným územím již od roku 1921, dochází v některých okrajových částech k jeho kácení a dokonce jsou zde loveni i zubři. Bělorusko se tím snaží nalákat bohaté turisty, kteří jsou ochotni za ulovení tohoto největšího evropského savce zaplatit až několik tisíc dolarů. Okolí pralesa si oblíbil i běloruský prezident Lukašenko, který zde má venkovské sídlo.

Mezi památky UNESCO je zařazen obytný a kulturní komplex rodiny Radzivilů v Ňasviži v Minské oblasti. Jedná se o zámek (Nesvizsky zamek, Mirsky zamek), který se skládá z deseti budov, kostela a rozlehlého parku.

V současné době se Bělorusko stává i vyhledávaným cílem ekologické a venkovské turistiky. Vedle toho mnoho lidí přijíždí do Běloruska za adrenalinovým dobrodružstvím: na návštěvu Černobylu.

• Tradice a zvyky

Běloruská svatba

Svatební obřady se uskutečňují na úřadě, který se jmenuje ZAGS. Na něj se musí podat žádost o uzavření sňatku, který se pak může uskutečnit 15 dní až tři měsíce od data podání žádosti. V den svatby se svatebčané scházejí před tímto úřadem, následuje proslov a samotný svatební obřad. Poté novomanželé a mladí svatební hosté navštěvují památník padlých v okolí, kam pokládají květiny, aby tak poděkovali předkům za jejich obět. Rodiče již čekají na místě hostiny.

Ta začíná podáním chleba se solí novomanželům a připitkem. Svatebním zvykem při připitku na začátku hostiny je opakované zvolání svatebčanů „górko“ (význam je trpce nebo hořce), po kterém musí nevěsta se ženichem vstát a políbit se.

Hosté pak počítají, jak byl polibek dlouhý. Až po polibku hosté zvolají „sladko“. Novomanželé také rozbíjejí talíř na kousky – čím víc kousků, tím budou mít větší štěstí. První den svatby má nevěsta na sobě svatební šaty, druhý den si je vymění za jiné, ženichovi stačí vyměnit kravatu. Na vesnici svatba trvá 2 až 3 dny. Svatba je příležitost pro velkou rodinnou sešlost, přijíždějí příbuzní z daleka. Ve městě se již tyto tradice tolik nedodržují, je tam populární jednodenní oslava a pak odjezd novomanželů na líbánky.

Vánoce a novoroční oslavy

Vánoční a novoroční období v Bělorusku začíná 25. prosince. Oficiálně se v Bělorusku slaví nejen Vánoce katolické 25. prosince (skoro 15 % obyvatelstva většinou západních oblastí se hlásí ke katolické víře), ale i Vánoce pravoslavné 7. ledna, které oslavuje 80 % Bělorusů. Tyto dva dny jsou prohlášeny za státní svátky. Do vánočního období spadají i Kaljady, původně pohanské svátky, jejichž kořeny sahají do raného středověku, kdy lidé uctívali pohanské bohy a přinášeli jim oběti a dary. Sice nemají nic společného s Vánocemi, ale kalendářně připadají na období od 24. prosince do 6. ledna (a od 6. do 18. ledna dle pravoslavného kalendáře). Za několik století se Vánoce i Kaljady navzájem natolik vzily, že již není zřejmé, zda ten či jiný zvyk je pohanský, nebo spíše křesťanský.

Důležité je, že všechno probíhá radostně, vesele, s hojným množstvím jídla a pití. Obzvláště bohaté večere s hosty až do rána rodiny pořádají celkem třikrát: 24. a 31. prosince a 5. ledna. Na stůl lidé podle tradice pokládají seno, prostírají bílý ubrus a na výběr je ze 12 druhů jídel. Významnou tradicí Kaljad je navštěvování všech známých.

Během vánočního období koledující v lidových krojích chodí od dveří ke dveřím v doprovodu hudebníků a hlavně mladého „šibala“ převlečeného za kozu. Kozu byla v Bělorusku symbolem plodnosti, lepšího života a také odhánění nečisté síly a zlých duchů.

V Bělorusku se nenadělují dárky a neexistuje tradice podobná našemu pečení cukroví. Vánoce jsou spíše církevní událostí, tak trochu oddělenou od většinového společenského života, ale přesto jsou spojeny se svátečním stolem a někdy i s návštěvou kostela nebo sledováním sváteční mše v televizi. I přes snahu obnovit význam Vánoc a s nimi spojených starých a už zapomenutých běloruských tradic, je pro většinu obyvatelstva nejočekávanějším Nový rok, který všichni oslavují opravdu pořádně až do ranních hodin. 31. prosince se lidé připravují na novoroční hody. Po skoro celodenní přípravě jídla se na stůl položí několik druhů salátů, masa, houby, pečeně, zelenina a ovoce. Kolem 23. hodiny se rodina sesedne k bohatě prostřené sváteční tabuli, aby se připitkem rozloučila s rokem odcházejícím. Ještě před půlnocí k Bělorusům promluví hlava státu krátkým proslovem, ve kterém shrne výsledky minulého roku a popřeje všem občanům šťastný nový rok.

Na Nový rok se v Bělorusku rozdávají dárky a děti očekávají příchod Děda Mráze – „bratra“ svatého Mikuláše. Na rozdíl od svatého Mikuláše, který má za vzor skutečnou osobu, je běloruský Děda Mráz zosobněním východoslovanského ducha chladu, kterému se v Bělorusku říkalo Studzjaněc.

Děda Mráz je výjimečný tím, že je jediný ženatý děda mezi svými „kolegy“, za ženu má samotnou Zimu. Jak ale jeho žena vypadá, nikdo neví. Na veřejnosti se Děda Mráz objevuje ve společnosti své vnučky Sněhurky, Sněguročky (rusky), Snjahuračky (bělorusky), která mu pomáhá roznášet dárky. Děda Mráz nezkoumá, zda dítě, ke kterému přijde, bylo po celý rok hodné, nebo zlobivé. Prostě přichází a rozdává radost. Děda Mráz musí znát hodně vtipů, přísloví, hádanek, her, umět zpívat a tančit, prostě veselit nejen děti, ale i dospělé.

Pranostiky k novému roku

- ▶ Jak oslavíš Nový Rok, takový bude. Přesněji řečeno záleží na 12 dnech po Novém roce, kdy každý den odpovídá jednomu měsíci. Například, chcete-li v červnu hezky odpočinout - odpočívajte celý den 6. ledna.
- ▶ Na Nový rok se nesmí půjčovat peníze nebo budete po celý rok v dluzích. Je také dobré před novým rokem splatit veškeré dluhy, i ty drobné.
- ▶ Večer před Novým rokem se nesmí vynášet smetí, spolu se smetím vynesete domácí štěstí.
- ▶ Kdo při oslavách vypije poslední skleničku, bude mít velké štěstí.

Text vznikl na základě podkladů Andrey Špirkové a následujících zdrojů. Údaje jsou aktuální k srpnu 2011.

Použitá literatura:

- <http://www.svobodnebelorusko.cz/>
- KUBÁT, M. aj. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004
- Růžička, V. *Bělorusko v proměnách času*. <http://www.svobodnebelorusko.cz/o-belorusku/belorusko-v-promenach-casu>
- <http://www.parallelsixty.com/history-russia.shtml>

33. Čečensko

• Čečensko dnes

Čečensko již dávno není tématem dne jako v devadesátých letech minulého století, kdy tam probíhala válka a kdy někteří osvícení protestovali proti tamnímu porušování lidských práv. Dnes většina z nás neví, kde Čečensko leží. O této zemi a jejich obyvatelích slyšíme velmi málo, a když ano, tak jen ve spojení terorismus – válka – mafie – Rusko.

V České republice žije několik stovek lidí, kteří pocházejí z této země, jež je stále a proti své vůli součástí Ruské federace. Kdo jsou? Jaká je historie jejich země? Jaká je jejich kultura? Jsou to teroristé? Na tyto a další otázky by měl odpovědět tento text.

O Čečensku můžeme říct, že je to prokletá země. Její historie je plná válek, tragédií a porušování lidských práv, ale také hrdosti, statečnosti a touze po svobodě. Je to země horalů, hrdých lidí s velkou úctou ke svobodě, své historii a předkům. Přes svoji obtížnou a v současné době neřešitelnou situaci se snaží žít a udržet svůj malý národ.

• Geografie – základní údaje

Názvy

Čečenská republika (Čečensko)

Čečensky: Нохчийн Республика (Nochčijn Rěsrepublika, sami Čečenci svoji zemi nazývají „Daymohk“, Země otců)

Rusky: Чеченская Республика

Poloha, geografie, podnebí

Čečensko je vnitrozemský stát, který se nachází v předhůří a horách severního Kavkazu. Hraničí s Ruskou federací: se Stavropolským krajem, Dagestánem, Severní Osetií a Ingušskou republikou. Jižní hranici má s Gruzii.

Jedná se o republiku o rozloze 15 700 km². Hlavním městem je Groznyj.

Čečensko je geograficky velmi členité, což mělo zásadní vliv na utváření společnosti, kulturu a tradice. Přibližně polovinu republiky tvoří nížiny a roviny do 300 metrů nadmořské výšky, více než 30 % vrchoviny a nízké hory s výškou od 300 do 1200 metrů nad mořem, více než 11 % středně vysoké hory od 1200 do 2400 metrů nad mořem. Asi 8 % povrchu zabírá vysokohorská oblast, jejíž vrcholy přesahují výšku 2400 metrů nad hladinou moře.

S členitostí povrchu souvisí velké klimatické rozdíly. Nachází se zde klima chladné, mírné, suché i subtropické. Řeky v Čečensku jsou dvojího původu, a to ledovcového nebo pramenného. Na území se nachází velké množství jezer, minerálních a termálních pramenů.

Území Čečenska je velmi bohaté na ropu. Před válkou zde na vysoké úrovni existoval chemický, energetický a stavební průmysl. Čečensko patřilo k nejrozvinutějším oblastem bývalého Sovětského svazu.

Obyvatelstvo

Podle údajů před začátkem první rusko-čečenské války v roce 1994 bylo Čečensko mnohonárodnostní republikou, kde se 58 % obyvatel hlásilo k čečenské národnosti, 23 % k národnosti ruské a 13 % byli Ingušové. Na území žily také další menšiny např. Ukrajinci, Bělorusové, Tataři, Gruzinci a Židé. Počet obyvatel, kteří se hlásili k ruské národnosti, klesl po válkách o čtvrtinu. Migrace obyvatel a války způsobily značný úbytek obyvatel. Na území dnešního Čečenska žije asi 600 tisíc až 1 milion lidí, z toho 30 % ve městech. V rámci Ruské federace se jedná o jednu z nejmladších populací. Průměrný věk je zde 23 let.

Úředním jazykem v zemi je jazyk ruský a čečenský. Čečenština je jazykem z čečensko-ingušské větve kavkazské jazykové rodiny. Kavkazskými jazyky se mluví pouze v oblasti Kavkazu. Čečenštinu tvoří asi 3000 původních slov. Ostatní slova jsou přejatá z jiných jazyků, a to především z jazyka ruského, turkotatarských jazyků a arabštiny. Některá slova jsou přejatá z perského a osetského jazyka. Během svého vývoje využíval postupně čečenský jazyk tři druhy písma – písmo arabské, latinku a dnes se čečenština píše azbukou.

Přírodní podmínky

Severní část území je tvořena nížinami a jižní část vysokými horami s hlubokými údolními. Fauna i flora jsou proto velmi pestré. Vzácně se zde vyskytuje zubr, z šelem medvěd brtník, rys a liška, kozorožec, kamzík kavkazský, vlk. Lesy jsou listnaté, smíšené i jehličnaté. Typické jsou buky a buk se taky stal národním stromem Čečenska. Fauna i flora však byly během obou válek značně poškozeny.

• Historie Čečenska

Čečenský národ a jeho historii ovlivnila především poloha jejich země. Oblast Kavkazu vždy byla hranicí a strategickým územím mezi třemi mocnostmi: Ruskem, Persií (dnešní Írán) a Osmanskou říší (dnešní Turecko).

Čečenci patří mezi nejstarší původní etnika na Kavkaze. Patří ke kavkazsko-balkánskému typu europoidní rasy. Sami se ve svém jazyce nazývají „Nochči“. Své jméno odvozuje od Noa. V čečenštině se řekne: „Nochči vu?“ (Jsi Čečenec?) Pojmenování Čečenci, které jako první použili Rusové, pochází ze 17. století a bylo odvozeno od názvu obce Čečen-Aul, která se nachází jižně od Grozného. Rusové ji nazývali Bolšoj Čečen. Zajímavostí je, že Rusové Čečence nazývají „Češi“.

Čečenci neměli nikdy stát a panovníky. Říká se, že Čečenec nad sebou strpí jen tři věci: svoji papachu (čepici), střechu svého domu a nebe.

Historie do 19. století

Nejstarší dochované zmínky o osídlení Kavkazu pocházejí z doby 5 000 let př. n. l. První dochovaná zmínka o Čečencích pochází ze 7 st. n. l. Čečenci byli již od prvních zmínek častým cílem nájezdů jiných kmenů. Ve 13. století proniká na Kavkaz se svými vojsky Čingischán, ve 14. století pak samarkandský vládce Tamerlán.

V 16. století ruský car Ivan IV. Hrozný ovládá tatarské chanáty, čímž si zajišťuje přístup ke Kaspickému moři a Kavkazu. Založení pevnosti Svatý kříž (dnešní Budonnovsk) v roce 1722 za vlády Petra Velikého je považováno za počátek koloniální politiky Ruska na Kavkaze. V tomto období se Čečenci začali usídlit v nížinách, odkud ale byli ruskými kolonisty a kozáky opět vytlačováni zpět do hor. Střety původních obyvatel a kolonizátorů vedly ke střetům a prvním povstáním proti Rusům.

V roce 1785 šejch **Ušurma Mansúr** sjednotil jednotlivé kmeny horalů. Sjednocené kmeny pod jeho vedením začaly bojovat proti ruským kolonizátorům. Následovalo 6 let tuhých bojů. V roce 1791 byl šejch zajat a uvězněn.

Počátkem 19. století je na Kavkaz vyslán nový vrchní velitel **Alexej Jermolov**. Jermolov Čečence nesnášel. Pohrdal jimi a považoval je za zrádce a lupiče. Tak, jak Čečenci pohrdal, věřil, že jejich podmanění bude rychlé. Dobývání začalo v roce 1817. V roce 1818–1819 vybudoval pevnost Groznyj (název měl připomínat hrůzy Jermolova). Jermolov se snažil Čečence zahnat do hor a začal proti nim vést „totální válku“ a prosazovat „strategii spálené země“. Jako jeden z prvních začal vést na Kavkaze protipartyzánskou válku. Začal zabíjet ty, kteří pomáhali partyzánům a snažil se tak zničit partyzánské zázemí. Podmanit Čečence se mu nepodařilo.

Další významnou postavou čečenských dějin, která byla součástí protiruského odboje, byl legendární imám **Šamil**. Tento vynikající vojevůdce a taktik vedl v 19. století odboj proti Rusům. Podařilo se mu sjednotit dagestánské a kavkazské horaly, podmanil si velkou část dagestánské a čečenské území a vytvořil zde imamát, tedy stát řízený islámským právem šaría. Na vrcholu moci měl Šamil k dispozici padesátitisícovou armádu. Celá 40. a první polovina 50. let 19. století byla nekončící válkou, ve které proti sobě stáli velmi rozdílní protivníci: na jedné straně skvěle vyzbrojení, ale v horském terénu nemotorní Rusové, a na straně druhé bojovníci se znalostí terénu a taktikou partyzánského boje. Šamil byl nakonec v roce 1859 obklíčen a bojem unaven se vzdal. Území Čečenska se pak stalo součástí Ruského impéria.

V 90. letech 19. století byly provedeny první ropné vrty.

• 20. a 21. století

Počátky éry Sovětského svazu

Do říjnové revoluce řídily území carské úřady, ale běžný život Čečenců běžel dle jejich zvyků. Toto období patří k nejkřivnějším v dějinách Čečenců.

V občanské válce bojovali Čečenci jak proti bělogvardějcům, kteří pro ně představovali carský útlak, tak následně proti bolševikům, kteří nedodrželi slib, že víra, zvyky, národní a kulturní tradice národů Kavkazu budou nedotknutelné. V roce 1922 je vyhlášen SSSR, jehož se Čečensko stává součástí jako Čečenská autonomní oblast, později se spojuje s Ingušskem v Čečensko-Ingušskou autonomní sovětskou socialistickou republiku. V té době začíná silit rusifikace obyvatelstva. Stalinské kolektivizaci se Čečenci snažili vzdorovat, ale povstání v roce 1929 bylo potlačeno.

Po celá 30. léta byl veden proti sovětské vládě partyzánský odboj. Jako protiváha partyzánům byly do Čečenska posílány jednotky GPU (Státní politická správa, organizace řídicí boj proti kontrarevoluci) a od roku 1938 jednotky NKVD (nástupce GPU, Lidový komisariát vnitřních věcí, předchůdci dnešní FSB, Federální bezpečnostní služby). V roce 1937 bylo zatčeno a popraveno 14 tisíc obyvatel kvůli podezření z kontrarevolučních aktivit.

Po vpádu Hitlerových vojsk do SSSR se snažila určitá část čečenských představitelů kontaktovat Němce, ovšem čečenské obyvatelstvo nebylo kolaborací nakloněno. Každopádně se právě tyto kontakty staly oficiálním důvodem následných deportací. Paradoxem je, že okolo 20 tisíc Čečenců a Ingušů dobrovolně vstoupilo do armády a po boku Sovětů bojovali proti fašistům. Čečenci patřili k nejstatečnějším bojovníkům na frontě, zejména v průběhu legendární bitvy o Brest. Po návratu z fronty byli okamžitě posláni do vyhnanství.

Deportace v roce 1944

Deportace Čečenců patří k nejtragičtějším obdobím čečenských dějin. Během pěti dnů bylo za strašných okolností vysídleno asi půl milionu obyvatel Čečenska do střední Asie. Deportace patří k traumatickým okamžikům celého národa mimo jiné i proto, že se celá dnešní střední generace Čečenců ve vyhnanství narodila (v podstatě všichni Čečenci narození mezi lety 1944 a 1956) a je tedy součástí jejich životních příběhů. V roce 2004 byly deportace usnesením Evropského parlamentu uznány jako genocida.

Již v únoru 1943 byla projednávána sovětským vedením otázka likvidace čečensko-ingušské autonomie. V roce 1943 byly do Čečensko-Ingušské republiky posílány desítky tisíc vojáků NKVD. Oficiálním důvodem pobytu byla jejich rekonvalescence. V noci ze dne 22. na 23. února 1944 pak byly obklíčeny vesnice a přerušeny veškeré komunikace. Dne 23. 2. 1944, symbolicky na Den Rudé armády, v 5 hodin ráno byla zahájena operace Čičovica (čočka). Během této operace bylo během pěti dnů vysídleno 400 až 600 000 obyvatel. Lidé měli okolo půl hodiny na to, aby se připravili na transport. Nikdo jim neřekl, kam jedou. Některým z nich řekli, že jedou do teplých krajín a mají si vzít jídlo a lehké oblečení tak na týden. Během shromažďování lidí k deportacím docházelo k nepochopitelným brutalitám. Ti, co se nemohli pohybovat, byli nemocní nebo kladli odpor, byli na místě zastřeleni. Pokud vojáci shledali, že by přemístění lidí bylo časově náročné (především z horských oblastí), lidi na místě pozabíjeli. Např. ve vesnici Chajbach bylo 700 lidí nahnáno do stájí, které vojáci posléze zapálili. Kdo se pokusil uprchnout, byl zastřelen. Lidé byli následně nahnáni do dobytčáků a odvezeni do stepí v Kazachstánu a Kyrgyzstánu. Cesta trvala zhruba 2 měsíce. Vagóny byly občas otevřeny a byly vyhazeny mrtvoly. Další tragédie čekala lidi na místě. Byla zima, lidé neměli dostatečné prostředky a žádné vybavení, nemohli pracovat ani se stěhovat. Rodiny byly často rozděleny. Udává se, že při deportacích zahynulo asi 250 tisíc lidí.

Deportace byla nejen brutální akcí stalinského režimu vůči nepoddajnému etniku, ale také zcela nestrategickou akcí vzhledem k rozložení sil v průběhu druhé světové války. „Vyhnaní půl milionu Čečenců a Ingušů bylo nejnáročnější akcí od deportace Němců. V nejvypjatějších chvílích války si vyžádalo značný přesun sil z fronty. Stálo odhadem 150 milionů rublů, což byla nesmírná částka, za kterou mohla sovětská vláda uprostřed zuřící války pořídit sedm set nových tanků T-34“ (Gallová, C., De Wall, T., 2000).

V roce 1956 Nikita Chruščov svým výnosem povolil návrat deportovaných. Návrat byl naplánován na několik let, ale zcela se vymknul kontrole a lidé se spontánně vrátili během několika měsíců. I po návratu však existovala různá omezení a diskriminace: zákaz vracet se do původních bydlišť, zákaz studia či nemožnost získat vysokou funkci. Svůj majetek museli často vykupovat zpět od nových obyvatel.

Od návratu po deportacích v 50. letech následovalo necelých 40 let relativního klidu, kdy čečenská společnost sílila a prosazovala se. Sílily ovšem také nacionalistické nálady, které vyústily ve vyhlášení samostatnosti.

Samostatnost a první válka

Po nástupu Gorbáčova do prezidentské funkce se uvolnila atmosféra a v SSSR začala vznikat národní hnutí. V roce 1991 dochází k rozpadu SSSR, vzniká samostatné Rusko, ve kterém ale sílí separatistická hnutí (zejména Čečensko, dále Tatarstán atd.). V říjnu 1991 se konaly v Čečensku prezidentské a parlamentní volby, které vyhrál Džochar Dudajev. 21. 12. 1991 Čečensko vyhlásilo samostatnost, která však nebyla Ruskem a mezinárodním společenstvím uznána (uznal ji pouze Afghánistán). Čečensko se přestalo účastnit voleb, neodvádělo daně do ruského rozpočtu, zanikla dosavadní Čečensko-ingušská republika. V roce 1992 Dudajev odmítl vstoupit do Ruské federace, což de facto z právního hlediska znamená, že je země samostatná. Byla přijata ústava, která Čečensko definovala jako sekulární stát v čele s prezidentem a parlamentem. Rusko zavedlo blokádu a Čečensko začalo být zmitáno klanovými rozpory.

Dne 11. 12. 1994 dostalo zhruba 40 tisíc ruských vojáků rozkaz překročit čečenské hranice. Tato situace byla z hlediska ruských zákonů protizákonná. Operace byla zcela nepřipravená, a jako již mnohokrát před tím, Rusové Čečence zcela podcenili. Vojáci nevěděli, co je čeká, a velmi často se jednalo o vojáky základní služby bez výcviku a zkušeností. Invaze tak začala zadržovat, Rusové zpočátku zakoušeli samé prohry, až od jara 1995 začali dosahovat drobných vítězství.

Čečenským vojenským náčelníkem se stal Aslan Maschadov, přičemž o vojsku můžeme mluvit pouze s nadsázkou. Tvořilo jej několik tisíc ozbrojenců a dobrovolníků, nedostatečně vyzbrojených. Mnoho čečenských velitelů bylo účastníky afghánské války nebo mělo výcvik ze sovětské armády. Útok ruských vojsk na Groznyj tak paradoxně nejvíce odnesli ruští civilisté, kteří neměli na rozdíl od Čečenců kam jít.

Dne 31. 12. 1994 vstoupily ruské jednotky do Grozného – hlavního města Čečenska, který byl nakonec v únoru 1995 dobyt a obsazen. Čečenská společnost, která byla ještě na podzim roku 1994 rozdrobená a plná sváru, se jako již několikrát dříve semkla. Následovala partyzánská válka, na kterou ruská vojska nebyla připravena. Během války začalo docházet ke zvěrstvům – porušování lidských práv, a to především na čečenských civilistech. Čečenci, na rozdíl od Rusů, kteří již od počátku války začali páchat na zajatcích i civilním obyvatelstvu zvěrstva, se snažili dodržovat určitá pravidla. Například se zajatci, pokud to byli vojáci základní služby, zacházeli slušně a vraceli je jejich rodinám. Jeden z účastníků první a části druhé války uvedl: „... Základáky jsme vraceli. Byli to mladí kluci, kteří nic nevěděli. Většinou naše ženy kontaktovaly jejich rodiny a domluvilo se jejich předání“

Válečné zkušenosti, mučení a ponižování Čečenců ze strany ruských profesionálních vojáků a marné čekání na podporu ze strany mezinárodního společenství vedly k postupné radikalizaci hnutí a přenesení bojů mimo území Čečenska.

Budonnovsk

V červnu roku 1995 došlo k prvnímu útoku mimo Čečensko na nemocnici v Budonnovsku (v Rusku, asi 120 km od hranic s Čečenskem). Útok, který vedl Šamil Basajev, je považován za první teroristický útok – nemocnice byla obsazena několik dní spolu s 1 500 rukojmími. Cílem útoku bylo zastavení války a obrácení světové pozornosti na dění v Čečensku. Výsledkem útoku bylo 140 mrtvých, jak rukojmích, tak útočníků. Ruským jednotkám se nemocnici nepodařilo osvobodit a teroristé nakonec s lidskými štíty nemocnici opustili. Svého cíle, jednání o ukončení války v Čečensku, tedy nedosáhli. Dalším teroristickým útokem, vedeným velitelem Radujevem, bylo napadení nemocnice v Kizljaru.

Konec války bez řešení

V dubnu 1996 byl po zaměření svého satelitního telefonu raketovým útokem zabit prezident republiky Džochar Dudajev. Funkce se ujal Zelimchan Jandarbijev. V srpnu 1996 se Čečencům nečekaným útokem podařilo dobýt zpět Groznyj.

Porážka Ruska a prezidentské volby v Rusku (červen-červenec 1996) vedly k politickým jednáním, ve kterých za Rusko vystupoval generál Alexandr Lebed a za Čečensko Aslan Maschadov. Během těchto jednání bylo v srpnu 1996 v Chasavjurtu podepsáno příměří, které ukončilo první rusko-čečenskou válku. Následně byla podepsána mírová smlouva. Na základě příměří byl problém statusu republiky odložen o 5 let, politický problém Čečenska tedy nebyl vyřešen.

Válka připravila o život asi 7 500 vojáků ruské armády a asi 4 000 čečenských bojovníků. Nejvíce obětí bylo mezi civilisty, mluví se o 35 000, ale také až o 100 000 obětích. Z více než půl milionu lidí udělala uprchlíky. Mnoho měst zůstalo v troskách.

Druhá válka 1999 – 2009

Druhá válka měla několik příčin. Po ukončení první války se čečenská pospolitost opět rychle rozpadala. Během války se společnost zradikalizovala, vliv začalo získávat islámské wahhabitské hnutí. Prezidentské volby v Čečensku v roce 1997 vyhrál Aslan Maschadov, kterému se ale nepodařilo převzít kontrolu nad Čečenskem. V Čečensku v tomto období vládli chaos, což byla situace pro mnohé velmi výhodná: území bylo mimo jiné využíváno k nelegální přepravě ropy a zbraní. Do dění aktivně zasahovalo samo Rusko, které se snažilo zemi ekonomicky a politicky zcela izolovat.

V srpnu 1999 vpadl Šamil Basajev se svými ozbrojenci do Dagestánu s cílem vytvořit islámský stát a vyhnat ruská vojska z Dagestánu a Kavkazu. Tento vpád a také bombové útoky v Moskvě byly popudem k vojenské letecké i pozemní intervenci ruských vojsk na podzim 1999 a k druhé čečenské válce, kterou Rusko odůvodnilo bojem proti terorismu.

V únoru 2000 Rusko oznámilo vítězství, čehož využil ve své prezidentské kandidatuře Vladimir Putin.

Druhá válka s sebou přinesla ještě intenzivnější porušování lidských práv: hrubé zacházení s civilním obyvatelstvem, mučení, čistky, filtrační tábory. Z Čečenska se stala uzavřená oblast. Bylo zde omezováno působení nezávislých novinářů (např. Andrej Babický, Anna Politkovská).

Partyzánské boje trvají dodnes. Část separatistů, která je spojena se Šamilem Basajevem a islámským fundamentalismem, začala provádět atentáty na ruské civilisty (např. uvěznění 700 rukojmí v moskevském divadle na Dubrovce v roce 2002, vyhození do povětří dvou ruských civilních letadel sebevražednými útočnicemi).

Podle pozorovatelů byly porušování lidských práv a válečné zločiny páčány na obou stranách. Podle oficiálních údajů v konfliktu zahynulo na ruské straně asi 5 tisíc vojáků. Podle organizace spojující matky zabitých vojáků však skutečné číslo představuje asi 12 tisíc vojáků.

Oběti na čečenské straně mohou podle některých údajů dosahovat dokonce 100 až 200 tisíc osob.

Takzvané filtrační tábory v Čečensku řada pozorovatelů přirovnává ke koncentračním táborym. Na denním pořádku byly vraždy, znásilnění, únosy, obchody s mrtvolami a lidskými orgány, mučení, zmrzačování ze strany ruské armády vůči civilnímu obyvatelstvu.

● Současná politická situace

V květnu 2000 Putin nařizuje přímou správu Čečenska z Moskvy. Ve druhé polovině roku 2000 ruská armáda obsadila Čečensko a byla dosazena promoskevská vláda. Rusko v roce 2002 oficiálně ukončilo ozbrojené akce a pomocí politických akcí začalo v Čečně zavádět plán „normalizace“, aby oslabilo pozici prezidenta Maschadova a jeho vlády. Základními prvky plánu byla nová ústava a prezidentské volby. Návrh ústavy předložil Achmad Kadyrov, dříve islámský duchovní a jeden z polních velitelů, od roku 1999 proruský šéf administrace republiky. V ústavě se jednoznačně píše, že Čečensko je integrální částí Ruska. Kadyrov vyhrál prezidentské volby 5. října 2003, ale jejich poctivost byla zpochybněna mezinárodními pozorovateli, stejně jako poctivost voleb v roce 2004 po zavraždění Kadyrova.

V tomto období je znovuvyvořena čečenská policie a ozbrojené složky, jejichž příslušníci jsou často bývalí ozbrojenci a účastníci první války. Jsou vedeny synem Achmada Kadyrova Ramazanem – současným prezidentem Čečenska, který je obviňován z porušování lidských práv, nezákonných zadržování, poprav, založení nezákonných vězení. Na celém území dochází k ozbrojeným konfliktům. Opět pokračuje porušování lidských práv ze strany ruských vojsk, ale také ze strany čečenských ozbrojenců.

V roce 2007 se stává Ramzan Kadyrov prezidentem. Rozvíjí okolo sebe kult osobnosti. Dokazuje, že je velkým přítelem Vladimira Putina. Za vlády Ramzana Kadyrova byl znovu kompletně postaven Groznyj i další města, stabilizovala se i bezpečnostní situace.

V roce 2009 je oficiálně ukončena „protiteroristická operace“, tedy druhá válka. Nadále však dochází k útokům a porušování lidských práv. V zemi vládne obrovská korupce. Za přijetí do školy nebo do pracovního poměru se musí platit. Státním zaměstnancům je bez jejich souhlasu ze mzdy strhávána určitá částka do fondu Kadyrova. Zcela zničeno je životní prostředí.

Postoj Čečenců k Ramzanovi Kadyrovi je ambivalentní. Lidé mají strach a nenávidí zkorumpovanou vládu. Zároveň osoby, které vystoupí proti Kadyrovi, zmizí. Na druhou stranu jsou lidé unaveni válkou a Kadyrov je vlastně jediný, který zajistil minimální bezpečnost a nějaké živobytí. Důležitým faktorem pro Čečence je i to, že Kadyrov brání čečenské zájmy. Je také třeba si uvědomit, že zde vyrostla válečná generace, která v Kadyrovovi vidí vůdce. Je mu 34 let. Je mladý a umí mluvit jednoduchým jazykem, srozumitelným mladým.

● Hospodářství

Hospodářství Čečenska bylo během válek zcela zničeno. V současné době díky velkým dotacím z ruského rozpočtu dochází k obnově veškerého průmyslu. Před válkami Čečensko patřilo k nejrozvinutějším částem SSSR. Čečensko je bohaté na nerostné zdroje, především na ropu. Průmysl byl tak přímo navázán na její těžbu a zpracování. Byl zde rozvinut především chemický (petrochemický, zpracování ropy), strojní (stroje pro rafinerie) a stavební průmysl (cementárny).

Pěstování zemědělských plodin a chov dobytka se odvíjely od reliéfu země. Sever země je nížinatý a teplý, zde se pěstují melouny a hroznové víno, obiloviny. V jižní části převládá především chov dobytka – skot, ovce, kozy.

● Náboženství v čečenské společnosti

Čečenci vyznávají islám. Prvními muslimy na území dnešní Ruské federace se stali Dagestánci, kteří konvertovali k islámu v 8. století po arabských výbojích. Ještě před příchodem islámu působili na území Čečenska zhruba od 9. do 12. století křesťanští misionáři. Islám se sem začal šířit na přelomu 15.–16. století z Dagestánu; nejprve pronikl do nížinných oblastí Čečenska, do hor postupoval velmi pomalu. Příčinou byl neprostupný terén, odlehlost, ale také silná tradiční společnost, kterou horalé tvořili. Islám se v Čečensku plně usadil v 19. století, konkrétně jde o sunnitskou větev islámu a súfijské učení.

Islám v čečenské společnosti hraje velmi významnou roli. Víra Čečencům v historii pomáhala a stále pomáhá v boji za svobodu a svoji identitu a je také s bojem silně spjata. K jejímu posílení docházelo vždy v dobách ohrožení.

Po nástupu komunismu po Říjnové revoluci bylo proti víře tvrdě zakročeno. Mešity byly uzavírány a ničeny. Víra a její praktikování bylo trestáno. K vykořenění islámu v Čečensku mělo také dopomoci zrušení arabského písma a jeho nahrazení

latinkou a později azbukou. Ke své víře se Čečenci vraceli vždy v dobách útlaků. Nikdy se však nejednalo o extrémní formu islámu. Na druhou stranu je nutné konstatovat, že příklon k wahhábismu, extrémní formě islámu, se začal objevovat mezi dvěma rusko-čečenskými válkami.

Islám a rusko-čečenské války

Čečenci první válku chápali jako boj o svůj „daymohk“ (země otců) a identitu. Islám byl jednotícím prvkem a brzy se stal nástrojem národní mobility. Přesto první čečenský prezident Džochar Dudajev chtěl z Čečenska vytvořit sekulární stát a byl dalek dodržování přísných islámských pravidel.

Situace po 1. válce vyústila v další politizaci islámu. Hlavním důvodem bylo to, že hodnoty, na kterých by bylo možno položit základy nového státu, byly zničeny nebo skoro zapomenuty. K radikalizaci islámu a vzestupu wahhábismu přispěly především tři věci. První válka, neutěšená sociální a ekonomická situace v poválečném Čečensku a druhá válka. Pro mládež, která ve válce velmi rychle dospěla, aniž by si stačila najít svoje společenské místo v normální mírové společnosti, byl tak wahhábismus velmi atraktivní. Dával odpovědi a jednoduchý recept na život. Wahhábismus se stal protestem proti situaci, která v poválečném Čečensku panovala. Stal se pro mládež a nejen pro ni oporou. S růstem počtu Wahhábitů vzrůstal počet konfliktů mezi Wahhábisty a umírněnými Čečenci. Wahhábité např. vyčítali čečenským ženám, že chodí nedostatečně zahalené, čímž se dostávali do konfliktu s čečenskými muži.

Čečenky a zahalování

V Čečensku, i když se jedná o muslimskou společnost, ženy nechodí zahalené, tak jako je tomu v arabských státech. Konkrétní podoba zahalování je ovlivněna hlavně kulturou, korán o něm hovoří pouze obecně. Čečenské ženy nenosí kalhoty, chodí velmi žensky oblečené. Někteří muži toto decentní, ale elegantní oblečení považují za velmi sexy. Ženy nenosí velké výstřihy nebo krátké minisukně, ale svým oblečením podtrhují svoji ženskost a přednosti.

A tak i v současné době jsou Čečenci v přístupu ke své víře různí. Jsou tací, kteří se modlí, jak jim víra přikazuje, nepijí alkohol, jsou tací, kteří se nemodlí, pijí pivo... Někteří svou vírou dávají najevo a i obtěžují ostatní, na jiných byste nepoznali, kdo jsou.

● Kulturní a přírodní zajímavosti

Čečensko vzhledem ke špatné bezpečnostní situaci není vhodným turistickým cílem a zřejmě nikdy nebude vhodné pro masovou turistiku. Bohužel většina kulturních památek byla za válek zničena. Přesto by tato část Ruské federace mohla být zajímavým místem pro pěší a poznávací turistiku.

Velkým lákadlem je bezpochyby příroda, horský masív Kavkazu se starými horskými věžemi a horská jezera. Hlavní město Groznyj bylo za války zcela zničeno. Po ukončení bojů bylo nově vystavěno jako hold prezidentu Kadyrovi. Nově byly vybudovány široké prospekty, parky a fontány. Byla zde také vybudována největší mešita v Evropě.

● Čečenská kultura a společnost

Čečenská společnost

Čečenská společnost měla zcela odlišnou strukturu, než je obvyklé ve většině společností: za svou historii neměla panovníka, nevytvořila státní útvar a nedělila se na sociálně-ekonomické vrstvy. Svou roli v tomto vývoji sehrál způsob života Čečenců v nepřístupných horách. Kvůli klimatickým podmínkám a nízké úrodnosti půdy zde nebylo možno organizovat lenní hospodářství, a tak došlo k tomu, že zde nebyly podmínky pro vznik feudálních vztahů pán – poddaný. Tyto podmínky daly vzniknout „horské demokracii“, která byla postavena na „rodově-klanových základech“. V horách byla jednotlivá obydlí od ostatních značně izolovaná. Každý se musel spoléhat sám na sebe a na pomoc svých sousedů. Důraz byl kladem na individualismus a sousedskou pomoc.

Rodina je základem čečenské společnosti. Její velikost a struktura souvisí se systémem tejpů a tukchumů. Rodiny jsou zde velmi rozvětvené. Za člena rodiny považují i například bratrance otcova bratrance. Rozdíl mezi bratrem a bratrancem, který je pro nás významný, se zde smazává. Rodiny jsou patriarchální.

Tukchumy a tejpj

Tukchum můžeme do českého jazyka přeložit jako „národnost“ nebo „kmen“. Tukchumy jsou rozděleny dle regionálního principu, existuje 9 čečenských tukchumů, ve které vcházejí jednotlivé tejpj.

Tejp, v překladu „rod“ nebo také „společensví lidí“, pochází z arabského slova „tajfa“. Tejpj se skládají z jednotlivých větví. Tejp spojuje rodiny, které jsou mezi sebou příbuzné po otcovské linii. Všichni členové jedné větve musejí znát jméno svého předka a kromě toho si každý Čečenec musí pamatovat jména nejméně 7 předků. Tejpj zásadním způsobem ovlivňují politický i sociální život Čečenců.

Adat a horská etiketa

Jedná se o nepsané zvykové právo, které je zároveň etickým i právním kodexem. V čečenské společnosti jsou si všichni rovni bez ohledu na původ nebo majetek.

Příčinou vzniku adatu bylo to, že na Kavkaze nebyly státy v klasickém slova smyslu a státní struktury měly pouze okrajový vliv. Adat tvoří soubor sociálních a právních norem. Adat předepisuje žádoucí chování pro muže i pro ženy v určitých situacích. Tato skutečnost se velmi projevuje ve výchově chlapců, kteří jsou již odmala vedeni k odvaze, pravdomluvnosti, statečnosti. Vzorem pro muže je rytířské jednání. Chování čečenského muže by mělo být chováním „kavkazského džigita“. Záleží pouze na každém, jak se prosadí a jakou bude mít pověst.

Krevní msta

Měla odstrašit od „první rány“. Měla být hrozbou, kvůli které nikdo nechce svým chováním zavdat příčinu pro krevní mstu. Krevní msta nemá být odplatou jednotlivce, ale byla vyhlašována radou starších. Dělo se tak tehdy, pokud bylo spácháno vážné provinění proti čečenské etice (urážka rodu, vražda, zneuctění dívky). Většinou se dotýkala pouze viníka, ale mohla se vztáhnout i na celý rod, především pokud se jednalo o zneuctění dívky (ženy). Vždy byla vyhlašována tak, aby se na ni stačili všichni připravit. Krevní msta sloužila jako prevence. Krevní msta v Čečensku přetrvává i v současné době.

Úcta k předkům a ke starším

Pro čečenského muže to znamená, že pokud nejedná v souladu s pravidly, tak nepoškodí pouze svoji pověst, ale i pověst svých předků a potomků. Úcta ke starším znamená, že si např. mladší nemůže sednout ve společnosti staršího, nemůže bez jeho souhlasu promluvit.

Přátelství

Kamarádství je pro horala svatý pojem. Nepozornost nebo neuctivost k bratrovi lze prominout, ale ke kamarádovi nikdy.

Úcta k ženě – manželce a matce

I když je čečenská společnost patriarchální, ženám je zde prokazována velká úcta. Žena se může sama rozvést a může také získat děti do své péče, což v naprosté většině muslimských či kavkazských společností není zvykem. U žen platil a stále platí jeden zákaz, a to zákaz doteku. Pokud se dívky někdo dotkl a to až jí fyzicky nebo ústně, znamenalo to velkou urážku pro celou rodinu.

Pohostinnost

Host je vždy vřele přijat, bez ohledu na to, o koho jde, a to dokonce i v případě, že se např. jedná o nepřítele rodiny, proti kterému byla vyhlášena krevní msta. Hostitel je za svého hosta odpovědný a poskytuje mu ochranu. Návštěva končí tehdy, když se host rozhodne odejít.

• Čečenská kultura

Literatura

Literatura v našem slova smyslu vznikla až v době nástupu komunistů. Literární památky z dřívějších dob, kdy se používala arabština, byly zničeny hlavně během deportací v roce 1944. V Čečensku byla spíše ústní tradice předávání.

Tanec

Čečenský tanec není jen pohybem, který doprovází hudbu, ale je hlavně pohybem plným symboliky. Ukazuje kulturu a historii. Prostřednictvím skupinového tance vyprávějí Čečenci své legendy. Muži v nich vystupují jako džigitové (hrdí bojovníci). Ukazují svoji sílu a mužnost. Ženy naopak svoji jemnost a cudnost.

I v párových tancích, kdy tančí jeden muž a jedna žena, platí pravidlo nedotknutelnosti ženy. Žena tančí na špičkách a znázorňuje svými pohyby labuť. Muž představuje orla, který ji ochraňuje. Tento tanec ukazuje respekt muže k ženě.

Čečenskou lidovou hudbu můžeme rozdělit na instrumentální, taneční a pochodovou. Písně většinou opěvují hrdinské skutky, boj za svobodu, lásku k vlasti, k ženě.

Svatba

Tradiční svatební obřad v Čečensku je velmi specifický. Prolínají se v něm staré tradice a náboženství. Sňatek domlouvá rodina ženy. Se sňatkem musí žena i muž souhlasit. Většinou se děje tak, že muž si vyhledne nějakou dívku, nebo ho na ni upozorní matka, že by byla pro něj dobrou ženou. Pokud se jedná o dívku, kterou vybrala matka, musí syn chtít nechtět pozvat dívku na schůzku. Schůzka je vždy se svědkem, např. kamarádkou. Následně řekne syn matce svůj názor. Pokud si vybere sám, řekne to sestře a následně sňatek domlouvá matka.

Žádost o ruku se děje mezi dívkou a chlapcem za přítomnosti svědka. Na znamení souhlasu dívka dá chlapci nějakou svoji věc, např. šátek, prsten.

Uzavření sňatku pro dívku znamená odchod z domu rodičů. První den pro nevěstu přijíždí do domu rodičů kamarádi a bratři ženicha. Nevěsta si z domu odváží své věci a odjíždí spolu se sestrami nebo kamarádkami do domu rodičů ženicha. Ani svatba se neobejde bez zbraní a střelení. Řidič i spolujezdec v autě nevěsty a mužské osazenstvo v dalších autech střílí z oken do vzduchu. Před příjezdem do domu rodičů ženicha jsou auta zastavována dětmi, a aby mohla pokračovat v jízdě, musí si „vykoupit“ průjezd, nejčastěji penězi. Po příjezdu do domu rodičů ženicha je nevěsta přivítána svojí tchyní. Do rukou je jí vloženo dítě a jsou na ní házeny sladkosti (bonbóny). Je to proto, aby se novomanželům brzy narodilo dítě a jejich život byl sladký. Před vchodem do domu je před nevěstu položen koberec, který musí nevěsta ohnout, což znamená, že vstupuje do svého domu. Nevěsta se jde se svými kamarádkami upravit a začíná hostina, která trvá tři dny. Nevěsta během těchto tří dnů stojí v místnosti přikrytá závojem a nesmí promluvit. Svatebčané na ni mluví, snaží se jí rozesmát nebo přimět, aby promluvila. (Samozřejmě, že tam nestojí pořád, jde si odpočinout, vyspat se, najíst, upravit.) Zajímavostí je, že svatby se neúčastní rodiče nevěsty a ani samotný ženich, který se svými kamarády pobývá na neznámém místě. Svatebčané tančí, zpívají. Alkohol se nepije.

Příслови

„Dům, do kterého nepřichází host, je jako hrob.“

„Ať nikdo nemá rád toho, kdo nemá rád hosta.“

„Když z domu vyženeš zlo, nečekej, že dobro se ti tam samo nastěhuje.“

„Je těžké být Čečencem.“

• Vztah České republiky a Čečenska, Čechů a Čečenců

Česká republika a Čečensko

Politický vztah České republiky a Čečenska je ovlivněn především tím, že Čečensko je součástí Ruské federace. Ruská federace je významný vývozce zemního plynu a ropy. Otevřeně proti postupu Ruska v Čečensku během první války vystoupil, jako jeden z mála evropských politiků, tehdejší český prezident Václav Havel.

Vztah Čechů k Čečensku je značně ovlivněn zobrazováním v médiích. Tím, jak se měnily zprávy, se proměňoval i tento vztah. Jiný byl během první války, kdy se vše neslo v duchu boje za samostatnost a svobodu. Druhá válka se nesla v duchu celosvětového boje proti terorismu, což obraz Čečenců v očích veřejnosti poškodilo.

Čečenci a Česká republika

Česká republika byla cílem prvních uprchlíků z Čečenska. V Čečensku působila organizace Člověk v tísni, v současné době tam působí nevládní organizace Berkat.

Čečenci mají k České republice vztah značně ambivalentní. Na jednu stranu očekávali pomoc. Znali Václava Havla jako bojovníka za lidská práva. Přicházeli s velkými nadějemi, ale jen někteří z nich zde obdrželi azyl a vyrovnali se s emigrací. Část se s emigrací a realitou života v jiné zemi nevyrovnala a nežije zde šťastný život.

Mezi Čečenci je uznávána práce nevládních organizací – Člověk v tísni a Berkat a také práce Jaromíra Štětiny a Petry Procházkové.

Text byl sestaven na základě podkladů Jitky Ch. Pechové a dále uvedených zdrojů. Údaje jsou aktuální k srpnu 2011.

Použitá literatura:

GALLOVÁ, C., DE WALL, T. *Čečensko vítězství a prohry*. 1. vyd. Praha: Tiskárny MV, 2000, ISBN 80-85821-79-6.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Čečensko>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Dějiny_Čečenska

http://www.darius.cz/ag_nikola/kgb3.html

<http://www.palba.cz/viewtopic.php?t=1195>

SOULEIMANOV, E. Čečenská společnost a mentalita. [cit. 5.07.2006]. Dostupné na: <<http://www.watchdog.cz/article.php?action=printview&show=000000-000015-00000>>

Státy a jejich představitelé, Čečensko. [cit. 4.07.2006]. Dostupné na: <http://libri.cz/databaze/staty/podlist.php?id=265>.

ŠIMOV, J. Války v Čečensku, největší tragédie v dějinách postkomunistického Ruska. [cit. 23.09.200593]. Dostupné na: http://www.amo.cz/cz/vyzkumne_centrum/publikace/index.php?ID=&IDp=183&tema=studie.

ŠMÍD, T. Historie rusko-čečenských vztahů, přednáška v Senátu ČR, dne 7.03.2006.

UNZ, O deportaci Čečenců a Ingušů. [cit. 30.07.2006]. Dostupné na: <http://www.chechnya.bloguje.cz/361410-o-deportaci-cecencu-a-ingusu.php>

VACAGAEV, M. Tejpy a tukchumy. [cit. 4.07.2006]. Dostupné na: <http://www.chechen.org/content.php?catID=123>

VÍTKOVÁ, L., CHOLEROVÁ, M., MOLNÁR, T. Příručka o zemích původu Čečensko. Praha: SUZ MV ČR, 2000.

ŽIŽKA, P. Rusko-čečenský konflikt. [cit. 13.11.2006]. Dostupné na: <http://glosy.info/texty/rusko-cecensky-konflikt/>. ISSN 1214-8857

34. Demokratická republika Kongo

Kongo je jedinou zemí, která v projektu Jsme lidé jedné Země reprezentuje Afriku. Nad informacemi o Kongu můžeme přemýšlet o mnoha tématech: kolonialismus, uprchlictví, dobrovolná migrace, životní prostředí, ne/rovnoprávnost mužů a žen, kultura, rasismus. Zároveň je to – snad kromě Somálska – jediná africká země, o které se zmiňují česká média. V hodinách lze tedy také analyzovat jednotlivé zprávy a všimnout si, čeho se primárně obsah zpráv týká a jak se na základě toho může utvářet náš názor na danou zemi a její kulturu.

Máte k dispozici materiál, který poskytuje základní informace o Demokratické republice Kongo. Tyto informace mají sloužit pouze vám, pedagogům, k tomu, abyste získali jistotu ve faktech. Nejde v žádném případě o to, abyste se vy nebo žáci „naučili“, jak to v Kongu vypadá, ale o to, abyste měli možnost daná témata vidět ve vzájemných souvislostech a porozumět jejich provázaným příčinám; například, jak problémy jako kácení pralesa a jiné souvisejí s problematikou ekonomického rozvoje, zdravím obyvatel a etnickými a válečnými konflikty.

V metodice a v datovém skladu projektu dále nabízáme metodické hry, které mají žákům umožnit, aby si vzájemné vztahy mezi tématy uvědomovali a aby zároveň pochopili, že se jich probíraná témata týkají.

• Kongo – dědictví kolonialismu

Demokratická republika Kongo leží v tropickém pásmu, v blízkosti rovníku. Patří mezi země, na nichž se negativně podepsal vliv kolonialismu. Zejména belgičtí kolonisté, ale postupně i firmy z jiných zemí, se vždy zaměřovali pouze na zisky z obrovského nerostného a přírodního bohatství země, případně na vývoz otroků. Dopady všeobecného drancování na místní společnost však zajímaly jen málokoho. Koloniální správa neumožňovala rozvoj samostatných (a už vůbec ne demokratických) institucí na úrovni státu, a tak v mnoha afrických zemích dodnes neexistuje tradice, jak vlastní zemi vyváženě a udržitelně samostatně spravovat, což problémy mnoha zemí včetně Konga neustále udržuje a znovuoživuje.

Na východě země jsou obrovská naleziště mědi, kobaltu, stříbra, zlata a diamantů

– a ta jsou a vždy byla pro všechny lákadlem. Do bojů o nadvládu nad přírodními zdroji se zapojilo i množství místních domorodých kmenů, které jsou různé podporovány ze zahraničí (ze sousedních států, ale i z vyspělých zemí světa) a navíc mají vlastní spory mezi sebou navzájem. Kongo je i přes své astronomické bohatství zemí chudou, protože zisk není využíván pro potřebu celé společnosti, ale jeho většina zůstává pouze těžebním společnostem a těm, kteří nad ním získají moc.

Od získání samostatnosti v 60. letech země prožila období kruté diktatury, období strašných občanských válek a ani v současnosti není v Kongu klid. Na některých místech se stále bojuje, jinde lidé trpí důsledky dlouhodobého válčení (hlad, neexistence jakékoliv infrastruktury, válečné zločiny, rozpad rodin, nemoci).

Problémy tohoto státu je nutné řešit nejen v ekonomické a politické rovině, ale i v osvětě obyvatelstva. Je třeba snižovat korupci a kriminalitu, soustředit se na rozvoj jiných oblastí hospodářského života než je těžba (např. hydroelektrárny, ekoturistika), na rozvoj ekologického myšlení a ekologicky zodpovědného jednání a na podporu respektu k lidským právům a rovnosti mezi muži a ženami.

• Obecný úvod: Afrika a její zvláštnosti

Zeměpis a dějiny poskytují odpovědi na otázku, jak je možné, že to v Africe dnes tak vypadá. Proč – když se zeptáme „Co si spojíte s Afrikou?“ – téměř každý odpoví: chudoba, nemoci, velká zvířata?

Afrika je místem, kde se asi před sedmi miliony lety rozdělily vývojové linie lidoopů a předchůdců člověka. Před dvěma miliony let odtud expandoval do Evropy a Asie Homo erectus. Zhruba před sto až padesáti tisíci lety prošli naši afričtí předkové další výraznou změnou: vyvinul se Homo sapiens, druh, který vykazuje „chování moderního člověka“. I ten se opět rozšířil do Evropy a Asie, kde se zkřížil s neandrtálci a asijskými hominidy a stal se dominantním druhem.

Před cca 10 000 lety došlo k velké změně spočívající v nástupu zemědělství. To, že lidé začali pěstovat rostliny a chovat zvířata znamenalo, že nemuseli potravu získávat lovem nebo sběrem v divočině – zajistilo jim to tedy určitou jistotu obživy a také možnost úspory času a dělby práce. Lidé se usadili v osadách, začali vytvářet první kovové nástroje, písmo a společenské uspořádání.

Určitý problém Afriky spočíval v tom, že domestikovat šlo jen velmi málo rostlin a zvířat, která byla soustředěna jen na sedmi místech světa. První a nejproduktivnější zemědělství vzniklo v jihovýchodní Asii, kde byla domestikována pšenice, ječmen, ovce, dobytek a kozy. V Eurasii se tyto rostliny a zvířata velmi brzy rozšířily na východ i západ. Jejich šíření v Africe však zarazila její severojižní orientace. Obecně platí, že vzhledem k sezónnostem, chorobám, podnebí atd. mají rostliny i zvířata tendenci šířit se rychleji z východu na západ než ze severu na jih. Africké rostliny jako palma olejná, kávovník a proso byly domestikovány v Africe až tisíce let poté, co v Evropě a Asii vzniklo zemědělství. Geografická poloha zabraňovala plodinám rozšířit se z rovníku Afriky do mírného klimatického pásma. Přestože se dnes například Jižní Afrika pyšní nejurodnější půdou, na které se pěstuje vinná réva nebo pšenice, nebýt kolonistů, kteří jejich sazenice přivezli na lodích ze severního mírného pásma, rostliny by se přes hustý rovníkový střed samovolně velmi těžko rozšířily.

Podobně jako s rostlinami to bylo i s dobyt看em. Ukázalo se, že domestikace původní africké zvířeny – s výjimkou pár druhů dobytka – není téměř možná. To, že nebylo možné ochočit žirafy, slony a nosorožce, není chybou Afričanů. Naopak, dlouhodobá přítomnost lidí na tomto kontinentu umožnila velkým zvířecím druhům přizpůsobovat se stále dokonalejším loveckým schopnostem, a proto dodnes v Africe žijí ve volné přírodě. Zvířata mají z lovců a lidí zdravý strach a vyhýbají se jim.

Dlouhodobá přítomnost lidí v Africe podpořila však bohužel i vznik a šíření chorob. V Africe se zrodily například žlutá zimnice, malárie a AIDS. Tyto a jiné lidské nemoci vznikly dlouhým vývojem z nemocí zvířecích.

Historie a geografie formuje tento světadíl i jinak. Většina nejbohatších afrických zemí leží v mírném klimatickém pásmu, které umožňuje pro lidi výhodné ovládnutí přírody. Téměř třetina zemí kontinentální Afriky leží ve vnitrozemí a jsou obtížně dostupné. Jediná dobře splavná řeka je Nil. Protože říční způsob dopravy zboží a lidí je nejlevnější, je to opět zeměpisný charakter a nemožnost masově využívat další řeky pro dopravu, co do značné míry brzdí nebo v historii brzdilo hospodářský rozvoj.

• Kongo – základní údaje

Názvy

francouzsky: République démocratique du Congo (RDC)
svahilsky: Jamhuri ya Demokrasia ya Congo
anglicky (není úřední jazyk): Democratic Republic of Congo (DRC)
zkrácené názvy: Kongo, Kongo-Kinshasa, Demokratické Kongo
celní kód: CD

Rozloha

Kongo je třetí největší africká a největší subsaharská země o rozloze 2 345 410 km². Vodstvo tvoří 77.810 km², nejdůležitější je veletok Kongo se všemi svými přítoky, který je zásadní dopravní tepnou a zároveň potenciálním zdrojem energie. Země hraničí s Angolou, Burundi, Středoafrickou republikou, Konžskou republikou, Rwandou, Súdánem, Tanzánií, Ugandou a Zambií. Délka pobřeží moře je pouze 37 km.

Podnebí

Klima je v Kongu tropické a vlhké. Dešťové období trvá od poloviny ledna do poloviny května a od poloviny září do poloviny prosince.

Teploty v centrální zalesněné oblasti se pohybují mezi 20 °C až 30 °C. Na náhorních planinách je chladněji, mezi 15 °C a 23 °C. V období od října do května prší, srážkové úhrny nejsou příliš vysoké.

Počet obyvatel

65 milionů

Města

Hlavní město Kinshasa je považováno vzhledem k vysoké pouliční kriminalitě za poměrně nebezpečné. Další větší města, jako je na jihu Lubumbashi, výše na severu Kisangani (s malebnými rybářskými vesnicemi a vodopády Boyoma v okolí) nebo Goma (dnes domov mnoha uprchlíků) u hranic s Rwandou, jsou hodně poničená roky trvajících etnickými střety, občanskými válkami a povstáními jak v Kongu, tak v okolních zemích.

Národnostní složení

Kongo je multietnický stát: žije zde zhruba 250 etnik. Většina Konžanů je etnika Bantu, dalšími významnými etniky jsou Lubové, Kongové, Lundové, Mongo, Tetela, Zandové a Mangbetuové. V současné vládě jsou rovnoměrně zastoupena

všechna významnější etnika a regiony země. V Kongu žije zhruba 300 tisíc cizinců, nejvíce jsou zastoupeni Belgičané, Francouzi, Libanonci, Pákistánci, Angolané, Konžané (Kongo-Brazzaville), Západoafričané. Na východě země žijí Mulengové (Banyamulengové), kteří jsou příbuzní s Tutsiji z Rwandy, jejichž statut není vyjasněn a je stále příčinou napětí.

I přes velkou etnickou pestrost je Kongo unitární stát.

Přírodní národy – Pygmejové

Vedle uvedených etnik žijí v konžských pralesích i Pygmejové. Bývají občas nazýváni „trpaslíci pralesa“, neboť dosahují výšky zhruba 150 cm. Pygmejové náleží k pestré směsici kmenů, jež nesdílejí společný jazyk ani tradice. Příslušníci jednotlivých kmenů se od sebe liší i fyzickým vzhledem. Žijí v pralesích na území Konga, Kongo-Brazzaville a Středoafrické republiky.

Víru Pygmejů lze shrnout pojmem animismus, čili víru v to, že věci, rostliny a zvířata jsou oduševnělé. Jejich život je spjat s celou řadou tradic a kulturních zvyků. Nejsou nijak organizováni a ani se neúčastní života (a bojů) většiny společnosti. Hlavní slovo mají stařešinové.

Mbutiové jsou možná nejznámější skupinou Pygmejů, a to pro svou vizáž. Nosí převážně tradiční sukénky a zdobí své tělo pomazáním jílem, zjizvením a zabrušováním zubů.

Původní Pygmejové jsou lovci a sběrači. Nežijí dlouhodobě na jednom místě, ale podobně jako divoká zvířata často místa pobytu střídají. I z toho důvodu si stavějí pouze dočasná obydlí z klacků a listů. Obdivuhodně se orientují v prostředí a dokonale znají všechny rostliny a živočichy.

Někteří Pygmejové se v současné době usazují, například v městečkách a vesnicích kolem pil v oblasti těžby dřeva a na okraji džungle. Tito Pygmejové jsou více ve styku s okolní civilizací a dochází i k jejich míšení s ostatními černošskými etniky. Je možná jen otázkou času, kdy Pygmejové přejdou k usedlému způsobu života.

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Úředním jazykem je francouzština. To znamená, že každý mluví francouzsky (francouzsky se učí i ve škole) a minimálně jedním národním jazykem. Sami Konžané říkají o své zemi, že Kongo je jako kontinent: je zde mnoho provincií a taky mnoho jazyků. Čtyři místní jazyky mají statut národních jazyků: a) svahilština, kterou se mluví v Katanze a na východě země, b) lingala je jazyk Kinshasy a severozápadního Konga, hovoří se jí také v sousední Konžské republice, c) konžština (kikongo) je užívána v západní části země a okolí Kinshasy, je rovněž rozšířena v Konžské republice a Angole, d) lubština (chiluba) se užívá v provinciích Východní a Západní Kasai.

Doprava

Nejrozšířenějším způsobem dopravy po Kongu je cesta lodí, nejbezpečnějším pak doprava letadlem. Cestovat vlakem v Kongu lze jen v omezené míře na východě a jihu země. Silniční doprava je únavná, zdlouhavá a vzhledem k přírodním podmínkám silniční infrastruktura na většině území neexistuje.

• Přírodní a nerostné bohatství

Nerostné suroviny

Z hlediska ložisek pevných nerostných surovin je oblast Katanga, provincie na jihovýchodě Konga, jedno z nejbohatších míst na světě. Slavný měděný pás, kde už od začátku minulého století těžili Belgičané a Britové, skýtá obrovská naleziště mědi, kobaltu a stříbra, zlata, olova a také uranu. Vypočtené zásoby měděné rudy dosahují pěti miliard tun. Katanga disponuje dvěma pětinaми všech světových zásob kobaltu. Uran z konžského ložiska byl použit na výrobu atomových bomb pro Hirošimu a Nagasaki. Vyspělé země si v současnosti uložily zákaz dovozu uranu, neboť nikým nekontrolovatelní těžaři nelitostně ničí životní prostředí vysoce ohroženým druhům zvířat, zejména gorilám východního typu.

V Kongu se dále z černých písků říčních nebo mořských náplavů dobývá koltan (směs dvou těžkých minerálů tantalitu a kolumbitu), který se používá při výrobě mobilních telefonů. Nejtypičtějším minerálem těženým v Kongu je ovšem diamant, jehož velká naleziště se nacházejí v povodí řeky Kasai; těží se od roku 1910.

Příroda – pralesy, zvířata, bohatství a ohrožení druhů

Na východě země jsou krásná jezera: Albertovo, Edwardovo, Kivu, Tanganyika a Mweru. Bohužel leží většinou v pohraniční zóně, která ještě ani dnes není bezpečná. Na východě se nacházejí i dva národní parky, Parc National de Kahuzi-Biéga s populací nížinných goril a obrovský Parc National des Virunga s horskými gorilami a šimpanzi.

Na území Konžské demokratické republiky lze nalézt celkově 8 000 až 10 000 rostlinných druhů. V Konžské pánvi nalezneme přibližně 600 druhů vzácných stromů, kromě mahagonu například baobaby, africké ořechy nebo limby.

Konžský deštný prales je po Amazonském druhý největší na světě a současně představuje jeden z nejučinnějších přírodních systémů chránících stabilitu klimatu. Případně vykácení pralesa v Demokratické republice Kongo by vedlo k nedozírným ekologickým následkům. Bohužel však k nekontrolovanému kácení pralesa neustále dochází, lesní hospodářství je totiž zdrojem významných zisků. Dřevařské společnosti většinou tvrdí, že pralesu neublíží, protože si vybírají jednotlivé stromy a okolní nechávají na pokoji, a že tedy nekácejí po hektarech. Nejvyhledávanější stromy jsou čtyřicetimetroví velikáni, kteří poskytují mahagonové dřevo. Reálně ale dřevařské společnosti nekácejí pouze jeden strom, jak tvrdí, ale celé okolí. Využívají těžkou techniku, pro kterou je třeba prokácet dostatečný prostor. Většinou pak místa rychle zarostou křovím, ale ne kvalitními stromy, které vyrostou zhruba až za dvě stě let. Prokácené cesty otevírají cesty i pro pytláky, kteří pak ve velkém obchodují se zvířaty.

Z velkých zvířat žijí v oblasti deštných lesů například okapi, gorily a šimpanzi. Gorila horská je silně ohrožený druh a dle posledních dostupných informací ve volné přírodě, na rozhraní států Uganda, Rwanda a Demokratické republiky Kongo, žije už jen asi 720 jedinců. Jediné, co v poslední době v této nestálé oblasti začalo bez větších obtíží fungovat, je tzv. gorilí turistika. Všechny tři státy si začaly rychle uvědomovat, co mohou snadno a lehce získat a zároveň rychle ztratit, a začaly gorily efektivně chránit jako svůj „dolarový příjem“. Lidé z celého světa neváhají za jednu hodinu strávenou ve společnosti těchto velmi vzácných zvířat zaplatit částku mezi 500-750 amerických dolarů – a to je pro jednu z nejhudších částí Afriky velice snadný a lákavý příjem. Důležité je, že větší částka z těchto peněz jde zpět na ochranu národních parků a především samotných goril horských. V současné době je největší nebezpečí pro gorilu horskou ničení jejího přirozeného prostředí, vypalování lesa kvůli pěstování fazolí, brambor a kukuřice. Budoucnost goril je velice nejistá.

I na savanách lze nalézt vzácné druhy dřev, jako jsou červené cedry, palmy iroko a sabal. Ze zvířecí říše se zde objevují zebry, lvi, sloni, buvolí, bílí nosorožci a žirafy. Rozmanitost lze však najít i v množství ryb nebo ptáků.

• Historie Konga

Konžské království

Ve 14. století na území dnešního Konga vzniklo několik království, z nichž nejvýznamnější bylo Konžské království, které kontrolovalo velkou část pobřeží u ústí řeky Kongo. Později v 17. století využívali tuto oblast Portugalci jako zdroj otroků.

Svobodný stát Kongo

Ve druhé polovině 19. století prozkoumal povodí řeky Kongo Sir Henry Morton Stanley. Tento cestovatel a dobrodruh sehrál v dějinách Konga významnou a neblahou roli: vstoupil do služeb belgického krále Leopolda II., který založil fingoanou vědeckou instituci, Mezinárodní africkou asociaci, aby zakryl, že chce Kongo pouze drancovat. V letech 1885-1908 existoval tzv. Svobodný stát Kongo, jehož majitelem byl osobně Leopold II. Důsledky tohoto období si nese Kongo dodnes. Sir Stanley zajistil pro Leopolda dohody s kmenovými vůdci, kteří se vzdali, většinou za směšnou úplatu, suverenity nad svými územími. Vybudoval také strukturu silnic, která nadále umožnila jak dobývání a vývoz nerostného bohatství, tak rozvinutý obchod s otroky. Režim se vyznačoval mimořádnou brutalitou a nelidským zacházením s domácím obyvatelstvem, hlavní snahou bylo vytěžit co nejvíce přírodních zdrojů a získat co nejvíce peněz.

Leopold II. Kongo nikdy nenavštívil, ale dokázal ho prostřednictvím svých podřízených uspořádat a zorganizovat tak, že mu přinášel maximální zisk: ve své době byl nejbohatším mužem na světě. Sir Stanley rozdělil Kongo na čtrnáct celků, z nich každý byl rozdělen na zóny, zóny na sektory a sektory na stanice. Každý tento úsek měl velitele, výhradně Evropana. Pro řadu ziskuchtivých lidí se tak otevřely neskutečné možnosti a pro řadu zakomplexovaných i způsob, jak si zvednout své ego, protože kdo byl správce, měl i moc.

Nejdůležitější vývozní surovinou se stal kaučuk, ale zabýjela se ve velkém i zvířata, například sloni pro jejich tolik ceněné kly. Konžany hlídali bílí zaměstnanci a jimi vycvičení afričtí vojáci, sdružení do armády Force publique, de facto soukromé Leopoldovy jednotky čítající až dvacet tisíc mužů. Jejich úkolem bylo donutit Afričany, aby plnili předepsané normy při sběru kaučuku. Při těžbě kaučuku nebyly respektovány žádné dohody a úmluvy a ze strany Evropanů docházelo k nejhorším zvěrstvům proti lidskosti. V tomto období se počet obyvatel v Kongu snížil na polovinu, asi o 10 miliónů.

V Kongu se totiž – na rozdíl například od jihovýchodní Asie nebo Brazílie – nepěstoval kaučuk na plantážích, ale Konžané museli pracovat v lese, tam najít vhodnou liánu, nařezat ji, aby z ní vytryskla latexová hmota a tu pak dopravit do sběry. Sběrači často neměli žádné nádoby, a tak si naplácali hmotu na tělo a potom ji ve sběrnách strhávali bolestivě z kůže. Mnohem horší však bylo, pokud vesnice nesplnila danou normu: vojáci Leopoldových jednotek unášeli děti a ženy, bičovali je a nechávali o hladu, dokud muži danou kvótu nesplnili. Pokud vesnice trvale neplnila normu, vojáci libovolně zabíjeli, pustošili domy a kradli.

Nelidské a nepředstavitelné chování nebylo typické pouze pro hlídače sběru kaučuku. V tomto období se nadále násilím odváděli otroci a otrokyně. Obrovské utrpení přinesla Konžanům i dělníkům najatým v jiných zemích i stavba čtyřístakilometrové železnice. Práce v tropickém podnebí a v místním terénu byla neuvěřitelně náročná. Říká se, že u každého telegrafního sloupu zahynul jeden Evropan (počítali se jen bílí a těch bylo 132), kdežto u každého pražce jeden Afričan.

Belgické Kongo

Misionáři z mnoha zemí a obchodní zástupci nejen Británie a USA začali na přelomu století poukazovat na neudržitelné drancování Konga a zejména na nehumánní způsoby dobývání kaučuku. Tlak diplomatů i intelektuálů (například Sira Artura Conana Doylea, jehož kniha Zločiny v Kongu měla mimořádný vliv na veřejné mínění) donutil vládu a parlament Belgie anektovat v roce 1908 Kongo jako svou kolonii.

Hlavou státu byl sice dál belgický král, reálně ale držel v rukou moc guvernér a viceguvernéri (guvernéri provincií). V Kongu rozhodovala belgická administrativa a soudy podle belgického práva. Místní soudy byly sice zachovány, ale měly pouze omezenou pravomoc.

V období Belgického Konga se podmínky pro Konžany částečně zlepšily. Brutální těžba a svévolné násilí ze strany soukromých společností bylo omezeno, zejména tragédie tzv. „krvavého kaučuku“ byla zastavena. Koloniální charta zakotvovala zákaz nucené práce pro zisk soukromé osoby nebo společnosti – i když případy jejího nedodržování se objevovaly až do konce koloniálního období. Hlavní zisky z konžské ekonomiky měla získávat Belgie. Po první světové válce se zaměřila hlavně na těžbu kopr, kobaltu, diamantů a zlata, z rostlinných produktů šlo hlavně o palmový olej a bavlnu. I přes existenci právních záruk byli Konžané i nadále nuceni k de facto otročké práci za nevýhodných pracovních podmínek.

Za druhé světové války se Belgické Kongo dobrovolně hlásilo k belgické vládě v exilu, aby demonstrovalo přínaléžitost k protihitlerovské koalici. Stalo se hlavním dodavatelem kaučuku pro spojence a jedním z hlavních dodavatelů uranu USA pro výrobu atomové zbraně.

Guvernéri se i nadále soustředili na využití přírodního a nerostného bohatství pro Belgii, ale postupně se zaměřili i na zlepšení v oblasti zdravotní péče a vzdělávání. Školský systém řídila většinou katolická církev. Zvýšil se počet dětí, které chodily do školy (na 37 % v roce 1954), od 50. let byli konžští studenti přijímáni na evropské střední a vysoké školy. Střední školství se v samotném Kongu začalo vyvíjet až na konci 50. let. Na některých základních školách se dokonce vyučovalo ve všech místních jazycích. V oblasti zdravotnictví se lékařům podařilo pokročit v boji proti spavé nemoci. Zvýšil se počet lůžek v nemocnicích a počet nemocnic dostupných i pro obyvatele mimo velká města.

Nezávislost

Po roce 1945 odstartovala v Africe vlna dekolonizace. V 50. letech začalo v Kongu vznikat hnutí proti kolonialismu, tvořené převážně nově vznikající střední třídou (lidé, kteří získali vyšší postavení v těžebních a zemědělských společnostech a zároveň měli střední a vyšší vzdělání).

Nezávislosti Konga předcházela konference v Bruselu, kam byli pozváni i zástupci konžských sdružení usilujících o nezávislost. Vyjednalo se, že datum nezávislosti připadne na 30. 6. 1960 a budou jí předcházet národní volby. Ty s jasnou převahou vyhrál Patrice Lumumba, stal se prvním konžským premiérem a sestavil vládu. Prvním prezidentem byl zvolen Joseph Kasavabu. Při slavnostním ceremonálu 30. 6. 1960 v Kinshase pronesl Patrice Lumumba svůj slavný projev, ve kterém ostře zkritizoval tehdejší belgickou nadvládu. Belgičané byli zaskočení absolutním předáním moci; hlavně nepočítali s tím, že by měli přijít o zisky z jedné ze surovinově nejbohatší země světa.

Necelý týden po vyhlášení nezávislosti se konžská armáda vzbouřila proti dosavadním belgickým velitelům a v městech začaly nepokoje, při kterých byli na životech ohroženi belgičtí občané. Do země proto přijely další speciální belgické parajednotky, na což Lumumba reagoval stížností k OSN. OSN stížnost vyslyšelo a do Konga poslalo své speciální jednotky. Belgičtí parašutisté zemi ale neopustili, pouze se přemístili z Léopoldville do Katangy, neboť sázeli na podporu separatistických vůdců této provincie.

Katanga, surovinově nejbohatší provincie, využila zmatku a odtrhla se od zbytku země. Lumumba proto žádal OSN, aby mu pomohlo toto povstání potlačit, nicméně se ukázalo, že jeho politický vliv není ještě dostatečně silný, jeho kontakty malé, a proto OSN v tomto případě na žádost nereagovalo. Lumumba se obrátil na Sovětský svaz s tím, aby mu Rusko poskytlo letadla, díky kterým by přeskupil svou armádu do Katangy, a zároveň vyzval v Kinshase africké národy ke spolupráci a podpoře. Prezident Kasavubu, který razil spíše umírněnější přístup, byl těmito kroky pobouřen a sesadil Lumubu z politické funkce premiéra. Lumumba učinil totéž: sesadil Kasavubu z jeho politické funkce. Při hlasování v Senátu se ukázalo, že větší platnost má příkaz Kavsuby, a Lumumba se ocitl v domácím vězení.

Mužem, který měl ovšem nakonec největší slovo, se stal Mobutu, plukovník, jehož Lumumba osobně nasadil při nepokojích proti Belgičanům. Během několika měsíců se z bývalého spolupracovníka Lumumby stal jeho úhlavní nepřítel. Bylo jasné, že svět bude požadovat propuštění Lumumby z vězení, a proto bylo nutné jednat rychle. Mobutu využil toho, že se vládce samostatného státu Katangy, Tchombo, vyprofiloval jako Lumumbův odpůrce, proto dojednal s prezidentem Konga Kasavubu transfer vězně do Katangy, kde byl Lumumba a jeho dva bývalí ministři mučeni a záhy popraveni. Svět se pak dozvěděl, že vězni byli zastřeleni při pokusu o útěk.

Povolané jednotky OSN pak rychle obsadily Katangu a území připojily zpět ke Kongu. 24. listopadu 1965 svrhl pětáctiletý armádní velitel Mobutu premiéra i prezidenta Kasavubu a stal se nejbohatším a nejzvrhlejším diktátorem své doby.

Mobutu Sese Seko

Mobutu vytvořil vládu jedné strany, Lidového revolučního hnutí (Mouvement Populaire de la Révolution), zestátnil těžební průmysl a další důležité sektory národního hospodářství. Vládl pomocí autokratických metod, přímo kontroloval ekonomiku, média, pěstoval kult osobnosti a vše ovládal pomocí vojenské represe. V rámci „kulturní revoluce“ se snažil Kongo „poafričtit“. Název země změnil z Konžské demokratické republiky na africky znějící Zaire, hlavní město Leopoldville na Kinshasu. Sám si změnil jméno na Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu Wa Za Banga. Těmto změnám se začalo říkat „mobutizace“ nebo zairizace. Mobutuův Zair netrpěl nedostatkem peněz, jen všechny tekly do kapes prezidenta. Mobutu směle vydával certifikáty na těžbu Belgičanům a Francouzům a podporoval v zemi americké akce, protože Američané si Kongo drželi jako svou protikomunistickou baštu.

Po ukončení studené války však prezidentovy vztahy s USA značně ochladly, a nejen to, Američané začali požadovat demokratizaci státu a reformy. V roce 1990 hospodářské problémy a s nimi spojené nepokoje donutily Mobutua zrušit zákaz politických stran a ustavit dočasnou vládu. Její demokratičnost však opět potlačoval. Vinou války v sousední Rwandě byla země v devadesátých letech zasažena přívalem uprchlíků. Poslední kapku znamenal zákaz pohybu Tutsiů na území Konga pod trestem smrti. Tutsiové, kteří ovládali velká území na východě, povstali a získávali na svou stranu další členy opozice. Jakékoliv diplomatické vyjednávání selhalo. Mobutu nakonec ze země uprchl do Toga a do Konga se již nikdy nevrátil.

Občanská válka

Na jaře roku 1994 ve Rwandě vzrostlo napětí a nevraživost mezi kmeny natolik, že Hutuové začali masově vyvražďovat kmen Tutsiů. Protože se jednalo o oblast hranice mezi dvěma státy, celý konflikt se přelil do Demokratické republiky Kongo. Kromě více než milionu civilistů uprchli ze Rwandy do Zaire i příslušníci milicí etnika Hutuů, které posléze využívaly zdejší uprchlické tábory k útokům na rwandské území (v dané době pod kontrolou etnika Tutsiů). Rwandská vláda proto vyslala do oblasti své ozbrojené síly. Společně s Ugandou pak podpořila zformování povstaleckého hnutí nazvaného Spojenectví demokratických sil pro osvobození Konga-Zaire (Alliance des Forces démocratiques pour la Libération du Congo-Zaire, AFDL), které se pod vedením Laurenta-Desiré Kabilu nejprve zmocnilo východu země a poté postupně proniklo do vnitrozemí. Během osmi měsíců dostali povstalci značnou část území Konga pod svou kontrolu, 17. května 1997 ovládli hlavní město Kinshasu a svrhli režim prezidenta Mobutua. Velitel AFDL Kabila se po krachu mírových vyjednávání mezi povstalci a zástupci vlády prohlásil novým prezidentem, roku 1997 převzal vládu a přejmenoval zemi zpět na Demokratickou republiku Kongo-Kinshasa.

Kabilovi spojenci se však brzy obrátili proti němu, jednak proto, že vládl příliš autoritativně a jednak proto, že chtěl přimět rwandské oddíly, aby opustily Kongo. Povstalci, kteří se začali formovat na východě, ovládli téměř třetinu země. Podporovala je Uganda a Rwanda, zatímco Kabilu podporovala Zimbabwe, Namibie a Angola. V roce 1999 bylo podepsáno příměří, které ovšem boje na východě, financované z ilegální těžby diamantů, nezastavilo. O dva roky později byl Kabila zavražděn a místo něj nastoupil jeho syn Joseph Kabila. Většina východu však zůstává nezabezpečená až dodnes a denně zde umírají lidé.

Nejde jen o mnohé spory mezi etnickými skupinami; je zde i velké množství sporů mezi osmi africkými zeměmi a mnoha ozbrojenými silami. Situace je nepřehledná nejen pro evropského pozorovatele, ale i pro mnoho samotných Konžanů. V tomto konfliktu již zemřelo 3,8 milionů obyvatel. Tento konflikt byl a je nejkrvavějším v historii od druhé světové války.

Současnost

V červenci 2006 proběhly v Kongu první volby od roku 1960 se zastoupením více než jedné strany. Joseph Kabila zde dostal 45 % hlasů, ale jeho oponent Jean-Pierre Bemba s 20 % hlasů volby neuznal za platné. Tato událost rozproudila boje v hlavním městě, kde zemřelo 16 lidí. Druhé volby se konaly v říjnu 2006 a Kabila opět vyhrál s 58 %.

V současné době se do Demokratické republiky Kongo více lidí vrací, než z ní prchá. V roce 2006 se vrátilo více než milion osob. Návrat však pro ně není snadný, potřebují se znovu začlenit do společnosti – najít práci, bydlení, nějak navázat na předchozí život. Většině z nich se ale nedostane žádné pomoci. Situace je navíc tím těžší, že i mnoho lidí, kteří ze země neuprchli, nemají zajištěný žádný životní standard. Podle odhadů OSN žilo v Kongu v roce 2007 více než milion vnitřně

přesídlených osob, tedy lidí, kteří nežijí ve svých původních domovech. Většina z nich žije v místních komunitách nebo se ukrývá v lesích.

• Společnost a rodina

Konžská společnost je velmi tradiční. Místní komunity, ve kterých lidé žijí, se skládají nejen z jednotlivých rodin, ale zároveň z velkých rodinných klanů. Afričané jsou na svoji pospolitost velmi hrdí a jakékoliv její urážky nesou nelibě. Rodina je velká a rozvětvená a vztahy i mezi těmi nejvzdálenějšími příbuznými se aktivně udržují. Mezi příbuznými existuje velká solidarita, všichni se často scházejí, telefonují si a probírají i ta nejintimnější témata. Členové rodiny si vzájemně pomáhají, pořádají oslavy atd. Znakem všech tradičních afrických společností jsou rituály, které provázejí různé společenské události a každý významný přechod v životě jedince a rodiny.

Náboženství v Kongu

Konžané vyznávají více náboženství – jak tradiční, tak i náboženství importovaná a rozšířená zejména vlivem kolonizátorů. Dominantním náboženstvím je římsko-katolické, ale v zemi působí také řada malých protestantských církví. Významné jsou afro-křesťanské autochtonní církve (vzniklé na místě, působící na místě svého vzniku), z nichž nejznámější jsou kimbangisté. Na východě země jsou výrazněji zastoupeni také muslimové.

Mezi kimbangisty dnes počítáme miliony věřících. Simon Kimbangu (1889 – 1951), zakladatel tohoto náboženského směru, se narodil ve vesnici N’Kamba, která je dnes poutním místem. Byl od dětství úspěšným léčitelem, což by jinak mohlo znamenat, že by se stal šamanem, ale Kimbangu se začal pokládat za proroka. Využíval textu Bible, a jeho význam si upravoval podle svého. Počet jeho příznivců rychle narůstal. Přestože ho Belgičané zavřeli na třicet let do vězení, v roce 1959 byla jeho církev uznána za rovnoprávnou s křesťanstvím. Zajímavé je, že pokud jste příznivcem této církve, je nepřípustné, abyste na sobě někdy neměli oblečení. Můžete mít třeba jenom šátek na krku, ale nikdy nesmíte být nahý.

Křesťanství do Konga přivezli na konci 15. století Portugalci. Tehdejší vládce v Kongu – Manikongo – si spočítal, že spojení s Portugalci mu může přinést prospěch, proto nechal postavit křesťanský kostel a sám přijal jméno Joao, jeho manželka přijala jméno Eleonora a jeho nejstarší syn Alfonso. Křtem prošla i řada náčelníků z provincií a na území působili jezuitští kněží. Záhy se ale ukázalo, že křesťanství zdaleka není ideálem všech Konžanů, kterým vadilo, že museli opustit svá božstva z minulosti, vadily jim zákazy ze strany misionářů, které se týkaly převážně tance, oblečení a mnohoženství. Po smrti Manikonga se stal králem jeho syn Alfonso, který byl opravdovým praktikujícím katolíkem. Konžané se začali oblékat jako v Lisabonu, tradiční obřady a tance byly pokládány za barbarství. V roce 1518 se Alfonsův syn Henrigue stal prvním černým biskupem v dějinách církve. Byla to především jeho zásluha, že se křesťanství v Kongu udrželo a rozšířilo. Konžané jsou hodně věřící lidé, nicméně musíme mít stále na paměti, že každé náboženství je velmi ovlivněno místní kulturou. Proto i křesťanství v Kongu má svá specifika (například velmi silný kult Ježíše Krista a poměrně slabý kult Panny Marie).

V tradičních afrických společnostech se rovněž stále udržuje vnímání takového světa, kde život jednotlivce a spirituální svět nejsou odděleny hranicemi. Spojení s Bohem je zprostředkováno předky, kteří jsou důležitou součástí kmenové komunity. Předkové mají moudrost a moc a spojení se s nimi navazuje před významnými událostmi. Komunikaci s předky zprostředkovává obvykle kněz, hlava rodiny, věštec. Tato víra přetrvává a je jí ovlivněna jak praxe křesťanství, tak kimbangistů.

Rodina

V konžské společnosti funguje od nepaměti polygamní rodinný systém. Je zde zcela běžný a není možné ho interpretovat dle evropského myšlení jako nevěru nebo promiskuitu. V naprosté většině společností, kde je zaveden, je jeho smyslem zajistit dostatečné množství nově narozených dětí, aby se vyrovnala vysoká kojenecká a dětská úmrtnost a aby se zachovalo udržitelné množství populace. V současnosti stále více stoupá počet monogamních manželství, a to hlavně ve městech.

Rodina znamená pro Konžany něco jiného než pro většinu Evropanů. Rodinu netvoří jen rodina nukleární, případně nejbližší příbuzní, ale zahrnuje širší společenství. Například ze svatebního rituálu je patrné, že svatba není pouze svazek nevěsty a ženicha, jejichž rodiče musí se svatbou souhlasit, ale dochází ke spojení dvou rodinných klanů. Rodina ženicha pak za nevěstu vyplácí rodině nevěsty domluvenou cenu. Ženich přijde do domu nevěsty a její rodině zaplatí na zdejší poměry nemalý obnos, asi 500 dolarů. Dále rodině koupí kozu, olej, cukr, mouku, otcí sváteční uniformu a ženám v rodině oblečení. Rodina mu na oplátku vystaví paragon, který je ověřen úředníkem.

Rozhodující slovo v rodině má obvykle otec. Povinnosti mezi manželi jsou jasně rozděleny, dům je vizitkou muže a jeho manželka má na starosti domácnost. Rozvod mezi manželi je v Africe řídkým jevem.

Postavení a problémy žen

Za zvláštní zmínku stojí postavení žen v Africe. To je primárně určeno tím, z jaké komunity žena pochází. Domorodé africké ženy, které žijí ve městech a mají vzdělání, se většinou přizpůsobily západnímu stylu života. Některé setrvávají při kmenových tradicích, které většinou jejich postavení znevýhodňují. Jednání na úřadech obstarává většinou muž. Pokud je žena vdaná, musí žádat manžela o souhlas, aby mohla jít například před soud nebo požádat o pas. Ženy také často vykonávají těžkou fyzickou práci a nejsou nijak chráněny proti domácímu násilí.

Mnoho žen se stalo obětmi občanské války v Kongu. Kromě ponižujícího zacházení, mučení a svévolných poprav civilistů nebo rekrutování dětí do války totiž docházelo a i nadále dochází v oblasti Kivu i k masivnímu znásilňování žen a dětí. Znásilnění se zde stalo jednou z válečných zbraní. Počet obětí se odhaduje na 200 000. Většina znásilnění je páchána uniformovanými vojáky, tj. vojáky konžské armády, ale i policisty, rebely a dalšími bojovníky. Soudy i policie fungují velmi špatně, proto pachatelé zůstávají nepotrestáni, přestože podle zákona jde o trestný čin. Důvodů znásilňování je hodně. Kromě sexuálního uspokojení, vybití frustrace, pomsty či snahy zničit jiný kmen může stát za znásilněním i víra v magické účinky znásilnění (víra, že násilník získá sílu manžela znásilněné ženy). Většina znásilnění probíhá v odlehlejších částech, kde se ženy přes den pohybují – na polích, u studen, mnoho z nich probíhá i ve vesnicích, pokud ji přepadnou nebo pokud se v blízkosti bojuje.

Obětem pomáhají většinou neziskové organizace, které poskytují především zdravotní péči, psychologickou, terapeutickou a spirituální pomoc a zajišťují operace v nemocnicích. Často se stává, že znásilněné ženy bývají vyloučeny nejen ze své vesnice, ale i z rodiny, přičemž manžel znásilněnou manželku zavrhně úplně. Znásilňováním se šíří i AIDS. Podle poslední studie Světové banky je počet nakažených virem HIV v severním a jižním Kivu přes 20 %, kdežto průměr v Kongu je 1,5 %. Masové znásilňování se v této oblasti děje více než deset let a jeho zastavení je jednou z priorit OSN.

Postavení a problémy dětí

V konžských rodinách vždycky bylo hodně dětí. Je to dáno jednak vysokou úmrtností v minulosti, ale také tradicí, podle které rozhodně neplatí evropská rovnice málo dětí = bohatství, hodně dětí = chudoba. Konžané nemají zákonem zajištěnou situaci ve stáří a v nemoci, a proto zde existuje tradice, že děti se o své rodiče starají, když už jsou staří a nemohoucí.

Děti svým rodičům hodně pomáhají už od relativně nízkého věku, ale to neznamená, že by neměly právo si hrát nebo chodit do školy. Školní docházku však mnohým komplikuje nedostatek finančních prostředků, protože se v Kongu platí školné, uniformy a učební pomůcky, a mnoho rodičů na zaplacení nemá. Pokud rodina bydlí na vesnici, stává se, že dítě musí vyrazit z domu třeba ve čtyři hodiny ráno a jít několik hodin pěšky, aby se dostalo na první vyučovací hodinu včas.

Mnoho dětí vyrůstá obklopeno neustálými boji a konflikty, což má pro jejich život několik negativních důsledků.

- ▶ Děti jsou nuceny, aby se staly tzv. „dětskými vojáky“ a bojovaly – i když vůbec nerozumějí tomu, co vlastně válka je. Někdy jsou odebrány od rodiny anebo musejí bojovat, aby ochránily své rodiny.
- ▶ Děti jsou odloučeny od svých rodin nebo kvůli válce ztratí svou rodinu nadobro. Uvádí se, že třeba ve Rwandě se ocitlo bez maminky a bez tatínka i 300 000 dětí, které se musí starat o zbytek rodiny.
- ▶ Když konflikt skončí, životy dětí ohrožují nášlapné miny.
- ▶ Ve východní části Demokratické republiky Kongo je velmi vysoká dětská úmrtnost. Britská BBC dokonce uvádí, že 7 z 10 dětí zemřelo před tím, než dosáhlo dvou let.

Život dětí a jejich osudy ovlivňují nejenom boje, ale i špatná ekonomická situace a přehnaná náboženská víra. Konžané jsou zvyklí nechávat si radit od šamanů, pokud se v jejich rodině vyskytne problém, který neumějí vyřešit. Za radu a pomoc samozřejmě platí. V Kinshase si mnozí (a často nepoctiví) šamani začali otevírat svoje stánky a za honorář určí zdroj neštěstí, který rodinu sužuje a kterého se musí zbavit. Protože nejjednodušší bývá ukázat na nejslabšího, bývají to právě děti, které jsou označeny za příčinu neštěstí rodiny, a rodina je proto vyžene z domu, kam se nesmějí vrátit.

Neplánované rodičovství a rozdílná práva žen a mužů způsobují, že pokud se narodí nemanželské dítě a biologický otec se rozhodne nejít na matriku vystavit rodný list, novorozenec není zaregistrován. Korupce v zemi pak způsobuje, že jsou vystavovány falešné dokumenty uvádějící jiné datum narození dítěte. Následkem toho se pak může stát, že do manželského svazku vstupují nezletilci, nebo se za úplatek dají sehnat dokumenty například o svěření dítěte do péče.

Vzdělávací systém v Demokratické republice Kongo

V době, kdy Demokratická republika Kongo byla belgickou kolonií, dominovala vzdělávacímu systému katolická, sporadicky

i protestantská církev. Osnovy odrážely nejvíce křesťanské a západní hodnoty. Vyučování bylo hlavně náboženské, děti se učily také číst, psát a počítat, důraz byl však kladen na katechismus.

Vzdělávací systém současnosti se skládá ze čtyř úrovní: mateřská, základní, střední a vysoká škola.

Mateřská škola je tříletý program pro děti od tří do pěti let, který není povinný.

Základní škola má šestiletý program rozdělený do tří úrovní po dvou letech, a to na 1) základní úroveň pro děti, kterým je šest a sedm let; 2) střední úroveň je pro děti ve věku osmi a devíti let; a 3) výstupní úroveň je určena pro děti deseti a jedenáctileté. V průběhu školního roku žáci skládají různé testy a zkoušky, musí provádět cvičení a kvízy. Hlavními předměty jsou francouzština, matematika, vědy, kreslení, čtení a psaní. Třídu lze opakovat jen jednou a certifikát (Certificat d'École Primaire – certifikát ze základní školy) se uděluje po dokončení šestiletého programu.

Na střední školu lze nastoupit po získání certifikátu ze základní školy. Střední škola má šestiletý program rozdělený na nižší a vyšší úroveň. Nižší úroveň je určena pro děti dvanáctileté až patnáctileté a trvá dva roky. Závěrečná zkouška se skládá ze všech předmětů. Minimální procento úspěšnosti u zkoušek je 50 %. Do vyšší úrovně středního vzdělání postupují děti, které úspěšně absolvují nižší úroveň středního vzdělání. Zvolí si hlavní předmět, který bude odpovídat oboru na vysoké škole. Studenti jsou přijati buď do krátkého, nebo do dlouhého cyklu. Dlouhý cyklus trvá čtyři roky a je rozdělen na tyto obory: literární obor, vědecký, obchodní, sociální, umělecký, zemědělství, veterinární, lékařský, pedagogický a technický. Na konci čtvrtého ročníku student musí složit státní zkoušku ze všech předmětů během čtyř dnů. Diplome d'état (státní diplom – maturita) je udělen studentům po úspěšném absolvování zkoušky. Krátký cyklus trvá dva až tři roky a jde o studium odborných a technických předmětů. Specializaci student získá po úspěšném absolvování zkoušek.

Vzdělání se platí, a z toho důvodu není dostupné pro všechny.

• Kultura

Strava

Díky příznivým přírodním podmínkám nejsou v Kongu problémy s výživou. V jídelníčku Konžanů převažuje rostlinná složka. Na trzích je velká nabídka ovoce a zeleniny (převážně banány, ananasy, mango, rajčata, okurky). Dále se využívá maniok, arašidy a čili, které obohatily jídelníček Konžanů až s příchodem Evropanů a obchodem s otroky.

Základní ingredience, ze kterých se vaří, jsou banány a maniok – rostlina, ze které se jí škrobovitý kořen (podobně jako u brambor). Vaří se často **fufu**, tuhá kaše, která se podává s opékaným masem a omáčkami. Fufu Konžané připravují tak, že do velkého množství škrobovité mouky vmíchají malý podíl vody, těsto řádně uhnětou a vcelku hodí do vroucí vody. Vznikne cosi jako knedlík, který pak strážníci trhají rukama a namáčí do omáček nebo ho přikusují k masu.

Nejtradičnější masa jsou ze zvířat, která byla ulovena v lesích. Oblíbená jsou dušená masa na špenátu, vařená na rajčeti, pepři a čili, cibulích a arašidové pomazánce. Listy manioku se jedí i vařené, z kořene se dále smaží chipsy. Všichni milují kombinaci fufu a **soso** (soso je kuře vařené na rajčatech – něco jako naše hodně pikantní kuře na paprice). Další favorit je **bambara** složená z ovesné kaše, arašidové pomazánky a cukru. A **pondu** – pokrm z listů manioku. Hovězí maso a kuře jsou oblíbená masitá jídla, ale pokud máte opravdu hodně peněz, můžete si dát krokodýla, opici či antilopu.

Hudba

Pro Konžany je důležitá a všudypřítomná hudba a tanec. Populárním tancem je rumba, populárním nástrojem pak je buben djembe.

Tanec měla stále máv Africe obrovský a hluboký smysl. Doprovází lidi při různých rituálech, neobejde se bez něj svatba, hostina, lov, pohřeb a další rituály a obřady. Každý kmen má své typické tance a pohyby, ale všechny spojuje volnost pohybu do rytmu znějícího z bubnů a bubinků. Afričtí tanečníci tancem vyjadřují svoje pocity, emoce a vztahy. Tančí se hlavně ve skupině, a proto dochází k zajímavé a neopakovatelné atmosféře. Všechny pohyby afrického tance vycházejí z přirozených pohybů těla.

Podobně silný vztah mají Konžané k hudbě. Při různých slavnostech se sejde skupina lidí, ti bubnují, a veřejnost se přidává, ať už jde o pohřeb nebo o politickou stávkou. Jeden buben má vždy hlavní úlohu: udává tempo, změny tempa a hlavní rytmus pro tanečníky. Je to tzv. buben sólový. Ostatní bubny jsou bubny doprovodné.

Sport a hry

V Africe není běžné, že by se děti třeba po škole účastnily nějakých zájmových kroužků nebo docházely by třeba na sport. Po škole většinou pomáhají rodičům, a pokud jim zůstane čas na zábavu, tak se dokáží rychle zorganizovat a něco si zahrát. Jednoznačně nejpoblárnější hrou je fotbal. Hraje se taky basket nebo volejbal.

Děti (hlavně holky) hrají **dzango**. Jedná se o hru pro dvě hráčky, které stojí naproti sobě. Obě za popěvku dvakrát pokrčí současně obě nohy a napotřetí vykročí buď pravou, nebo levou. Pokud vykročí obě stejnou (zrcadlově stejnou nohou), dívka získává bod a pak začíná s popěvkem druhá. Něco jako kámen – nůžky – papír. Hra **Kebo** je hra v kolečku, kdy lidi chodí za sebou, tančí, zpívají písničku, tleskají a na určitý refrén výsknou a poskočí. Hra je určena k uvolnění, relaxaci. **Kede** je panák. Děti taky rády jezdí na kole anebo skáčou přes švihadlo.

V Kongu neexistují velká hračkářství, jako známe v Evropě. Hračky jsou většinou cenově nedostupné a jsou i nedostatkovým zbožím. Děti si hračky vyrábějí samy, podle toho, na co mají zrovna náladu, podle své vlastní fantazie.

Africké účesy a zdobení těla, móda

Afričané si potrpí na upravenost. Paradoxní je, že termín „být šik“ zavedl právě Mobutu. Velkou kapitolou jsou samotné účesy. Tradiční copánky už nejsou tak in, ženy si nechávají narovnávat vlasy pro vzoru bělošských žen. Kadeřnictví je na každém rohu a každý si může vybrat, jakou zvolit variantu účesu: spletené copy u hlavy nebo copánky, do kterých se zaplétají umělé vlasy. Vlasy se před celým procesem musí ještě upravit, zpravidla navoskovat, aby změkly. Tvorba jednoho účesu trvá tak čtyři hodiny. Ženy v Africe vždycky věnovaly svým vlasům velkou pozornost, protože jejich vlasy jsou hustší, tvrdší a štetinovitě.

Být upravený a mít skvělý outfit nabývá i dalšího rozměru. Většinou za tím stojí touha vymanit se z nuzných životních podmínek, která se pak promítá do účesů a odívání. Nepraktičtější je nosit tradiční barevné bavlněné oblečení s velkými vzory. Nejpoblárnější jsou však džínsy, trička a topy běžných módních řetězců, jak je známe u nás v Evropě.

V některých provinciích si lidé zdobí tělo (obvykle bílými ornamenty) a oblékají si kroje složené ze sukni z trávy a barevných čelenek. Někteří Konžané pak tyto oblečky napodobují a dělají v nich představení pro turisty.

Státní svátky

- ▶ 1. leden – Nový rok
- ▶ 4. leden – Den mučedníků
- ▶ 17. leden – Výročí smrti Patrice Lumumby
- ▶ 1. květen – Den práce
- ▶ 17. květen – Výročí vstupu L.D. Kabily do Kinshasy
- ▶ 30. červen – Výročí nezávislosti – hlavní svátek země
- ▶ 25. prosinec – Vánoce

• Češi v Kongu

Drtivá většina objevitelů Konga si vybrala způsob zdolávání srdce Afriky po řece. Veletok Konga dvakrát protíná rovník a jeho pánev je tak obrovská, že by pokryla polovinu Austrálie. Zaměříme-li se na Čechy, kteří podnikali výpravy do srdce Afriky, narazíme například na Martina Behaima, (Martinus de Bohemia, tedy Martin z Čech) který do Konga zavítal již v době portugalských nájezdů, a to na lodi kapitána Diega Cao. V povodí Konga se roku 1887 plavil i **inženýr Staněk**. Připlul tam parníkem, který si sám smontoval. Díky jeho cestám na povodí této mohutné řeky máme v Praze vzácné etnografické sbírky. K dalším slavným cestovatelům devatenáctého století patří pochopitelně **Emil Holub**, který cestoval sice hlavně po jihu Afriky a do vstupu do pánve Konga mu chybělo asi pět set kilometrů. Ve dvacátém století už začínáme mluvit ne o objevitelských cestách, nýbrž o cestovatelských výpravách. Studium kmenů žijících v povodí Konga se zabýval **Pavel Šebesta**. Jedním z nejznámějších Čechů, který do Konga zavítal, byl **Ladislav Mikeš Pařízek**, jehož dobrodružné knihy odrážely vlastní zážitky. Když mu bylo necelých sedmnáct let, nechal se naverbovat cizineckou legií právě do Afriky. Ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století pak pěšky přešel celé Belgické Kongo. V Evropě svoje poznatky zpracoval ve stejnojmenné knize a zároveň vytvořil jeden z prvních slovníků jazyka tetela. Téměř celou generaci ovlivnili **Jiří Hanzelka a Miroslav Zikmund**. Čas „liberálních“ šedesátých let umožnil navštívit Afriku několika kolektivním výpravám.

Po listopadu 1989 se hranice otevřely, sehnat ale potřebná povolení a víza není úplně jednoduché. Do Konga jezdí například přírodovědec Jiří Šlégl anebo Vladimír Plešinger, který v Kongu žil a pracoval a který za svoji knihu *Kniha Konga* získal cenu za literaturu.

Text vznikl na základě podkladů Evy Kaličinské, Kadazi Dikenky a následujících zdrojů. Údaje jsou aktuální k srpnu 2011.

Zajímavé odkazy:

Filmová ukázka přibližující život v DR Kongo, řeku, současné problémy, náboženství a kulturu. Congo River. Dostupné na: <http://www.youtube.com/watch?v=cHzYsj8rZp0>

Ukázka konžské hudby: Kasai Music Sangalayi BB à Mbujimayi. Dostupné na: <http://www.youtube.com/watch?v=bcmWDI-8w2s>

Ukázky afrických účesů: http://translate.googleusercontent.com/translate_c?hl=cs&langpair=en|cs&u=http://crawfurd.dk/photos/susan0403.htm&rurl=translate.google.cz&usg=ALkJrhgn_rpFTfnEXiq1jGV4ix8_FwIQhQ

Použitá literatura:

Plešinger, Vladimír. *Velká kniha Konga*. Brno: Jota, 2007.

Mikulková, Marie. *Žila jsem v Africe*. Třebíč: Vydavatelství Akcent, 2002.

Kongo: *Hluboké ticho*. Film USA, režisér: Lisa F. Jackson, 2007. Uveden na festivalu Jeden svět 2008.

<http://miroslavzajic.blog.idnes.cz/c/66080/Republika-Kongo.html>

Člověk v tísní pomáhá ženám v Kongu. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/?x=2083900>

Pygmejové ve Středoafričské republice. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/lekari/car/_zprava/469280

Profile of the educational system in the Democratic Republic of the Congo. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na: http://www.bibl.u-szeged.hu/oseas_adsec/congo.htm

Lieutenant-General (později maršál) Joseph-Désiré Mobutu. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/p/154531#154531>

Složitá historie vzniku Demokratické republiky Konga. [online] [cit. 15.9.2011] Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/mladepalesa/zajimavosti/_zprava/473773

National Geographic, září 2002.

<http://www.hedvabnastezka.cz/>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Demokratick%C3%A1_republika_Kongo

http://en.wikipedia.org/wiki/Belgian_Congo

http://cs.wikipedia.org/wiki/Demokratick%C3%A1_republika_Kongo

http://en.wikipedia.org/wiki/Rwandan_Civil_War

35. Sýrie

• Geografie – základní údaje

Názvy

Syrská arabská republika (Sýrie)

Arabsky: الجمهورية العربية السورية (al-Džumhúrija al-arabíja as-súríja)

Forma vlády

Prezidentská republika, vysoce autoritativní režim

Poloha, geografie

Sýrie leží v jihozápadní Asii, v oblasti tzv. Blízkého východu a často bývá označována za „bránu východu“. Část západní hranice Sýrie leží na pobřeží Středozemního moře. Sousedními státy jsou na severu Turecko, na východě Irák, na jihu Jordánsko, Izrael na jihozápadě a na západě Libanon. Sýrie se rozkládá na ploše 185 180km² a je rozdělena do 14 administrativních celků, tzv. provincií.

Hlavním městem je Damašek, největším městem Sýrie je Aleppo. Dalším velkým městem je například Homs.

Na západě země a na pomezí se státem Libanon se rozkládá pohoří Antilibanon. Nejvyšší horou je Hermon s nadmořskou výškou 2814 m n. m. Na jihozápadě země, jižně od pohoří Antilibanon, se nacházejí Golanské výšiny – hornatá oblast okupovaná od roku 1967 Izraelem, jejíž část je pod dohledem jednotek mise OSN UNDOF. U pobřeží Středozemního moře se od severu k jihu táhne přímořské horské pásmo dlouhé asi 180 kilometrů, pod nímž se po celé délce, od severních hranic s Tureckem po jižní hranice s Libanem, táhne velmi úrodná přímořská rovina.

Nejnižším bodem je Galilejské jezero, které leží na hranicích Sýrie s Izraelem ve výšce -212 metrů pod hladinou moře.

Většinu země pokrývají stepi, polopouště a písečné a skalnaté pouště. 35 % plochy Sýrie pokrývá orná půda, na níž se pěstuje převážně obilí, kukuřice, cukrovka, vinná réva. Ze zeleniny se zde pěstují především rajčata, cibule, brambory a další zelenina a ovoce, které obvykle najdeme i u nás. Dále se ve velkém pěstuje také bavlník, tabák, sezam, rýže a luštěniny. Lesní porost zabírá pouze 2 až 3 % plochy země. Z ekonomických důvodů se zde totiž za římské nadvlády i později v období chalífátu velice intenzivně kácelo (převážně cedr). Neblahé ekologické následky přetrvávají dodnes: malé zalesnění je jednou z příčin nedostatku vody. Zalesněná jsou především pohoří v oblasti Latákie a dále oblasti v okolí města Rakká a na předměstí Homsu a Aleppa.

Podnebí

Teploty se pohybují během roku od spalujících veder až po nulu, při které se v zimě na řadě míst drží sníh. Během léta (od června do srpna) dosahují denní teploty na pobřeží i ve vnitrozemí v průměru 35°C. Na východě země na poušti stoupají až ke 46°C. V zimě se průměrné denní teploty pohybují kolem 10°C.

Životní prostředí

Syrské životní prostředí, ať už máme na mysli smog ve velkých městech, dopravu, prašné ulice plné odpadků anebo vyprahlé pouště, je velmi křehké. Většina ze vzácné vegetace Sýrie byla zdecimována kácením lesů, neudržováním polí a pastevectvím.

Jednou z klíčových věcí pro Sýrii je ochrana vodních zdrojů. Sýrie leží ve velmi suché oblasti. Nedostatek vody působí horké podnebí, nedostatek lesů, které by vodu zadržovaly, ale také spotřeba rychle rostoucí populace a průmyslový rozvoj a jeho nároky na vodu. Mnoho přírodních vodních zdrojů je znečištěno a nelze je tedy využívat.

Obrovský podíl vody je v Sýrii spotřebován na zemědělství. Špatné udržování vodních ploch a neudržitelný rozvoj mají za následek všudypřítomné zhoršování kvality půdy. Větrná a půdní eroze pak způsobují další ztráty úrodné země, což způsobuje velké problémy zejména v zemědělství.

Obyvatelstvo

V roce 2011 žilo v Sýrii 22,9 milionu obyvatel. Aktuálně probíhající konflikt však momentálně vede k výrazným demografickým změnám, které dosud nejsou podrobně zmapovány. Ve válečném konfliktu mnoho obyvatel zahynulo a velké množství osob před válečným konfliktem uprchlo ze země nebo se odstěhovalo na jiné místo v Sýrii. Agentury OSN evidovaly koncem března 2016 řádově 4,8 milionů syrských uprchlíků v zahraničí. V zemi pak bylo navíc dalších zhruba 6,5 milionu tzv. vnitřních vysídlelců, tedy osob, které opustily své domovy, ale přesídlily se v rámci státu.

Etnika

Z etnického hlediska tvoří 90 % obyvatelstva syrští Arabové a zhruba 8 % Kurdové. Dále zde žijí také Arméni, skupiny Čerkesů, Turků, Turkmenů, Peršanů, Židů a Romů. V oficiálních statistikách se národnostní složení obyvatel neuvádí, s výjimkou palestinských utečenců, kterých bylo v Sýrii k 31. 12. 2006 celkem 430 tisíc. K tomu je nutné připočítat řádově 50 tis. neregistrovaných Palestinců. Palestinci tedy celkem tvoří cca 2,7 % obyvatel Sýrie. V Sýrii dále žije početná skupina Kurdů bez syrského občanství na severu země. Mezi roky 2005 a 2011 přibyla ještě početná skupina iráckých utečenců.

Všechna uváděná čísla jsou pouze indikativní a odkazují k situaci před válkou, která se k dnešku měnila.

Jazyky

Úředním jazykem Sýrie je arabština, dále se zde mluví arménsky, kurdsky, aramejsky, čerkesky a persky. Ve školách se z cizích jazyků vyučuje převážně angličtina a francouzština. Sýrie byla francouzskou kolonií a Francouzi se snažili prosadit preferenci francouzštiny i později ve svobodné republice pomocí dohod. Od osmdesátých let, kdy se Háfiz al-Asad zasadil o eliminaci francouzštiny, začala převládat angličtina. Francouzky tedy mluví spíše starší generace a lidé z vyšších společenských vrstev, a to zejména ve městech.

Arabština mnohými slovy obohatila jazykový základ jiných národů. Její vliv se projevuje například i v češtině, ve které můžeme nalézt téměř 700 slov a termínů pocházejících z arabštiny. Jsou to například slova jasmín, hazard, alkohol, maskara, žirafa, gazela, cukr, sirup, damašek, minaret, almara a další.

Náboženství

85 % obyvatel Sýrie jsou muslimové. Většinu, 74 %, tvoří sunitští muslimové, 14 % obyvatel jsou alawitští muslimové a 3 % drúzští muslimové, menšinově je zastoupen ještě malý počet dalších muslimských sekt. Zhruba 10 % obyvatelstva vyznává křesťanství. Křesťané jsou rozděleni do řady církví - maronitská, ortodoxní (řecká, arménská, syrská), protestantská, římsko-katolická, nestoriánská, chaldejská. Dalším náboženstvím je judaismus, zastoupený relativně malou skupinou židů. V Sýrii byly tradičně respektovány náboženské svobody mezi všemi čtenými etnickými skupinami, ovšem za současné válečné situace se intenzita tolerance i počet církví mění podle toho, kdo má nad daným územím mocensko-politickou kontrolu.

• Historie

Starověk

Archeologové věří, že původní civilizace, která žila na území dnešní Sýrie, patří k jedněm z nejstarších na naší planetě. Sýrie totiž leží v oblasti tzv. úrodného půlměsíce, kde byly před tisíci lety ideální podmínky pro vznik civilizace. První zmínky se prý objevují již ve 4. tisíciletí před našim letopočtem. Důkazů o této prastaré civilizaci, která zřejmě byla civilizací tzv. říční, však neexistuje mnoho, a tak dochází k častým dohadům.

V Sýrii se objevují známky takzvané neolitické kultury již z let okolo 10 000 před našim letopočtem. První písemné zmínky o rozvinuté civilizaci se datují okolo 4. tisíciletí před našim letopočtem. Ke konci 3. tisíciletí se v této oblasti stávají hegemone Amoritě a panují zde až do poloviny 2. tisíciletí. Nejznámější z tohoto období jsou království Mari a Ebla. Jednou z nejdůležitějších civilizací, které v Sýrii rozkvétaly, však byla zajisté ta féničská (od 1400 před našim letopočtem). Féničané, skvělí mořeplavci, ovládli především pobřeží Sýrie a odtamtud rozšířili svůj vliv a založili města po celém Středomoří, včetně slavného severoafrického Kartága. Jsou také vynálezci první abecedy.

V období 2300 let př. n. l. došlo na syrském území pod správou Akkadské říše k rozkvětu. Toho záhy zneužili egyptští faraonové a začali s pustošením a vykořisťováním Sýrie. Poté byla oblast dnešní Sýrie ještě mnohokrát dobývána. Po ústupu egyptské moci, kolem roku 1200 př. n. l., následovaly vpády tzv. „mořských národů“ (neznámé národy útočící na bohaté civilizace na pobřeží Středozemního moře), kolem 8. století př. n. l. nastalo období útoků a pustošení ze strany Asyřanů. V 5. a 6. stol. př. n. l. následovala nadvláda Babylonu a nadvláda Perské říše ve 3. a 4. stol. př. n. l. Poté, co se Perské říše zmocnil Alexandr Veliký Makedonský, padlo území dnešní Sýrie pod Řecko-makedonskou nadvládu, což přineslo velký vliv řecké kultury a stěhování Řeků do nově vznikajících měst na tomto území. A byli to právě Řekové, kdo dal území název Sýrie.

Po smrti Alexandra Velikého pokračovala řecká kolonizace Sýrie, což prakticky znamenalo, že o moc nad územím bojovalo množství helénských království. Sýrie měla totiž tou dobou nejvyspělejší zemědělství a také dosti rozvinutá řemesla. Ze Sýrie se vyváželo zboží do celého známého světa, na západ i na východ (až do Indie).

V roce 64 př. n. l. se stalo dnešní území Sýrie jednou z provincií Římského impéria. Jak v dalších provinciích, i zde paralelně k římské kontrole fungovala místní vláda.

Arabizace blízkého východu

Od 4. do 7. století byla pak Sýrie součástí východořímské, tedy Byzantské říše. Pod vlivem působení proroka Muhammada se ovšem začalo rozšiřovat a upevňovat nové náboženství – islám. Slavný islámský vojevůdce Chálid ibn al-Walíd porazil mnohonásobnou byzantskou přesilu v bitvě u Adžnádajnu roku 634 n. l., čímž došlo k definitivní porážce Byzance a k ukončení její nadvlády v Sýrii, Palestině i Libanonu.

To byl jeden z prvních vojenských úspěchů nově vznikajícího chalífátu, státního útvaru muslimů, a započala jím úplná arabizace na středním východě. Arabsko-muslimská veleříše, říše chalífátu, získala také Novo-perskou říši a pokračovala dále do Afriky a na Pyrenejský poloostrov. Bohatá Sýrie se stala skutečným centrem arabské říše. Byla hospodářsky i kulturně na výši a rychle se pod novou vládou dále rozvíjela.

Roku 750 dynastie Abbásovců mocensky vystřídala dynastii Umajjovců. Přesunulo se tak centrum arabské říše z Damašku do Bagdádu. Díky přesunutí centra politické moci na území dnešního Iráku zesílil i vliv Peršanů z blízkého území dnešního Iránu. Navzdory faktu, že Sýrie již nebyla v centru politické moci, stal se Damašek přesto ekonomickým střediskem mezikontinentálního obchodu mezi Asií, Afrikou a Evropou. Vyvážel se olivový olej, hedvábné a bavlněné látky, brokát, sušené ovoce, papír, fialkový olej, měděné nádoby a další. Zemědělství v Sýrii se nadále rozvíjelo, stejně tak i hospodářství a kultura.

Arabská říše byla nadále souhrnným komplexem četných etnických skupin v oblasti.

Sýrie v období úpadku

V 11. století následovalo období regresi způsobené křížáckými výpravami a později i vpády Mongolů. Roku 1187 se egyptsko-syrskému vládcovi Saladinovi podařilo ubránit město Jeruzalém před evropskými křížáckými nájezdy. Ve 13. století se o konečné vítězství nad Mongoly zase zasadili muslimští egyptští Mameluci, kteří Sýrii ovládli.

Roku 1517 byla Sýrie dobytá a ovládnuta Osmanskou říší, která zde vládla po čtyři století. Damašek byl tehdy důležitou spojkou mezi dnešním Tureckem a Mekkou, ovšem kvůli odlivu syrské inteligence i kvůli novým evropským zámořským objevům zažívala také jistý hospodářský, politický i kulturní úpadek.

Počátkem 19. století se v oblasti začal projevovat imperialistický zájem západních velmocí, Francie, Anglie i Ruska, které se snažily v oblasti upevňovat své obchodní a politické zájmy.

Období 1. světové války a 30. léta 20. století

Až do konce 1. světové války podléhala nejen Sýrie, ale také Libanon, Palestina a Irák stále Osmanské říši, z níž se chtěly tyto arabské státy vymanit. V této době byly velice populární myšlenky panarabismu, tedy idea sjednocení arabských národů od Maroka až po Perský záliv.

Spojenci se proto během války snažili tyto státy získat na svou stranu slibem nezávislosti. Po skončení války a rozpadu Osmanské říše vznikl sekulární stát Turecko, který se opravdu vzdal všech zmíněných států, a Sýrie se tak stala r. 1920 samostatným státem. Její nezávislost však neměla dlouhého trvání. Po 4 měsících vítězné země (Anglie, Francie a Rusko) v rámci Společnosti národů rozhodly o vytvoření tzv. mandátního rozdělení arabského světa, což znamenalo, že nové samostatné státy zůstanou pod správou evropských mocností do doby, než budou připravené získat skutečnou nezávislost. Staly se de facto koloniemi. Anglie se zmocnila kromě Egypta také sousední Palestiny, Jordánska a Iráku. Sýrie a Libanon připadly do správy Francii. Obyvatelé Sýrie i ostatních arabských zemí se proti tomuto rozhodnutí vzbouřili vlnou sjednoceného odporu proti evropskému imperialismu, kdy se vedle idejí panarabismu začínají rozvíjet i směry lokálně nacionalistické. Francie však vyslala vojska, která odpor zlomila a ještě v roce 1920 Sýrii násilně obsadila. K samostatnění Sýrie tedy opět nedošlo.

Až poté, co se ve Francii dostala k moci Lidová fronta, došlo ke změně politiky vůči Sýrii. Došlo k přijetí syrských národních požadavků na obnovení ústavy, politickou amnestii a také na zrušení francouzského mandátu. V roce 1936 Francie podepsala smlouvu, podle níž se měla Sýrie stát po třech letech politicky nezávislou a mandát Francie měl být

nadobro zrušen. Francie však těmto slibům nedostála a francouzský parlament po Mnichově v roce 1939 ratifikaci této smlouvy odmítnul. Syřané se proti tomu vzbouřili, avšak Francie nepokoje opět potlačila, zrušila ústavu, rozpustila parlament a přinutila prezidenta k demisi.

Vyhlášení nezávislosti Sýrie po 2. světové válce

Už v průběhu 2. světové války tlačily USA, Rusko a Anglie Francii k odchodu ze Sýrie a Libanonu také, a tím podporovaly jejich osamocení. Stojí za zmínku, že Sýrie i Libanon se staly zakládajícími členy OSN roku 1945, kdy ještě byly pod správou Francie. Přímo v době, kdy Francouzi bombardovali syrský parlament, v květnu 1945, obhajoval tehdejší syrský premiér Fáris al-Khuri nárok Sýrie na nezávislost právě na půdě OSN. Francouzské okupační jednotky opustily nadobro syrské území až v roce 1946, kdy k tomu byly po jednání v OSN, na základě dohody Francie s Anglií a i díky permanentnímu odporu se strany aktivních Syřanů donuceny. Dne 17. 4. 1946 byla konečně vyhlášena syrská nezávislost.

Brzy po vyhlášení nezávislosti však Sýrie teprve začala hledat svou cestu ke stabilitě a demokracii a její vývoj provázely časté změny vlád, převraty a zákazy politických stran.

V 50. letech 20. století Sýrie inklinovala pod ideou panarabismu k možnosti spojení s jinými arabskými státy. V období studené války se Sýrie, stále na vlně panarabistických myšlenek, spojila na krátké období s Egyptem a vytvořila tak Sjednocenou arabskou republiku. Už v roce 1961 však byla tato unie zrušena a byla obnovena nezávislá Sýrie. V 50. letech si Sýrie zároveň osvojila principy socialismu a představovala významného spojence SSSR na Blízkém východě. Po rozpadu SSSR se tyto vazby částečně oslabily, přesto však Sýrie stále působí jako významný spoluhráč Ruska na regionální politické scéně.

Nástup prezidenta Háfize al-Asada

V roce 1970 se stal prezidentem Háfíz al-Asad a byl jím až do své smrti v roce 2000. Po jeho smrti nastoupil na pozici prezidenta jeho syn Bašár al-Asad, který je prezidentem dodnes. Háfíz al-Asad však nebyl jen prezidentem země, ale současně také vrchním velitelem armády, generálním tajemníkem strany Baas a předsedou Národní pokrokové fronty. Vláda prezidenta Háfize al-Asada byla založena na preferenci určité skupiny obyvatel, což je patrné i v současnosti. Prezident si hned po svém nástupu k moci kolem sebe vytvořil skupinu svých věrných. Ti byli převážně alawitského původu, jelikož sám vyznával alawitskou variantu islámu. Alawité jsou malou šiitskou sektou, k níž se hlásí zhruba 12 % syrské populace, a zároveň okupovali vysoké posty ve vojenských i civilních složkách. Veliký vliv měla elita, osobnosti, se kterými prezidenta pojily úzké osobní vztahy. Jednalo se především o členy jeho rodiny a kmene, část družů, ale také některé členy sunnitské obchodní elity.

Během své vlády Asad praktikoval kruté metody moderního policejního státu proti svým politickým oponentům i proti vnějším subjektům, např. Libanonu, jehož část území byla asadovskou Sýrií okupována, nebo ve sporu o Golanské výšiny proti Izraeli.

Bašár al-Asad

Po smrti svého otce v roce 2000 převzal Bašár al-Asad vedení plně organizovaného a poměrně strnulého socialistického režimu. Kvůli diktatuře Háfize al-Asada panovala v Sýrii politická stabilita, která však byla vynucena přísným policejním aparátem a fungováním zpravodajských sítí. V prvních měsících své vlády nový prezident usiloval o určité uvolnění režimu. Toto období politické liberalizace (červen 2000 až únor 2001) se v syrské historii nazývá „Damašským jarem“. Ze strany Bašára al-Asada byla zřejmá snaha o ekonomickou a politickou reformu. Reformy byly otevřeně diskutovány a zdálo se, že brzy skutečně proběhnou. Byly podány opravdu radikální návrhy na změny, například povolení nových politických stran, dialog s občanskou společností, vznik lidsko-právních organizací, rozvolnění kontroly tisku, amnestie pro některé politické vězně, a vláda na ně zpočátku reagovala pozitivně. Bašár al-Asad se však brzy setkal s odporem ze strany čelních představitelů vlády vedené stranou Baas. Ti se obávali o ztrátu své politické moci, vrátili se k tradičním nedemokratickým metodám a tím byl režim opět „ochlazen“. Přesto se podařilo částečně liberalizovat ekonomiku, podařilo se vytvořit širší podnikatelské vrstvy, mnohdy navázané na režim. Zároveň vznikají i nové zchudlé vrstvy, které posléze stály za revolucí.

Arabské jaro a občanská válka

Situace v Sýrii pak byla značně ovlivněna událostmi Arabského jara, které v roce 2011 způsobilo převraty a nepokoje ve většině arabských zemí. Lidé protestovali proti autoritářským režimům panujícím v jejich zemích, hlásali demokratické hodnoty a žádali změny. Tyto nepokoje v jednotlivých zemích probíhaly rozdílně a také jejich vyústění bylo různé. Nejdelsí a nejdrastičtější průběh Arabského jara pak můžeme zaznamenat v právě i Sýrii, kde až do dnešních dní nedošlo k jeho jednoznačnému závěru.

Protesty Arabského jara začaly v různých městech napříč Sýrií během března 2011. Dominový efekt konfliktu byl umocněn spontánními protesty kvůli grafitti nápisu „Your turn, doctor“ („Řada je na tobě, doktore“, neboť Bašár al-Asad je vystudovaný oční lékař) dvanáctiletého chlapce. Reakce Bašara al-Asada na tyto veřejné protesty vedla k obrovskému masakru ve městě Daraá ležícím na jihozápadě země poblíž hranic s Jordánskem. Demonstranti tam 18. března 2011 požadovali propuštění chlapce a dalších dětí odvedených tajnými službami za protizákonné jednání a rezignaci prezidenta Bašara al-Asada. Syrské obranné složky v reakci na tyto protesty stovky protestantů zabily a mnoho dalších zranily.

Objevily se však také skupiny zastánců prezidenta Bašara al-Asada, které se rozhodly vyjít do ulic a prokázat mu svoji podporu. Na straně Asada od počátku stála velká část alawitů, dále část syrských křesťanů, kteří pod vládou Asada měli jistoty jisté politické ochrany proti jiným radikálním náboženským skupinám. Režim podporovali i někteří podnikatelé, kterým Asad nabízel jistou míru stability pro podnikání, neboť se báli, co by přinesly velké změny spojené s jeho pádem. Ovšem celkově byla drtivá většina syrské populace, v důležitých městech jako je Homs, Hamá, Daraa nebo Idlib, na straně povstaleckých rebelů. Silný motiv k sesazení Asada měli zejména syrští sunnitě, neboť Bašár al-Asad a před ním i jeho otec udržovali po dlouhá léta na významných pozicích syrské vlády i ozbrojených sil pouze členy minority alawitů.

Prezident byl zpočátku schopen do určité míry kontrolovat situaci díky síle své armády a jistým ústupkům. Během roku 2011 začalo v reakci na brutální potlačení demonstrací docházet k rozsáhlým dezercím. Dezertéři s sebou brali své zbraně, formovali první ozbrojené opoziční skupiny a v červenci 2011 utvořili Svobodnou syrskou armádu. Té se během následujících měsíců podařilo získat pod svou kontrolu velkou část země, především severní oblasti, kde ovšem probíhaly neutuchající boje a střelba. Do Aleppa pronikla Svobodná syrská armáda v červenci 2012 a částečně ho okupovala. Usadila se na východě města, zatímco Syrská armáda na jeho západě. Obsazení města oběma armádami znamenalo nejen nedodržování základních lidských práv, ale bylo provázeno skutečnými zvěrstvy, obyvatelé města byli mučeni a týráni.

Mezinárodní odezva na tuto humanitární katastrofu byla složitá a silně neefektivní. Na politické úrovni západní státy tlačily na Organizaci spojených národů, aby uvalila na syrský režim sankce. To se však záhy ukázalo být nemožným vzhledem k silné opozici Ruska a Číny v Radě bezpečnosti OSN. Přesto byly uvaleny sankce alespoň ze strany EU a USA, a to na mnoho odvětví v oblasti obchodu a investic a v menší míře i na představitele režimu.

Západní země a země Perského zálivu, které vytvořily koalici na podporu syrské opozice (Kuvajt, Katar, SAE a další), si přály, aby rebelům byla dodávána nejen lékařská pomoc, ale také zbraně, a tím jim dopřána rovná šance na vítězství. V létě roku 2013 Evropská unie zrušila embargo na zásobování kterékoliv strany zbraněmi, a tím umožnila pomoc rebelům. V červenci také prezident Obama, přesvědčen, že Syrský režim použil alespoň jednou chemických zbraní proti svým oponentům i civilním cílům, oznámil, že USA začne dodávat zbraně Svobodné syrské armádě.

Prakticky však byla nakonec vojenská pomoc USA limitovaná. Zásadním problémem se totiž stal fakt, že proti sobě začaly bojovat i různé frakce rebelů. Syrská opozice byla od počátku nestabilní a postupně byla čím dál tím víc roztržštěná. K rebelům se přidali i někteří bojovníci spojení s Al-Kájdou, kteří v možném pádu Asada viděli příležitost pro prosazení svého hnutí. Dodávat zbraně rebelům tedy bylo nebezpečné, protože by mohly posílit ještě významnější protivníky (z Al-Kájdě se později odštěpila frakce, z níž posléze vznikl Islámský stát).

Podobně bylo obtížné pomoci Sýrii v oblasti humanitární. Nejnáročnější je doručit humanitární pomoc těm, kteří ji potřebují ze všeho nejvíce, tedy uprchlíkům přemístěným uvnitř Sýrie. Pomoci se totiž dostává především uprchlíkům, kterým se podařilo dostat se do zahraničí.

Aby mohla být snaha o demokratické změny v Sýrii úspěšná a vedla ke svržení režimu, bylo by potřebné vytvoření jednotné a efektivní opozice, ovšem jak pro opozici v exilu, tak pro opozici přímo v Sýrii je charakteristická její značná roztržštěnost. Ta je jedním z hlavních důvodů dosavadní neschopnosti svrhnout režim. Situace v Sýrii je tedy do značné míry patová. Na patovosti se značně podílí i mezinárodní diplomacie, kdy na půdě OSN Rusko vetuje veškeré snahy ostatních členů Rady bezpečnosti. Rusko podporuje Asada dodávkami zbraní, penězi i přímo vysíláním vojenských jednotek.

Dopady války

Konflikt v Sýrii se stal jedním z nejhorších konfliktů současnosti. Situace v zemi se i nadále zhoršuje. V důsledku válečného konfliktu dochází ke značné polarizaci společnosti a tím roste její nestabilita.

Podle zpráv z konce roku 2015 bylo odhadováno, že v důsledku občanské války bylo v Sýrii zabito zhruba 350 000 lidí a zraněno zhruba 840 000 lidí. Tato zranění vedla v mnoha případech k dlouhodobým následkům. Výsledkem

je také obrovské množství psychicky traumatizovaných osob. Průměrná délka života se snížila z původních 75,9 let v roce 2010 na odhadovaných 55,7 let na konci roku 2014. Válečné zločiny a zločiny proti lidskosti jsou páčány ve velkém měřítku v průběhu celého konfliktu. Velké množství Syřanů prošlo mnohonásobným a opakovaným násilím a zneužitím od různých pachatelů. Mezi takové násilí patří hromadné vraždění, popravy bez řádného procesu, mučení, braní rukojmích, násilné zmizení, znásilnění a sexuální násilí, stejně jako náboje a využívání dětí a dospívajících v nebezpečných situacích včetně válečných. Nevybíravé bombardování a ostřelování má za následek obrovské množství obětí a rozšíření hrůzy mezi civilním obyvatelstvem. Mimoto dochází k obléhání měst, vesnic a sousedství, jež způsobuje jejich odříznutí od zásobování potravinami, lékařské péče a ostatních potřeb. Akteři konfliktu také nedbají o speciální ochranu nemocnic a zdravotnických a humanitárních pracovníků.

Zvýšení chudoby, ztráta živobytí, stoupající nezaměstnanost a omezený přístup k potravinám, vodě, hygienickým potřebám, zdravotní péči a vzdělání mělo na syrskou populaci zničující dopad. Situace je obzvláště náročná pro lidi v těžko dostupných oblastech a pro ty, jež jsou uvězněni v obléhaných oblastech odříznutých od dodávek základních potravin, hygienických a zdravotnických potřeb, a pro humanitární pracovníky nedostupných. Jedná se přitom o zhruba 440 000 lidí. Mnoho Syřanů se také obává o osudy svých příbuzných, obzvláště těch pohřešovaných, a má strach o situaci v zemi, neboť dochází k rabování a ničení majetku.

Uprchlíká krize

Konfliktem zmítajícím Sýrií byly vyvolány také silné migrační toky obyvatelstva a to nejen uvnitř Sýrie, ale také za její hranice. Celkově vyhnala syrská válka z domovů již zhruba polovinu populace.

Na území Sýrie bylo podle dat Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) v červenci 2016 vnitřně vysídleno kolem 6,5 milionů obyvatel. Krom toho pak bylo v dubnu 2017 registrováno již více než 5 milionů syrských uprchlíků, kteří uprchli do sousedních států. Z toho téměř 3 miliony uprchlíků žije v Turecku, okolo jednoho milionu uprchlíků v Libanonu, zhruba 650 tisíc uprchlíků v Jordánsku a zhruba 230 tisíc v Iráku. Menší množství pak odešlo také do Egypta a dalších zemí severní Afriky. V Evropě pak požádalo o azyl (v období od dubna 2011 do října 2016) celkem přes 880 tisíc syrských uprchlíků. Z toho naprostá většina mířila do Německa a Švédska.

Před vypuknutím současného konfliktu poskytovala Sýrie útočiště pro významné množství uprchlíků a žadatelů o azyl. Velká většina z nich pocházela z Iráku a Palestiny, ale byly zde i menší skupiny z Afghánistánu, Súdánu, Somálska a dalších zemí. Od vypuknutí konfliktu tak zemi neopouštějí jen Syřané, ale i uprchlíci z jiných zemí, kteří žili na území Sýrie.

Uprchlíká krize a Česká republika

V České republice se uprchlická krize nijak výrazněji neprojevila. Naše země se pro uprchlíky stala především tranzitní zemí. Česká republika měla v rámci systému povinného přerozdělování migrantů podle kvót stanovených Evropskou unií v září 2015 přijmout 387 uprchlíků z Itálie, 1251 uprchlíků z Řecka a 1340 uprchlíků z Maďarska. Dohromady tedy 2978 uprchlíků. Důvodem bylo pomoci těm zemím EU, kde je migrantů nejvíce (Itálie, Řecko), které jsou na hranicích schengenského prostoru, kde žadatelé podávají své žádosti o mezinárodní ochranu.

Země Visegrádu se ovšem proti zavedení kvót snaží již od počátku bojovat. Považují systém za dysfunkční a neefektivní. Součástí postoje celé Visegrádské čtyřky je zejména cílená podpora a ochrana schengenských hranic, posílení návratové politiky a koordinace proti organizovanému zločinu (převaděčským skupinám). Velká kritika také dopadá na princip většinového hlasování o rozdělování migrantů ze strany EU, díky kterému mohou být některé státy snadno přehlasovány.

Česká republika tedy v Evropského parlamentu již v roce 2015 od systému kvót ustoupila. Tehdejší premiér Bohuslav Sobotka ovšem přislíbil do konce roku 2017 přijmout alespoň 1100 osob, ovšem na „dobrovolné“ bázi. I to se ovšem nestalo, naše země přijala pouze 12 uprchlíků z Řecka. Dne 4.1.2018 proto podala Evropská komise k Evropskému soudnímu dvoru žalobu na ČR, Polsko i Maďarsko kvůli nedodržení přerozdělovacích závazků.

Syrští azylanti v ČR

V období od roku 2011, tedy od vypuknutí Syrské občanské války, až do konce roku 2017 požádalo v České republice o mezinárodní ochranu celkem 556 Syřanů. Nejvyšší počet žadatelů byl v roce 2015, kdy žádost podalo 134 Syřanů. Azyl byl v tomto roce udělen 29 osobám a doplňková ochrana 101 osobě. Česká republika celkově od roku 2011 do konce roku 2017 udělila mezinárodní ochranu celkem 422 Syřanům. Z toho azyl byl udělen 42 osobám a 380 osob získalo doplňkovou ochranu.

Graf Žadatelé o azyl ze Sýrie a kladná rozhodnutí, 2011-2017

• Společnost

Rodina, a to rozšířená rodina, je jádrem syrské společnosti. Několik generací jedné rodiny často žije pospolu. Staří lidé se těší velké úctě a dožívají život v rodině, nikoliv v institucích, jako jsou u nás například domovy pro seniory.

Syřané jsou velmi určovaní společností a zejména komunitou, ve které žijí. Jsou pro ně důležitá zejména společenská pravidla a také veřejné mínění v komunitě – obojí má na každého jedince silný vliv. Jednání jednotlivce je tak pod silným dozorem ostatních členů komunity.

Syrská společnost je mozaikou sociálních skupin různých velikostí, které nevytvářejí vnitřně propojenou a zároveň soudržnou společnost. Tyto skupiny také postrádají soubor sdílených hodnot a tradic, jež by populaci spojovaly v jeden národ. Rozdílnosti jazykové, náboženské, etnické a také rozdíly ve způsobu života napříč společností způsobují její roztržitost a existenci mnoha separovaných komunit, které se vyznačují silnou vnitřní solidaritou a loajalností k vlastní skupině. Asadovský režim konstruoval určitou koncepci jednoho národa, ovšem ta nebyla dostačující, neboť mnoho etnik, například Kurdy, dokonce vylučovala.

Navzdory faktu, že dvě třetiny obyvatelstva jsou arabsky hovořící sunitští muslimové, netvoří společně jednotný a vnitřně stabilní národ. Evropské pojetí národa definovaného zejména jazykem a společným územím v mnoha kulturách arabsky mluvících zemí neexistuje. Tyto kultury jsou mnohdy založeny právě na samostatném životě a vnitřní soudržnosti menších komunit, které žijí vzájemně oddělené a jsou mezi nimi rozdíly (například mezi beduíny, vesničany a obyvateli měst). Komunity nemají často potřebu další, vyšší organizace (například do státu).

Postavení žen

Na Západě bývá často diskutováno postavení žen v arabských zemích. O těchto ženách panuje v západním světě představa, že jsou to otrokyně, kterým není dána možnost rozhodovat se samostatně o svém životě. Jejich smyslem života mají být jen domácí práce a posluhování manželovi.

Nejedná se však o zcela reálnou představu. Postavení arabských žen se liší nejen podle státu, ale dokonce i podle regionu. Například Sýrie se řadí k liberálním arabským státům, v nichž k omezování ženských práv nedochází. Syrská žena má právo studovat, pracovat, řídit automobil, aktivně či pasivně se angažovat v politice. Nepsanou tradicí je, že v každé vládě je zastoupena aspoň jedna žena.

Co se týče zaměstnání syrských žen, dříve do práce chodit nemusely, protože muži dokázali rodinu ekonomicky zabezpečit. Situace se však změnila a dnes už často rodině plat muže nestačí. Je tedy běžné, že do práce chodí oba manželé.

Zahalování žen není povinné a ani žádným zákonem upravené. V Sýrii mohou ženy chodit jak se zahaleným vlasem, ba i obličejem, tak i bez šátku. Často to záleží na tradici konkrétní rodiny. Některé rodiny jsou více konzervativní a možnosti žen v nich jsou omezené, jiné jsou naopak velice liberální a tlačí naopak dívky k aktivitě a rozletu.

Syrská kuchyně

Neexistuje lepší způsob jak poznat národní povahu Syřanů, než skrze zjištění, jak důležitou roli hraje v jejich každodenním životě jídlo, zvláště pak plní-li společenskou úlohu. Od kolébky až do hrobu doprovází jídlo nebo hostina každý milník na životní cestě.

Velkorysost hostitele se poměřuje množstvím jídla na stole a často se probírá při různých sousedských řečech. Staré pravidlo pohoštění říká, že je třeba hostům předložit dvojnásobné množství, než kolik se předpokládá, že snědí. Odmítnutí jídla hostem může být chápáno jako urážka.

Ve některých domácnostech, ať už křesťanských nebo muslimských, muži stolují odděleně od žen. Jedná se o společenskou praxi, která se historicky formovala po dlouhou dobu. Nejde o přísný náboženský nebo společenský předpis (i když ve venkovských muslimských oblastech tomu tak může být). V současnosti se tyto tradice udržují pouze v konzervativnějších kruzích a liberálnější rodiny a komunity tyto zvyky již nedodržují. Záleží tedy na té které rodině.

Předkrm - Mezze

Jedná se o jádro syrské pohostinnosti. Je to pestrý výběr různých malých předkrmů, které předcházejí hlavnímu jídlu. *Mezze* může být cokoli, od nakládané zeleniny přes droby až po slané pečivo.

Krémy, do nichž se namáčí chleba, tedy především *hommos* (cizrna s *tahíni*) a *baba ghanúž* (zauzený lilek) se podávají na oválných tácech a jsou ozdobeny petrželkou, paprikou a olivovým olejem. Dále to může být také například *tabbúle*, *basturma* atd.

Všechna jídla jsou tradičně podávána s *chobz arabí*, tradičním placatým chlebem, který se peče v arabském světě a často slouží také jako naběračka.

Hlavní chod

Jako hlavní chod většinou přicházejí různá pečená masa. Pro velmi vážené hosty se nabízí pečené jehně. Může se podávat také kuřecí a jehněčí *kebab*. Dalším tradičním jídlem je například *kofta* – původem turecké masové kuličky, *ruzz wa džádž*, jenž sestává z rýže a kuřete, a také *molochíje* – rýže s kuřecím a jehněčím masem a slizovitými, špenátu podobnými, listy slézu jarního.

Dezerty

Mezi tradiční dezerty patří například *baklava* – kousky z listového těsta a drcených pistácií, mandlí, kešu oříšků či arašídů, které se vyskytují v různých tvarech a velikostech. Sýrie je také známá svým *barazí*, velkými sušenkami ze sezamových semínek a pistácií. Také je zde oblíbená *borma*, mozaika z pistácií zabalených do tenoučkových nudlí a nakrájených na kolečka.

Nápoje

Káva je zde, jako i v mnoha jiných společnostech, důležitým společenským pojítkem. Černá, hustá arabská káva se podává v malých porcelánových koflíčkách. Obvykle bývá ovoněná kardamomem a oslazená podle chuti zákazníka.

Dalším oblíbeným nápojem je čaj. Specifická arabská směs se připravuje slazená a silná do malých skleniček. Večer se vaří *zuhúráť*, heřmánkový čaj se sušenými bylinkami a růžovými poupaty.

Na ulicích můžeme nalézt mnoho stánků, které nabízejí čerstvě vymačkané ovocné šťávy.

V některých syrských oblastech je velmi oblíbené jihoamerické maté. Ze Sýrie již v dvacátých letech dvacátého století emigrovalo hodně lidí do jihoamerických států, velká komunita syrských družů je například ve Venezuele a Argentíně. Syrského původu je např. i bývalý argentinský prezident Carlos Menem. Tito emigranti při návštěvách vlasti pravděpodobně nápoj zpopularizovali.

Jídlo při oslavách a v posvátných dnech

Jídlo hraje důležitou roli i v náboženském kalendáři. Posvátné dny obvykle zahrnují hodiny příprav v kuchyni.

Muslimský postní měsíc *ramadán* obvykle nabízí dobrý vhled do různorodosti svátečních jídel. Jakmile zapadne slunce, rozprostře se na stůl hostina, připravená s důrazem na sladké a energeticky vydatné věci, aby věřící přečkali další den půstu. Tradiční barvou ramadánových jídel je bílá.

Jídlo je také spojováno s různými milníky v životě jedince. Když se narodí dítě, podává se rodinným příslušníkům pudink z rýže, mouky a skořice, nazývaný *mighláj*. Mandle a cizrna obalená v cukru je pochoutkou při oslavách prořezávání prvního zubu dítěte. V případě úmrtí se na milovaného zesnulého vzpomíná hostinou. V křesťanských komunitách se hostina koná hned po pohřbu, v muslimském prostředí pak týden po pohřbu. Příbuzní nosí po pohřbu pozůstalým jídlo a hostina se odehrává v dny projevování soustrasti. Může se jednat o jeden den, ale většinou jsou to tři dny. Jedinými nápoji při této příležitosti bývá voda a neslazená káva.

Věř se, že duch zesnulého zůstává mezi živými 40 dní, než se vydá na cestu na onen svět. V tomto momentě pořádá rodina zesnulého další hostinu pro příbuzné a přátele.

• Kultura a volný čas

Tanec

Syrské lidové tance mají mnohdy prastarý obsah a symboliku. Někdy jsou to symboly zřetelné, ale jindy jsou utajeny a tanečníci ani nevědí, co vlastně jejich hudebně pohybová expozice původně znamenala. Sbory provozující syrskou národní hudbu a národní tance mají ke své činnosti k dispozici téměř nepřeberné množství národního folkloru. Jako

hlavní tanec se v Sýrii tančí „ad-dabka“. Tančí se při různých oslavách, zejména při svatbách. Tanečníci se seskupí do dvou nebo jen do jedné řady, uprostřed nich tančí tanečnice. Drží se za ruce či ramena a první z nich předtancován a vykonává složitější taneční kreace. Rytmičtý projev je podtržen tleskáním nebo bubnem.

Dalším z nejznámějších tanců je „as-samáh“. Jde o rychlý tanec, ale může se tančit také pomalu. Obsahuje pestré palety různých figur a pohybů. V konzervativních kruzích, kde jsou při oslavách ženy oddělené od mužů, obvykle ženy tančí břišní tanec, ukazují si nové šaty, soutěží, někdy tančí jen tak a ukazují své společenské postavení.

Existuje mnoho druhů tanečních syrských tanců. Většinou jsou tyto tance provozovány početnou skupinou a mají svůj účel, svou legendu, své uspořádání i příležitosti, při nichž se používají. Tak jako např. tanec „al-istiqbál“, který se tančí při svatebním vítání nevěsty nebo ženicha.

Populární hudba

Syřané milují hudbu. Syrská hudba je velmi bohatá a rozvíjí se. Již z dob před naším letopočtem je znám hudební nástroj „rabába“. Dříve i dnes používají hudebníci především bicí nástroje. Buben „daf“ a „dírbakka“. K výrobě bicího hudebního nástroje se používá oslí nebo rybí kůže. Buben bývá ze dřeva, „dírbakka“ z hlíny, kovu, nebo také ze dřeva. Mezi lidové hudební nástroje patří také nástroje dechové („náj“, který vypadá jako flétna a „mižwiz“ připomínající dvojité flétny) a nástroje strunné („kamanža“ připomínající housle, „úd“, který vypadá jako loutna, „qânûn“ jako citera a „buzik“, jenž vypadá jako loutna s dlouhým krkem).

Sport

Nejoblíbenějším sportem v Sýrii je jednoznačně fotbal. Především muži ho provozují jak aktivně, tak pasivně doma před obrazovkou

• Architektura

Zdobení budov zaměřené na jemnost, barevnost a na používání květinových i písmových vzorů, tzv. arabesek, vzniklo proto, že islám není nakloněn zobrazování lidí ani zvířat. Mnozí lidé se mylně domnívají, že islám výslovně zobrazování lidí a zvířat zakazuje. Tak tomu však není.

Nejvýznamnější architektonické památky leží v Palmýře (z dob antiky) a Keraku (z dob středověku). Otázkou však je, v jakém stavu budou po konci válečného konfliktu.

• Léčitelství

V Sýrii je stále živé lidové léčitelství. Syřané žijící na venkově i dnes málokdy vyhledávají lékařskou pomoc moderních lékařů. Mnoho lidí se léčí sami podomácku, podle tradičních všem známých rad a doporučení. Pokud to nezabírá, vyhledají *hakima*, léčitele, jenž se opírá o bohaté zkušenosti vlastní i převzaté ze starobylých tradic. Dnešní *hakimové* využívají k léčbě hlavně bylin. Ovšem ve větších a velkých městech funguje zdravotnictví a moderní nemocnice, tak jak je známe z Evropy.

• Tradice

Námluvy a zasnoubení

Pokud jde o způsoby seznámení a namlouvání, jsou rozdíly mezi venkovem, kde je společnost spíše tradiční, a městy se společností více atomizovanou. Obecně se ovšem od všech žen v Sýrii očekává, že se vdají v již mladém věku.

Při namlouvání se snaží muž přiblížit rodině vytoženému dívku tím, že se seznámí s tatínkem nebo bratrem nebo požádá svou sestru, aby se s ní dala do řeči. Prostřednictvím svých rodinných příslušníků pak posílá dívce dárky ze zlata – náhrdelník, náramky, hodinky. Na vesnicích bývá namlouvání prostší. Chlapec může dívku oslovit před lidmi a přímo se jí zeptat, co by řekla zasnoubení s ním.

Syrská svatba je pak hlavní společenskou událostí a bývá dlouho připravovaným rituálem, který byl odedávna dodržován a má svá přesná pravidla. Celá svatba zahrnuje dohodu, dovolení, zasnoubení a uzavření sňatku se svatební hostinou.

Tradičně probíhá období před svatbou následovně: Matka ženicha jde s několika ženami k rodičům nevěsty. Zaklepe na dveře a ptá se otevírajícího: „Máte dívky?“ Když paní domu odpoví: „Ano, pojdte dále“, vstoupí ženy do domu s tím, že by se na dívky rády podívaly. Matky se vzájemně vyptávají, s kým mají tu čest. Pokud jsou informace dostatečné a souhlas je patrný na obou stranách, přivede matka dívky. To jsou většinou dcery sousedek nebo příbuzných. Žádná z nich však není ta pravá. Až po chvíli shánění přijde samotná nevěsta. Během návštěvy musí nevěsta uvařit kávu

a jako správná žena odpovídat, jen když je třeba odpovídat. Když skončí zkouška nevěsty, začne matka ženicha vyprávět o jeho rodině. Nakonec podotkne, že o celé záležitosti promluví s otcem ženicha a poté dá zprávu rodičům nevěsty. Matka nevěsty uzavírá debatu v tom smyslu, že vše je osud a ten ať rozhodne, co bude dál. V kladném případě následují další návštěvy jako důsledek příznivého rozhodnutí obou stran.

V arabských zemích je dobrým zvykem dohodnout se před svatbou na velikosti věna, které dává ženich nevěstě. Dohoda obsahuje údaje o tom, kolik má mít ženich peněz, aby mohl vystrojit solidní svatbu a po svatbě nežil v dlužích, a kolik v případě rozvodu zaplatí manželce. Ta má však na věno nárok pouze v případě, že o rozvod nezažádá ona, ale muž. Nábytek a vybava domácnosti má být napsána na jméno ženy, aby si muž nemyslel, že se jí může rychle zbavit a obrátit ji o majetek. Žádá-li o rozvod muž, je povinen platit manželce výživné až do smrti, pokud se ona znovu neprovdá. Tento zvyk vznikl proto, že dříve ženy neměly možnost pracovat a samostatně se uživit, jako mají dnes. Muž tedy musí bývalé manželce zajistit slušné živobytí.

V současných mladých manželstvích však již panují i nové zvyky, podle kterých obě rodiny, ženicha i nevěsty, přispívají společně na domácnost a v případě, že pracuje žena, přispívá také ona.

Svatba

Sňatek následuje poté, co se obě strany dohodnou na jeho datu. Oboustranný souhlas se sňatkem se potvrzuje podpisem ženicha a nevěsty (kitáb). Tímto podpisem se z nich stanou manželé, ale nemohou spolu jít do společnosti, dokud nemají zařízenou svatbu. Kitáb může od svatby dělit několik dní, ale i několik měsíců a vzácně i víc než rok. V konzervativních kruzích uzavírají kitáb časněji, aby měli ženich a nevěsta větší svobodu se spolu seznamovat (např. aby zahalená nevěsta mohla před ženichem odložit hidžáb). Ženich a nevěsta jsou již legálně manželi, ale žít spolu mohou podle tradice až po svatební oslavě. Po uzavření sňatku tedy končí doba zasnoubení a následuje svatba.

Tradiční venkovská svatba

Svatby tradičně dříve probíhaly na jaře nebo v zimě, a to ve čtvrtek, v pátek, nebo v neděli. Tradiční svatba trvá 5 dní. První den je obětním dnem, kdy příbuzní nosí nevěstě a ženichovi jídlo a vzájemně se zvou na svatbu. Druhý den je dnem koupele. Příbuzní ženicha a nevěsty pronajímají ve městě lázně, zvláště pro nevěsta krásli, připravuje si svatební šaty a účes. Muž se v poledne holí. Během této procedury se sejdou lidé z celého města, tančí a pijí. Oslava trvá až do západu slunce. Po oholení se ženich oblékne do nového obleku s výšivkami od nevěsty. Čtvrtý den je dnem věna. Lidé přicházejí, aby se podívali, co ženich připravil pro nevěstu a také co nevěsta dostane od svých rodičů. Pátý den je nejkrásnější. Je to den, kdy nevěstu odvázejí k ženichovi. V tento den si nevěsta oblékne bílé šaty se závojem a položí štrasem ozdobenou korunku na hlavu. Šaty jsou ozdobené stříbrnými nitkami a bohatě vyšíváné. Nevěsta se posadí na zvláštní trůn a kolem sebe má příbuzné. Lidé tančí v půlkruhu kolem nevěsty do pozdních hodin. Potom přijde ženich se svými příbuznými pro nevěstu. Nejprve tančí otec ženicha s matkou nevěsty, poté otec ženicha oznámí, že si přijeli pro nevěstu. Ta souhlasí, ale musí se tvářit smutně, aby to nevypadalo, že se lehko loučí se svými rodiči. Poté odchází do domu ženicha, kde jako novomanželé žijí společně s rodiči ženicha. Před vstupem do domu nalepí nevěsta na dveře kousek těsta jako symbol štěstí. Večer po svatební noci přijedou příbuzní a dávají novomanželům dárky. Poté začíná týden návštěv, kdy novomanželé neobědvají ani nevečeří doma.

Tyto několikadenní tradiční svatby se již ovšem provozují velmi málo, nejčastěji na vesnicích, a to přímo v ulicích.

Moderní městská liberální svatba

V městech většinou přetrvává sepsání svatební smlouvy (kitáb) a pouze jednodenní svatba. Z pragmatických důvodů se dnes většinou koná svatba především v létě - jednak proto, že se vrací do Sýrie příbuzní ze zahraničí, kde studují či pracují, jednak kvůli optimálnímu počasí na svatební oslavu. Svatba pak probíhá formou oslavy s tancem a hudbou. Začíná až večer, spíše po deváté hodině, a tančí se často až do rána. Oslava většinou trvá necelých 24 hodin. Její náplň se shoduje s pátým dnem u svatby tradiční. Stejně jako u vesnických tradičních svateb i zde jsou ženy a muži od začátku pohromadě, tančí se na arabskou i západní hudbu, jinak vše probíhá v podstatě stejně. Občas je pozvána i folklorní skupina, která tančí s šavlemi a pochodněmi. Viditelné rozdíly jsou jednak v oblečení (ženich má na sobě oblek evropského střihu), ale také ve způsobu zábavy (ženich s nevěstou cestou domů z oslavy projíždějí okružní jízdou městem, při níž se hlasitě troubí). Ve městech také novomanželé již nežijí společně s rodiči ženicha, ale snaží se osamostatnit a žít sami.

Konzervativní svatba

V opravdu konzervativních kruzích, kde převažují zahalené ženy, je svatba převážně ženskou záležitostí. Muži se připrav vůbec neúčastní. Podle finanční situace se může odehrát i doma, ale většinou rodina pronajme pro oslavu sál. Počet hostů se pohybuje mezi 100-500. Pokud se odehrává v hotelu, je ženská i obsluha, fotografka a kameramanka. Ženy

odloží hidžry, šály a kabáty, pod kterými bývají oblečeny velmi odvážně. Tanec je zcela zásadní složkou. Hudbu může obstarat kapela, DJ (v tomto případě také žena), anebo CD s vhodným mixem taneční hudby. Tančí se především břišní tanec, ale stále populárnější je už i v městech ad-dabka. Vždy se podává káva, mandle v cukru (mlabbas) a svatební dort. Opět podle finanční situace může být součástí oslavy i večeře, menu nebo švédské stoly. Ženich dovede nevěstu do svatebního sálu (na tu chvíli se ženy opět zahalí), zatančí s ní první tanec „slow“ a pak jeden veselejší. Většinou s nevěstou společně rozkrojí svatební dort a vymění si prstýnky - tedy přendají si vzájemně hladké zásnubní prsteny z prsteníku pravé ruky na prsteník levé. Často také nevěstě slavnostně předá zlaté šperky (šibkeh, alámeh, sígha), na kterých se dohodli ve svatební smlouvě. Potom ženich odejde a nevěsta zůstává, aby se ženy mohly dál bavit. Někdy se ženich ke konci oslavy vrátí s nejbližšími příbuznými a kamarády a tančí znovu.

Křesťanská svatba

Při křesťanské svatbě se nepodepisuje svatební smlouva (kitáb), ale místo toho proběhne obřad v kostele (iklíl), většinou v den svatby dopoledne. Při oslavách se podává pivo, často arak (anýzová pálenka, co se míchá s vodou), dle finanční situace i víno a tvrdý alkohol.

• Historie Syřanů v České republice (Československu)

Počátek syrské imigrace na území České republiky má svůj základ v bilaterálních mezinárodních smlouvách o vzájemné spolupráci mezi Československou socialistickou republikou a Sýrskou arabskou republikou, které byly sjednávány již od roku 1966 a platily až do revoluce v roce 1989. Tyto smlouvy mimo jiné podporovaly udělování stipendijních studijních pobytů pro syrské občany na českých vysokých školách, vesměs technického zaměření. Tehdejší Československo na tomto vývozu know-how profitovalo v podobě upřednostňování českých technologií, které syrští absolventi československých vysokých škol znali ze svých studií, nebo produktů těžkého průmyslu vyvážených do Sýrie. Syřané v ČSSR vedle technických oborů studovali i medicínu a přírodní vědy. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let dvacátého století studovalo na různých universitách každý rok až několik set syrských studentů.

Zatímco se většina těchto studentů po ukončení studia vracela zpět do vlasti, někteří se rozhodli zůstat v ČR a založit rodinu. Pochopitelně i ti, kteří se vrátili do Sýrie, nezapomněli jazyk a udrželi si k zemi svého vysokoškolského studia vztah. Politické změny roku 1989 a otevření možností soukromého podnikání proto přivedly některé z nich zpět.

Data cizinecké policie z konce roku 2017 udávají na území České republiky 1 264 syrských státních občanů s povoleným trvalým a dlouhodobým pobytem. V letech 2011 až 2016 (z dalších let nejsou k dispozici údaje) získalo české státní občanství 125 osob ze Sýrie, z nich bylo 16 uprchlíků.

ZDROJE:

BAHBOUH, Charif. Sýrie: historie, kultura, geografie. Praha: Dar Ibn Rushd, 2005.
 CARTER, Terry, Lara DUNSTON a Amelia THOMAS. Sýrie a Libanon. Praha: Svojtka & Co., 2009. Z řady průvodců Lonely Planet.
 MEZINÁRODNÍ OCHRANA V ČESKÉ REPUBLICE roční statistický přehled 2016. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2016. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx>
 MEZINÁRODNÍ OCHRANA V ČESKÉ REPUBLICE roční statistický přehled 2015. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2015. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx>
 MEZINÁRODNÍ OCHRANA V ČESKÉ REPUBLICE roční statistický přehled 2014. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2014. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx>
 MEZINÁRODNÍ OCHRANA V ČESKÉ REPUBLICE roční statistický přehled 2013. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2013. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx>
 MEZINÁRODNÍ OCHRANA V ČESKÉ REPUBLICE roční statistický přehled 2012. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2012. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx>
 MEZINÁRODNÍ OCHRANA V ČESKÉ REPUBLICE roční statistický přehled 2011. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx>
 Syria: a country study. 3rd ed. Washington, D.C: Department of the Army, 1988., dostupné z: <https://www.loc.gov/item/87600488/?q=syria>
 Syria Crisis, February 2017, Humanitarian Results. UNICEF, 2007.
 Uprchlíká krize a Česká republika POLICY PAPER. Institut pro politiku a společnost, 2015.
 VYMÉTAL, Štěpán, ŠÍCHOVÁ, Andrea. Uprchlíci ze Sýrie Kulturní a psychosociální aspekty. Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality MV ČR Praha, 2015.

<http://www.blizkyvychod.eu>
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>

<http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Syrian%20Arab%20Republic>
<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php>
<http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?historyid=nns01#ixzz4dTQM6IG5>
http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/syrie/index.html
<http://www.nationsonline.org>
<http://www.syrskarevoluce.cz/historie/>
<https://www.quora.com/What-are-the-traditions-of-Syrian-weddings>
<https://nadiamuhanna.wordpress.com/2009/11/01/the-big-day/>
https://en.wikipedia.org/wiki/Sectarianism_and_minorities_in_the_Syrian_Civil_War
<https://www.theguardian.com/world/2011/aug/28/syria-business-dissatisfaction-president-assad>
<http://www.nytimes.com/2011/08/11/world/middleeast/11syria.html>
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/11/20121112175539534504.html>

Poznámky:

Poznámky:

Poznámky:

Vydavatel:

Tato metodika byla vydána Organizací pro pomoc uprchlíkům v rámci projektu „Jsme lidé jedné Země“ financovaném EU - Evropské strukturální a investiční fondy, OP PPR

Organizace pro pomoc uprchlíkům, Kovářská 4, Praha 9, Libeň, 190 00, tel.: (+420) 730 158 781, fax.: (+420) 233 371 258, e-mail: opu@opu.cz

www.opu.cz

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

